

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จรัสดาว อินทรทัศนีย์ 2539 . กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย .
วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรีบัณฑิต , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- นาวรรณ พันธุเมธา 2525 . ไวยากรณ์ไทย . พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรือง
ศาสตร์การพิมพ์ .
- นาวรรณ พันธุเมธา 2534 . การจำแนกคำในภาษาไทย . วารสารภาษา 8 เล่ม 1 (เมษายน)
: 11-16 .
- นันทริยา ลำเจียกเทศ 2539 . คำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของ
พืชในภาษาไทยล้านนา . วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรีบัณฑิต , จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- บรรจบ พันธุเมธา 2520 . ลักษณะภาษาไทย . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง .
- พิมพ์ภา บำรุงสุข 2514 . คำหลายหน้าที่ในภาษาไทย . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ 2533 . ความหมาย และการศึกษาความหมาย . ใน ภาษาไทย 3 . เล่ม
2 , หน้า 290 - 293 , กรุงเทพมหานคร : สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช .
- ภาตรี ชันวารชร์ 2516 . ลักษณะของคำไวยากรณ์ในภาษาไทย . วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
บัณฑิต , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- วิจิตรพันธ์ ภาณุพงศ์ 2222 . โครงสร้างภาษาไทย : ครอบคลุมไวยากรณ์ . กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง .
- อุปกิตศิลปสาร , พระยา 2514 . หลักภาษาไทย . พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช .

ภาษาไทย

- Bybee , J ., Perkin , R ., and pagliuca , W . 1994 . The evolution of grammar : Tense aspect and modality in the languages of the world . Chicago : Chicago University Press .
- Ekniyom , Peansiri 1982 . A Study of Informational Structuring in Thai Sentence . Ph . D. Thesis , University of Hawaii .
- Fries , C.C. 1952 . The structure of English . New York : Harcourt , Brace & World Inc .
- Heine , B ., Claudi , U ., and Hunnemeyer , F . 1991a . Grammaticalization : A conceptual Framework . Chicago : Chicago University Press .
- Heine , B ., Claudi , U ., and Hunnemeyer , F . 1991b . from cognitive to grammar - evidence from African languages . In E.C. Traugott and B. Heine (eds.), Approach to grammaticalization , Vol . 1 , pp. 149-187. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co .
- Hopper , P.J. 1991 On some principles of grammaticalization , In E.C. Traugott and B. heine (eds.), Approach to grammaticalization , Vol . 1 , pp. 17-35. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co .
- Lehmann , C . 1985. Grammaticalization : Synchronic variation and diachronic change . Lingua E Stile 20 : 303 -318.
- Lehmann , C . 1986 Grammaticalization and linguistic typology . General Linguistics : 3-21.
- Lyon , J ' 1977 . Semantics . Vol . 2 London : cambridge University Press .
- Traugott , E.c. and Heine , B . 1991. Introduction . In E.C. Traugott and B. heine (eds.), Approach to grammaticalization , Vol . 1 . , Amsterdam : John Benjamins Publishing Co .

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

อักษรย่อและชื่อเอกสาร

สมัยสุโขทัย	
อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จารึก1/สุโขทัย	จารึกพ่อขุนรามคำแหง
จารึก2/สุโขทัย	จารึกวัดบางสนุก
จารึก3/สุโขทัย	จารึกนครชุม
จารึก4/สุโขทัย	จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย (หลักที่ 1)
จารึก5/สุโขทัย	จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย (หลักที่ 2)
จารึก6/สุโขทัย	จารึกวัดศรีชุม
จารึก7/สุโขทัย	จารึกเขาสุนนุก
จารึก8/สุโขทัย	จารึกวัดพระยืน
จารึก9/สุโขทัย	จารึกแผ่นตีบุก วัดมหาธาตุ
จารึก10/สุโขทัย	จารึกวัดช้างล้อม
จารึก11/สุโขทัย	จารึกปูชนียวัตถุจอด
จารึก12/สุโขทัย	จารึกวัดสวรรคต
จารึก13/สุโขทัย	จารึกนายทิตไส
จารึก14/สุโขทัย	จารึกทิตไสง
จารึก15/สุโขทัย	จารึกฐานพระพุทธรูปผ้าขาวทอง
จารึก16/สุโขทัย	จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู องค์ที่ 1
จารึก17/สุโขทัย	จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู องค์ที่ 2
จารึก18/สุโขทัย	จารึกฐานพระพุทธรูปวัดช้างค้ำ องค์ที่ 3
จารึก19/สุโขทัย	จารึกกฎหมายลักษณะโจร
จารึก20/สุโขทัย	จารึกฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร
จารึก21/สุโขทัย	จารึกคำปุสภ
จารึก22/สุโขทัย	จารึกวัดเขากบ
จารึก23/สุโขทัย	จารึกวัดหินตั้ง
จารึก24/สุโขทัย	จารึกฐานพระพุทธรูปพระนายคัมภอง
จารึก25/สุโขทัย	จารึกฐานพระพุทธรูปพระศรีมหาธา

อักษรย่อ

จารึก26/สุโขทัย

จารึก27/สุโขทัย

จารึก28/สุโขทัย

จารึก29/สุโขทัย

จารึก30/สุโขทัย

จารึก31/สุโขทัย

จารึก32/สุโขทัย

จารึก33/สุโขทัย

จารึก34/สุโขทัย

จารึก35/สุโขทัย

จารึก36/สุโขทัย

จารึก37/สุโขทัย

จารึก38/สุโขทัย

จารึก39/สุโขทัย

จารึก40/สุโขทัย

จารึก41/สุโขทัย

จารึก42/สุโขทัย

จารึก43/สุโขทัย

จารึก44/สุโขทัย

จารึก45/สุโขทัย

จารึก46/สุโขทัย

ชื่อเอกสาร

จารึกฐานพระพุทธรูปพระเจ้าแสน

จารึกฐานพระพุทธรูปศิลาเขียววัดข้าวสาร

จารึกรอยพระพุทธรูปบาทวัดเสด็จ

จารึกวัดเขมา

จารึกวัดป่าแดง แผ่นที่ 1

จารึกวัดป่าแดง แผ่นที่ 2

จารึกวัดป่าแดง แผ่นที่ 3

จารึกรอยพระพุทธรูปยุคลพาท วัดบวรฯ

จารึกนายศรีโยธาออกบวช

จารึกพระธรรมกาย

จารึกคาถาป้องกันอสณิมาต

จารึกพระอภิธรรม

จารึกวัดกำแพงงาม

จารึกบ้านางคำเยี่ย

จารึกวัดอโศการาม

จารึกเจดีย์น้อย

จารึกสองแคว

จารึกวัดตาเถรชิงหนิง

จารึกเจ้าธรรมรังสี

จารึกวัดพระเสด็จ

จารึกภาพชาดกวัดศรีชุม

สมัยอยุธยา

อักษรย่อ

จารึก 1 / อยุธยา

จารึก 2 / อยุธยา

จารึก 3 / อยุธยา

จารึก 4 / อยุธยา

ชื่อเอกสาร

คำจารึกที่พระเจดีย์ศรีสองรักษ์เมืองด่าน
ซ้าย

จารึกลานทองในพระบรมธาตุเมืองพิจิตรเก่า

จารึกลานทองในตรุพระบรมธาตุสุพรรณบุรี

จารึกลานเงินในเจดีย์เก่าจังหวัดพิษณุโลก

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จารึก 5 / ออยุธยา	จารึกวัดจุฬามณี
จารึก 6 / ออยุธยา	จารึกวัดขรมุก ที่งานประตุมุก วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
จารึก 7 / ออยุธยา	จารึกบานประตุมุก วัดพระพุทธไสยาสน์ จังหวัดอ่างทอง
จารึก 8 / ออยุธยา	จารึกพระแท่นศิลาอาสน์
จารึก 9 / ออยุธยา	จารึกบานประตูประดับมุกที่วิหารพระพุทธชินราชเมืองพิษณุโลก
จดหมายเหตุ 1 / ออยุธยา	พระราชบัญชาของสมเด็จพระเทพราชา
จดหมายเหตุ 2 / ออยุธยา	หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษากรมการเมืองตะนาวศรี
จดหมายเหตุ 3 / ออยุธยา	หนังสือออกญาไชยาเมืองตะนาวศรี
จดหมายเหตุ 4 / ออยุธยา	สัญญาไทย - ฝรั่งเศส ครั้งสมเด็จพระนารายณ์ และหนังสือออกพระวิสุตรสุนทร
จดหมายเหตุ 5 / ออยุธยา	ตำราน้ำที่มหาดเล็ก
จดหมายเหตุ 6 / ออยุธยา	ตำราน้ำที่ชาวที่
จดหมายเหตุ 7 / ออยุธยา	ตำราน้ำที่ตำรวจ
จดหมายเหตุ 8 / ออยุธยา	ตำราน้ำที่กรมวัง
พงศาวดาร / ออยุธยา	พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ

สมัยธนบุรี

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
พงศาวดาร / ธนบุรี	ประชุมพงศาวดารภาคที่ 66 จดหมายเหตุวันทัฬหีกรุงธนบุรี คราวปราบเมืองพม่าและเขมร

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
หมายรับสั่ง 1 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องการถวายพระเพลิง พระบรมศพสมเด็จพระที่นั่ง ๖๖ พรรษา นพิตินิ หลวง กรมพระเทพามาตย์ ณ วัดบางยี่เรือนอก
หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานแต่ง การเชิญพระอัฐิสมเด็จพระที่นั่ง ๖๖ พรรษา มาตย ณ วัดบางยี่เรือนอก
หมายรับสั่ง 3 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องโปรดเกล้าฯ ตั้ง เจ้านครศรีธรรมราช
หมายรับสั่ง 4 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องให้เจ้าพนักงานเชิญ พระราชโองการออกไปพระราชทาน มอบเมืองให้เจ้านครศรีธรรมราช
หมายรับสั่ง 5 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องการพระราชทานเพลิง พระศพกรมขุนอินทรพิทักษ์ และ พระเจ้านราสูริยวงศ์ ผู้ครองเมืองนครศรี ธรรมราช
หมายรับสั่ง 6 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องการพระราชทานเพลิงพระ ศพหม่อมเจ้าแสง และศพพระยาสุโขทัย พระยาพิชัยไวยสวรรค์ ณ วัดบางยี่เรือนอก
หมายรับสั่ง 7 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระ เจ้าลูกยาเธอกรมขุนอินทรพิทักษ์เสด็จขึ้น ไปรับพระแก้วมรกตที่ท่าสนุก
หมายรับสั่ง 8 / ธนบุรี	หมายรับสั่ง เรื่องการพระราชทานเพลิง พระศพพระมารดา สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์ ณ วัดบางยี่เรือนอก

สมัยรัชกาลที่ 1

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 1/1	ร่างสารตราถึงเมืองนครศรีธรรมราช
จดหมายเหตุ 2/2	พระราชกระแส
จดหมายเหตุ 3/1	พระราชสาส์นถวายมีมา กล่าวโทษพระเจ้า อังวะ
จดหมายเหตุ 4/1	มงคลนิมิตรว่าด้วยเรื่องมดดำแดง และนกกระจาบทำให้บังเกิดเป็น มงคลนิมิตรต่างๆ
จดหมายเหตุ 5/1	คำสาบาลของพวกเมืองทวาย
จดหมายเหตุ 6/1	หนังสือพระยาภาณุจนบุรีตอบเจ้าเมือง เกาะตะมะเรื่องเจริญทางพระราชไมตรี ต่อกัน
จดหมายเหตุ 7/1	พระราชสาส์นพระเจ้าอังกะจะขอให้ไทย รักษาพระราชไมตรีด้วยดี
จดหมายเหตุ 8/1	พระราชสาส์นถึงญวนว่าด้วยการเมืองเวียง จันทร์ และเรื่ององค์เชียงสี
จดหมายเหตุ 9/1	ใบบอกพระยาภาณุจนบุรีบอกลงหนังสือ พม่าเข้ามามหาตไทย
จดหมายเหตุ 10/1	คำประกาศไฉ่น้ำ
จดหมายเหตุ 11/1	คำสาบาลของพระยาเขมร
จดหมายเหตุ 12/1	หนังสือพระยาภาณุจนบุรีตอบเมือง เกาะตะมะว่าด้วยการที่จะเจริญทาง พระราชไมตรีต่อกัน
จดหมายเหตุ 13/1	ขุนสุระคำแหงเล่าเหตุนิมิตต่างๆ
จดหมายเหตุ 14/1	จดหมายเหตุกรมพระราชวังฯ กราบบังคมทูลลา ทรงผนวช

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 15/1	สำเนาหนังสืออัครมหาเสนาบดีตอบ เมืองเมาะตะมะเรื่องแมงแรง แมงละจอกาฯ เจ้าเมืองเมาะตะมะแต่งให้ สิริเวสอจะนรติกับพวกถือหนังสือเข้ามา ทูลเกล้าฯ ถวาย
จดหมายเหตุ 16/1	สำเนาจดหมายอัครมหาเสนาบดีตอบ ไปเมืองเมาะตะมะ
จดหมายเหตุ 17/1	พระราชสารไปเมืองจีน
จดหมายเหตุ 18/1	หนังสือเจ้าเมืองเมาะตะมะถึง พระยากาญจนบุรีขอให้ปล่อยคนพม่าที่จับ ไว้
จดหมายเหตุ 19/1	พระราชสาส์นเมืองจีน
จดหมายเหตุ 20/1	สำเนาจดหมายเจ้าเมืองอังวะถึงพระยา ราชบุรีว่าด้วยราชการทางพระราชไมตรี
หมายรับสั่ง 1/1	หมายรับสั่ง เรื่องแห่งพระเจดีย์ทราย
หมายรับสั่ง 2/1	หมายรับสั่ง เรื่องยกประตูพระบรมมหาราช วัง
หมายรับสั่ง 3/1	หมายรับสั่ง เรื่องเสด็จลงลอยพระประทีป ในเดือน 11 และ 12
หมายรับสั่ง 4/1	หมายรับสั่ง เรื่องพระราชพิธีจองเปรียง
หมายรับสั่ง 5/1	หมายรับสั่ง เรื่องเกณฑ์แห่งพระราชสาส์นไป ลงสำเนาทรงพระราชสาส์น
หมายรับสั่ง 6/1	หมายรับสั่ง เรื่องต้อนรับแขกเมืองโปรตุเกส
หมายรับสั่ง 7/1	หมายรับสั่ง เรื่องเสด็จพระราชทาน พระกุญชรหลวง
หมายรับสั่ง 8/1	หมายรับสั่ง เรื่องเจ้าพระยาไทรบุรี แต่งให้ รายนหลวงสมิผู้หลานและรายนาศรีสรเตียม ตามตาคุมเอาปืนและสิ่งของต่างๆ ทูลเกล้าฯ ถวาย

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
หมายรับสั่ง 9/1	หมายรับสั่ง เรื่องเจ้าพระยาไทรบุรีแต่งให้ รายนางะหลานรญาปัดนาอินทราและ รญาอินทรามหาระตา คุมเอาเป็นคาบ- ศิลา และดินดำทูลเกล้าฯ ถวาย
หมายรับสั่ง 10/1	หมายรับสั่ง เรื่องเกณฑ์ไพร่หลวงไทย มอญ รับแขกเมือง ณ แม่น้ำน้อย
หมายรับสั่ง 11/1	หมายรับสั่ง เรื่องเกณฑ์แห่เรือรับ พระสารริกธาตุจากเมืองทวาย
หมายรับสั่ง 12/1	หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์แห่ช้างทอด พระกฐิน
หมายรับสั่ง 13/1	หมายรับสั่ง เรื่อง แห่พระกฐินไปทอด ณ วัด มหาธาตุวัดพระเชตุพน
หมายรับสั่ง 14/1	หมายรับสั่ง เรื่อง ช้างล้ม
หมายรับสั่ง 15/1	หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีอาพาธพินาศ
หมายรับสั่ง 16/1	หมายรับสั่ง เรื่อง เติริยมงานทรงผนวชพระ เจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าวาสุกรี
หมายรับสั่ง 17/1	พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าฉัตร พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าโคกราช
หมายรับสั่ง 18/1	หมายกำหนดการ เรื่องพระราชทานเพลิง พระศพเจ้านุญชหญิงพินทวดี
หมายรับสั่ง 19/1	หมายรับสั่ง เรื่องเปลี่ยนแปลงเลื่อนพระราช พิธีโสกันต์ พระเจ้าลูกเธอ หลานเธอ 7 พระองค์
หมายรับสั่ง 20/1	หมายกำหนดการ เรื่อง ศพท้าวสมศักดิ์
หมายรับสั่ง 21/1	หมายกำหนดการ เรื่อง ศพพระยาวิเศษ- จางวางสุภรัต
หมายรับสั่ง 22/1	หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีโสกันต์ พระเจ้าหลานเธอ 6 พระองค์

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
หมายรับสั่ง 23/1	หมายกำหนดการ เรื่อง มหาอุปราชากิเชก
หมายรับสั่ง 24/1	หมายกำหนดการ เรื่อง ทรงสร้างวัดสุทัศน์- เทพวราราม
หมายรับสั่ง 25/1	หมายรับสั่ง เรื่อง ขุนพิพัฒน์ปลัดกรมท่า นางว่าว
พงศาวดาร /1	ประชุมพงศาวดารภาคที่ 64 พงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทุมาศ (เจิม)
ราชาธิราช /1	ราชาธิราช
กฎหมาย /1	กฎหมายตราสามดวง

สมัยรัชกาลที่ 2

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 1/2	กาคาบฟ้อง เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็น กบฏ
จดหมายเหตุ 2/2	ศุภอักษร เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ
จดหมายเหตุ 3/2	สำเนาใบบอกพระยานคร เรื่องส่งพวกพม่า ที่จับได้เข้ามายังกรุง
จดหมายเหตุ 4/2	สารตราเจ้าพระยาจักรี ถึงเจ้าเมืองทั้ง 5
จดหมายเหตุ 5/2	พระราชสาส์นมิไปมากับกรุงปักกิ่ง
จดหมายเหตุ 6/2	เจ้าพระยาจักรีเกณฑ์กองทัพหัวเมือง ไปตีเมืองมริดและตะนาว
จดหมายเหตุ 7/2	คำให้การมหาโค มาจากพม่าว่าด้วยหมาย- เหตุในอังวะ
จดหมายเหตุ 8/2	สารตราถึงพระยาอภัยราชาว่าด้วยการ พระเมรุ และเกณฑ์กองทัพหัวเมือง

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 9/2	สารตราเจ้าพระยาจักรีถึงเมือง พระตะบองว่าด้วยพระยาจักรีเขมรมาเฝ้า กราบทูลราชการ
จดหมายเหตุ 10/2	สารตราถึงเจ้าเมืองกรมการให้งดกองทัพ ไว้ 1172 และกองทัพญวนจะยกมาตีเมือง พระตะบอง
จดหมายเหตุ 11/2	พระราชสาส์นกรุงปักกิ่งตอบบรรณาการ
จดหมายเหตุ 12/2	ท้องตราเรื่องให้มอบเหล็กหมันเรือให้พระยา นครชุมออกมาและให้จ่ายเงิน
จดหมายเหตุ 13/2	ผูกปี่ข้อมือจีนเป็นค่าแรงทำขวัญ
จดหมายเหตุ 14/2	ร่างสารตราถึงพระยาไทรบุรี เรื่องถวายสิ่ง ของในการพระเพลิงพระบรมศพ
จดหมายเหตุ 15/2	สารตราเจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดี เรื่อง เมืองตรังกูรา
จดหมายเหตุ 16/2	หนังสือเจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดี ถึงเมือง ตรังกานู
จดหมายเหตุ 17/2	หนังสือนายสังจางวาง ถึงพระยานครตอบ รับเรื่องผ้าขาว ดีบุกซึ่งส่งเข้าไปถวาย
จดหมายเหตุ 18/2	หนังสือหมื่นศักดิ์พลเสพเจ้ากรม เรื่องส่ง ข้าวสารบรรทุกเกวียนออกมา 20 เกวียน ไบบอกเมื่อสงขลา
จดหมายเหตุ 21 /2	ใบบอกเมื่อสงขลา
จดหมายเหตุ 20/2	ท้องตรา เรื่องตั้งนายบุญรอดเป็นกรมการ เมืองตรังกูรา
จดหมายเหตุ 21/2	ท้องตราถึงเมืองนครฯ เรื่องตอบรับเครื่อง- ราชบรรณาการเมืองกลันตัน
จดหมายเหตุ 22/2	ท้องตรา เรื่องพระราชทานสิ่งของแก่ พระอภัยวารี พระกะปิตันพานิชเมือง เกาะหมาก

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 23/2	ท้องตรา เรื่องให้เจ้าเมืองเกาะหมากและพวกแขกไปซื้อช้างทางปากน้ำเมืองตรัง
จดหมายเหตุ 24/2	เรื่องนายทองอยู่บุตรพระยาทำยน้ำ เขาเป็นหลวงไปจำนำ
จดหมายเหตุ 25/2	เรื่อง เจ้าครอกธรรมราชาประจวบใช้ทรพิษ
จดหมายเหตุ 26/2	ร่างท้องตราหัวเมือง เรื่อง ข้าหลวงรั้งวัดนาออกตรวจจองที่ดิน
จดหมายเหตุ 27/2	ท้องตรา เรื่องให้สืบจับตัวแขกพวกมาระตูปักสัน
จดหมายเหตุ 28/2	เรื่องอนุญาตให้หลวงจะไบจะกอยอี่ยมเงินจ้างส่งพริกไทย
จดหมายเหตุ 29/2	กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช
จดหมายเหตุ 30/2	สารตราถึงพระยานครศรีธรรมราช
จดหมายเหตุ 31/2	พระราชสาส์นตอบญวนว่าด้วยถวายพระเพลิงพระบรมศพ
จดหมายเหตุ 32/2	พระราชสาส์น ถึงพระเจ้ากรุงเวียดนาม
จดหมายเหตุ 33/2	พระราชสาส์นญวนถึงไทยเรื่องยกทัพมาคุมเขมร
จดหมายเหตุ 34/2	พระราชสาส์นญวนถึงไทย เรื่องเหตุการณ์เมืองเขมร (ฉบับที่ 1)
จดหมายเหตุ 35/2	พระราชสาส์นญวนถึงไทย เรื่องเหตุการณ์เมืองเขมร (ฉบับที่ 2)
จดหมายเหตุ 36/2	รายชื่อช้างที่จับได้
จดหมายเหตุ 37/2	ทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช
จดหมายเหตุ 38/2	เรื่องส่งราชทูตและสิ่งของมารวมการพระบรมศพ รัชกาลที่ 1

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 39/2	คำให้การพระยาสังคโลก เรื่องเขมรตอน เจ้าพระยามรภาพาทองอิม องค์ด้วงมา กรุงเทพ
จดหมายเหตุ 40/2	เรื่องรับพระยาเศวตกฤษร ช้างเชือกแรกได้ ในรัชกาลที่ 2
หมายรับสั่ง 1/2	หมายรับสั่ง เรื่องพระราชพิธีมหาปราบดา- ภิเษก และพระราชพิธีเฉลิมพระราชม- ณเฑียร รัชกาลที่ 2
หมายรับสั่ง 2/2	หมายรับสั่ง เรื่องพระราชพิธี มหาปราบดาภิเษก และพระราชพิธี เฉลิมพระราชมณเฑียร รัชกาลที่ 2 ปีมะเส็ง เอกศก
หมายรับสั่ง 3/2	หมายรับสั่ง เรื่องหมายกำหนดการนำเพ็ญ พระราชกุศล
หมายรับสั่ง 4/2	หมายรับสั่ง เรื่องประสมขี้ผึ้งทำพุ่มหมาก พนมบูชาพระธรรมเทศนา
หมายรับสั่ง 5/2	หมายรับสั่ง เรื่องกรมสมเด็จพระเทพ- ศิรินทราบรมราชินี เสด็จไปก่อรากพระอุโบสถ วัดทอง ในคลองบางพรหม
หมายรับสั่ง 6/2	หมายรับสั่ง เรื่องเพิ่มขบวนแห่เขชนทร- สนาน
หมายรับสั่ง 7/2	หมายรับสั่ง ให้เจ้าพนักงานจัดบายศรี และ เครื่องบายศรีให้พร้อมในการขนานชื่อ ขึ้น ระวางช้าง สมเด็จพระราชวังบวรฯ
หมายรับสั่ง 8/2	หมายรับสั่ง เรื่องให้เตรียมการสำหรับ พระสงฆ์สดพระพุทธรูปและพระหมอบ เผ่ากลบบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ความใช้ช้าง

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
หมายรับสั่ง 9/2	หมายรับสั่ง เรื่องให้เจ้าพนักงานแต่งสำหรับ และสิ่งของสำหรับใช้ในการตั้งกรรมการ ระงับความไข้ช้ำ ณ หอเชือก
หมายรับสั่ง 10/2	หมายรับสั่ง เรื่องให้แต่งบายศรี สำหรับทำ ขวัญพระยาเศวตทศกฤษที่หายป่วย
หมายรับสั่ง 11/2	หมายรับสั่ง เรื่องงานศพเจ้าศรีฟ้า ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณุรักษ์
หมายรับสั่ง 12/2	หมายรับสั่ง เรื่องกำหนดงานเมรุศพ เจ้าศรีฟ้า ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุน- อิศราณุรักษ์
หมายรับสั่ง 13/2	หมายรับสั่ง เรื่องผูกม่านขาวในเมรุ 4 ทิศ
หมายรับสั่ง 14/2	หมายรับสั่ง เรื่องเกณฑ์ขบวนแห่พระยาช้าง เผือก เมืองเชียงใหม่
หมายรับสั่ง 15/2	หมายรับสั่ง เรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวฯ และกรมพระราชวังบวรฯ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการแห่ดำปุต และแขกเจ้า เซ็นเล่นลุยไฟถวาย
หมายรับสั่ง 16/2	หมายรับสั่งเรื่องให้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองฯ ฝ่ายทหารพลเรือนทำ สลากภัตถวายพระสงฆ์
หมายรับสั่ง 17/2	หมายรับสั่ง เรื่องทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีพืชมงคล
หมายรับสั่ง 18/2	หมายรับสั่ง เรื่องพระราชพิธีพืชมงคล ทิมหาปราสาท
หมายรับสั่ง 19/2	หมายรับสั่ง เรื่องพระสมณทูตไทยกลับ จากเมืองลังกาถึงกรุงเทพฯ

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
หมายรับสั่ง 20/2	หมายรับสั่ง เรื่องพระสมณทูตไทยกลับจากเมืองลังกา และได้เชิญพระบรมธาตุพระพุทธรูปแก้ว พระเจดีย์ฯ กลับถึงกรุงเทพฯ
หมายรับสั่ง 21/2	หมายรับสั่ง เรื่องการพระศพเจ้าครอกบุปผา และการศพโยพระมหาเถิกเปรี๊ญ เอก
หมายรับสั่ง 22/2	หมายรับสั่ง งานเก็บพระอัฐิ กรมหมื่นอินทรพิพิธ กรมหมื่นนรินทรเทพ
หมายรับสั่ง 23/2	หมายรับสั่ง เรื่องทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงทานในพระราชพิธีตบ 4 แห่ง
หมายรับสั่ง 24/2	หมายรับสั่ง เรื่องสมเด็จพระสังฆราช วัดมหาธาตุสิ้นพระชนม์
หมายรับสั่ง 25/2	หมายรับสั่ง เรื่องการพระราชทานเพลิงศพ หมื่นจงชวาที่เมรุวัดสมอแครง
หมายรับสั่ง 26/2	หมายรับสั่ง เรื่องย้ายสมเด็จพระสังฆราชวัดสระเกศไปอยู่วัดมหาธาตุ

สมัยรัชกาลที่ 3

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 1/3	บัญชีรายชื่อหนังสือในหอหลวง จ.ศ. 1186
จดหมายเหตุ 2/3	จดหมายเหตุพระบรมศพรัชกาลที่ 2
จดหมายเหตุ 3/3	พระราชพิธีจารึกพระสุพรรณบัฏ พระนามพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมพระราชวังบวร
จดหมายเหตุ 4/3	พระราชทานเครื่องยศเสนาบดี ฝ่ายทหารและพลเรือน

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 5/3	บัญชีเลิกไพร่หลวงกรมล้อมพระราชวัง จ.ศ. 1186
จดหมายเหตุ 6/3	ตราภูมิคุ้มห้ามเลิกไพร่หลวงชาวที่ หมื่นสนิทภูบาล บ้านบางพรหม จ.ศ. 1186
จดหมายเหตุ 7/3	ตราภูมิคุ้มห้าม เลิกไพร่หลวงชาวที่ นายขุนทอง บ้านบางพรหม จ.ศ. 1186
จดหมายเหตุ 8/3	ตราภูมิคุ้มห้ามเลิกไพร่หลวงชาวที่ นายหัน บ้านบางพรหม จ.ศ. 1186
จดหมายเหตุ 9/3	สำเนาหนังสือสัญญาทาง พระราชไมตรี ระหว่างไทยกับอังกฤษ จ.ศ. 1188
จดหมายเหตุ 10/3	สำเนาพระราชโองการให้รวมพระราช - สาร ส่งให้ท่านช้างในเก็บรักษา
จดหมายเหตุ 11/3	สำเนาพระราชโองการกำหนดให้ ตีหุ้มโมงบอกเวลา
จดหมายเหตุ 12/3	บัญชีเงินจ้างกวาดตึกประจำเดือน 9 ถึงเดือนยี่ จ.ศ. 1188
จดหมายเหตุ 13/3	หนังสือเกณฑ์เลิกเมืองสมุยท่าเรือ จ.ศ. 1188
จดหมายเหตุ 14/3	หนังสือเกณฑ์เลิกเมืองสงขลา จ.ศ. 1188 ฉบับที่ 1
จดหมายเหตุ 15/3	สำเนาหนังสือเจ้าเวียงจันทร์ จ.ศ. 1188
จดหมายเหตุ 16/3	ราชการทัพเมืองเวียงจันทร์ ฉบับ 1
จดหมายเหตุ 17/3	ราชการทัพเมืองเวียงจันทร์ ฉบับ 2
จดหมายเหตุ 18/3	สำเนาหนังสือเจ้าพระยาพระคลังถึงองเลไป เสนาบดีกรุงเวียดนาม
จดหมายเหตุ 19/3	สำเนาจารึกเรื่องการสร้างพระสมุทระเจดีย์
จดหมายเหตุ 20/3	ราชการเมืองหลวงพระบาง

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 21/3	บัญชีจำนวนภิกษุสามเณรที่เล่าสูตร กจจายนได้จบบริบูรณ์
จดหมายเหตุ 22/3	สารตราเจ้าพระยาจักรีสั่งให้ส่งเงินอากร จ.ศ. 1189
จดหมายเหตุ 23/3	สารตราเจ้าพระยาจักรีสั่งราชการหัวเมือง ต่างๆจ.ศ. 1189
จดหมายเหตุ 24/3	ใบบอกเมืองอัตปือเมืองส่วยทองคำ จ.ศ. 1189
จดหมายเหตุ 25/3	รายนามพระสงฆ์เข้ารับพระราชทาน ถวายพระธรรมเทศนา
จดหมายเหตุ 26/3	บัญชีจ่ายเงินพระคลังนอกส่งใน พระราชวังจ.ศ. 1189
จดหมายเหตุ 27/3	บัญชีเงินสร้างพระพุทธรูป จ.ศ. 1189-1198
จดหมายเหตุ 28/3	พระราชนิพนธ์ชื่อม้าต้นและช้างต้น
จดหมายเหตุ 29/3	บัญชีค่าทำเนียมพิศดกำปั่น จ.ศ. 1190
จดหมายเหตุ 30/3	คดีเลิกเมืองป่าดัก และเมืองมัน
จดหมายเหตุ 31/3	สำเนาพระราชสาส์น ถึงพระเจ้ากรุงปักกิ่ง จ.ศ. 1190
จดหมายเหตุ 32/3	สำเนาพระราชสาส์น ไทย - เวียดนาม จ.ศ. 1190
จดหมายเหตุ 33/3	ร่างสารตราเจ้าพระยาจักรีถึงกรมการเมือง ลพบุรี จ.ศ. 1192
จดหมายเหตุ 34/3	ประกาศสงกรานต์ จ.ศ. 1192
จดหมายเหตุ 35/3	บัญชีเงินส่วยเมืองเชียงแตง จ.ศ. 1192
จดหมายเหตุ 36/3	บัญชีนางว่าว เรื่องจำนวนต้นไม้ที่มีอากร 9 สิ่ง สนวนในและสวนนอก จ.ศ. 1192
จดหมายเหตุ 37/3	จดหมายเหตุสุนทรราชเลนีถึงน้ำนม
จดหมายเหตุ 38/3	จดหมายขุนวิเศษถึงหม่อมคลับ
จดหมายเหตุ 39/3	จดหมายนายสิทธิวาทถึงน้ำนม

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 40/3	ใบบอกเมืองช่างทอง จ.ศ. 1192
จดหมายเหตุ 41/3	ร่างหนังสือทานบน และจดหมายชำระเงิน ส่วย
จดหมายเหตุ 42/3	บัญชีส่งทอง เงิน สิ่งของส่วยเมืองลาว ตะวันออก จ.ศ. 1192
จดหมายเหตุ 43/3	สำเนาคำพิพากษา
จดหมายเหตุ 44/3	ตราตอบเมืองปราจีนบุรีให้จัดซื้อข้าว เตรียมไว้ 500 เกวียน
จดหมายเหตุ 45/3	ตราตอบเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหนเสนี) เรื่องพระยาพิบูลย์ยกมาติดตาม พระยาสังคโลกฯ
จดหมายเหตุ 46/3	ตราถึงเจ้าเมืองมุกดาหารตอบเรื่อง รับผลแร่ ชีผึ้ง ป่านใบ จำนวนเกณฑ์และ ชี้แจงข้อราชการบ้างเล็กน้อย
จดหมายเหตุ 47/3	ตราสั่งหัวเมือง เรื่องให้เจ้าพระธรรมมา (สมบุญ) เป็นแม่ทัพ
จดหมายเหตุ 48/3	ตราถึงพระยาแพร์ พระยาน่าน
จดหมายเหตุ 49/3	ตราถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหนเสนี)
จดหมายเหตุ 50/3	ตราตอบเจ้าพระยาธรรมมา (สมบุญ) เรื่องกวาดต้อนเมืองพวน
จดหมายเหตุ 51/3	หนังสือทวงเงี้ยวเกลี้ยกล่อมชาวไทย ภาคอีสาน
จดหมายเหตุ 52/3	หนังสือหลวงราชเสนาขนาดไทย ถึงพระยา นครเสียมราบ
จดหมายเหตุ 53/3	หนังสือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหนเสนี) ถึงเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน อินทรกำแหง)

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 54/3	หนังสือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ถึงเจ้าองค์อ้อม เจ้าองค์ด้วง พระองค์แก้ว
จดหมายเหตุ 55/3	หนังสือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ถึงพระยาราชนิกุล พระยาพิชัยสงคราม
จดหมายเหตุ 56/3	หนังสือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ถึงพระยาจำแสน พระยาณรงค์พิชัย พระยาปราจีนบุรี
จดหมายเหตุ 57/3	ใบบอกเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
จดหมายเหตุ 58/3	หนังสือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ถึงพระยาศรีสุนทรเทพ
จดหมายเหตุ 59/3	หนังสือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ถึงพระยานราราชมนตรี
จดหมายเหตุ 60/3	หนังสืออุปฮาดเมืองหลวงมูเลงมาถึง เจ้าเมืองหลวงมูเลงพระนครพนม ท้าววรบุตร
จดหมายเหตุ 61/3	ใบบอกเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
จดหมายเหตุ 62/3	ใบบอกเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
จดหมายเหตุ 63/3	ใบบอกเมืองสระบุรี ขอเรือลำเดียวกองทัพ ลงมากรุงเทพฯ
จดหมายเหตุ 64/3	ตราตอบเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เรื่องถอยทัพจากเมืองใจดก
จดหมายเหตุ 65/3	ตราตอบเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เรื่องถอยทัพจากเมือง ใจดกมาตั้ง อยู่เมืองเชิงกระชุม

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 66/3	รายงานของพระยาราชนิภูลเสนอแม่ทัพใหญ่
จดหมายเหตุ 67/3	คำให้การมื่นโชธันชิต
จดหมายเหตุ 68/3	คำให้การนายสุข
จดหมายเหตุ 69/3	รายงานพระสุนทรราชวงศาเสนอแม่ทัพใหญ่
จดหมายเหตุ 70/3	ระยะทางเรือไปไปเมืองญวน
จดหมายเหตุ 71/3	ตราถึงพระยานครชัยศรี
จดหมายเหตุ 72/3	คำให้การนักขวนให้แก่หมื่นพิทักษ์ปลายแดน
จดหมายเหตุ 73/3	หนังสือเจ้าพระยารรมาธิบดีแม่ทัพใหญ่ถึงเจ้าเมืองหัวพันห้าทั้งหก
จดหมายเหตุ 74/3	ตราถึงเมืองสุวรรณภูมิเรื่องตั้งให้อุปฮาดเมืองร้อยเอ็ดเป็นที่พระรัตนวงศา
จดหมายเหตุ 75/3	ข่อยศุกอักษรเจ้านครจำปาศักดิ์
จดหมายเหตุ 76/3	ศุกอักษรเจ้าพระยาจำปาศักดิ์
จดหมายเหตุ 77/3	ใบบอกเมืองอุบลราชธานี เรื่องแต่งท้าวเพี้ยไปรักษาราชการทางเมืองมุกดาหาร
จดหมายเหตุ 78/3	ตราถึงข้าหลวงและเจ้าเมืองหนองคาย เจ้าเมืองหนองหาร
จดหมายเหตุ 79/3	บันทึกจำนวนนครกรุงเทพฯ และหัวเมืองเกณฑ์ไปทำเมืองพระตะบอง
จดหมายเหตุ 80/3	บันทึกรายการบอกขนาดเมืองพระตะบอง
จดหมายเหตุ 81/3	ตราสั่งให้เมืองอะเชิงเทรารักษาเกวียนและกระบือของเจ้าองค์ด้วง
จดหมายเหตุ 82/3	ตราถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เรื่องให้จัดส่งเครื่องยศเจ้าด้วงไว้กับเมืองพระตะบอง

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 83/3	ตราถึงข้าหลวงและกรมการเมือง ปราจีนบุรีสั่งจ่ายเกลือ 600 ถังส่งไปเมือง พระตะบอง
จดหมายเหตุ 84/3	จำนวนครั้งทางภาคอีสานที่อพยพเข้ามาพึ่ง พระบรมโพธิสมภารและแยกย้ายไปอยู่ต่าง เมืองตามใจสมัคร
พงศาวดาร /3	พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ประชุมพงศาวดารภาคที่ 8 ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาต)

สมัยรัชกาลที่ 4

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 1/4	บัญชีคนขึ้นไปปิดน้ำกรุงเก่า
จดหมายเหตุ 2/4	หมายบอกข้าราชการว่าด้วยน้ำเพ็ญ พระราชกุศลที่กรุงเก่า พระราชทานส่วน พระราชกุศล
จดหมายเหตุ 3/4	เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดทอง พระพักตร์ พระพุทธรูปใหญ่ วัดพนัญเชิง
จดหมายเหตุ 4/4	สมโภชช้างพลายเล็บคำ
จดหมายเหตุ 5/4	หมายฉบับก่อนเสด็จพระราชทาน พระกรุณาอย่างพระยุพยาศราเมืองปทุมกรุง เก่า อย่าให้เจ้าพนักงานเชื่อหมายฉบับนี้
จดหมายเหตุ 6/4	ขอแรงเลขที่ขึ้นจำนวนปีเกาะพายเรือแห่ น้ำ

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 7/4	เสด็จพระยุหนยาตรา พระราชทานพระกฐิน เมืองปทุม เมืองกรุงเก่า เกณฑ์พายเรือแห น้ำ
จดหมายเหตุ 8/4	ให้ข้าหลวงขึ้นไปเชิญพระองค์แสง ณ เมือง เชียงแตง
จดหมายเหตุ 9/4	เชิญพระพุทธรูปแต่วังจันทรถษม กรุงเก่า มาไว้วัดเขมา
จดหมายเหตุ 10/4	ให้ซ่อมพระพุทธรูปวัดพนัญเชิง และวัดหน้า พระเมรุ
จดหมายเหตุ 11/4	ชำระความ
จดหมายเหตุ 12/4	กำหนดการที่จะแห่เทวรูปเขาดก
จดหมายเหตุ 13/4	การที่จะรับรองแห่เทวรูปเขาดก
จดหมายเหตุ 14/4	เสด็จก่อพระฤกษ์ วัดเสนาสน์ และพระราช ทานพระกฐิน วัดสุวรรณคาราม
จดหมายเหตุ 15/4	เร่งให้ทำตำหนักพลับให้แล้วเสร็จโดยเร็ว
จดหมายเหตุ 16/4	เสด็จก่อพระฤกษ์วัดชุมพลนิกายราม
จดหมายเหตุ 17/4	ทรงปิดทองแผ่นอิฐ แผ่นศิลาก่อพระฤกษ์
จดหมายเหตุ 18/4	การปฏิสังขรณ์พระเจดีย์วัดชุมพล นิกายราม
จดหมายเหตุ 19/4	ทรงถวายกุฎีที่วัดเสนาสน์
จดหมายเหตุ 20/4	เสด็จถวายรูปเทียนพระสงฆ์วัดชุมพล นิกายราม
จดหมายเหตุ 21/4	จัดเรือรับพนักงานละครไปเล่นสมโภช ในการปิดทอง พระพุทธรูปวัดชุมพล
จดหมายเหตุ 22/4	ให้ขุดดินเหนียวบางขวดลงไปส่งกรุงเทพฯ
จดหมายเหตุ 23/4	ให้นำไม้ขนสั๊กยาวทำเสาธงปัก ในพระอารามหลวง
จดหมายเหตุ 24/ 4	จดหมายเหตุเสด็จหน้าหอ ปิมะโรง 2411
จดหมายเหตุ 25/ 4	กระแสน้ำสิ่งเรื่อง สุริยุปราคา

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 26/ 4	ราชทูตไทยไปอังกฤษ
พระราชหัตถเลขา 1/4	พระราชหัตถเลขา ถึงกรมหลวงวงษาธิราช สนิท
พระราชหัตถเลขา 2/4	พระบรมราชาบาทพระบาททานเงิน พระเจ้าลูกเธอ
พระราชหัตถเลขา 3/4	พระราชหัตถเลขา ถึงองค์พระนริศกษัตริย์ กัมพูชา
พระราชหัตถเลขา 4/4	พระราชหัตถเลขา ถึงพระรามัญมุนี
พระราชหัตถเลขา 5/4	พระราชหัตถเลขา ถึงองค์พระนโรดมและ องค์พระนริศราชดนัย ณ กรุงกัมพูชา
พระราชหัตถเลขา 6/4	พระราชหัตถเลขา ถึงกรมหมื่น - บวรวิไชยชาญ ฉบับที่ 1
พระราชหัตถเลขา 7/4	พระราชหัตถเลขา ถึงกรมหมื่น - บวรวิไชยชาญ ฉบับที่ 2
พระราชหัตถเลขา 8/4	พระราชหัตถเลขา ถึงกรมหมื่น - บวรวิไชยชาญ ฉบับที่ 3
พระราชหัตถเลขา 9/4	พระราชหัตถเลขา ถึง พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชหัตถเลขา 10/4	พระราชหัตถเลขาถึงองค์พระนโรดม ณ กรุงกัมพูชา
พระราชหัตถเลขา 11/4	พระราชหัตถเลขา ถึงเจ้าไชยลังการ เจ้านครลำพูน
พระราชหัตถเลขา 12/4	พระราชหัตถเลขา พระบาททาน พระราชาคณะ
พระราชหัตถเลขา 13/4	พระราชหัตถเลขา ถึงองค์สมเด็จพระ นโรดมเจ้ากรุงกัมพูชา
พระราชหัตถเลขา 14/4	พระราชหัตถเลขา ว่าด้วยพระอาการกรม หมื่นเนเมศวรประจวบ

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
พระราชหัตถเลขานี้ 15/4	พระราชหัตถเลขานี้ เรื่องพระอาการกรมหมื่น มเหศวรประจวบ
พระราชหัตถเลขานี้ 16/4	พระราชหัตถเลขานี้ถึงพระยาสุรวงษ์ - ไวยวัฒน์
พระราชหัตถเลขานี้ 17/4	พระราชหัตถเลขานี้ทรงขมาพระสงฆ์เมื่อ จะสวรรคต
พระราชหัตถเลขานี้ 18/4	พระราชหัตถเลขานี้ว่าลักษณะการเคารพ พระรัตนไตรย
พระราชหัตถเลขานี้ 19/4	พระกระแสทรงแนะนำในการแม่ไม้ตรีจิต ต่อเทพารักษ์
พระราชหัตถเลขานี้ 20/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงทูตไทยที่ไปประเทศ อังกฤษ
พระราชหัตถเลขานี้ 21/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงพระบาทสมเด็จพระ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ 1
พระราชหัตถเลขานี้ 22/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงพระบาทสมเด็จพระ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ 2
พระราชหัตถเลขานี้ 23/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงพระบาทสมเด็จพระ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ 3
พระราชหัตถเลขานี้ 24/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงพระบาทสมเด็จพระ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ 4
พระราชหัตถเลขานี้ 25/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงพระบาทสมเด็จพระ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่ 5
พระราชหัตถเลขานี้ 26/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงกรมหมื่น - บวรวิไชยชาญ
พระราชหัตถเลขานี้ 27/4	กระแสรับสั่งในงานพระศพกรมหมื่น - วิศณุ นารณินาธร
พระราชหัตถเลขานี้ 28/4	พระราชหัตถเลขานี้ ถึงกรมหมื่นมเหศวร - ศิววิภาช ฉบับที่ 1

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
พระราชกฤษฎีกา 29/4	พระราชกฤษฎีกา ถึงกรมหมื่นมเหศวร - ศิววิราช ฉบับที่ 2
พระราชกฤษฎีกา 30/4	พระราชกฤษฎีกา หมายพระศรีสุนทรโวหาร ถึงขุนศรีสยามกิจ
ประกาศ 1/4	ประกาศพระราชบัญญัติมรดกสินเดิม และสินสมรส
ประกาศ 2/4	ประกาศเรื่องใจทกทั้งฟอง
ประกาศ 3/4	ประกาศเรื่องคำอุทธรณ์นิยม
ประกาศ 4/4	ประกาศให้ข้าราชการลอกพระราชบัญญัติ จากหอหลวง
ประกาศ 5/4	ประกาศขนานนามพระพุทธร- ปฏิมากรประจำราชการ
ประกาศ 6/4	ประกาศห้ามตัดกระบวนทางเสด็จ
ประกาศ 7/4	ประกาศพระราชทานหม่อมเจ้า
ประกาศ 8/4	ประกาศว่าด้วยสังฆทาน
ประกาศ 9/4	ประกาศให้ใช้ในคำว่าสมเด็จพระ ตามเกียรติยศ
ประกาศ 10/4	ประกาศเรื่องเถรจันท์ผู้มีชื่อแล้ว หนีไป และห้ามมิให้บวชกุลบุตรอายุพัน 24 ถึง 70 เป็นเถร
ประกาศ 11/4	ประกาศห้ามมิให้ใช้คำว่า ขอบเนื้อเจริญใจ และติดเนื้อต้องใจในคำกราบทูล
ประกาศ 12/4	ประกาศเรื่องนามพระยาอัครานุภาพ และพระรัฏฐาภิบาล
ประกาศ 13/4	ประกาศให้สักพระสงฆ์ ตามเกณฑ์สิบมัน
ประกาศ 14/4	ประกาศเรื่องเรียกกะปิ น้ำปลาลว่าเยื่อเคย น้ำเคย (ฉบับที่ 1)
ประกาศ 15/4	ประกาศเรื่องเรียกกะปಿನ้ำปลาลว่า เยื่อเคย น้ำเคย (ฉบับที่ 2)

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
ประกาศ 16/4	ประกาศเรื่องนามพระอินทรอาสา ขุนอินทโคดม
ประกาศ 17/4	ประกาศนามพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ และพระ ที่นั่งพุทไธสวรรย์
ประกาศ 18/4	ประกาศให้เรียกชื่อพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ว่า พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ให้เรียกว่าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
ประกาศ 2/4	ประกาศให้ทำบาญชีพระสงฆ์สามเณร ที่เป็นช่างทองและอื่นๆ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย
ประกาศ 20/4	ประกาศเตือนผู้ที่ใช้อักษรผิด
ประกาศ 21/4	ประกาศว่าด้วยการสร้างวัด
ประกาศ 22/4	ประกาศพระราชบัญญัติฝ่ายพระ บวรราชวัง เรื่องเล่นเบี้ยในพระบวรราชวัง
ประกาศ 23/4	ประกาศให้พระสงฆ์บูชาพระแก้วมรกต ในเดือน 8 แรม 8 ค่ำ
ประกาศ 24/4	ประกาศเรื่องถวายฎีกา
ประกาศ 25/4	ประกาศเรื่องนามหลวงบรรเทาทุกข์ราษฎร์
ประกาศ 26/4	ประกาศว่าด้วยเรื่องฟ้องหาปาราชิก
ประกาศ 27/4	ประกาศเรื่อง ภิกษุสามเณรรักใคร่ ผู้หญิง จนถึงเป็นปาราชิกให้มาอุทกะโทษ จะยกโทษให้
ประกาศ 28/4	ประกาศห้ามไม่ให้เอาแผงไม้ไผ่จาก มาทำเป็นพระเพิงในอารามหลวง
ประกาศ 29/4	ประกาศห้ามไม่ให้ชักสือแลชวน ภิกษุสามเณรประพฤติอนาจาร
ประกาศ 30/4	ประกาศห้ามคนอุทสนี้ไม่ให้สมคบ ภิกษุสามเณรที่ประพฤติอนาจาร
พงศาวดาร/4	พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา

สมัยรัชกาลที่ 5

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 1/5	จดหมายเหตุระยะทาง พระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเสด็จตรวจราชการหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ มณฑลนครชัยศรี มณฑลราชบุรี รัตนโกสินทร์ ศ.ก. 117
จดหมายเหตุ 2/5	จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในรัชกาลที่ 5 ภาค 5 และภาค 6
ประพาสต้น /5	เสด็จประพาสต้นครั้งแรก
ไถลบ้าน /5	พระราชนิพนธ์ไถลบ้าน (หน้า 1 ถึง 100)
ประกาศ 1/5	ประกาศว่าด้วยตั้งเคาน์ซิลแล พระราชบัญญัติ
ประกาศ 2/5	ประกาศว่าด้วยเรื่องทาสแลเกษียชอายุ
ประกาศ 3/5	ประกาศลูกทาส
ประกาศ 4/5	พระราชบัญญัติพิทักษ์เกษียชอายุลูกทาส ลูก ไทย
ประกาศ 5/5	ประกาศเกษียชอายุลูกทาสไทย
ประกาศ 6/5	ประกาศห้ามมิให้ทาสลูกหนีไปอาศัย วังเจ้าบ้าน เจ้าขุนนาง
ประกาศ 7/5	ประกาศผู้ซึ่งจะช่วยคนแลให้กู้เงิน
ประกาศ 8/5	พระราชบัญญัติลักษณะทาสมณฑล ตะวันตกเฉียงเหนือ
ประกาศ 9/5	ประกาศลดค่าตัวทาสในมณฑลบูรพา
ประกาศ 10/5	พระราชบัญญัติทาสรัตนโกสินทร์ ศ.ก. 124
ประกาศ 11/5	ประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะทาส ศ.ก. 124 ในมณฑลพายัพ

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
ประกาศ 12/5	ประกาศเรื่องเร่งเงินทาสูกหนี้
ประกาศ 13/5	ประกาศห้ามมิให้ช่วยคนในบังคับ
	ต่างประเทศยุโรปมาเป็นทาส
พงศาวดาร /5	พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ สมัย
	รัชกาลที่ 1 เจ้าพระยาอภัยภูวงศ์(หน้า 1 -
	100)

สมัยรัชกาลที่ 6

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
จดหมายเหตุ 1 /6	จดหมายเหตุประกาศหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ
	128
จดหมายจางวางหน้า /6	จดหมายจางวางหน้า (ฉบับที่ 1-5)
ไต่ตรวมจรรยา /6	ไต่ตรวมจรรยา
สาวิตรี /6	สาวิตรีความเรียง
หัวแค้นปม /6	พระราชบันทึกเรื่องหัวแค้นปม
ประกาศ 1/6	พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยที่รโหฐาน
	ในพระราชสำนัก
ประกาศ 2/6	ประกาศเรียกนายยศข้าราชการ
	ในพระราชสำนัก
ประกาศ 3/6	ประกาศยกกรมพระตำรวจเข้าอยู่
	ในกระทรวงวัง
ประกาศ 4/6	ประกาศยกเลิกตำแหน่งปลัดทูลฉลอง
	กระทรวงวังและตั้งตำแหน่งสมุหพระราช-
	มณเทียรขึ้นแทน

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
ประกาศ 5/6	ประกาศตั้งกรมพระนิติศาสตร์ใน พระราชสำนัก
ประกาศ 6/6	กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยครอบครัวแห่ง ข้าราชการในพระราชสำนัก

สมัยรัชกาลที่ 7 - 8

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
ลาสนสมเด็จฯ 1/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง บทเหเรือเจ้าฟ้ากุ้ง
ลาสนสมเด็จฯ 2/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง พยุหยาดราเพชร พวง
ลาสนสมเด็จฯ 3/7-8	สำเนาร่างหมายรับสั่ง เรื่องยกประตูประ บรมมหาราชวัง
ลาสนสมเด็จฯ 4/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง มูลเหตุที่พระเจ้าราม คำแหงตั้งวรรณยุกต์ เอกโท
ลาสนสมเด็จฯ 5/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง ประเภทปืน ไฟ
ลาสนสมเด็จฯ 6/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง โครงตันของสมเด็จฯ พระปรมาภิไธยทรงแต่งพรรณนาการ ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน
ลาสนสมเด็จฯ 7/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง หนังสือขอมจากรักบน ลานทอง

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง งานถวายบังคม ปฐมบรมราชานุสรณ์
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง ประพาสหัวเมือง มณฑลนครราชสีมา
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 10/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง บูรณะปฏิสังขรณ์ ปฐมบรมราชานุสรณ์
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 11/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง พระที่นั่งพุทธไสยาสน์
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 12/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง ตำแหน่งหน้าที่ของมหา อุปราช
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 13/7-8	ลายพระหัตถ์เรื่อง ระยะเวลาไปเที่ยวด้วย เรือเทียบฝั่งทะเลบึงกาฬ
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 14/7-8	รายการพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฐ์
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 15/7-8	อธิบายเรื่อง เมืองในมณฑลอุดรและอีสาน
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 16/7-8	กำหนดระยะเวลาสมเด็จพระเจ้ากรมพระยา ดำรงราชานุภาพ เสด็จประพาสประเทศ พม่า 2478
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 17/7-8	อธิบายเรื่องเมืองตะกั่วป่า
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 18/7-8	จำนวนเงินแผ่นดินรายได้ระหว่างร.ศ.114 ถึง ร.ศ. 125
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 19/7-8	วินิจฉัยอธิบายคำว่า ครัว
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 20/7-8	บันทึกความเห็นในกฎมณฑลพม่า
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 21/7-8	เรื่องตั้งเมืองในมณฑลอุดรและอีสาน

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 22/7-8	วิจารณ์หนังสือสิทธิธรรมเนียมต่างๆ
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 23/7-8	จดหมายแต่งตั้งการศพนม่อมเจ้าตระหนัก นิธิผล
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 24 /7-8	หมายกำหนดการ พระราชกุศล 50 วัน พระศพพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินว สิริวัฒน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 25/7-8	เล่าเรื่องเที่ยวเมืองพม่า ตอนที่ 1
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 26/7-8	เล่าเรื่องเที่ยวเมืองพม่า ตอนที่ 2
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 27/7-8	เล่าเรื่องเที่ยวเมืองพม่า ตอนที่ 3
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 28/7-8	เล่าเรื่องเที่ยวเมืองพม่า ตอนที่ 4
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 29/7-8	สนองลายพระหัตถ์
สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30/7-8	สนองลายพระหัตถ์
จดหมายเหตุ 1 /7-8	จดหมายเหตุพระบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมัยปัจจุบัน

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กินรี 1 / ปัจจุบัน	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับการเลี้ยงบอน ไซที่เคยหลงไหล
กินรี 2 / ปัจจุบัน	พุ่มและพานดอกไม้บูชา
กินรี 3 / ปัจจุบัน	สวนหลวง ร.9
กินรี 4 / ปัจจุบัน	สร้างสรรค้บ้านแต่ง

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กัณรี 5 / ปัจจุบัน	เปิดเส้นทางสายไหมสู่ป่าจุ่มฝาง
กัณรี 6 / ปัจจุบัน	ไปเก็บภาพลอยกระทงที่สุโขทัย
กัณรี 7 / ปัจจุบัน	เราเรียกเขาว่า ชาวเขา
กัณรี 8 / ปัจจุบัน	ตลาดนัดเมืองหูนุ่น
กัณรี 9 / ปัจจุบัน	แม่น้ำโขง สายน้ำแห่งมิตรภาพ
กัณรี 10 / ปัจจุบัน	คุณป้าแสงดา บ้านสิทธิ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์(การทอผ้า)
กัณรี 11 / ปัจจุบัน	เที่ยวชมโบราณสถานในอุทยานประวัติ ศาสตร์กำแพงเพชร
กัณรี 12 / ปัจจุบัน	ศิลปะเด็ก เพชรก้อนเจียรนัย
กัณรี 13 / ปัจจุบัน	เครื่องปั้นดินเผาประดับบ้านเรือนอาคาร แสนงาม
กัณรี 14 / ปัจจุบัน	กล้วยไม้ นางพญาพันปี
กัณรี 15 / ปัจจุบัน	กานดา ศิลปะสตรีเผ่าพื้นเมืองออสเตรเลีย ที่งามสมบูรณ์
กัณรี 16 / ปัจจุบัน	ศาสตราจารย์ พูน เกษจำรัส ศิลปินแห่ง ชาติสาขาทัศนศิลป์ (ศิลปะภาพถ่าย) ปีล่าสุด
กัณรี 17 / ปัจจุบัน	เที่ยววัดเมืองพิทยา
กัณรี 18 / ปัจจุบัน	สีสันความงามน่ารัก...ในโลกของนก
กัณรี 19 / ปัจจุบัน	ของพื้นบ้าน มรดกของกรุงเก่า
กัณรี 20 / ปัจจุบัน	จากยอดดอยสู่หมู่บ้าน ...ศูนย์หัตถกรรม ชาวเขา

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กนิรี 21 / ปัจจุบัน	สนามกอล์ฟพริมมาภูเก็ต
กนิรี 22 / ปัจจุบัน	ครัวใหม่การบินไทย
กนิรี 23 / ปัจจุบัน	คมกฤช เครื่องสุวรรณ ผู้สร้างงานศิลป์แฝง พุทธปรัชญา
กนิรี 24 / ปัจจุบัน	อาณาจักรสังคโลก...แห่งสุโขทัย
กนิรี 25 / ปัจจุบัน	ดำเนินสะดวก เมืองตลาดน้ำ
กนิรี 26 / ปัจจุบัน	ศิลปะการหล่อและสร้างพระพุทธรูป
กนิรี 27 / ปัจจุบัน	เทศกาลดอกกุหลาบ เชียงแสน
กนิรี 28 / ปัจจุบัน	ฤดูร้อนที่ชาลสมูร์ก
กนิรี 29 / ปัจจุบัน	ทองเชียงรายแบบไม่ธรรมดากับการบินไทย
กนิรี 30 / ปัจจุบัน	งานหลวงเวียงละกอนบทหนึ่งในประวัติ ศาสตร์ของการสร้างพระนครเขลางค์
กนิรี 31 / ปัจจุบัน	พิพิธภัณฑ์ไม้แกะสลักแห่งเดียวในประเทศไทย
กนิรี 32 / ปัจจุบัน	ปากคลองตลาด เมืองดอกไม้
กนิรี 33 / ปัจจุบัน	ตุ๊กตาชาววังบางเสด็จ มรดกวัฒนธรรมล้ำ ค่า
กนิรี 34 / ปัจจุบัน	ขนมไทย ขนมสวยคู่ประวัติศาสตร์ชนชาติ ไทย
กนิรี 35 / ปัจจุบัน	ธรรมชาติและชีวิต...เมืองสายหมอก
กนิรี 36 / ปัจจุบัน	เมืองโฮจิมินห์ ซิตี้ ชมเมืองหลวงเก่า เวียดนาม

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กนิรี 37 / ปัจจุบัน	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์เอกอัครราชูปถัมภก มรดกวัฒนธรรมไทย
กนิรี 38 / ปัจจุบัน	โลหะปราสาท สิ่งก่อสร้างสำคัญในพุทธศาสนา
กนิรี 39 / ปัจจุบัน	บาติญเกิด จำลองธรรมชาติจากฝีมือคนไทย
กนิรี 40 / ปัจจุบัน	แฉ่วสงกรานต์เชียงใหม่
กนิรี 41 / ปัจจุบัน	โปสเตอร์การบินไทย... สื่อสายสัมพันธ์
กนิรี 42 / ปัจจุบัน	เที่ยวทะเลหน้าร้อน
กนิรี 43 / ปัจจุบัน	ดินแดนสามเหลี่ยมทองคำแห่งอินเดีย
กนิรี 44 / ปัจจุบัน	ชวนแห่ประเพณีไทย ปืทองเที่ยวไทย
กนิรี 45 / ปัจจุบัน	ห้องรับแขก กนิรี 1
กนิรี 46 / ปัจจุบัน	เรือพระราชพิธี
กนิรี 47 / ปัจจุบัน	ศาลพระภูมิ
กนิรี 48 / ปัจจุบัน	สุราษฎร์ธานี ...เพชรล้ำค่าของภาคใต้
กนิรี 49 / ปัจจุบัน	ปฏิทินปีทองเที่ยวไทย
กนิรี 50 / ปัจจุบัน	เหตุการณ์สำคัญในรอบ 40 ปี ของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด
กนิรี 51 / ปัจจุบัน	นครสวรรค์
กนิรี 52 / ปัจจุบัน	การทำดินสอพอง
กนิรี 53 / ปัจจุบัน	ไปดูหุ่นฟางนกที่ชัยนาท
กนิรี 54 / ปัจจุบัน	75 ปีเมืองชัยนาท

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กนิรี 55 / ปัจจุบัน	ภาพทิวทัศน์เมืองไทยในอีกทศวรรษหนึ่ง
กนิรี 56 / ปัจจุบัน	ยาวสุดยอดแห่งสยาม
กนิรี 57 / ปัจจุบัน	บดท.ไขปัญหา 1
กนิรี 58 / ปัจจุบัน	ดอกไม้ในกุหลาบ
กนิรี 59 / ปัจจุบัน	ไหว้สาแม่ฟ้าหลวง
กนิรี 60 / ปัจจุบัน	จักรวาลบนข้อมือ
กนิรี 61 / ปัจจุบัน	วินัย ปราบปราม
กนิรี 62 / ปัจจุบัน	รองท่านารี
กนิรี 63 / ปัจจุบัน	บดท.แนะนำ
กนิรี 64 / ปัจจุบัน	ปอยสำอาง
กนิรี 65 / ปัจจุบัน	ไปดูเขาเล่นว่าที่หาดจอมเทียน
กนิรี 66 / ปัจจุบัน	วัดตอเรีย
กนิรี 67 / ปัจจุบัน	ภาดรีแห่งราชธานี กรุงศรีอยุธยา
กนิรี 68 / ปัจจุบัน	แดนราชบุรีมีฉาย
กนิรี 69 / ปัจจุบัน	บดท.แนะนำ นิยม โกศลวิตร
กนิรี 70 / ปัจจุบัน	คันหาธรรมชาติบริสุทธิ์ที่ภูหินร่องกล้า
กนิรี 71 / ปัจจุบัน	ความงามของคนตรีไทย
กนิรี 72 / ปัจจุบัน	จิตรกรรมฝาผนัง ล้านนา
กนิรี 73 / ปัจจุบัน	ดอกไม้ประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ
กนิรี 74 / ปัจจุบัน	ปากีสถาน สีสันแห่งโลกตะวันออก
กนิรี 75 / ปัจจุบัน	อุปรากรจีน สีสันแห่งศิลปะ
กนิรี 76 / ปัจจุบัน	ตำนานหัวล้านไทย
กนิรี 77 / ปัจจุบัน	วันนี้ของคอดอย

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กินรี 78 / ปัจจุบัน	ประเพณีแห่โคมทองที่เชียงใหม่
กินรี 79 / ปัจจุบัน	ปรัชญาแห่งเนื้อดิน
กินรี 80 / ปัจจุบัน	บาทลี เกาะสวรรค์แห่งโลกตะวันออก
กินรี 81 / ปัจจุบัน	ลำพูน เมืองวัฒนธรรม
กินรี 82 / ปัจจุบัน	ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดพระแก้ว
กินรี 83 / ปัจจุบัน	ครอบครัวศิลปะ
กินรี 84 / ปัจจุบัน	การขนส่งทางอากาศ ธุรกิจที่ไร้พรมแดน
กินรี 85 / ปัจจุบัน	มาเลเซียสี่ส้นแห่งเอเชียอาคเนย์
กินรี 86 / ปัจจุบัน	เที่ยวทะเลไทย
กินรี 87 / ปัจจุบัน	วัฒนธรรมชาวดอย
กินรี 88 / ปัจจุบัน	ความฝันอันสดใสของเด็กทั่วโลก
กินรี 89 / ปัจจุบัน	คุณหมิง ปากประตูสู่แผ่นดินใหญ่
กินรี 90 / ปัจจุบัน	จันทบุรี เมืองอัญมณี
กินรี 91 / ปัจจุบัน	สะพานมิตรภาพไทย - ลาว
กินรี 92 / ปัจจุบัน	วังศุโขทัย
กินรี 93 / ปัจจุบัน	อาณาจักรศรีวิชัย
กินรี 94 / ปัจจุบัน	ดูไบสวรรค์กลางทะเลทราย
กินรี 95 / ปัจจุบัน	เครื่องแก้วความงามไม่รู้จบ
กินรี 96 / ปัจจุบัน	ชีวิตริมน้ำ
กินรี 97 / ปัจจุบัน	กรุงศรีอยุธยา มรดกโลก
กินรี 98 / ปัจจุบัน	นาฏศิลป์จีน
กินรี 99 / ปัจจุบัน	สัตว์หิมพานต์จากวรรณคดีไทย
กินรี 100 / ปัจจุบัน	ครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กนิรี 101 / ปัจจุบัน	ลำปาง
กนิรี 102 / ปัจจุบัน	เล่าเรื่องเมืองเขมร
กนิรี 103 / ปัจจุบัน	ดอกไม้เมืองหนาว
กนิรี 104 / ปัจจุบัน	เคปทาวน์ เมืองที่มีชีวิต
กนิรี 105 / ปัจจุบัน	เกาะตรังภูเขา
กนิรี 106 / ปัจจุบัน	บัวตองนี้บ้านอยู่บนยอดดอย
กนิรี 107 / ปัจจุบัน	แม่ฮ่องสอนดินแดนแห่งหมอกยามเช้า
กนิรี 108 / ปัจจุบัน	เพ็ญเดือนสิบสองสุขโขทัย
กนิรี 109 / ปัจจุบัน	สารทเดือนสิบเมืองนคร
กนิรี 110 / ปัจจุบัน	ไหมไทยสดใสในตลาดโลก
กนิรี 111 / ปัจจุบัน	เยือนบ้านใหม่
กนิรี 112 / ปัจจุบัน	เยือนปราสาทเมืองสิงห์
กนิรี 113 / ปัจจุบัน	สวยด้วยกระดาดสา
กนิรี 114 / ปัจจุบัน	ผีตาโขน
กนิรี 115 / ปัจจุบัน	หม่อมราชวงศ์ นริศรา จักรพงษ์
กนิรี 116 / ปัจจุบัน	มรดกโลก
กนิรี 117 / ปัจจุบัน	บางปะอิน
กนิรี 118 / ปัจจุบัน	ตื่นเต้นในกวี
กนิรี 119 / ปัจจุบัน	เอื้องหลวง
กนิรี 120 / ปัจจุบัน	ปิ้ง..เกาะหมาก
กนิรี 121 / ปัจจุบัน	ปลาตะเพียนโบลานสาน
กนิรี 122 / ปัจจุบัน	ได้ร่มเงาเจ้าฟ้ามหาราชินี
กนิรี 123 / ปัจจุบัน	ศิลป์แผ่นดิน

อักษรย่อ	ชื่อเอกสาร
กินรี 124 / ปัจจุบัน	เครื่องดนตรีไทย
กินรี 125 / ปัจจุบัน	ตึกสุริยานุวัตร
กินรี 126 / ปัจจุบัน	พระที่นั่งวิมานเมฆ
กินรี 127 / ปัจจุบัน	เมืองไทยยังสวยในสีน้ำ
กินรี 128 / ปัจจุบัน	หนึ่งวันในปารีส
กินรี 129 / ปัจจุบัน	ห้องเที่ยวภูกระดึง
กินรี 130 / ปัจจุบัน	เซรามิกส์ สุนทรียภาพแห่งเนื้อดิน
กินรี 131 / ปัจจุบัน	เที่ยวเมืองงามนามพิจิตร
กินรี 132 / ปัจจุบัน	ขึ้นเมืองเหนือเยี่ยมโครงการหลวง
กินรี 133 / ปัจจุบัน	วนอุทยานแม่ตะไคร้
กินรี 134 / ปัจจุบัน	พระพยอม กัลยาโน
กินรี 135 / ปัจจุบัน	เครื่องปั้นดินเผา กุดนาขาม
กินรี 136 / ปัจจุบัน	วนอุทยานแม่ปิง
กินรี 137 / ปัจจุบัน	ศิลป์แผ่นดิน
กินรี 138 / ปัจจุบัน	มนต์เสน่ห์แห่งยังการี
กินรี 139 / ปัจจุบัน	จากนครสู่พงไพร
กินรี 140 / ปัจจุบัน	หัตถกรรมอาเซียน
กินรี 141 / ปัจจุบัน	ระนอง ดินแดนขวยผีน
กินรี 142 / ปัจจุบัน	บดท. แนะนำ
กินรี 143 / ปัจจุบัน	บดท. แนะนำ
กินรี 144 / ปัจจุบัน	ฮ่องกง
กินรี 145 / ปัจจุบัน	บดท. ไขปัญหา

อักษรย่อ

ชื่อเอกสาร

กนรี 145 / ปัจจุบัน

มคอท. ไซปัญญา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.ก. คำ คง

คำ คง มีกระสวน 7 แบบ ได้แก่

กระสวนแบบที่ 1 รูปคำ คง อยู่ท้ายประโยค ไม่มีส่วนเติมเต็มตามมาในภาคแสดง เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบสมัยสุโขทัยสมัยเดียว จำนวน 2 ครั้ง
ได้แก่

- (1) ชาติพระเป็นเจ้าที่นี้กิติ แห่งอื่นกิติก็ยั้งคง

(จารึก 3 / สุโขทัย หน้า 45)

- (2) ไรนาสวนเรือกลิ่งสรากรอันกับพระเจ้าแลปฐการอันญแลนัคนุญช่วยสร้างกันไว้กับพระพุทธรพระธรรมทั้งมวลนี้ จงให้มันให้คง แลเป็นอานิสงส์แก่นักนุญทั้งหลายต่อเท่าสวรรคนิพพาน

(จารึก 29 / สุโขทัย หน้า 45)

กระสวนแบบที่ 2 รูปคำ คง อยู่หน้าบุพบทวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบสมัยสุโขทัยสมัยเดียว จำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

- (1) สมเด็จพระยาसारนาถสมเสวยราชย์ในันนทปุระสถาปณสมเด็จพระเป็นเจ้า
ห้าองค์โพระจักให้คง ในศาสนาห้าพันปี

(จารึก 17 / สุโขทัย หน้า 147)

- (2) พระวิหารสถานสิมาถาปนาอุโบสถจงคงต่อกัลปาวสาน

(จารึก 45 / สุโขทัย หน้า 376)

กระสวนแบบที่ 3 รูปคำ คง อยู่หน้าวิเศษณานุประโยค เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบสมัยปัจจุบันสมัยเดียว จำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ศิลปะคือการสร้างสรรค์ คืออารมณ์ความคิดเห็นและทรงคนะของศิลปิน ที่จะ
คงไว้ซึ่งความมีชีวิตชีวาอยู่ทุกกาลสมัย

(กนิรี / ปัจจุบัน)

กระบวนแบบที่ 4 รูปคำ คง อยู่หน้านามวลีที่ละรูป เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบสมัย
 รัชกาลที่ 1 สมัยรัชกาลที่ 2 และสมัยรัชกาลที่ 5

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ด้วยเจ้าพระยาธรรมาธิกร รับพระราชโองการใส่เกล้าฯทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯสั่งว่า ซึ่งหมายส่งไปแต่ก่อนนั้นว่าจะได้แห่คเชนทรสนาน เพลายาย ให้
คงไว้ตามหมายครั้งก่อน

(หมายรับสั่ง 12 / 1 หน้า 46)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) อนึ่งให้พระยานครศรีธรรมราชปรึกษานาหรือด้วยกรมการทั้งปวงจัดแจงชำระดู
 พระอัยการแลพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่บทใดข้อใดซึ่งต้องด้วยขนบ
 ธรรมเนียมแผ่นดินควรคง เคยพิจารณาว่ากล่าวประการใดก็ให้คงไว้

(จดหมายเหตุ 29 / 2 หน้า 47)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ด้านที่เมืองไม่สู้มีไม้ผ้านัก จึงปรึกษากับพระยาสุนทรบุรีสั่งให้เลิกด้านนั้น
 เสียแต่ด้านบางสี่เงินภาษีมาก ทราบเก็บได้ใน เดือนที่ล่วงมานี้กว่า 20 บาทจึง
 ให้คงไว้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 38)

(2)...แต่ภาษียาตุนั้นเห็นจะต้องให้อำเภอเก็บตามเจ้าของผู้ขายยา แต่เวลานี้
อำเภอยังทำไม่ได้โดยแท้ เพราะฉะนั้นด้านภาษีที่เมืองราชบุรีจะต้องคงไว้ก่อนไป
คิดเล็กเอาในศก 118

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 42)

กระสวนแบบที่ 5 รูปคำ คง อยู่หน้านามวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบตั้งแต่สมัย
สุโขทัย จนถึงปัจจุบัน

สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) พระยารธรรมราชนั้นคงปัญจศีลทุกเมื่อ

(จารึก 3 / สุโขทัย หน้า 33)

(2) แต่นั้นเมื่อหน้าได้พันปีโต ผูกภิกษุสงฆ์อันจำศีลคงลิกขาบททั้งสี่ อันยังมี
ลิกขาบทอันหนักหนาหามิได้เลย

(จารึก 3 / สุโขทัย หน้า 31)

(3) ... เที้ยรยอมคงสงฆ์อันคงปริชญา

(จารึก 4 / สุโขทัย หน้า 40)

สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าทรงสั่งใช้เรือชั้นหนึ่งไปลำหนึ่งแล้ว จึงให้เรือชั้นสองรับขึ้นไปให้คงชั้นหนึ่ง
สองลำ อย่าให้ขาดได้

(จดหมายเหตุ 6 / อยุธยา หน้า 85)

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) อนึ่งฟ้าทะเลระนะ ครั้นสงบราชอาณาจักรแล้ว ให้คงที่เป็นฟ้าทะเลระนะทำราชการด้วย
พระองค์รามราชา

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 45)

(2) หุ่นลาวโรงใหญ่ โรงหนึ่ง คุณวันละ 6 ตำลึง

(หมายถึงรับสั่ง 8 / ธนบุรี หน้า 9)

(3) ...คุณช่างดอกไม้ เพลงไทยจีน ได้รับพระราชทาน ทั้ง 3 คิน

(หมายถึงรับสั่ง 1 / ธนบุรี หน้า 9)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าชายได้เสียเงินช่วยทุกขยากหญิงนั้นบ้างแต่ภอเพนที มิได้ช่วยหญิงให้พ้นจากทุกขยากโดยสุจริต หญิงนั้นยังหาบุตรมิได้ไม่สมักอยู่ด้วยชายบไซ้ ให้หญิงคืนเงินซึ่งชายเสียนั้นให้แก่ชายจงท่วน ชายหญิงจึงขาดจากผิวเมี้ยกัน ถ้าชายได้เสียเงินช่วยทุกขยากหญิงนั้นบ้าง แลหญิงได้เกิดบุตรด้วยชายนั้นแล้ว หญิงนั้น คุณสิทธิ เปนเมียชาย

(กฎหมาย 1 / 1 หน้า 279)

(2) ถ้ากระลาการแพ้อญา อูธร ไซ้ ให้เอาบันดาศักติดกระลาการผู้สูงนาผู้เดียวตั้งใหม่ผู้แพ้นั้นตามบทพระไอยะการ แล้วให้ใช้ทุนคำริชชาผู้ระณะจงเต็ม แลคู่ความเดิมนั้นให้ส่งให้กระลาการใหม่พิจารณา โจทให้คุณ โจท จำเลยให้ คุณ จำเลย

(กฎหมาย 1 / 1 หน้า 270)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) ประการหนึ่งให้ตรวจดูสารบาญชีเลขคุณ สัก จำนวนปี เกาะเบญจศก ปีมะโรงศก เป็นเลขหมวดใด กองใด

(จดหมายเหตุ 6 / 2 หน้า 102)

(2) แลข้าวงเมือง จะเชิงเทรา ขนขึ้น ไปตวงได้ เท่าใด เอาลง สี่ จ่าย กองทัพ สิ้น เท่าใด ยัง คุณ ข้าวง เปลือ ก ข้าวง สาร เท่าใด

(จดหมายเหตุ 18 / 2 หน้า 102)

(3) เมืองนครสวรรค์ข้าวง นางน้อย อยู่

(จดหมายเหตุ 26 / 2 หน้า 40)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปราบกฏจำนวน 13 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ...ได้เก็บเอาเงินแลกกรุงเมืองได้ 7 ชั่ง ตำลึง บาท สลึง
(จดหมายเหตุ 6 / 2 หน้า 102)
- (2) เมืองมโนรมณ์กรุง 145 เกณฑ์ 185 ได้ 123 คงมาบก 36 คงมาเรือ 57
(จดหมายเหตุ 79 / 3 หน้า 119)
- (3) อุปฮาดจัดแจงเกลี้ยกล่อมรวบรวมหัวพันตัวเล็กเมืองสุวรรณภูมิซึ่งหลบหนี
แอบแฝงอยู่นอกบัญชีได้มากรุงบ้านกรุงเมือง
(จดหมายเหตุ 74 / 3 หน้า 105)
- (4)...ให้สืบสาวเอาหัวพันตัวเล็กเมืองสุวรรณภูมิซึ่งหลบหลีกแอบแฝงอยู่นอก
บัญชีให้ชำระรวบรวมเอามาทำราชการกรุงบ้านเมืองให้สิ้นเชิง
(จดหมายเหตุ 74 / 3 หน้า 108)
- (5) หัวเมืองกรุงเก่ากรุง 323 คน เกณฑ์ 134 ได้ 89 ชาด 42 ถึงแล้ว 34
ยังไม่ถึง 45 หัวเมืองกรมมหาราชไทย เมืองอ่างทองกรุง 253 คน เกณฑ์
245 ได้ 147 ชาด 56 ตาย 5 คงมาบก 65 คงมาเรือ 73
(จดหมายเหตุ 79 / 3 หน้า 119)
- (6) เมืองชัยนาทเกณฑ์กรุงเมือง 124 ได้ 54 เกณฑ์ 87 มอบเมืองส่วย 76 ได้
58 ชาด 12 เมืองสิงห์
(จดหมายเหตุ 79 / 3 หน้า 103)
- (7) เกณฑ์กรุงเมือง 231 เกณฑ์มอบเมืองส่วย 156
(จดหมายเหตุ 79 / 3 หน้า 103)
- (8) ...แต่ครอบครัวเมืองมุกดาหารยังกระจัดกระจายพลัดพรายไปอยู่ต่างบ้าน
ต่างเมืองเป็นอันมาก ให้พระจันทสุริยวงศ์ อุปฮาด หัวพันคิดอ่านเกลี้ยกล่อม
เอาครอบครัวกลับคืนมากรุงบ้านกรุงเมืองให้สิ้น จะได้เป็นกำลังรีพลของเจ้าเมือง
หัว
(จดหมายเหตุ 47 / 3 หน้า 259)
- (9)...กรุงกองไนย นายพระ หลวงปลัด หลวงป้อม หลวงสมุหนายกชีย
(จดหมายเหตุ 36 / 3 หน้า 28)

(10) ...กงกงนอก นายกอง นายปลัดกอง (รวม)45 หมื่น ชารัต นายหมวด (รวม) 59

(จดหมายเหตุ 36 / 3 หน้า 28)

(11) ...ศรี ข้ายขวา กงนอกไพร่กงนายกองใน

(จดหมายเหตุ 36 / 3 หน้า 28)

(12) ...ซึ่งท้าวพิน ท้าวเสมอใจพาครอบครัวเมืองสระบุรีว่าจะหนีไปเมืองน่านนั้น เมืองสระบุรีผู้คนที่วังโรยเบาบางอยู่ จะละไว้ให้ท้าวพิน ท้าวเสมอใจ พาครอบครัวเมืองสระบุรีหนีไปต่างบ้านต่างเมืองนั้นหาได้ไม่ จะต้องติดตามเอาตัวท้าวพิน ท้าวเสมอใจ กับครอบครัวเมืองสระบุรีไว้กงบ้านเมืองจงได้

(จดหมายเหตุ 23 / 3 หน้า 29)

(13) ...ให้ข้าราชการครอบครัวตัวเล็กเมืองนครราชสีมา เมืองขึ้นกับเมืองนครราชสีมา ส่งขึ้นไปกงบ้านเมืองให้สิ้น

(จดหมายเหตุ 23 / 3 หน้า 29)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...แต่ในกรุงเทพมหานครนี้ พระเจ้าแผ่นดินซึ่งเสด็จสวรรคตล่วงไปมีพระนามปรากฏอยู่ แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย 2 พระองค์เท่านั้น ก็ให้กงบัตรหมายใช้ชื่อแผ่นดินอยู่อย่างเดิมนั้นชอบอยู่

(ประกาศ 9 / 4 หน้า 38)

(2) การปฏิบัติพันธันไฉนของไทยที่มีอยู่ในเขมรก็ให้กงที่ มีอำนาจในเมืองเขมรเท่านั้น

(พระราชหัตถเลขา 10 / 4 หน้า 105)

(3) ...ที่ข้าราชการจะสิทธิขาดกงอย่างไรก็สุดแต่ท่านเลนาบดีเห็นพร้อมกัน

(พระราชหัตถเลขา 10 / 4 หน้า 105)

(4) เมืองร้อยเอ็ดจำหน่าย 9 ตาย 8 หนี 3 (รวม) กงนาย 7 ไพร่ 12 (รวม) 19

(จดหมายเหตุ 1 / 4 หน้า 85)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) อายุลูกเรือนเบี้ยถึง 21 ไร่ ให้เจ้าเบี้ยนายเงินไปแจ้งความต่อกรมสุรศักดิ์ ให้เจ้าหมุ่พาเอามันไปสักคองหมุ่

(ประกาศ 2/5 หน้า 111)

(2) ...ดำรัสให้สมเด็จพระสังฆราช พระพุทธมาจารย์ พระพิมลธรรม ซึ่งเจ้ากรุงธนบุรีให้ลงโทษถอดเสียจากพระราชาคณะ เพราะไม่ยอมถวายบังคมนั้น โปรดให้คงที่สมณฐานันดรศักดิ์ดังกล่าว ให้คืนอยู่ครองพระอารามตามเดิม

(พงศาวดาร/5 หน้า 35)

(3) แต่เดิมนี่เลิกโรงเรียนชื่อราษฎรนิยมพิทยาที่วัดจตุรเศียรแห่งหนึ่ง คงเหลือ 2 แห่ง แลสองแห่งที่ยังเหลือนี้ ที่จริงควรจะรวมเป็นแห่งเดียวกันได้

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 11)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าแม่พี่พบเห็นอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งได้เป็นไปแก่พระบิดา และพระมารดาแล้ว พี่จะไม่ขอคงชีวิตต่อไป

(สาวิตรี / 6 หน้า 25)

(2) พี่คงถวิลชีวิตอยู่ก็แต่เมื่อทั้งสองพระองค์นั้นคงพระชนมชีพอยู่

(สาวิตรี / 6 หน้า 26)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าจะว่าถึงปราสาทของเราก็เป็นอันทำผิด ด้วยยื่นเอาหลังคามาช้อนติดกันเสียจนผนังหายไป เป็นเหตุให้ช่องบัญชรหายไปด้วย คงเหลือแต่ซุ้มซึ่งเรียกว่าบันนกลง

(สาส์นสมเด็จพระ 30/ 7-8 หน้า 67)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 10 ครั้ง
ได้แก่

(1) จังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดเก่าแก่ มีประวัติยาวนาน ที่ปัจจุบันนี้ยังคงเหลือร่องรอยแห่งความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม

(กิ น รี 40 / ปัจจุบัน)

(2) วนอุทยานแม่ตะไคร้ นี้ ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและเป็นที่พักพิงของชาวบ้านอย่างร่มเย็นและเป็นสุขได้

(กิ น รี 133 / ปัจจุบัน)

(3) สัญลักษณ์แห่งท้องน้ำที่มีตำนานเล่าขานไปต่าง ๆ นานา บ้างก็นำสะพานกล้วย บ้างก็นำตีนเต็นตูกสนานสุดแต่จินตนาการผู้เล่าและผู้ฟัง แต่ไม่ว่าตำนานจะโหดโผนหรือไม่อย่างไร พญานาคก็ยังคงความลึกลับชวนงมมาจนบัดนี้

(กิ น รี 99 / ปัจจุบัน)

(4) หากยังมีสถาปนิกผู้สืบสายช่างและศิลปินเอกแห่งกรุงสยามผู้หนึ่ง สามารถยืนหยัดอยู่ได้ในอุดมการณ์และประเพณีของตระกูลอันทรงเกียรติด้วยการมุ่งแก้วิกฤตสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกวัฒนธรรมไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนและประเทศชาติ โดยยังคงความเป็นสถาปนิกตามหลักการเดิมของตนไว้

(กิ น รี 45 / ปัจจุบัน)

(5) การขนส่งจำเป็นต้องส่งทางอากาศเพื่อให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละวัน และทำให้ทุเรียนยังคงคุณภาพดี

(กิ น รี 84 / ปัจจุบัน)

(6) ในแง่หลักวิชาการ งานจิตรกรรมฝาผนังมีเกณฑ์ที่ใช้วัดคุณภาพของงาน คือ ความสมบูรณ์ในแง่การเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ยังไม่ถูกแตะต้อง ยังคงสภาพเดิม

(กิ น รี 82 / ปัจจุบัน)

(7) ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ยังคงความสมบูรณ์ในปัจจุบันมีเหลืออยู่เพียง 10 แห่ง

(กิ น รี 82 / ปัจจุบัน)

(8) เทคนิควิทยาจิตรกรรมผ่านผนังในสมัยอยุธยาที่ยังคงความสมบูรณ์ แม้จะอายุเก่าแก่ถึง 300 ปี

(กิณี 82 / ปัจจุบัน)

(9) ผ้าฝ้ายที่คงทน และงานจักสาน ส่วนคงความงามเป็นเอกลักษณ์ให้ได้ยำน่าชื่นชม

(กิณี 19 / ปัจจุบัน)

(10) ส่วนอาหารที่นำมาให้บริการคู่กับเครื่องเบญจรงค์นี้ประกอบด้วยรายการอาหาร 3 ชุด หมูนเวียนกันทุกๆเดือน โดยเน้นรสชาติที่เป็นกลางแต่ยังไม่ลิ้มที่จะคงรสชาติแบบไทยๆไว้

(กิณี 22 / ปัจจุบัน)

กระสวนแบบที่ 7 คำ คง อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยา มีความหมายแสดงการณ์ลักษณะ ประเภทบอกการดำเนินอยู่ ปรากฏพบตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยปัจจุบัน สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง
ได้แก่

(1) สิบแปดคนนี่แลถวายไว้ให้คงเป็นข้าพระ ณ อารามจุลาลมณีสตามเดิมแต่ก่อน
(จดหมายเหตุ 5 / อยุธยา หน้า 56)

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง
ได้แก่

(1) ...แต่ว่าพระญาณประสิทธิ์กระทำตามพระราชดำริกล้าหาญ เขามีองพุทไธมาศถวายดูจพระราชดำริได้ มีความชอบอยู่ แต่ให้เรียกเอาทักทบนไว้แล้วให้คงทำราชการสืบไป

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 235)

(2) แลรามัญเก่ารำเดิวันละ 2 ตำลึง 2 บาท ให้ลดลงเสีย คงให้แต่วันละ 2 ตำลึง ละครโรงใหม่รำเดิวันละ 1 ตำลึง 2 บาท ให้ลดลงเสีย 2 บาท คงให้วันละ 1 ตำลึง

(หมายเหตุรับสั่ง 8 / ธนบุรี หน้า 47)

(3) ระบายปูนฉาบผนังลดพลาตกระทา 2 ตำลึง 2 บาท หักเสีย 2 ตำลึง คุงให้ระบาย
ละ 2 บาท เพ็ลิ่งพะเนียงเงินนุคิตราคาบอกละ 1 สลึง 50 บอกล เป็นเงิน 3 ตำลึง
2 สลึง หักเสีย 2 ตำลึง 2 บาท 1 สลึง คุงให้แต่ 2 บาท สลึง 1 เสือลาก
หางสายละ 1 บาท 3 สายเป็นเงิน 3 บาท หักเสีย 1 บาท 2 สลึง คุงให้แต่ 1
บาท 2 สลึง

(หมายรับสั่ง 3/ ธนบุรี หน้า 18)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) มาตรการหนึ่ง ทำหนังสือมัดรับประกันบริคนชั้นซีตอ นายภูดาษาท่ามะวง แล นาย
ภูดาษาท่ามะวงเกาะกุ่มเอาตามมัด แลมันร่องห้องผลัดเปลี่ยนชื่อมันเสียให้มัด
ด้วยบริคนชั้นซีมัน แลท่านให้พิจารณาสวนสัพรับแท้คุงว่าชื่อมันตามมัดบริคน
ชั้นซีมันใช้ ท่านว่าคนร้ายบังอาจให้ทวนด้วยลวดหนัง 25 ที ให้เอาตามมัดบริคน
ชั้นซีมันใช้

(กฎหมาย / 1 หน้า 246)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ทุกแขวงจังหวัดหัวเมืองน้อยใหญ่ขับไปด้วยใจจรุดเผาบ้านเรือนแลเสเปียง
อาหารกองทัพนั้นก็พานพาโลรับหรือจับตัวนำส่งไป ได้ความยากแค้นเป็นหนัก
หนา บ้านที่มีจำนวนหลังคาพันหนึ่งถึงสองพันเรือนนั้น จะคุงมีแต่บ้านละร่อย
เรือนบ้าง ห้าสิบเรือนบ้าง

(จดหมายเหตุ 7 / 2 หน้า 115)

(2) ครั้นจะจัดแจงให้คุงคินเป็นบ้านเมืองโดยเร็ว โพรพหลเมืองยังบอบซ้ำอด
โรยอยู่

(จดหมายเหตุ 14 / 2 หน้า 4)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...ให้ตรวจตราจำนวน...สนองมากกว่าเลข จำนวนาย 41 ตาย 5 คน จำนวนาย
หนี 6 คน ป่วยค้างอยู่ พนมเปญ 3 คน (รวมเป็น) 54 คน คุมไปตีครัว
ปากกระวาน นายไพร่ 156 คน เข้ามาสนองมก 35 คน

(จดหมายเหตุ 61 / 3 หน้า 11)

(2) เลี้ยงคุมอยู่รักษาเมืองนายไพร่ 241 คน

(จดหมายเหตุ 69 / 3 หน้า 58)

(3) ครั้งเวียงจันทน์เป็นกบฏกับครอบครัวเมืองเวียงจันทน์ ครัวหัวเมืองลาวฝ่าย
ตะวันออกไปตักค้างอยู่ตามหัวเมืองเหล่านั้นก็มาก ทรงพระราชดำริจะให้กองทัพ
ไปตีคืนเอาบ้านเมืองครอบครัวมาคุมเป็นไพร่พลชำระอบชัณทสีมากกรุงเทพฯ ตาม
เดิมเหมือนแต่ก่อน

(จดหมายเหตุ 46 / 3 หน้า 257)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) แลกรมพระอื่นๆถ้าจะไม่ว่ากรมหน้าเข้าก่อนแล้ว จะว่าพระปล้ำ ก็
เหมือนพระพิพิธเดชะ แลพระอื่นๆไป เพราะฉะนั้นให้คุมใช้ตามพระราชบัญญัติ
จงได้ตามรับสั่ง

(ประกาศ 12 / 4 หน้า 43)

(2) คนบางคนบ่นว่าโรคลมตัวกล้า จะไปข้างไหนโดยไม่มียา ต้องหาพริกไทยตีปรี
เป็นคู่มือ เมื่อกินน้ำชาต้องกินตีปรีดอกหนึ่ง ถึงกระนั้นคนเช่นนั้นก็คุมตายโดย
โรคลมแทบทุกคน

(พระราชหัตถเลขาน 15 / 4 หน้า 128)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 17 ครั้ง

ได้แก่

(1)...คุมรักษาไว้แต่เมืองกำปอด เมืองพระตะบองแลเมืองนครเสียมราฐ 2 เมือง

(พงศาวดาร / 5 หน้า 35)

(2) ...ได้ทราบว่าคุณพรคนนี้มีด้านภาษา 2 แห่ง เป็นด้านข้างตั้งอยู่ที่เมืองแห่ง 1 ที่บางสี่ ในคลองสองพี่น้องแห่ง 1 ตั้งแต่ประกาศเลิกเก็บภาษีเครื่องบริโภคที่ผ่านด่าน ด่านทั้ง 2 แห่งนี้คุณเก็บแต่ภาษีไม้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(3) ...ตกลงต้องเบียดกันเรียนอยู่ที่บ้านแกโรง 1 หรือ 2 โรง ต้องเรียนอยู่วัดโรงคุณรักษาชื่อแยกกันอยู่ได้ทั้ง 2 โรง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 12)

(4) ...ทราบว่าเจ้าของแพเป็นหนี้สินเขามากถึงแพให้ตัวอพยพหลบหนีไป อำภอต้องเอามารักษาไว้ จนบัดนี้ยังไม่มีเจ้าเบี่ยนนายเงินคนใดมาว่ากล่าวคุณได้ใช้แพนี้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 13)

(5) วงนี้ขำดุซุดโหมมาก ทั้งวังแลบริเวณยังคุณใช้ได้แต่พระที่นั่ง ชั้นหลังหนึ่ง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 14)

(6) ...คิดเห็นว่า ถ้าเลิกเรื่องเก็บเครื่องมือย่อยเสียทีเดียว คุณเก็บแต่เครื่องมือใหญ่ตั้งแต่ซ็อนแลแหวนขึ้นไป ดูเหมือนเรื่องค่าน้ำจะเรียบร้อยขึ้นมากภาษี ซึ่งยังคงเรียกที่ด่านต่อไปยังมีอยู่

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 16)

(7) อายุลูกเรือนเบี่ยถึง 21 ไร่ ให้เจ้าเบี่ยนนายเงินไปแจ้งความต่อกรมสุรควดี ให้เจ้าหนุพาเอามันไปสักคุณหนุ ส่วนพ้อมันส่วนแม่มันคงออกเดือนใช้เจ้า เข้าเดือนใช้นาย ตามพระราชกำหนดเดิม

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)

(8) ลูกทาสซึ่งหลุดพ้นค่าตัวได้สักข้อมือแล้วนั้นให้คุณเรียกลูกทาสอยู่ตามเดิม

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)

(9) อนึ่งทาสลินไถในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ นั้น ยังคุณใช้ตามพระราชบัญญัติเดิมอันโบราณราชกระษัตริย์ตั้งไว้ตามคัมภีร์พระธรรมสาตรา

(ประกาศ 8 / 5 หน้า 134)

(10) มาตรา 23 ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน รัตนโกสินทรศก 124 เป็นต้น แลสืบไป ในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ให้ลดค่าตัวทาสเฉลยทั้งปวง ชายให้คุณมีค่าตัวแต่ 5 บาท หญิง 4 บาท

(ประกาศ 10 / 5 หน้า 147)

(11) อนึ่งถ้าลูกทาสซึ่งได้พ้นค่าตัวในอายุ 21 ปีตั้งนี้แล้ว คุณได้ลักเป็นลูกทาสเสียค่าราชการอยู่ปีละหกสลึง

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)

(12) แต่การซึ่งคิดมานี้ ข้าพเจ้าที่เป็นผู้คิดก็แลเห็นอยู่ว่าจะไปไม่ตลอดทีเดียว เพราะการอื่น ๆ ยังกอดอยู่มากเหมือนหนึ่งไม่อยากจะให้คนเป็นทาส คนก็ คุณ ยังอยากเป็นทาสอยู่ เพาะเหตุที่เป็นทาสไม่ต้อง เสียค่าราชการมากนัก แล้วก็ไม่ต้องทำมาหากินสิ่งไร อาศัยกินเข้าของนายไปมีมือหนึ่งๆ

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)

(13) ภาษียัง คุณ เรียกที่ด่านต่อไปยังมีอยู่ 21 อย่าง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 17)

(14) การคลังมณฑลนี้ยัง คุณ เลวกว่ามณฑลกรุงเก่าอยู่มาก

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 17)

(15) ตั้งแต่ปีมะเมียมา ต้นผลไม้จะเป็นอันตรายสาปสูญไปเท่าใดก็ตาม หรือจะปลูกขึ้นอีกเท่าใดก็ตาม รัฐบาลไม่ยอมรู้เห็น หรือรับว่าเป็นจริงทั้ง 2 ฝ่าย คุณ เก็บแต่เท่าปีมะเมียมาจนทุกวันนี้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 17)

(16) คนคิดจะเลิกทำละมูเสียมาก ฟังทราบว่าลดพิภดละมูลง คุณ เรียกละมูละ 40 บาทตามเดิม จึงลงมือล่าไป

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(17) วัดนี้แปลว่าวัดน้ำดู ด้วยทำแต่ครั้งกรุงเก่าและยัง คุณ รักษาเป็นปรกติมิได้เปลี่ยนแปลงอย่างใดมาจนทุกวันนี้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 20)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปราบกฏจำนวน 7 ครั้ง

ได้แก่

(1) ข้าราชการในกรมพระตำราวจันเป็นข้าราชการประจำในพระราชสำนักอยู่กรมหนึ่งนั้น ในเวลานี้ยังแยกอยู่แผนกหนึ่งล่อยๆ มิได้ขึ้นต่อกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง คุณ ถือกันอยู่ว่าเป็นกรมที่ขึ้นตรงต่อพระเจ้าแผ่นดิน

(ประกาศ 3 / 6)

(2) ...และจะเทียบดูกับนานาประเทศ ก็เป็นธรรมเนียมที่มีตรงกันอยู่หลายประเทศ จึงควรให้คุณมีตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงวังต่อไป

(ประกาศ 4 / 6)

(3) บึงซึ่งอยู่กลางพระนครทวารวดีนั้นเดิมเรียกว่าหนองโสน แต่ต่อมาเรียกกันว่าบึงพระราม และเรียกกันอยู่จนทุกวันนี้ บึงนี้จะได้เปลี่ยนชื่อจากหนองโสนเป็นบึงพระรามเมื่อใดหาหลักฐานมิได้ คุณมีหลักฐานอยู่แต่ส่วนวัดซึ่งตั้งอยู่ริมหนองนั้น

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 67)

(4) ...และเมื่อได้ตรัสแก่นางเช่นนี้แล้ว ท้าวทนต์เสนาผู้ทรงพรตก็ทรงสงบ และสาวิตรีก็คุณอดอาหารต่อไป

(สาวิตรี / 6 หน้า 12)

(5) หากให้พระภรรยา กระหม่อมฉันจะบังคับใจให้คุณมีชีวิตอย่างไรได้

(สาวิตรี / 6 หน้า 17)

(6) ...ที่คงถือชีวิตอยู่ก็แต่เมื่อทั้งสองพระองค์คุณพระชนมชีพอยู่

(สาวิตรี / 6 หน้า 25)

(7) ถ้าน้องปรารถนาให้คุณมีชีวิต ถ้าเป็นกรรมของน้องที่จะประพฤดิให้ถูกใจที่จงไปยังพระอาศรมเกิด

(สาวิตรี / 6 หน้า 25)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง
ได้แก่

(1) เมื่อได้เครื่องสังคิตของพวกนั้นมาเล่นละครและมโหรี ชนิดที่ไม่ได้เปลี่ยนชื่อก็ คุณเรียกว่ากลองอยู่ตามเดิม

(สารสนมเด็จพระเจ้า 29 / 7 หน้า 43)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 45 ครั้ง
ได้แก่

(1) งาน " ศิลป์แผ่นดิน " ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ยังคงประทับความทรงจำไว้ในทุกคน
ที่ได้มีโอกาสชมงานฝีมือที่ผู้จัดบรรจงเลือกมาด้วยความพิถีพิถัน

(กิ น รี 137 / ปัจจุบัน)

(2) ดังเช่น จังหวัดลำพูน เมืองเล็กๆเมืองหนึ่งที่ยังคงสงบเรียบร้อยในภาคเหนือ
แม้จะไม่โดดเด่นในแง่ของการท่องเที่ยวมากนักแต่เสน่ห์เฉพาะตัวของเมืองนี้ ให้
ลำพูนได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมที่แท้

(กิ น รี 81 / ปัจจุบัน)

(3) ด้วยสายน้ำยิ่งใหญ่ คือแม่น้ำโขงที่เป็นเส้นแบ่งพรมแดนของสองประเทศสาย
นี้ เป็นสิ่งแบ่งแยกและเป็นลำน้ำแห่งความขัดแย้งมานานเต็มที แม้ว่าผู้อาศัยอยู่
สองฝั่งน้ำจะยังคงเป็นญาติมิตรและไปมาหาสู่กันอย่างปกติ

(กิ น รี 9 / ปัจจุบัน)

(4) ในขณะที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอัน
มาก สิ่งหนึ่งยังคงเป็นเอกลักษณ์สำคัญของการบินไทย

(กิ น รี 50 / ปัจจุบัน)

(5) วันที่ 11 พฤษภาคม คกนี้ ท่านมีอายุครบ 81 ปี ซึ่งหมายถึงว่า ท่านอยู่ใน
สมณเพศมาแล้ว 61 ปี และท่านคงปฏิบัติตามแนวทางของท่านตลอดมา

(กิ น รี 43 / ปัจจุบัน)

(6) ก่อนอายุครบววชนั้น ท่านเป็นครูสอนหนังสือ และลักษณะนิสัยครูยังคง
ปรากฏอยู่โดยตลอด

(กิ น รี 43 / ปัจจุบัน)

(7) แม้ศิลปินเจ้าของผลงานจะไม่ถือเรื่องราคาเป็นสำคัญ แต่ก็ เป็นสิ่งชี้วัดบาง
อย่างได้ และดูเหมือนว่าในสังคมผู้บริโภคปัจจุบัน จะยังคงเป็นวิธีวัดคุณค่าที่
ชัดเจนเพียงอย่างเดียวอยู่

(กิ น รี 23 / ปัจจุบัน)

(8) การบินไทยเป็นผู้นำและเป็นหัวหอกตลอดมาในการโฆษณาเมืองไทยในต่างประเทศ เรายังคงทำหน้าที่นี้โดยร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานอื่นๆ

(กิ น รี 50 / ป จ จ บ ัน)

(9) ทรงเชื่อแน่ว่าสายสัมพันธ์นี้จะยิ่งกระชับแน่นแฟ้นขึ้นอีก และทรงย้ำว่าพระราชกรณียกิจเพื่อประชาชนไทยจะคงดำเนินต่อไป

(กิ น รี 37 / ป จ จ บ ัน)

(10) การบินไทยยังคงให้บริการในเส้นทางการบิน กรุงเทพฯ-โซล-ลอสแอนเจลิส เพื่อเป็นการรักษาสวนแบ่งตลาดของการบินไทยไว้

(กิ น รี 50 / ป จ จ บ ัน)

(11) ห้องทะเลไทยในวันนี้ยังคงมีมนต์เสน่ห์อยู่เต็มเปี่ยม

(กิ น รี 42 / ป จ จ บ ัน)

(12) ศิลปินวัย 45 ปีอย่างฉิทธี ยังคงมีเวลาอีกมากที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะต่อไป

(กิ น รี 45 / ป จ จ บ ัน)

(13) ท่านยังคงผลิตผลงานทั้งการประพันธ์บทเพลงและการแสดง รวมทั้งให้คำแนะนำและสอนนักดนตรีและครูดนตรีทั้งของกรมศิลปากรและที่อื่นๆตลอดมา

(กิ น รี 100 / ป จ จ บ ัน)

(14) บทเพลงนั้นยังคงบรรเลงกันอยู่เป็นมาตรฐานของวงปี่พาทย์ คือเพลงด้อยดิ่งสามชั้น

(กิ น รี 100 / ป จ จ บ ัน)

(15) คุณครูสุดจิตต์ ยังคงอยู่ที่เรือนไม้เก่าแก่โบราณในตรอกเล็กๆหลังวัดสังเวช

(กิ น รี 45 / ป จ จ บ ัน)

(16) สวนโมกขพลารามคงร่มครึ้มอย่างทุกครั้งที่มาเยือน

(กิ น รี / ป จ จ บ ัน)

(17) ...จนแม้กระทั่งเวลาได้ล่วงเลยมาถึงปัจจุบันแล้วก็ตาม ภาพความหลังเหล่านั้นก็ยังคงถูกตอกย้ำให้ชัดเจนด้วยการถ่ายทอดงานแห่งอดีตลงบนแผ่นฟิล์ม

(กิ น รี 16 / ป จ จ บ ัน)

(18) ในขณะเดียวกัน เขายังคงรับเป็นที่ปรึกษาของอธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

(กิ น รี 16 / ปัจจุบัน)

(19) กาญจนบุรีจัดงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว ในช่วงเวลาอากาศสดใสตลอดทั้งสัปดาห์ และยังคงเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวเช่นที่เคยติดต่อกันมาหลายปีแล้ว

(กิ น รี 49 / ปัจจุบัน)

(20) ทุกวันนี้เมื่อเข้าหน้าเทศกาลตามศาลเจ้าใหญ่ๆหรือตามโรงจิวแถวเยาวราช ก็ยังคงมีการแสดงให้ชมกันอยู่

(กิ น รี 75 / ปัจจุบัน)

กระสวนแบบที่ 7 คำ คง อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยา มีความหมายแสดง อรรถาณูเคราะห์บอกการคาดคะเน ปรากฏพบตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ถึงสมัยปัจจุบัน สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง
ได้แก่

(1) แลซ้ายลัดคัตฎฎวนเหล่าร้ายเล็ดลอดเข้ามาจับผู้คนไปได้ประการใด
พระยานครศรีธรรมราชกรมการพนักงานก็คงมีโทษโดยพระราชกำหนด

(จดหมายเหตุ 68 / 2 หน้า 116)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ครอบครว้ท้าวพินเสมอใจจะยังอยู่ในแขวงเมืองน้ำปาดหรือจะพากันไปอยู่
แขวงเมืองน่านหรือจะพากันหนีต่อไปอีก พญาพิไชยรณฤทธิคงจะรู้ความจริง

(จดหมายเหตุ 23 / 3 หน้า 35)

(2) ...ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯสั่งว่า การเสียบึงอาหารทางเมืองปราจีนนี้
จะต้องจัดแจงเตรียมเอาเมล็ดข้าวใส่ยุงฉางไว้ให้มาก จะได้เจือจานเลี้ยงครอบ
ครว้เมืองโพธิ์สัตว์แห่งนี้จะได้สำหรับเอาไว้ใช้ในราชการด้วย ด้วยราชการในทาง
เมืองเขมรครั้งนี้ถึงจะไม่มี เมื่อหน้าคงจะมีราชการสักครั้งหนึ่งเป็นแน่

(จดหมายเหตุ 44 / 3 หน้า 235)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปราบกฏจำนวน 31 ครั้ง

ได้แก่

(1) อนึ่งในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังมีพระชนม์อยู่ก็ได้ตรัส
ประภาษอยู่เนืองๆว่าพระพุทธรูปปฏิมากรแก้ว มรกตองค์นี้ ถ้าเป็นพระสงฆ์เหมือน
อย่างสามัญทุกวันนี้ ก็คงจะได้เป็นสมเด็จพระสังฆราชเป็นแท้

(ประกาศ 5 / 4 หน้า 21)

(2) ...เพราะคนลือกันว่าเจ้าชีวิตการเมืองไทยมั่งมีเงินทองมาก ล่อให้อยากด้วยของ
ที่อยาก ก็คงเสียเงินให้ชู้ให้ภักด้วยของที่นากลัวก็คงเสียเงินให้อะไรขึ้นก็มี

(พระราชหัตถเลขานี้ 7 / 4 หน้า 79)

(3) ...กลับมาแลเหลียวคิดแต่ว่าในหลวงไม่พอใจให้ไปนั้นไม่ถูกใจตัวแล้วขึ้นตั้ง
ต่อไป กระนั้นไม่กลัวด้วยคิดว่าไม่มีใครกล้าฟ้อง เพราะเมียใครๆก็คงค้นกัน
ซ่อนนจะไปพระบาทอยู่หมด

(พระราชหัตถเลขานี้ 8 / 4 หน้า 98)

(4) ...แต่ถ้าผู้หญิงค้นกันขึ้นพระบาทคงจะไปเดือนยี่เดือนสาม

(พระราชหัตถเลขานี้ 8 / 4 หน้า 98)

(5) คนที่ไม่ได้เป็นคุณแก่ในหลวง เป็นแต่ผู้รับบุญรับคุณของในหลวงมาเนรคุณ
ทรยศอย่างเดียว เทวดาคงชิงมากถ้าเทวดามี เทวดาคงเข้าด้วยในหลวง

(พระราชหัตถเลขานี้ 9 / 4 หน้า 96)

(6) ฝ่ายท่านผู้ใหญ่ที่กรุงเทพฯท่านวิตกนัก ว่าถึงรับทูตแล้วความก็คงจะไม่จบ

(พระราชหัตถเลขานี้ 21 / 4 หน้า 165)

(7) เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระประชวรหนักมาถึง ณ วัน
พฤหัสบดี เดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช 1230 ทรงพระราชดำริเห็นว่าคง
จะเสด็จสวรรคตในวันนั้นแน่แล้ว

(พระราชหัตถเลขานี้ 17 / 4 หน้า 146)

(8) แลซึ่งว่าเจ้าเมืองเขมรถวายของไปเมืองฝรั่งเศสนั้น ก็เห็นจะเป็นความคิด
สังฆราชฝรั่งเศสออกเดอมิซจะจัดแจงไป สังฆราชมิซคงจะเป็นสามได้ตีทีเดียว

(พระราชหัตถเลขานี้ 10 / 4 หน้า 106)

(9) ได้มีตราออกไปให้อ่านากับเธอให้จับสนองโสดจางวางมีมโนแก้วทำโทษ ด้วย
คิดเห็นว่าอ่านาจพวกเมืองอุดมมีไชยคงจะปราบปรามพวกนั้นให้สงบได้

(พระราชหัตถเลขานี้ 14 / 4 หน้า 107)

(10) ถ้าเจ้าจอมอยู่งานผู้ใหญ่ เมื่อล่วงแผ่นดินแล้วคงไปพระบาททุกคนไม่เหลือ
จนคนหนึ่ง

(พระราชหัตถเลขานี้ 8 / 4 หน้า 99)

(11) ได้ประกาศห้ามไว้แต่ก่อนแล้วว่าไทยสุบยาจีนไม่ควรจะเป็นโจทก์กล่าวคดี
ขึ้นโรงศาล ไม่ควรจะเป็นพยานคดีทั้งปวง แต่ถ้าเป็นความอกรรจ์ถึงพันแห่งปล้น
ชิง ก็คงต้องชำระไปตามความแผ่นดิน

(พระราชหัตถเลขานี้ 29 / 4 หน้า 204)

(12) ฝ่ายข้าพเจ้าสำคัญว่า พระยาราชวราวุฒจะรู้กำหนดซึ่งข้าพเจ้าสั่งอยู่แล้ว
ถึงจะไปกำหนดนัดหมายการอภิเษกก็คงจะกำหนดต่อเดือน 4

(พระราชหัตถเลขานี้ 9 / 4 หน้า 98)

(13) แลกรมหมื่นภูบดีราชหฤทัยชั้นนั้น เธอคงจะคิดถึงตัวชั้นมากกว่าคิดถึงบุตร
ภรรยา

(พระราชหัตถเลขานี้ 9 / 4 หน้า 108)

(14) ฝ่ายเมืองลาวก็เป็นบ้านเมืองอยู่ในลำน้ำเดียวกัน ถึงเธอบอกว่ที่เมืองแพร่
ไม่เป็นอะไรนักก็ดี ก็ยังมีความวิตกอยู่ว่าคงจะเป็นฟ้าฝนน้อยผิดปกติทุกปีซึ่งมี
มาแต่หลัง

(พระราชหัตถเลขานี้ 11 / 4 หน้า 120)

(15) อนึ่งเห็นว่าความที่พระยาอักษฎาชำระไปนั้น ก็คงจะมีผิดบ้างถูกบ้างเป็น
ธรรมดา

(พระราชหัตถเลขานี้ 9 / 4 หน้า 96)

(16) ในการเรื่องนี้ข้าฯได้จดหมายชี้แจงให้เสนาบดีว่าลอร์ดยอนเฮเข้ามาครั้งนี้
ถ้าจะเข้ามาว่าด้วยเรื่องตริงกานคงจะว่าการห้าอย่างแต่อย่างหนึ่งฤาสองอย่าง
เป็นแน่

(พระราชหัตถเลขานี้ 26 / 4 หน้า 179)

(17) ถ้าข้าพเจ้าออกไปถึงเมืองบันไทยมาศญวนก็จะออกมาหา ฝ่ายเธอกับ
พระยาพระเชมรถ้าทราบคุณจะลงมาจับที่เมืองกำปอด

(พระราชหัตถเลขานี้ 26/4 หน้า 179.)

(18) แลจะปล่อยทาสผู้อื่นเสียไม่ได้ด้วยประการใด เจ้านายฝ่ายเชมรเหมือน
อย่างเธอทั้งสอง แลพระยาพระเชมรพวกนี้ ก็คุณจะต้องเห็นว่าจะทำอย่างนั้นไม่ได้
เหมือนกัน

(พระราชหัตถเลขานี้ 26 / 4 หน้า 182)

(19) ถ้าของที่ให้มาเท่านั้นน้อยนัก ไม่พอแก่งานที่จะรักษาเมืองอุดมมีไชยไว้จน
กองทัพไทยไปทางบก คุณจะได้ว่ากล่าวไกลเกลี้ยให้การเปนเสร็จ

(พระราชหัตถเลขานี้ 14 / หน้า 88)

(20) การบ้านการเมืองจะเกี่ยวข้องกันอย่างไร เปนธุระของผู้รักษาเมือง เรือรบ
เปนแต่ผู้มาคอยช่วย เหมือนมาคอยให้ผู้รักษาเมืองเขาใช้ๆอย่างไรก็ทำอย่างนั้น
ความผิดชอบขาดเกินคุณตกอยู่แก่ผู้บังคับ

(พระราชหัตถเลขานี้ 8 / หน้า 79)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 42 ครั้ง
ได้แก่

(1) ... แต่พลตระเวนนี้ของชาติแน่ ดีทั้งที่คัดคนแลที่ฝึกหัด ทำทางใครขึ้นมาจาก
บางกอกแลเห็นคุณจะต้องชม

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 1)

(2) คลองที่ขุดแล้วลึกเพียง 3 ศอก กว้างประมาณสัก 6 ศอก แต่ดูสายน้ำพัดแรง
ไม่กี่ปี คุณจะตัดกว้างออกไปได้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 2)

(3) พระยาสุพรรณจึงเรียกราชกรฐ่อมแซมหมากการปฏิสังขรณ์นี้เป็นเงิน 40
ซัง เรียรายได้กว่า 30ซังแล้ว คุณจะได้เงินเหลือพอต้องการใช้ซ่อมแซมในคราวนี้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 4)

(4)ได้ความว่า ชำระความแล้วได้อยู่กันละเรื่องบ้างสองเรื่องบ้าง แต่เข้าใจว่าที่
ไม่แล้วคงจะมี แลมาคิดดูแล้ว เมื่อส่งข่าวหลวงพิเศษมาแล้วก็คงจะปลดเปลื้องไป
ได้บ้าง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 8)

(5) พันจากนางบวชออกไปมีลำนน้ำเก่า พันลำนน้ำไป ว่ามีเชิงเทินดินเป็นรอยค้ำย
เก่าแห่งหนึ่ง คงจะเป็นค้ำยกองทัพไทยที่ออกไปตั้งรับพม่าคราวใดคราวหนึ่ง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 7)

(6) ถ้าคลองบริษัทซึ่งขุดแต่ลานเทมาทะเลย้ายแบ้สำเร็จเมื่อใด ท้องที่ในอำเภอนี้
คงจะบริบูรณ์ขึ้นอีกมาก

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 2)

(7) ถ้าได้วางแผนที่แล้วอย่างช้า 3 ปีที่นี้คงเป็นเมือง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(8) ถ้ามีรถไฟ ความลำบากเหล่านี้จะหมดไป คงจะขายสินค้าได้ราคาดีขึ้นกว่า
เดี๋ยวนี้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(9) ถ้าบ่อนไปอยู่ที่ไหนตลาดของสดแลร้านขำนั้นหาผู้มีทุนทำได้ง่าย เพราะค่า
เช่าคงจะเป็นดอกเบียไม่ต่ำกว่าซังละบาท

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(10) ศาลา 2 ห้องนี้คงเป็นแต่ที่สำหรับกรรมการอำเภอมานั่งชำระความอย่างเก่าๆ

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(11) ชำระความแล้วได้อยู่ในวันละเรื่องบ้างสองเรื่องบ้าง แต่เข้าใจไม่แล้วคงจะ
มี

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 4)

(12) ถ้านายอักษฎาฯ ไม่พาไปดูละคร ก็คงจะได้นั่งกินข้าวแกงกันในตลาดให้สนุก

(เสด็จประพาสต้น / 5 หน้า 9)

(13) ไปถึงบ้านแห่งหนึ่งเจ้าของเป็นผู้หญิง กำลังตากหอมกระเทียม พอเห็นเรือก็
ร้องเชื้อเชิญให้แวะที่บ้าน เห็นได้ว่าแกไม่รู้จักรู้จักว่าใครเป็นใคร คงเข้าใจว่าพวกขุน
นางที่ตามเสด็จ

(เสด็จประพาสต้น / 5 หน้า 11)

(14) ที่จริงหน้าที่กองล้างขามนั้นเป็นการประณีตมาก เมื่อฉันเล่าให้ฟังพอ ประดิษฐ์ก็จะเห็นได้ว่าไม่ใช่การเลวเลย

(เสด็จประพาสต้น / 5 หน้า 15)

(15) มาได้สักสองชั่วโมง พอหันปากน้ำแม่กลองมาตรงบ้านโรงกึ่งออกๆจะมีคลื่น เรือโยนแรงขึ้นทุกที ๆมีคนที่ไม่ไปตามเสด็จด้วยกันเมาคลื่นลงหลายคน แต่ฉันมั่นใจ ว่าตัวเองจะไม่เมา

(เสด็จประพาสต้น / 5 หน้า 16)

(16) การที่ย้ายบ่อนไปก็จะพาให้ร้านที่มีอยู่ในตลาดเดี๋ยวนี้อัดลงพอนายเอียด ยัดกัน

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(17) ถ้าเปิดศาลมณฑลแล้ว เรื่องความเป็นไปมีล้ามากอย่างไร การที่มีข้าราชการ พิเศษออกไปจัดศาล ดูเป็นความยินดีกันทั่วไปเป็นอันมาก ในที่สุดเมื่อว่าโดยย่อ เมืองราชบุรีก็จะดีได้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(18) เวลาเข้าเดินไปตามถนนริมฝั่งตะวันตก มีบ้านเรือนราษฎรมาก แต่ไม่เป็น ตลาดยี่สถานีใหญ่อย่างฝั่งตะวันออก คุยยุติได้ว่าทำเลบ้านเรือนเมืองเพชรบุรีตั้ง หนาแน่นอยู่ริมน้ำทั้งสองฝั่ง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 9)

(19) การทำอะไรในเวลานี้ได้ความว่ามากขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ที่ป่าถางเป็นไร้ ตลอด ออกไปจนหนองแขมก็จะนึกถึงห้วยกระบอกไม่ช้านัก

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 18)

(20) เห็นว่าเมื่อรถไฟแล้ว สินค้าจำหน่ายได้มากขึ้น ราคาดีขึ้น คุยจะมีคนทำไ้ มากขึ้น

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 19)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 73 ครั้ง

ได้แก่

(1) ส่วนความเห็นของข้ามัน ถ้าตามันจะสิ้นด้วยเรียนมากก็ช่างหัวมัน ปล่อยให้มันสิ้นเกิด เวลาเจ้าอยู่เมืองนอกข้าจะให้เงินเจ้าซื้อแว่นตา เวลากลับมาเมืองไทย เจ้าจะมารับจ้างข้าทำการ ข้าก็คงให้เงินเดือนเจ้าพอซื้อแว่นตาเหมือนกัน

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 7)

(2) ถ้านิสัยใจคอมันน่าเสียแล้ว ถึงจะรำเรียนด้วยวิธีใด มันก็คงไม่เป็นเรื่องทั้งสิ้น

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 10)

(3) ถ้าเจ้าฝันว่าราพณาสูรมาบิดไล่จนเกือบขาด และเมื่อตื่นขึ้นรีบผลุนผลันออกจากที่นอนนั้น เจ้าคงทราบทันทีว่าผู้ที่มาเข้าฝันนั้นไม่ใช่ผู้อื่นผู้ใดคือรุกขเทวดา ต้นสะเดากับผีฝักถั่วในขนมหม้อแกลงนั่นเอง

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 10)

(4) เด็กที่มันเกิดมาอัปรีชนั้นจะไปเมืองนอกหรืออยู่ในเมือง มันก็อัปรีชนได้ แต่คงจะอัปรีชไปคนละอย่าง

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 11)

(5) ด้วยหมู่นี้ข้าตรวจดูบาปบุญที่รายจ่ายของเจ้า ดูมันหนักมือขึ้นทุกเดือน ถ้าปล่อยให้ตามใจเจ้าในไม่ช้าเจ้าคงจ่ายเงินเกือบๆ เท่ากรมเก็บกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 15)

(6) เจ้าไม่ต้องสงสัยเลย ถ้าไม่ไปทำเหลวเสีย ถึงอย่างไรมันก็คงได้ประโยชน์

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 11)

(7) เมื่อเจ้ามาถึงเมืองไทย ถ้าเจ้าไม่เหลวเต็มที่เจ้าก็คงได้ทำการในบริษัทอันข้าเป็นหัวหน้าอยู่นี้

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 17)

(8) การงานในบริษัทใหญ่ๆ เดียวนี้มันต้องมีหมอคความ หมอยา อินยี่เนีย จินตะกั้ว และอะไรบ้างก็นึกไม่ทัน ไม่ช้าคงจะต้องหาจ้างนักพรต แลฤาษีชีไพรไว้ให้พร้อมจึงจะมีคนงานทุกแผนก

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 29)

(9) ตามที่กล่าวมานี้ คุณ จะทำให้เจ้าเห็นว่า สัตว์บางชนิดเข้าใกล้ชิดทำเล่นกับมันไม่ได้

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 23)

(10) คนใช้ที่ประพฤติตนไม่ให้เป็นที่ต้องอัยยาศัยแห่งนายแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีสติปัญญาสามารถฉลาดสักปานใด ก็ คุณ ไม่สามารถอยู่ร่วมเคนหลานกันได้

(ประกาศ 6/6)

(11) เมื่อราชเสวกผู้ใดทราบอยู่แล้วว่าสิ่งใดไม่เป็นที่ต้องด้วยพระอัยยาศัยนิยม แต่ขึ้นปฏิบัติสิ่งนั้นเพื่อความพอใจแห่งตนเอง โดยถือว่าเป็นกิจส่วนตัว ไม่เนื่องด้วยหน้าที่ราชการดังนี้ ก็ คุณ เป็นอันว่าเป็นผู้ไม่สมควรจะคงรับราชการสำนัก ควรจะต้องย้ายไปแห่งอื่นดีกว่า

(ประกาศ 6/6)

(12) เมื่อมีอะไรเป็นรูปสโมสรรหรือสมาคมอันใดขึ้น ถ้าแม้ว่าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอยู่ในนั้นก็ คุณ จะไม่พันความรำคาญต่างๆ

(ประกาศ 1/6)

(13) ...แต่ถ้ายังเชื่อว่าสมเด็จพระรามาธิบดีเป็นลูกท้าวแสนปมอยู่แล้ว ก็ คุณ จะยังต้องอยากรู้ที่อยู่ว่าท้าวแสนปมนั่นแท้จริงคือใคร

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 41)

(14) เรื่องท้าวแสนปมตามตำนานมีมาเช่นนี้ ทำให้เป็นที่น่าจะนึกอยู่ว่า คุณ ต้องมีมูลความจริงอยู่บ้าง

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 45)

(15) ควรเชื่อข้างเป็นลูกท้าวศิริไชยเชียงแสนมากกว่าและญาติกันต่อไปว่า ท้าวศิริไชยเชียงแสนนั้น คุณ ได้ทรงราชย์ในนครศิริไชยหรือศิริไชย

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 46)

(16) ที่ว่าเมืองไตรตรึงษ์จะไปตั้งติดๆอยู่กับเมืองกำแพงเพชรไม่ได้ นั้น ข้าพเจ้าก็ยอมว่าไม่ได้ เพราะพวกพระร่วง คุณ ไม่ยอมให้ตั้งอยู่

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 47)

(17) การที่จะเข้าไปในวังสมัยนั้น ไม่เป็นการยากเย็นปานใด เพราะวังหลวงจะไม่มีกำแพง มีแต่รั้วไม้อย่างบ้านเรือนคนเราเท่านั้น และราชมณเฑียรและตำหนักก็จะเป็นเรือนฝากระดานทั้งนั้น ไม่เป็นเรือนสูงปานใด

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 58)

(18) ต่อมาก็คงจะได้พบปะกันอีก ที่สวนเป็นพื้น และวิธีไปมาคงใช้เขียนบนมะเขือ จึงเกิดปรากฏขึ้นว่านางโปรดเสวยมะเขือนึ่ง

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 58)

(19) อยู่มาสักหน่อย คงจะมีเหตุอย่างหนึ่งขึ้น เช่นพระบิดาประชวรเป็นต้น พระชินเสนต้องกลับไปนครศรีไชย เป็นอันยังมีทันที่จะตระเตรียมลักพานางไปด้วย

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 59)

(20) ถ้าไม่มีเหตุเช่นที่กล่าวมานี้ คงไม่ทิ้งไว้จนมีลูก คงจะต้องรีบจัดการพาหนีเสียแต่ก่อนที่จะมีครรภ์แก่จนปิดไม่มิดเป็นแน่

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 59)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 31 ครั้ง
ได้แก่

(1) ชื่อเสียงแห่งคุมต หรือ คมัต ของฮินดู จะเป็นอะไรไม่ทราบ คงเป็นเครื่องสายชนิดหนึ่ง

(สารสนสมเด็จ 29 / รัชกาล 7-8 หน้า 46)

(2) ... ครั้นเมื่อทูตกระหม่อมทรงผนวชเสด็จไปจุดดงค์ทางนั้น ทรงขนานนามใหม่ว่าเขา สรรพนิมิต ครั้นมาเห็นศัพท์ที่ใช้ในโคลงต้นของสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกจึงได้ความรู้ชัดว่า เดิมเขานี้คงเรียกว่าเขา ศิวลึงค์

(สารสนสมเด็จ 6 / รัชกาล 7-8 หน้า 51)

(3) ... ถ้าทูตกระหม่อมได้ทรงขนานนามใหม่จริง คงอาศัยนามเดิมขนานนามว่า ศิพนิมิต หรือ ศิวนิมิต

(สารสนสมเด็จ 6 / รัชกาล 7-8 หน้า 51)

(4) ชื่อเขาสิพนิมิต คงเป็นชื่อที่ทูตกระหม่อมทรงตั้ง เดิมเห็นจะชื่อเขา สิพลึงค์ จึงกลายเป็นสิพลึงค์ไปได้ด้วยง่าย

(สารสนสมเด็จ 6 / รัชกาล 7-8 หน้า 51)

(5) ลานทองนี้คุณจะมีใบต่อไปอีก เห็นได้จากคำให้ค้างอยู่ จะต้องมีความต่อไปว่า ให้ทำอะไร เห็นว่าไม่มีอย่างอื่นนอกจากให้ฝังอัฐิแม่นางเกือ ตามที่มีชื่ออยู่หัวลานนั้น คุณจะบรรจุลานทองนั้นลงในมอบอัฐิ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 7 / รัชกาล7-8 หน้า 55)

(6) ลานทองสำหรับหนึ่งจะต้องมีสองหรือสามใบ คุณจะช้อนกันหรือม้วนไว้ และคุณมีหลายม้วนหลายชื่อ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 7 / รัชกาล7-8 หน้า 55)

(7) ถ้ายึดเอาคำเทวีเป็นหลักก็จะต้องเป็นพระมหาลีลองค์หนึ่ง แม่นางเกือชื่อนี้สุดที่จะคาดคะเนว่าเป็นใคร แต่คุณเป็นคนสำคัญอันเกี่ยวกับพระแก้วนั้นแล

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 7 / รัชกาล7-8 หน้า 56)

(8) เนื่องด้วยเกิดพายุใหญ่ในกรุงเทพฯจนถึงพัดกระเบื้องหลังคาตำหนักปลิวไปนั้น คุณต้องมีการรอกหลังคาตำหนัก

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / รัชกาล7-8 หน้า 57)

(9) หม่อมฉันเคยคาดคิดว่าคนจะน้อยกว่าจักปรีก่อนมา คุณจะมีคนไปบูชาที่ปราสาทพระเทพบิดร แล้วเลยไปถึงสะพานพุทธยอดฟ้าบ้าง แต่ไม่มากมายเท่าใดนัก

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / รัชกาล7-8 หน้า 61)

(10) หม่อมฉันจึงเชื่อว่าสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสีหนาท คุณจะบรรจุพระอัฐิพระปฐมบรมมหาชนกไว้ในพระเจดีย์ทอง

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / รัชกาล7-8 หน้า 67)

(11) ถ้ากระหม่อมจะกะงานแบ่งเป็นส่วนสัดส่วนราคาแพง จะทรงเลือกทำสนองพระเดชพระคุณเพียงไรก็แล้วแต่พระทัย คิดว่าจะไปเคลมที่สมเด็จพระพันวัสสาด้วย หวังว่าคุณจะพอพระทัยเหมือนกัน

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / รัชกาล7-8 หน้า 72)

(12) สมเด็จพระบวรราชเจ้า รัชกาลที่ 1 ทรงสร้างพระมณฑปที่วัดมหาธาตุ คุณทำตามอย่างพระวิหาร (หรือพระมณฑป) ที่วัดศรีสรรเพชญ์

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / รัชกาล7-8 หน้า 63)

(13) หม่อมฉันคิดเห็นว่าสมเด็จพระบรมราชเจ้า ๖ คุณไม่อนุมัติตามกระแสพระราชดำริ จึงถ่ายแบบพระวิหาร (หรือพระมณฑป) ที่บรรจุพระอัฐิวัดพระศรีสรรเพชญ์ มาสร้างบรรจุพระอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกที่วัดสลัก

(สาส์นสมเด็จพระ 8 / รัชกาล7-8 หน้า 65)

(14) ถ้าเสด็จกลับทางเรือสงขลา มีเวลาเที่ยวได้ 10 วัน คุณจะต้องประทับที่สงขลา 3 วัน

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / รัชกาล7-8 หน้า 70)

(15) หม่อมฉันหลวงวันมาเขียนจดหมายถวายต่อวันเสาร์แทนวันศุกร์ คุณจะได้ทรงรับจดหมายฉบับนี้พลาดกำหนดเข้าไปวันหนึ่งหรือสองวัน ขอประทานโทษ

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / รัชกาล7-8 หน้า 70)

(16) ท่านคุณจะได้ทรงหนังสือที่เขาแต่งว่าด้วยเด็กนักเรียนสมัยนี้แล้ว

(สาส์นสมเด็จพระ 6 / รัชกาล7-8 หน้า 53)

(17) จดหมายของหม่อมฉันฉบับนี้คุณจะได้ทรงรับในวันที่ 28 เมษายน อันเป็นวันเฉลิมชันษาของท่านครบ 80 ปี

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / รัชกาล7-8 หน้า 76)

(18) สังเกตเห็นปราสาทในเมืองเขมรเป็นแบบอินเดียภาคใต้แต่ทุกก็มี ที่เป็นแบบอินเดียปนกับเขมรก็มี ที่เป็นแบบเขมรล้วนแต่แล้วยังทำหนานักอย่างอินเดียอยู่ก็มี แต่ที่นครวัดนั้นไปรงงามอย่างแหล่มแหลมช้อยไม่มีที่ไหนเปรียบได้ คิดว่าคุณได้ค่อยๆ แก่แบบอินเดียมาเข้ารูปเป็นแบบเขมร

(สาส์นสมเด็จพระ 11 / รัชกาล7-8 หน้า 89)

(19) พราหมณ์เทศ พวกหนึ่ง แยกประเทศพวกหนึ่ง แยกชาวพวกหนึ่ง แยกมลายูพวกหนึ่ง พราหมณ์นั้นคุณหมายว่าชาวอินเดียที่ถือศาสนาอิสลาม

(สาส์นสมเด็จพระ 22 / รัชกาล7-8 หน้า 22)

(20) นอกจากรูปภาพสถานนาคพันธ์ในสมุดเล่มนั้น ยังมีรูปภาพแห่งอื่นที่แปลกตาอีกหลายแห่ง หม่อมฉันนึกว่า ท่านคุณโปรดทอดพระเนตร จึงฝากหญิงจงไปถวาย

(สาส์นสมเด็จพระ 22 / รัชกาล7-8 หน้า 63)

สมัยปัจจุบัน ปราบกฏจำนวน 35 ครั้ง

ได้แก่

(1) อากาศร้อนอย่างนี้ หากได้นั่งเรือชมวิวสองฝั่งลำน้ำเจ้าพระยาคงจะดีไม่น้อย แล้วลองไปเที่ยวตลาดนัดเฟื่องฟ้าในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี สีสันสดสวย ของธรรมชาติ คุณช่วยคลายร้อนให้ท่านได้เป็นแน่แท้

(กิ น รี 49 / ปี จ รุ บั น)

(2) "มันเป็นภาวะของโลกครับ ชีวิตเดี๋ยวนี้มันรวดเร็ว แล้วเสียงเพลงเสียงดนตรีไทย ก็ไม่เข้ามาฝังอยู่แต่ช้อนแต่ออกอย่างเมื่อก่อน เดี่ยวนี้แม้ก็ร้องเพลงกล่อมลูก อย่างแต่ก่อนไม่ได้ เด็กๆไม่ค่อยได้รับเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีไทย เกิดมามีแต่เสียงแบบฝรั่งห้อมล้อมอยู่ จะไปโทษแกก็ไม่ได้ เราไม่มีให้เขา คุณต้องมาช่วยกัน คิดหาทางให้เพลงไทยกลับมีความหมายความสำคัญกับคนจำนวนมาก..."

(กิ น รี 100 / ปี จ รุ บั น)

(3) ถ้าจะหวนเสียดายกับสภาพที่กรุงเทพมหานครเปลี่ยนแปลงโฉม และปรากฏ ในทางเสื่อมนั้น เราคุณพูดกันได้นานเป็นชั่วโมงๆหรือเป็นวันๆ

(กิ น รี 126 / ปี จ รุ บั น)

(4) "ผมว่า เราเดินกันมาผิดทางยังไงก็ไม่รู้ คุณจะเป็นที่การศึกษา คุณก็รู้ว่า ในโรงเรียนเขาเหยียดวิชาศิลปะลงไปด้อยต่ำยังไง..."

(กิ น รี 88 / ปี จ รุ บั น)

(5) " ตอนนี้อย่างยากเข้าเรื่อยๆทำงานอย่างที่เคยทำไม่ได้แล้วครับ สุขภาพไม่ อำนวย ผมมองเส้นไม่ตรง รูปทรงบิดเบี้ยวซ้อนกัน คุณจะใช้สายตามากเกินไปนั้นเอง

(กิ น รี 23 / ปี จ รุ บั น)

(6) เราแนะนำบัตรโดยสารราคาพิเศษนี้เมื่อเดือนมกราคม มีผู้สนใจซื้อกันมาก คาดว่าตลอดปี 2533 นี้คุณจะมีนักท่องเที่ยวใช้บัตรราคาพิเศษนี้ไม่ต่ำกว่าหนึ่งแสนคนครับ

(กิ น รี 50 / ปี จ รุ บั น)

(7) ...และเราจะได้โฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น แต่ก็คงจะให้ความสำคัญและเน้นหนักการลงทุนในกิจการขนส่งทางอากาศ

(กิ น รี 84 / ปัจจุบัน)

(8) ท่านบอกว่า “ นาฏศิลป์คงไม่สูญหรอกค่ะ รุ่นหลังๆนี้เขาก็รับไว้แล้วก็คงจะไม่มีอะไรหายไปตามสภาพตามความจำเป็น”

(กิ น รี 124 / ปัจจุบัน)

(9) ในเขตชิงเกียง เราได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างทางรถไฟที่เชื่อมเมืองอุลุมูอีกับสหภาพโซเวียต ทางรถไฟดังกล่าว จะเปิดบริการจากปักกิ่งไปยังกรุงมอสโก (ผ่านอุลุมูอี) ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2533 นี้ และทางสายใหม่ก็คงจะได้รับสมญาใหม่ว่า “ทางสายม้าเหล็ก”

(กิ น รี 89 / ปัจจุบัน)

(10) “...สังเกตได้ว่าท่านสบายดีหรือเปล่า ถ้าท่านแจ่มใสสบาย ท่านก็ออกดูอะไรๆ วันนี้ท่านฉันแล้วนั่งอ่านหนังสือพิมพ์อยู่กับที่ คงจะค่อนข้างอ่อนเพลีย

(กิ น รี / ปัจจุบัน)

(11) งานฝีมือแต่ละชิ้นที่บรรจงเลือกมาสำหรับนิทรรศการครั้งยิ่งใหญ่และพิเศษสุดนี้ ก็เป็นความงามที่สมบูรณ์แบบเช่นกัน เป็นจุดสุดยอดของงานศิลปะที่สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงพระเมตตา พระราชทานแก่ชาวไร่ชาวนาเป็นอาชีพทรงสำหรับเลี้ยงครอบครัว โดยทรงจัดครูผู้เชี่ยวชาญไปฝึกฝนและช่วยหาตลาดให้ เมื่อทรงริเริ่มขึ้นนั้น แม้แต่พระองค์ก็ยังไม่ทรงคาดคิดมาก่อนว่า จะกลายเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีค่าควรคู่กับแผ่นดินเช่นนี้

(กิ น รี 110 / ปัจจุบัน)

(12) ...แต่คงเป็นเรื่องเศร้ามากหากมนุษย์ชาติด้วยกันมิวิตติยึดอยู่กับอดีตที่เสมือนเงาร้ายคอยหลอกหลอนความรู้สึกต่างๆระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

(กิ น รี 116 / ปัจจุบัน)

(13) เมื่ออาทิตย์ทองส่องประกายถึงวันใหม่ ชีวิตที่หลับไหลชั่วคืนถูกปลุกขึ้นมาต่อสู้อกับวันใหม่ เป็นเช่นนี้วันแล้ววันเล่า แต่ภาพที่อาทิตย์ฉายแสงรับอรุณคงไม่มีที่ไหนน่าประทับใจเท่าในผืนน้ำที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

(กิ น รี 106 / ปัจจุบัน)

(14) "ผมเชื่อว่า เราค้นหาตัวอย่างความสำเร็จอย่างนี้ได้ในเมืองไทย เพื่อส่งเข้าไปคัดเลือก ถ้าอยู่ในห้าสิบชุมชนหรือโครงการที่ทางองค์การเฟรนด์ชิพ ออฟ ดี ยูใน เต็ดเนชั่นส์เลือก

(กิ นรี 67 / ปัจจุบัน)

(15) เมื่อพูดถึงประเพณีของชาวจีนแล้วคุณจะไม่มีงานไหนยิ่งใหญ่ในพิธีการตระการตาเท่ากับงานเทศกาลตรุษจีนเป็นแน่

(กิ นรี 75 / ปัจจุบัน)

(16) หากจะกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดตราดแล้วก็คงหนีไม่พ้นการท่องเที่ยวไปตามเกาะแก่งต่างๆที่มีมากมายถึง 52 เกาะ อันแสดงได้ถึงเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัด แต่ที่มีชื่อเสียงในหมู่นักท่องเที่ยวสมัยนี้มากที่สุดคงหนีไม่พ้นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

(กิ นรี 86 / ปัจจุบัน)

(17) ผมคิดว่าตั้งแต่วิกฤติการณ์น้ำมันคลี่คลายเมื่อราวปี 2528 แล้ว ภาวะของโลกก็ค่อยๆเป็นไปในทางดี คนก็มีความร่ำรวยขึ้น ต่อไปยุโรปตะวันออกคงจะกลายเป็นตลาดใหญ่อีก

(กิ นรี 81 / ปัจจุบัน)

(18) งานศิลปะทุกแขนงนี้ทรงแบกภาระให้นักหนาเหลือเกิน ขณะนี้ก็นับว่าเป็นการที่ทางรัฐบาลและบุคคลในสังคมยื่นมือเข้ามาช่วย เพราะจะปล่อยให้ทรงไต่อยู่บนลวดอยู่เพียงสององค์ก็คงไม่ไหว

(กิ นรี 122 / ปัจจุบัน)

(19) นี่ก็มาคิดเสียตายว่า ถ้าต่อเรือเป็นตอนนี้ก็คงสนุก ตัวเองก็เป็นคนชอบน้ำ

(กิ นรี 44 / ปัจจุบัน)

(20) คงจะจบเรื่องเที่ยวเมืองระนองไม่ได้ ถ้าหากจะไม่พูดถึงคนระนอง

(กิ นรี 141 / ปัจจุบัน)

ข. คำ ควร

คำ ควร มีกระบวน 6 แบบ ได้แก่

กระบวนแบบที่ 1 คำ ควร อยู่ท้ายประโยค ไม่มีส่วนเติมเต็มตามมาในภาคแสดง เป็นคำกริยาอาการ ปรากฏสมัยสุโขทัย และสมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงสมัยปัจจุบัน
สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง
ได้แก่

(1) โยชานเวนท์กฐิตถานอวาตแก่พระมหาเถรเป็นเจ้านั้นแล้ว จึงบำเรอแก่พระมหาเถรเป็นเจ้าและผู้สงฆ์ทั้งหลายด้วยจตุปัจจัยอันควร

(จารึก 8 / สุโขทัย หน้า 96)

(2) อยู่มาในศักราชขึ้นตัวหนึ่งระกาสัมฤทธิ์ศกนั้น พระมหาเถรเจ้าและนายอินทสรศักดิ์มาคิดควร ขวนกัณฑ์ต่างทานโดยฉลองมหาเจดีย์และพระวิหารและหอพระ

(จารึก 12 / สุโขทัย หน้า 28)

(3) ให้ธัญเชิญผู้มหาเถรานุเคราะห์ทั้งหลายเข้าดูปาฏิหาริย์อันควร

(จารึก 8 / สุโขทัย หน้า 101)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 10 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...ซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่มาอยู่เป็นช้านาน และมีได้ยกเข้ามารบพุ่งดังนี้ไซ้ เห็นว่าจะอยู่ท่าทัพพระเจ้าหงสาวดี ซึ่งจะยกมาถึงจึงจะควมกันยกเข้ามาทีเดียว และเราจะละให้พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งอยู่ดังนั้นมีควร

(พงศาวดาร / 1 หน้า 2)

(2) ...แปลว่า โย ชโน อันว่าบุทคลผู้ใด ยุตตายุตตชานโก มีปรกติรู้ซึ่งลักษณะอันควรแลมิได้ควร

(กฎหมาย / 1 หน้า 192)

(3) ครั้นเราได้ตกแต่งบำรุงการทั้งปวงสรรพแล้วเห็นควรที่จะยกออกไปตีทัพซ้าศึกนั้นไซ้ ก็ยกออกไปโดยเวลาอันควรนั้น

(พงศาวดาร / 1 หน้า 216)

(4) มาตรการหนึ่ง ชายให้สู้ออกสาวท่าน บิดา มานดา หญิงยินยอมให้ชายได้ให้มีขันหมากหมั้นมัดจะทำการ ยังมีได้ทำการ ชายอื่นบังอาจว่าตนเรี่ยวแรงกุมเกาะเบาะจะแลงหญิงนั้นด้วยแรงตน ช่มชืนหญิงนั้นถึงชำเรากก็ดี มิได้ถึงชำเรากก็ดี พิจารณาเปนสัจใช้ ท่านว่าสงพระราชอาณาจักรความเมืองท่าน ให้ส่งหญิงนั้นให้แก่บิดามานดาแล้วให้ทวนชายต้นเหตุด้วยลวดหมึง 50 ที ถ้ามีพวกไปด้วย ให้ทวนคล 25 ทีจึ่งทุกคน ให้ใหม่ชายต้นเหตุโดยผิดเมียท่านในขันหมากนั้นจึ่ง ควร

(กฎหมาย /1 หน้า 201)

(5) มาตรการหนึ่ง สามีกิริยาอยู่ด้วยกัน กิริยามีความผิด สามิจจะปราบปรามตีโบยหญิง หญิงจะเอาโทษแก่สามินั้นมิได้ ถ้ากิริยาตำว่าหยาบซ้ำแก่สามี ให้กิริยาเอาเข้าตอกดอกไม้ ขอโทษแก่สามีจึ่ง ควร

(กฎหมาย /1 หน้า 291)

(6) หนึ่งใจทจำเลยอ้างพยาน ผู้ใดออกชื่อปรากฏแล้วให้เผชิญในวันนั้น ถ้าอยู่แรมคืนจึ่งไปเผชิญ มิควร อย่าให้เอาผู้ันั้นเปนพยาน

(กฎหมาย /1 หน้า 222)

(7) มาตรการหนึ่ง ทำหนังสือให้แก่ท่านประกันความ แลให้เรียกเงินกิติ ลูกความนั้นไปต้องคดี ณ สถานที่เมืองเดียวกันใช้ อย่าให้กระลาการเกาะเอานายประกัน ให้กระลาการทอดโฉนฎฎีกาให้กระลาการใหม่ส่งมาจึ่ง ควร

(กฎหมาย /1 หน้า 221)

(8) หนึ่งอัญตระพยานนั้น คือคู่ความอ้างพยานนำกระลาการไปเผชิญถึงบ้านเรือนพยานยังมีพพพยาน แต่ได้ปรากฏชื่อบ้านแลเรือนพยานแล้ว พายหลังคู่ความกลับนำกระลาการไปเผชิญพยานณะเรือนอื่น กระลาการหาพยานออกมาสถานที่ ควร แล้วถามพยานว่าชื่ออื่นมิได้ต้องชื่อปรากฏเมื่อไปหาครั้งก่อนใช้ ให้กฎเอาคดีมันเปนแพ้

(กฎหมาย /1 หน้า 229)

(9) หนึ่งโมคพยานนั้น คือคู่ความอ้างพยานนำกระลาการไปเผชิญโดยอ้างครั้นพพพยานแล้วเชิญไปสถานที่ ควร

(กฎหมาย /1 หน้า 224)

(10) ให้นำมันโล่ข้างแสงเบิกเหล็กเทศที่กล้าดี ตีมีดแกะให้เหมือนตัวอย่าง 12 เล่ม ตอกเหล็กสำหรับเหลาโกน มะละกอ ฟักทอง รวม 5 เล่ม ให้ทำตำหนิให้ด้วย แต่มีดตอกนั้นให้ทำรูปตามควร

(หมายรับสั่ง 16 / 1 หน้า 47)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง

ได้แก่

(1) ได้มีหนังสือออกไปถึงเจ้าพระยาสงคราม พระยาสุรินทรภักดี ฉบับหนึ่ง แจ้งอยู่แล้ว จึงนำข้อความแต่ที่อันควร

(จดหมายเหตุ 16 / 2 หน้า 16)

(2) ...จึงนำเอาข้อความแต่ที่อันควรกับของถวายขึ้นกราบบังคมทูลแต่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว

(จดหมายเหตุ 30 / 2 หน้า 56)

(3) เกลือกไปเบื้องหน้าจะเอาความอันมีควร ออกมาแจ้งตูลงตั้งหนหลัง

(จดหมายเหตุ 7 / 2 หน้า 128)

(4) พระอุทัยราชาธิราชกับองค์สงวนเสาก็ใช้ผู้อื่น ร่วมบิดามารดาเดียวกัน จะให้เกิดมาพินกันขึ้นนั้นหาควรไม่

(จดหมายเหตุ 33 / 2 หน้า 63)

(5) แลซึ่งเจ้าเมืองไซ่ง่อนจัดแจงให้กองทัพไปรักษาแคว้นนั้นก็ควรอยู่

(จดหมายเหตุ 33 / 2 หน้า 83)

(6) แลกรุงพระมหานครก็เห็นเหตุว่าเมืองกัมพูชาเป็นเมืองน้อย องค์จันทร์เป็นเด็กแล้วก็พึ่งพระมหานครทั้งสองด้วยกัน จะมามีความวิตกกังพระยาพิพัฒน์โกษาพูดกับขุนนางผู้ใหญ่นั้นมิควรเลย

(จดหมายเหตุ 33 / 2 หน้า 64)

(7) สองเมืองใหญ่ต้องช่วยกันทะนุบำรุงจึงจะควร

(จดหมายเหตุ 39 / 2 หน้า 135)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง

ได้แก่

(1) สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ก็ตรัสปรึกษาด้วยมุขมนตรีทั้งปวงว่า พระเจ้าหงสาวดีขอช้างพลายศรีมงคล พลายมงคลทวีป สองช้างนี้ควรจะให้ หรือประการใด ท้าวพญามนตรีกราบทูลว่า พระเจ้าหงสาวดีให้พระเจ้าลูกเธอ ทั้งสองคืนมานั้นก็เป็นทางพระราชไมตรี อยู่ ขอให้ช้างพลายสองตอบไปจึงจะ ควร

(พงศาวดาร / 2 หน้า 57)

(2) ...แลซึ่งพระมหาธรรมราชาบังคับบัญชาพระองค์ลงมาเป็นสิทธิดังนี้ ข้าพเจ้าเห็นมิควร

(พงศาวดาร / 3 หน้า 85)

(3) พระเจ้าหงสาวดีจึงตรัสว่าเราเป็นกษัตริย์จะทำสงครามสืบไป ซึ่งจะทำดังนี้ หาควรไม่

(พงศาวดาร / 3 หน้า 84)

(4) พระมหาเถรานุเถรทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎก สมควรจะได้ที่พระราชาคณะถา นาคมปะเรียน เอกโทตรี ก็ทรงพระราชศรัทธารุทิส ถาปะนาในที่สูงนั้न्द्रโดย ควร

(จดหมายเหตุ 21 / 3 หน้า 22)

(5) ...ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด ข้าพเจ้าขอบอกปรณมิตร มาณวันพฤษหสดี เดือนสิบสอง แรมสิบเอ็ดค่ำ ปีชวด โทศก

(จดหมายเหตุ 41 / 3 หน้า 31)

(6) บัดนี้ข้าพเจ้าแต่งให้ท้าวเพี้ยศรีมหาโคตรเมืองจำปาศักดิ์ นายไพร่ 11 คน ถิ่นหนังสือและคำให้การหมื่นโชอันจิต นายสุข ช้ายเสา ช้ายคง มากกราบได้เฝ้าพระ กฤษณาเจ้าด้วยแล้ว ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(จดหมายเหตุ 67 / 3 หน้า 41)

(7) ... ให้เมืองขวา ให้พันโนราช ให้เพี้ยวงษา เพี้ยกลบกับไพร่มีชื่อมากับได้เฝ้า พระกฤษณาเจ้า ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(จดหมายเหตุ 69 / 3 หน้า 62)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง

ได้แก่

(1) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังสมเด็จพระพนรัตนถวายวิสัชนากว้างขวางออกพระนามสมเด็จพระบรมอัครโมลีโลกครั้งนั้น ระลึกถึงพระคุณนามอันยิ่ง ก็ทรงพระปิติโสมนัสตื่นเต็มพระกมลนฤทัยปราโมทย์ ยกพระกรประนมเหนือพระอุตมางคศิริโรตม์นมัสการ แยมพระโอษฐ์ว่า สาธุ สาธุ พระผู้เป็นเจ้าของนี้ คุณหนักหนา

(พงศาวดาร / 4 หน้า 152)

(2) ...แลครั้งนี้เราจะทำดูจบิดานันมิได้ จำจะอ่อนน้อมขอพระเดชเดชาานุภาพสมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหานครหรืออยุธยาเป็นที่พึ่งที่พึ่งที่พำนัก ความสุขสวัสดิจะไม่มีแก่เรา ท่านทั้งหลายจะเห็นประการใด เสนาบดีมุขมนตรีทั้งปวงกราบทูลว่า ซึ่งพระองค์ดำรัสนี้ คุณหนัก

(พงศาวดาร / 4 หน้า 153)

(3) แลพระยาละเต็งมิได้ยกทัพมาเองนั้นแล้วใช้แต่ท้าวพระยาให้ถือพลมาเข้าทัพเรา นี้ และเราจะเอาชาวละเต็งไปโดยเสด็จนั้น ดูมิควร

(พงศาวดาร / 4 หน้า 165)

(4) ...เป็นไฉนพระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีมิได้ตั้งอยู่ในสัตยานุสตัย คิดอหังการกลับเป็นประจามิตรให้เคืองได้พระบาทยุคลเขาโลหิตมาเป็นน้ำล้างดาบทหารไทย จะให้เหลืออยู่แต่น้ำกับฟ้าปากกับดินดั่งนี้ ก็ดูมิควร

(พงศาวดาร / 4 หน้า 167)

(5) ถ้าจะทำแก่เมืองเชียงรุ่งด้วยบริบร้อนอุกรุกบกวอนไม่มีเหตุที่ ควร ก็ควนทำนั้นแล้ว

(จดหมายเหตุ 1/4 หน้า 60)

(6) ท่านทรงพระวิตกอยู่ว่าย้ายสีเป็นตำราจอยู่ในพระบรมราชวัง เทียวคุมแห่งราษฎรให้ได้ความเดือดร้อนไม่ ควร เลย

(จดหมายเหตุ 9/4 หน้า 95)

(7) ถ้าเห็นห่างไปแล้วจะไม่มุ่งห่มชาวเลยก็ได้ จะดูเยี่ยงหม่อมเจ้าชายเจ็ดประเสริฐศักดิ์ไม่ ควร

(จดหมายเหตุ 26/4 หน้า 185)

(8) จงอุตสาหกรรมตั้งใจทำราชการแผ่นดินให้ดี อย่ามีความเกียจคร้านแขเขื่อนแล
เป็นอย่างอื่นบุรพราที่ไม่ควร เจ้าอย่าทำ

(จดหมายเหตุ 3 / 4 หน้า 62)

(9) ของศัพระนโรดมกับพระยาพระเชษฐาใหญ่ จงได้ไปพบกับเจ้าพระยา
มุขมนตรีแม่ทัพแล้วคิดอ่านการที่ควรนั้นเกิด

(จดหมายเหตุ 10 / 4 หน้า 73)

(10) พวกนั้นเขารับว่าเขาจะคุมไปให้ได้แล้ว ข้าพเจ้าแลเสนาบดีจะไม่ยอมให้
ไปก็ไม่ควร

(จดหมายเหตุ 22 / 4 หน้า 106)

(11) พระทนต์ทั้งสามพระองค์นั้น เป็นของพระองค์ท่านเองพระราชทานแล
ประทานแก่ข้า ให้เก็บไว้สำหรับไว้ฉลองพระเดชพระคุณ ผู้อื่นไม่เป็นใหญ่จะ
ส่งมาว่าควรหรือไม่ควร

(จดหมายเหตุ 28 / 4 หน้า 190)

(12) เมื่อข้าพเจ้าฯเป็นเจ้าภาพผู้เดียวทำการงานมากไป เพราะถูกฝรั่งอังกฤษ
ยกยอว่าเป็นกวี นแม่โสมนัสแม่เพอยเป็นผู้หญิงมีฝีมือคือข้าพเจ้าเป็นเจ้าภาพจึง
ควร

(จดหมายเหตุ 26 / 4 หน้า 182)

(13) การเป็นแต่การศพเมียข้าพเจ้า วังหน้าควรแต่จะเสด็จสมทบช่วยบังสกุล
แลประทานเพลิง ถ้าเป็นการศพเจ้านายใหญ่ๆเป็นกลางๆเป็นที่นับถือเสมอกัน
เท่ากันแล้ว เป็นสองสนามจึงควร

(จดหมายเหตุ 26 / 4 หน้า 183)

(14) ด้วยหนังสือเจ้าคุณฝากมาถึงชั้นแต่เมืองราชบุรีหรือบับหนึ่ง แต่เมือง
กาญจนบุรีหรือบับหนึ่งได้รับแล้วในเวลาอันควร

(จดหมายเหตุ 4 / 4 หน้า 88)

(15) ท่านคิดจัดแจงที่บ้านเรือนสมเด็จพระศรีใหญ่ไว้จะให้เธอประทับอยู่ แต่การ
จะมาได้มีได้นั้น ให้พระยาราชวราวุฒไปหาหรือดูก่อนตามแต่จะเห็นควร

(จดหมายเหตุ 10 / 4 หน้า 112)

(16) การหึ่งปวงก็สุดแต่เธอกับพระยาราชวราวุฒจะปลุกษาหาหรือกันตามเห็น
ควรนั้นเกิด

(จดหมายเหตุ 10 / 4 หน้า 112)

(17) คำบุราณราษฎรชาวบ้านเรียกกันว่า กะปิ น้ำปลา คำข้าราชการกราบ
บังคมทูลพระกรุณาน้ำน้ำเคย ว่างาปิ พระราชดำริทรงเห็นว่า เรียกว่างาปินั้นหา
สมกับของดีบังเกิดในเยื่อเคยไม้ แลงาปินั้นชอบแต่จะเรียกว่าเยื่อเคยจึงจะต้อง
กับของที่บังเกิดจึงจะควร แต่น้ำเคยนั้น ข้าราชการเรียกน้ำน้ำเคยก็ควร ด้วย
เป็นของบังเกิดแต่เยื่อเคย

(ประกาศ 14 / 4 หน้า 47)

(18) ตั้งแต่นี้ภายหน้าให้ข้าราชการพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง แลเจ้า
ต่างกรมเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แลอาณาประชาราษฎรทั้งปวง ให้เรียกว่าเยื่อเคย
น้ำเคย ตามพระกระแสพระราชบัญญัติจึงจะควร

(ประกาศ 14 / 4 หน้า 47)

(19) ตุลาคมได้ตัวจำเลยผู้ต้องชดมาพิจารณาไม่เป็นสัจ ต้องเสียค่าฤชา
ธรรมเนียมให้กับตุลาการไปดังนี้ ก็เป็นที่ราษฎรได้รับความเดือดร้อนหาควรไม่

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 16)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง
ได้แก่

(1) พระราชทานสำเนาความซึ่งทรงพระราชดำรินั้นให้ที่ปลุกษาราชการผ่าน
ดินดูตามควร

(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)

(2) แต่พอออกเหล่าๆไม่ใช่เพราะตกใจ เห็นจะเมาน้ำตาคน พุดอะไรตั้งใจจะให้
ดีไมใครสำเร็จ พุดกับพุดฝรั่งได้นึกไว้แล้ว แต่ควรฤาสมนึกคำไม่ออก

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 1)

(3) เรื่องที่ปลุกษาทางค้จะมาเฝ้า ก็บอกว่าอยากเฝ้า แต่ได้ตอบว่า เพราะเป็นคน
ไทยจะนำเฝ้ามีควร

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 42)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 6 ครั้ง
ได้แก่

(1) การที่ไม่มิด้อยค่าอันมั่นคงนั้น ควร เพราะว่าถึงแม้ชาวยุโรปก็ยังนิยมนับถือ
ผู้ที่มีด้อยค่ามั่นคง

(โสตรธรรมจริยา / 6 หน้า 115)

(2) ท่านผู้มีสติปัญญาก็คงจะตรองแลเห็นได้เองแล้วว่า การปลดหนี้ที่จะนับเข้า
ในจำพวกปลดที่ดีที่ ควร นั้นจะขยายความให้กว้างออกไปอีกเท่าใดก็ได้

(โสตรธรรมจริยา / 6 หน้า 117)

(3) ชั้น 6 ฆ่าบิดามารดาของตนเอง ชื่อนี้คนไทยที่มีความคิดอย่างโบราณ ถือ
กันว่าเป็น ครุกรรม อย่างเอก แต่เราในเวลานี้ก็มีได้อยู่ในโบราณสมัยแล้ว เราจำ
จะต้องเดินตามโลกจึงจะ ควร

(โสตรธรรมจริยา / 6 หน้า 200)

(4) ...และเมื่อถึงกาลอัน ควร ราชานานั้นก็ทรงถึงซึ่งวัยสาว

(สาวิตรี / 6 หน้า 3)

(5) เมื่อได้ทรงกระทำการเคารพต่อพระราชฤๅษีตาม ควร แล้ว

(สาวิตรี / 6 หน้า 8)

(6) ข้าพระเจ้าได้มาที่นี้ด้วยจิตตั้งมั่นมากก่อนแล้ว ข้าพระเจ้าได้กระทำ
ความเคารพต่อพระองค์ด้วยไมตรี ฉะนั้นพระองค์จะทรงตัดความหวังของ
ข้าพเจ้าเสียนั้นหา ควร ไม่

(สาวิตรี / 6 หน้า 20)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง
ได้แก่

(1) ที่แท้คำ บริเวณ หมายความว่า เรือนเล็กๆ เท่านั้น เช่นที่ตรัสประทาน
ตัวอย่างว่า วิทโยทยบริเวณ จะเอาไปในที่ หรือ ถิ่น นั้นหา ควร ไม่

(สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชฯ 11 / 7-8 หน้า 89)

(2) ได้กราบทูลถึงสำนักแห่งที่ จักรพรรดิ ราชานุกรณ์ ว่า ควร จะทำเป็นสันนอกไถ่นั้น
เห็นควรว่าสำนักแห่งทั้งปวงจะทำเช่นนั้นเสมอไป ดีกว่าเอาแก้วแตกติด ติด

แก้วแตกนั้นดูไม่งาม ทั้งดูเป็น บ้าเบเรียน ไปด้วย ที่ตามมมัญญุมราชานุสรณ์
นั้นหยักเป็นไม้สิบสองไปทุกมุม แต่ที่จริงไม่มีมูลอันควร

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 51)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) แม้ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และภาวะความเป็นอยู่ของประชาชน แต่ปัญหาที่ตามมามีอีกมาก ความสำเร็จทางเศรษฐกิจในเมืองใหญ่ทำให้การผลิตทางการเกษตรมีแนวโน้มที่จะถดถอย ไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร เกษตรกรไทยจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อให้ประเทศยังดำรงฐานะเป็นประเทศผลิตอาหารของโลกอยู่ได้

(กนิรี 132 / ปัจจุบัน)

กระสวนแบบที่ 2 คำ ควร อยู่หน้าพบทวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏสมัยธนบุรี สมัยรัชกาลที่ 1 , 4 , 6 และ 5

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ผู้มีชื่อกระทำความผิดในราชการเป็นมหันตโทษให้ลงพระราชอาญาถึงสิ้นชีวิต ควร ด้วยเกล้า

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 229)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) มีผู้มาพึ่งพระราชสมภาร หวังจะให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆซึ่งนั่นทูลกับราชสงคราม จะให้ส่งไทยใหญ่นั้นไม่ควร ด้วยคลองขัตติยราชประเพณีธรรม

(พงศาวดาร / 1 หน้า 152)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...จึงคอยแต่ข่าวศึกกรุงหงสาวดีมาติดพระนครศรีอยุธยาครั้งใด ก็มีแต่ยกพลไปพลอยซ้ำเติมตีเอาเมืองชนบทประเทศกวาดเอาอพยพมาเมืองทุกครั้ง ทำศึกจุกกาลอบลักฟองสกุนบึกษานั้น ควรด้วยราชประเพณี แลหรือประการใด

(พงศาวดาร / 4 หน้า 152)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) ฝ่ายตำแหน่งขุนนางราชการในกรมพระราชวังบวรนั้น สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ก็มีพระบัณฑูลโปรดแต่งตั้งโดยควรแก่ความชอบตามลำดับฐานานุศักดิ์

(พงศาวดาร / 5 หน้า 38)

(2) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย และข้าหลวงเดิม ทั้งปวงตามมีความชอบมากและน้อยโดยควรแก่ฐานานุศักดิ์

(พงศาวดาร / 5 หน้า 38)

(3) การเลิกทาสสมควรจะต้องผ่อนผันไปเป็นลำดับตามควรแก่การ จึงจะเป็นประโยชน์ดีด้วยประการทั้งปวง

(ประกาศ 5 / 5 หน้า 137)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...อีกประการหนึ่งตามที่พวกแก่วัดกล่าวอธิบายในมุสวาทลิกขาบทนี้ไว้ด้วยว่า " กล่าวด้วยคำประกอบด้วยเหตุ ไม่กล่าวด้วยคำให้คลาดเคลื่อนจากความจริงของโลก " ฉะนั้นข้าพเจ้าเชื่อว่าคงจะไม่มีใครสักเลยที่ว่าข้อที่ตนพูดนี้ตีหนักหนา เป็นความประทุติซึ่งควรแก่ผู้มีปัญญาอย่างยิ่ง

(ไศตรธรรมจริยา / 6 หน้า 114)

แบบกระสวนแบบที่ 3 คำ ควร อยู่หน้าวิเศษณานุประโยค เป็นคำกริยากรรม ปรากฏ
สมัยรัชกาลที่ 2 สมัยเดียว จำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ถ้าเป็นหนังสือถึงแชนมิให้พิจารณาว่ากล่าวนั้นชอบด้วยหาเจ้าของมิได้
เป็นทอดบัตรสนเท่ห์อยู่ นี่หนังสือไปอาหารหาควรแก่เดรชานจะคาบมากินไม่
เป็นศักรรย์นัก

(จดหมายเหตุ 1 / 2 หน้า 2)

กระสวนแบบที่ 5 รูปคำ ควร อยู่หน้านามวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบเพียงบางสมัย
คือ สมัยอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 3 , 4 และสมัยปัจจุบัน
สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ถ้าหัวหมื่นนายเวรจ่ามิได้เฝ้าอยู่ให้หุ้มแพรรับสั่งส่งผู้ใหญ่มารับสั่งแล้วให้แต่
จ่าหุ้มแพรไปตามควรราชการ

(จดหมายเหตุ 7 / อยุธยา หน้า 89)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

- (1) หนึ่งให้บันคอรืบเรื่อน เอมะพร้าวหัวยัดปาก ธิราชบาตรเอาตัวหนูเข้าข้าง
โหมจัดรูด แล้วเอาตัวออกจากราชการโหมทวิคุณ ทวนด้วยลวดหนัง 25 ที่
ใส่ตรูจ่าไว้แล้วถอดเสียเป็นโพ่ ภาคทัณฑ์ไว้ จะควรสถานใดให้เอาแต่สถาน
หนึ่ง

(จดหมายเหตุ 43 / 3 หน้า 57)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

- (1) บัดนี้ได้ให้พระศรีเสนาภกับจมีนราชามาตย์ออกมากับเรือกลไฟมหาพิไชย
เทพพังราชการก่อน การจะควรฉันใดก็รับให้รับมีใบบอกมา

(พระราชหัตถเลขา 10 / 4 หน้า 74)

(2) อากาศกรมหมื่นวิศณุนารถครั้งนี้หนักมาก จนความหวังของญาติพี่น้องที่จะเห็นว่า จะหายจะคลายนั่นน้อยนักแล้ว ครั้งนี้จะควรอย่างไร ท่านข้างโน้น ในครั้งนี้ชาวไซ้ ชาวตายได้ยืนยันว่าท่านไม่ไปรอดเลย การจะควรอย่างไรก็สุดแต่กรมหมื่นบวรวิไชยเกิด

(พระราชหัตถเลขานี้ 6 / 4 หน้า 80)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) ... ในเรื่องนี้ นอร์มิด้า ทองแถม นักเขียนที่ให้ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ได้เสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ในกินรีฉบับนี้ และพาท่านผู้อ่านไปท่องเที่ยวโลกได้น้ำ ชมความงดงามของสิ่งมีชีวิตใต้ท้องทะเลที่ควรค่าแก่การปกป้องรักษา

(กินรี 86 / ปัจจุบัน)

(2) มรดกทางสถาปัตยกรรมแห่งประเทศไทยที่มีอายุนับศตวรรษคือตึกสุริยานุวัตร อันควรค่าแก่การอนุรักษ์และบำรุงรักษา เพื่อให้เป็นมรดกจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตกทอดถึงอนุชนรุ่นหลังสืบไป

(กินรี 125 / ปัจจุบัน)

(3) ... วัดนี้คือวัดโบราณที่ใช้เป็นเวทีย้อนอดีตถึงคนดีศรีอยุธยา ในวโรกาสเฉลิมพระชนมายุครบ 60 พรรษา ด้วยการแสดงแสงสีเสียง คนดีศรีอยุธยาที่มีมนต์ขลังยิ่ง คุณค่าแห่งมรดกทางพุทธศาสนา ณ วัดไชยวัฒนาราม ควรค่าแก่การสักการะและเยี่ยมชมเป็นอย่างยิ่ง

(กินรี 97 / ปัจจุบัน)

(4) ชื่อบทความ: รั้งสรรค้บ้านแต่ง จากดินห้องนาเป็นเขรามิคค่าควรเมือง

(กินรี 130 / ปัจจุบัน)

แบบกระสวนที่ 6 รูปคำ ควร อยู่หน้านามานุประโยค เป็นคำกริยากรรมนำเสนอ ปรากฏพบบางสมัย คือ สมัยอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 1 , 2 , 4 , 5 , 6 และสมัยปัจจุบัน สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) แลบัดนี้ข้าพระทั้งปวง แดกจានชานเรนอยู่แลคนเปนเดิมข้าพระไปอยู่ที่อื่น นั้นควรภิกษุทั้งสิบแปดคนนี้เป็นข้าพระ ณ อารามจุลามาณี

(จดหมายเหตุ 5 / ออยุธยา หน้า 33)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 6 ครั้ง

ได้แก่

(1) พระเจ้าเชียงใหม่ก็คิดด้วยท้าวพระยาทั้งหลายว่ากำหนดพระเจ้าหงสาวดี ให้มาไซร์ ว่าให้ทัพพระยาพะสิมคอยด้วยกันกับทัพเรา และซึ่งไปมีทันควบกัน และทัพพระยาพะสิมแตกจานพ่ายไปแล้วดังนี้ ควรเราจะยกทัพคืนไปฟัง กำหนดพระเจ้าหงสาวดีก่อน

(พงศาวดาร / 1 หน้า 196)

(2) ...ซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่มาตั้งอยู่เป็นชานาน และมีได้ยกเข้ามารบพุ่งดังนี้ไซร์ เห็นว่าจะอยู่ท่าทัพพระเจ้าหงสาวดี ซึ่งจะยกมาถึง จึงจะควบกันยกเข้ามาที่ เดียว และเราจะละให้พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งอยู่ตั้งนั้นมิควร ควรเรายกทัพออกไป ตีทัพพระเจ้าเชียงใหม่ อย่าให้ตั้งอยู่ได้

(พงศาวดาร / 1 หน้า 203)

(3) ครั้นเราได้ตกแต่งบำรุงการทั้งปวงสรรพแล้ว แลเห็นควรที่จะยกออกไปตีทัพ ข้างศึกนั้นไซร์ก็จะยกออกไปโดยเวลาอันควรนั้น

(พงศาวดาร / 1 หน้า 203)

(4) มาตราหนึ่ง โยนพญานั้นคือทั้งสองข้างพญาน 2 คน พญานพิสูจตัว แลวกกล่าวคดีสมอ้าง แลมีคำพญานั้นระบุว่ามิผู้รู้เห็นได้ยินด้วยอีกคน ก็ตี ทานว่าให้เอาคำพญานซึ่งระบุอ้างต่อไปนั้นกฎเอาไว้ แลให้บังคับบัญชา ถ้ามี ควรที่จะสืบอย่าให้สืบ ถ้าควรที่จะสืบให้สืบ ถ้าโยนพญานั้นกล่าวสมคำ พญาน ทานว่าขณะสมพญาน ถ้าโยนพญานกล่าวคดีนี้มีสมอย่าให้ฟังด้วย คำมั่นผู้เท็จ

(กฎหมาย / 1 หน้า 216)

(5) อนึ่งผู้มีอรรถคดีต้องพิภาคอยู่ในสุภาภระลาการ แลฝ่ายหนึ่งจับได้ ว่าฝ่ายข้างหนึ่งใช้ข้าคนไปชักข้อมบนบาลพญาณแลมาว่าแก่สุภาภระลาการ ท่านบพิงพิงเอาคำข้าคนนั้นก่อน เพราะว่าชานอกเจ้าบหมิควรที่จะพิง

(กฎหมาย / 1 หน้า 226)

(6) มาตราหนึ่ง ทวิทย์ สิ่งของ แลทนายทนาย ภาษา ช่าง ม้า โค กระบือ นายได้ตัวคืนมา ถ้าแลเจ้าทวิทย์จะหาความแก่ผู้ลักควรให้ว่าแต่ใน วัน พันกว่านั้นมิควรที่จะว่าความแก่ผู้ลักนั้นเลย

(กฎหมาย / 1 หน้า 196)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าเป็นหนังสือถึงแขวนมิให้พิจารณาว่ากล่าวนั้นชอบด้วยหาเจ้าของมิได้ เป็นทอดบัตรสนเท่ห์อยู่ นี่หนังสือไซ้ อาหารหาควรเดรฉานจะคาบมาสำแดงไม่

(จดหมายเหตุ 1 / 2 หน้า 13)

(2) กรุงใหญ่ทั้งสองไซ้บ้านเล็กเมืองน้อยควรที่จะเชื่อพิงได้ไปชั่วฟ้าแลดิน

(จดหมายเหตุ 30 / 2 หน้า 115)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง

ได้แก่

(1) และซึ่งพระยาอังวะมาเอาเมืองหน่ายและเมืองแสนหวีดังนี้ ควรเราจะยกทัพหลวงไปเอาเมืองอังวะ

(พงศาวดาร / 4 หน้า 176)

(2) ถ้าผู้ใดบังอาจล่วงพระราชบัญญัติฝ่าฝืนขึ้นคบภิกษุสามเณรสูบฝิ่น สูบกัญชา กินสุรา น้ำตาลส้ม กินข้าวค้ำ แลของที่ไม่ควรภิกษุสามเณรจะกินในเพลาค้ำ กินกับภิกษุสามเณร ณ บ้านเรือนโรงร้านของตน แลชายฝิ่น สุราก็ภิกษุ น้ำตาลส้ม แลชายของที่ไม่ควรภิกษุสามเณรจะกินในเพลาค้ำ มีหมี่เป็นต้น

(ประกาศ 30 / 4 หน้า 86)

(3) แต่มีสืบไป ห้ามอย่าให้คนผู้ตั้งปวงคนภิกษุตามเนร ชูบผืน ชูบกัญชา
กินสุราน้ำตาลส้ม กินข้าวค้ำ แลกินของที่ไม่ควรภิกษุตามเนรจะกินในเพลาค้ำ
กินกับภิกษุตามเนร ณ บ้านเรือนโรงร้านของตนเป็นอันขาด

(ประกาศ 30/4 หน้า 86)

(4) เมื่อไทยมีกับเชียงตุงเขาก็คงให้กองทัพมาช่วย การก็จะมากไปหน่อยหนึ่ง
ถึงกระนั้นก็ควรเราจะทำให้ได้ด้วยมานะรักษาเกียรติยศ

(พระราชหัตถเลขา 1/4 หน้า 58)

(5) เมื่อเป็นการตั้งนี้ก็ควรที่กรุงเทพฯจะแต่งกองทัพให้แม่ทัพมิกำลังเป็นที่
ยำเียงเกรงกลัวของพวกเขาที่ทวนวายุคุมไพร่ออกไปอยู่ที่เมืองพระตะบอง แล้ว
ส่งตัววัดตากับศิริวงษ์เข้ามา

(พระราชหัตถเลขา 5/4 หน้า 71)

(6) ช้ายสีไม่มีรายชื่อขอของจุฬาลงกรณ์ เมื่อขอเลขพระยาราชสุภาวดี ก็ควรที่
จะตัดสินเอาช้ายสีเป็นไพร่หลวง

(พระราชหัตถเลขา 9/4 หน้า 100)

(7) ...ซึ่งทรงปฏิบัติครั้งนี้เป็นธรรมานุธรรมปฏิบัติบูชาต้องตามพระพุทธ
ประสงค์เป็นอุกโตวิสุทธทักษิณอาบปริมาณคุณวิบูลย์ผลอย่างอุกฤษฏ์ สมควรจะ
เป็นกัลยาณวัตรสืบไปโดยราชประเพณี ควรที่พระราชอาณาเขตระนาถรทั้งปวง
ทุกพระองค์ในอารามหลวง จะคิดฉลองพระเดชพระคุณ

(ประกาศ 8/4 หน้า 35)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปราบกฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) ที่ปากถนนข้างในซึ่งเป็นที่วัดร้าง แลเป็นที่เปล่านั้นจะทำออฟฟิศทำศาลทำ
ตรางแลโรงพลตระเวนก็ทำได้ ไม่ต้องซื้อแลไม่ต้องไล่ที่ชาวบ้านตามริมน้ำ ที่จริง
ควรพระยาสุพรรณจะลงมือทำเสียนานแล้ว

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 8)

(2). ...ด้วยลูกทาสที่เกิดมาไม่ได้รู้ไม่ได้เห็นสิ่งใดเลย บิดามารดาทำชั่วไว้ ยังพา
ลูกให้เป็นทาสไปจนสิ้นชีวิตอีกเล่า เพราะรับโทษทุกข์ของพ่อแม่เท่านั้น หากควร
ที่จะเอาเป็นทาสจนตลอดชีวิตไม่

(ประกาศ 4 / 5 หน้า 123)

(3) ...ตั้งนี้ดูเป็นหาที่มีความกรุณาแก่ลูกทาสไม่ ด้วยเด็กเกิดมาไม่ได้รู้ไม่ได้เห็น
สิ่งไร บิดามารดาทำชั่วไปขายตัวทาส แล้วยังพาบุตรไปให้เป็นทาสจนสิ้นชีวิต
อีกเล่า เพราะรับโทษทุกข์ของบิดามารดาเท่านั้นเอง หากควรที่จะเอาเป็นทาสจน
ตลอดชีวิตไม่

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)

(4) ...นอกจากนี้คำที่นักโทษร้องทุกข์ ก็มีแต่ตัวไม่ผิดเป็นต้น ซึ่งเป็นอาจีนไทยมิ
ควรที่จะคำนึง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 32)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง

ได้แก่

(1) แต่ในเวลานี้เจ้าก็โตควรเป็นผู้ใหญ่มาหลายปีแล้ว ควรเจ้าจะตัดสินใจได้
ดีกว่าคนอื่น

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 38)

(2) ท้าวฮัดบดดีทูลว่า เมื่อธิดาของข้าพระเจ้าทราบอยู่ เช่นข้าพระองค์เองก็รู้ ว่า
ความสุขและความทุกข์เป็นอนิจจัง พระองค์หากควรไม่ที่จะตรัสเช่นที่ตรัสมาแล้ว
แก่ข้าพระเจ้า

(สาวิตรี / 6 หน้า 9)

(3) อีกประการหนึ่งพระองค์ไม่ควรที่จะเพิกเฉยต่อข้าพเจ้าผู้มาเฝ้าด้วยความจง
รัก

(สาวิตรี / 6 หน้า 9)

(4) บัดนี้นางสาวิตรี จึงทูลพระสวามีว่า พระองค์หากควรที่จะเสด็จพระองค์เดียว
ไม่ หม่อมฉันจะตามเสด็จไป

(สาวิตรี / 6 หน้า 12)

(5) ผู้มีหน้าที่บริหารการในกระทรวง แลกรมในพระราชสำนักนั้นยอมเป็นผู้ที่ปฏิบัติราชการอยู่ในหน้าที่ใกล้ชิดพระองค์ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่จะเป็นผู้ที่ดี ไม่เป็นที่ทรงรังเกียจแลทั้งเป็นผู้ที่ประพฤติสัมมาจารี ไม่ควรที่จะให้มีผู้ติฉินนินทา

(ประกาศ 6/6)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ก็นี่ฉบับนี้ พาท่านไปรู้จักจังหวัดหนองคายในทุกมุมมองซึ่งในปี กำหนดได้ เป็นปีที่ท่องเที่ยวหนองคาย จึงควรที่ท่านจะได้สัมผัสกับจังหวัดนี้ไม่เพียงแต่โบราณสถานวัดวาอารามเท่านั้น แต่หนองคายยังเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลาว

(ก็นี่ 91 / ปัจจุบัน)

แบบกระสวนที่ 7 รูปคำ ควร อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏพบตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 1 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7-8

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ... แปลว่า โย ชโน อันว่าบุคคลผู้ใด ยุตตายุตตชานโก มีปรกติรู้ซึ่งลักษณะอันควรและมีได้ควร มุลอตถปฏิบัติคานโ รับเอาซึ่งคำพ้อง โส จ ชโน อันว่าบุคคลผู้นั้น คณิตตถมูโล มีพ้องอันควรรับแลรับได้

(กฎหมาย / 1 หน้า 192)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) อนึ่งให้พระยานครศรีธรรมราชปรึกษาหารือด้วยกรมการทั้งปวงจัดแจงชำระดูพระอัยการแลพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่บทใดข้อใดซึ่งต้องด้วยขนบธรรมเนียมแผ่นดินควรคง เคยพิจารณาว่ากล่าวประการใด ก็ให้คงไว้บังคับบัญชาว่ากล่าวโดยพระราชกำหนดสำหรับแผ่นดินสืบไป

(จดหมายเหตุ 29 / 2 หน้า 47)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) ผู้ใดโลกนักรักมักทำใจใหญ่ไม่สูงเกินศักดิ์ และกระทำให้ล้นพ้นเหลือบรรดาศักดิ์ตน และมีเจ้าพระราชนิยมพระเจ้าอยู่หัว และถ้อยคำมิควรเจรจาเอามาเจรจาเข้าในระวางศัพท์ และสิ่งของมิควรประดับเอามาเป็นเครื่องประดับตน ท่านว่าผู้นั้นทนงของอาจเข้าในอุบาทวขาดเหลือให้ลงโทษ 8 สถาน

(จดหมายเหตุ 43 / 3 หน้า 57)

(2) นายทัพนายกองผู้ใดได้ครวัณวณครวัณมา ที่ไม่ควรจะได้ก็อย่าให้เอาไว้

(จดหมายเหตุ 57 / 3 หน้า 213)

(3) แล้วปรึกษาว่ากำแพงเมืองลพบุรี เมืองนครนายก เมืองสุพรรณบุรี สามเมืองนี้ควรจะล้างหรือจะเอาไว้

(พงศาวดาร / 3 หน้า 58)

(4) สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ก็ตรัสปรึกษาด้วยมุขมนตรีทั้งปวงว่าพระเจ้าหงสาวดี ขอช้างพลายศรีมงคล พลายมงคลทวีป สองช้างนี้ควรจะให้หรือประการใด

(พงศาวดาร / 3 หน้า 67)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง

ได้แก่

(1) ให้แต่งพระยาเพชรที่สหายชื่อสุวรรณเชื่อถือไว้ใจได้ว่าจะไม่เอาใจไปเมื่อแม่แก่พวกตนเองใสนั้นไปรับเขาขึ้นมาจากเมืองกำปอดเกิด

(พระราชหัตถเลขานี้ 10 / 4 หน้า 126)

(2) ...ถ้าจะคิดด้วยยอมให้เป็นเอกภราช แล้วจะใช้ไวยาหาร เช่นพระภราชสาสน์ไปเมืองอื่นๆที่เป็นมหาราชคือในคำที่สุวรรณจะว่าข้าพเจ้าก็ว่ากรุงสยาม ในคำที่สุวรรณจะว่าท่านก็ว่ากรุงนั้นๆ คือกรุงฝรั่งเศส กรุงอังกฤษ กรุงเวียดนาม และอื่นๆนั้น...

(ประกาศ 10 / 4 หน้า 127)

(3) ...ในหลวงจึงตั้งประกาศให้ลาอยู่ เมื่อใครลาแล้วสุวรรณให้ไปก็ให้ไป

(พระราชหัตถเลขานี้ 28 / 4 หน้า 209)

(4) หนึ่งผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งทำราชการอยู่ในพระบวรราชวังจะมีญาติพี่น้อง และสมัครพรรคพวกอุปการะกันมาแต่ก่อนแต่อยู่นอกพระบวรราชวัง จะเข้าไปเยี่ยมเยียนสู่หาพยาบาลใช้เจ็บแก่กัน สุวรรณจะค้างวันค้างคืนอยู่ตำหนักพระองค์เจ้าหม่อมเจ้า และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเจ้าของเรือนไปแจ้งกับท้าวสัตยานุรักษ์และจำศาลาให้รู้ก่อน จึงให้อยู่แรมวันแรมคืน

(ประกาศ 13 / 4 หน้า 44)

(5) ถ้าจะกราบทูลพระกรุณาด้วยข้อความสิ่งใดๆก็ดี ในคำสุวรรณจะว่าฯขอเนื้อเจริญใจ และติดเนื้อต้องใจที่เคยใช้มาแต่ก่อนๆนั้นอย่าได้ว่าเลยเป็นอันชาติที่เดียว เพราะว่าไวยาหารเช่นนั้นเป็นคำหยาบไม่สุวรรณจะกราบทูลพระกรุณาหามิได้ ให้มหาดไทย กลาโหม พระสัสดี หมายบอกจงทั่วตามรับสั่ง

(ประกาศ 11 / 4 หน้า 42)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง
ได้แก่

(1) แลสองแห่งที่ยังเหลือนี้ ที่จริงสุวรรณจะรวมเป็นแห่งเดียวกันได้ เพราะตั้งห่างกันไม่ถึง 4 เส้น แลอยู่ในผู้อุปการะคนเดียวกัน

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 11)

(2) ...ความที่สุวรรณจะชมอีกเรื่อง 1 คือเรื่องล้มในคราวที่ทำสำเร็จได้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 27)

(3) ถ้าหากว่าคำที่ว่าขึ้นมาั้นดีควรจะเอาเป็นแบบฉบับได้ ก็เอาคำนั้นใช้
(ประกาศ 1 / 5 หน้า 108)

(4) ...แต่ที่ปรุกษาในพระองค์นี้ไม่มีกำหนดว่าเท่าไร แล้วแต่จะทรงเห็นว่าผู้ใด
ควรจะใช้ได้ก็จะตั้งขึ้นไว้มาก

(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)

(5) ถ้าท่านทั้งปวงเห็นการสิ่งใดซึ่งยังขัดข้อง จะเป็นเหตุใช้ปัจจุบันฤภายหน้า
ก็ขอให้เรียบเรียงเนื้อความข้อนั้นมาจะได้ปรุกษาแก้ไขกันต่อไปกว่าการนี้จะไป
ติดอยู่เพียงไร ก็จะต้องทำไปไม่ได้ ถ้าการควรจะให้ตลอดไป ก็จะได้จัดการให้
ตลอดไปตามการที่ควร

(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)

(6) ...นอกนั้นไม่มีอะไรไปลาด ถนนพานุรัตสนุกกว่ามาก สิ่งที่ควรสรรเสริญแต่
ถนนทั้งสิงคโปร์และยะโฮ ขึ้นชื่อว่าเป็นถนนแล้ว ได้ทำแล้วไม่มีทิ้งرابเป็นหน้า
โต๊ะปิลเสียดทั้งนั้น

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 11)

(7) ...แล้วไปเที่ยววัดเจ๊กซึ่งเป็นการตามเคย ไครมาเป็นต้องไป เขาว่าเป็นสิ่งที่
ควรดูแห่งเดียวเท่านั้น

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 27)

(8) ห้องที่ป็นไว้ นั้น 2 ห้องด้วยกัน เขาเลือกเอาปลาที่อาหารเหมือนกันที่อยู่
อย่างเดียวกันได้ตามพวกที่ควรจะปนกันได้

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 92)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง

ได้แก่

(1) แต่ข้อที่มีแอมบิชั่นสูงเช่นนี้เป็นการตั้งหน้าทำการงานแข่งกับคนเป็นอัน
มาก (ประเทศเรามี 6 แสนคน ตามบัญชีสำมะโนครั้งที่ประมาณใหม่) หมาย
ซึ่งหลักสำคัญอันมีอยู่เพียง 10 หลักเท่านั้น ไม่เป็นข้อที่ฟังจะติเตียน แท้จริงเป็น
ความคิดที่ควรจดหนุนด้วย

(จดหมายจากวางหน้า / 6 หน้า 20)

(2) การที่บิดามารดาพากันกลัวบุตรชายจะหลงว่าตนเป็นลูกชายแมงก้อของฟองแลนด์ ก็มีมูลที่ควรกลัวอยู่บ้าง

(จดหมายจางวางหว่า / 6 หน้า 19)

(3) การที่ชาวร้านขายของแพงเกินกว่าราคาเช่นนั้น ก็เกิดเพราะความโลภ ชาวร้านโดยมากที่ขายของแพง ครั้นถูกต่อว่า มักเถียงว่ายังถูกกว่าฝรั่งตั้งนี้เป็นถ้อยคำที่ไม่ควรจะใช้ ไม่ควรยกตนขึ้นเปรียบด้วยนายห้างฝรั่งเลย

(โสตรธรรมจริยา / 6 หน้า 106)

(4) ...คือพงศาวดารเหนือว่าเป็นลูกโชติเศรษฐีซึ่งอาณาประชาราษฎร์ได้พร้อมกันัญเชิญขึ้นทรงราชย์ในเทพนคร เป็นปัญหาว่าควรจะเชื่ออย่างไร หรือจะไม่เชื่อทั้ง 2 อย่าง จึงมีข้อควรวิจารณ์ต่อไปนี้

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 56)

(5) ...อีกประการหนึ่งมีความที่ปรากฏอยู่แน่นอนอีกว่า เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีวิเวทกับสุโขทัยได้ขึ้นไปยึดเมืองสุรศรีไว้ก่อน เพื่อเป็นเมืองหน้าด่าน ดูเป็นข้อควรอ้างเป็นพยานได้อีกสถานหนึ่ง

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 54)

(6)...จึงนำสันนิษฐานว่าเพราะท่านเป็นขุนองค์แรกที่มีชื่อว่าราม จึงได้เป็นองค์แรกซึ่งมีพระนามว่ารามาสีดิ กับยังมีข้อควรสังเกตอีกอย่าง คือ บึงซึ่งอยู่ในกลางพระนครทวารวดีนั้น เดิมเรียกว่าหนองโสน...

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 67)

(7) ถ้อยคำที่เธอได้กล่าวมาแล้ว อันเต็มไปด้วยข้อควรศึกษาเป็นประโยชน์

(สาวิตรี / 6 หน้า 18)

(8) ถ้าพระนราศก พระองค์ได้บรรทมหลับอยู่นานบนตักของกระหม่อมฉัน พระยมผู้ควรบูชา พระผู้กำราบสัตว์ทั้งหลาย ได้เสด็จไปพ้นแล้ว

(สาวิตรี / 6 หน้า 22)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) เรื่องราวอะไรที่เป็นล่ำสัน อันควรจะนำมากราบทูลคราวนี้หาไม่มี

(สารสนสมเด็จ 9 / 7-8 หน้า 58)

(2) ในวันที่ 6 มีงานพ้องกันถึง 4 แห่ง คืองานกาชาดที่สวนสราญรมย์ งานไหว้พระสงคราต์วัดพระเชตุพน งานจักรีถวายบังคมพระบรมรูปที่ปราสาทพระเทพบิดร และที่ปฐมบรมราชานุสรณ์ที่ 3 แห่งข้างต้นไม่ควรกราบทูลเพราะเป็นงานตามเคยไม่มีแปลกอะไร

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / 7-8 หน้า 49)

(3) ทางเที่ยวมณฑลนครศรีธรรมราช ตามที่ทรงพระเมตตาประทานไปนั้นเกล้ากระหม่อมตกลงถือเอาอย่างออกจากสงขลาไปนครศรีธรรมราช แล้วไปพักค้างข้ามไปเมืองตรัง แล้วกลับมาลงเรือที่สงขลา ถ้ามีอะไรควรดูที่อยู่ใกล้เคียงแถวนั้นก็ไปเปลี่ยนทางเอาข้างหน้า

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 75)

กระบวนแบบที่ 7 คำ ควร อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยาแสดงอรรถาณูเคราะห์บอกการชี้แนะ ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงสมัยปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 12 ครั้ง

ได้แก่

(1) มาตรฐานหนึ่ง ทรัพย์สินของแลทนาย ทาษี ทาษา ช่างม้าโคกระบือหนายได้ตัวคืนมา ถ้าแลเจ้าทรัพย์สินจะหาความแก่ผู้ลักควรให้ว่าแต่ใน 10 วัน ฟ้นกว่านั้นใช้มีควรจะว่าความแก่ผู้ลักนั้นเลย

(กฎหมาย / 1 หน้า 224)

(2) กระลาการถามพยานโดยอ้างแลพยานนิ่งอยู่หนีได้ว่าถ้อยคำสิ่งใดก็ดี อนึ่งพยานลาบาลตัวแล้วนิ่งเสียหนีได้ให้การก็ดี หนีได้แก่คำค้านก็ดี หนีได้กล่าวถ้อยคำสิ่งใดใช้ได้ชื่อว่าโมคพยาน บหนีควรเอาผู้นั้นเปนพยาน

(กฎหมาย / 1 หน้า 224)

(3) อนึ่งผู้มีอรรถคดีจะติดใจค้านพยาน เมื่อสักขณะกระลาการไปเผชิญนั้นจึงควรให้กระลาการเขียนเอาคำค้านนั้นถามพยาน ถ้าพยานอาษาท่านบให้ฟัง

(กฎหมาย / 1 หน้า 222)

(4) ถ้าพยานนั้นเป็นสมณะใช้ แม้นออกชื่อหลายวันหลายคืนจึงเผชิญ ควรให้เอาเป็นพยานได้

(กฎหมาย / 1 หน้า 222)

(5) มาตราหนึ่ง ชายหญิงรักใคร่เป็นคู่กันแล พ่อ แม่ หญิงมีผู้ มีนากันไปอยู่ ณ เรือน พ่อ แม่ พี่น้องพี่น้องชาย แลหญิงภาเอาทรัพย์สินของพ่อแม่หญิงไปด้วย พ่อแม่หญิงจะเอาทรัพย์สิน ท่านให้คืนให้แก่พ่อแม่หญิงนั้นจึงตาม เพราะว่ามันมิได้อยู่ในโอวาทพ่อแม่ มีควรให้ทรัพย์สินแก่มัน

(กฎหมาย / 1 หน้า 308)

(6) มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายในแคว้นแคว้นเสมาณฑล ให้เลี้ยงดูลูกเมียที่น้องพี่น้องพี่น้องของชอบโดยธรรม บางคนมีเมีย สอง สาม คนก็ดี เมื่อเกิดลาภได้ไร่นาเรือกลสวนสรรพทรัพย์ทั้งหลาย ควรให้แก่เมียเดิมสองส่วน ให้แก่เมียกลางส่วนหนึ่ง ให้แก่เมียสุดท้ายส่วน

(กฎหมาย / 1 หน้า 295)

(7) อนึ่งใจจําเลยนำกระลาการไปเผชิญพยานแลคู่ความผู้อ้างนั้นหนีได้นำไปถึง สถานที่อยู่แห่งพยานผู้นั้นไปถึงกลางทางแล้วกลับคืนมาเล่าใช้ ควรให้กระลาการกฎเอาคู่ความผู้อ้างนั้นเป็นแพคดี

(กฎหมาย / 1 หน้า 295)

(8) อนึ่งใจจําเลยนำกระลาการไปเผชิญพยาน คู่ความข้างหนึ่งลักลอบไปสูหาพยานก่อนกระลาการแต่ยังมีได้ไปเผชิญนั้นก็ดี แลไปสูหาเจรจาด้วยพยาน เมื่อลักษณะกระลาการเผชิญอยู่นั้นก็ดี มีผู้รู้เห็นเป็นแม่นมั่นใช้ ควรให้กฎเอาคดีผู้นั้นเป็นแพ

(กฎหมาย / 1 หน้า 222)

(9) อันว่ากระลาการพระมหากษัตริย์ตั้งแต่นั้น ถ้าบังคับคดีผิดใช้ ควรให้กระลาการใช้ทรัพย์สินเท่าบังคับผิดนั้น

(กฎหมาย / 1 หน้า 222)

(10) อนึ่งในลักษณะพยานกอบปรด้วยองค 6 ประการคือ บุคคลกอบปรด้วยสถานอันบริบูรณ์ 1 คือว่าบุคคลอันบริบูรณ์ด้วยลูกหลานมาก 1 คือว่าบุคคลกอบปรด้วยน้ำใจเป็นสัปรุช 1 คือว่าบุคคลมีน้ำใจกอบปรด้วยกุล 1 คือว่าบุคคลกอบปรด้วยตระกูลเป็นเศรษฐี อันประเสริฐ 1 คือว่าบุคคลเป็นที่

สการฐาแก่คนทั้งปวง 1 อันว่าบุคคลกอบปรด้วยของคนกประการดั่งนั้น จึงควร
ให้กระลาการถามเอาผู้นั้นเปนพยาน

(กฎหมาย / 1 หน้า 224)

(11) กษัตริย์ทั้งสองฝ่ายชุนหมองแก่กัน ..มิตมีพระทัยดำรงพระราชไมตรี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไป พึงหวังใจอย่าให้หดสิ้น ควรกระทำให้...อึดตนิต
ปรนิตให้ได้เสวยรมย์สุขไป...

(จดหมายเหตุ 12 / 1 หน้า 36)

(12) อันกรุงสองกรุงไม่ควรเป็นศัตรูกันนั้น ขอบอยู่

(จดหมายเหตุ 12 / 1 หน้า 58)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏ จำนวน 5 ครั้ง
ได้แก่

(1) อนึ่งจะพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเนื้อความของทวยราษฎรทั้งปวงโดยมูล
คดีประการให้ควรตั้งอยู่ในคดีทั้งสิ้น

(จดหมายเหตุ 29 / 2 หน้า 47)

(2)...แลควรให้ตั้งอยู่ในทศกฐกรรมมถโดยพระราชกำหนดซึ่งโปรดพระราช
ทานออกไปไว้ ก็จะได้พาตัวไปสู่สุขคติภูมิอันประเสริฐ

(จดหมายเหตุ 29 / 2 หน้า 47)

(3) บัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเวียดนามก็แจ้งความตอบเข้าไปโดยพระทัยสุจริต
ว่าเห็นกับกรุงพระมหานครศรีอยุธยาติดการงานอยู่ จึงให้มาช่วยระงับความไว้
นั้นควรจะยินดีนับถือยิ่งนัก

(จดหมายเหตุ 32 / 2 หน้า 56)

(4) แลกรุงพระมหานครศรีอยุธยากับกรุงเวียดนามเป็นทางพระราชไมตรีรักใคร่
โดยสนิทควรจะให้มาทูลให้ทราบก่อน

(จดหมายเหตุ 32 / 2 หน้า 57)

(5) ผู้ใหญ่ครองผู้น้อยให้ควรเลี้ยงผู้น้อยโดยธรรม

(จดหมายเหตุ 29 / 2 หน้า 47)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) เจ้าองค์อ้อม เจ้าองค์ด้วง เป็นเชื้อวงศ์เจ้าในแผ่นดินเมืองเขมร เจ้าองค์อ้อม เป็นพี่เจ้าองค์ด้วง ควรจะให้เจ้าองค์อ้อมว่าราชการบ้านเมืองไปพลางได้อยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าองค์อ้อมมาเป็นผู้ใหญ่อยู่ ณ เมืองพระตะบอง

(จดหมายเหตุ 53/3 หน้า 312)

(2) เจ้าเมืองเขมร ปลัดเมืองท้าวเพี้ยศรีเมืองได้ลงมาถึงกรุงเทพพระมหานคร แล้ว ควรจะนำเอาความขึ้นกราบบังคมทูลแต่พระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบ

(จดหมายเหตุ 73/3 หน้า 95)

(3) ... ให้ชนเอาปืน กระสุน ปืนศิลา มารวบรวมไว้ที่เมืองปัตบองให้ครบจำนวน ควรให้จัดแจงพิทักษ์รักษาไว้ให้ดีอย่าให้ปืนหลงกระจัดกระจายอยู่ได้

(จดหมายเหตุ 22/3 หน้า 33)

(4) มุขมนตรีปรึกษาว่าสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีลิ้นดำอันเป็นใหญ่ในรามัญประเทศพระองค์นี้มีกฤษฎาธิการผ่านแม่พระเดชเดชานุกาฬไปทั้งสิบทิศ และให้มีพระราชสารเป็นทางพระราชไมตรีมาขอพระยาช้างตระกูลสองข้างโดยสุนทรภาพสวัสดิ์ แล้วสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก็ไว้ทางพระราชไมตรี ครั้งให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์มามากมายอยู่ ควรให้ช้างจะได้เป็นพระเกียรติยศไปในนานาประเทศ

(พงศาวดาร / 3 หน้า 57)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง

ได้แก่

(1) ... แม้ถึงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารกเกล้า ก็ควรจะกล่าวว่าเป็นปฐมในพระบรมราชวงศ์เหมือนกัน

(พระราชหัตถเลขา 5/4 หน้า 73)

(2) ...ให้มีตุลาการชำระเอาความจริง ตุลาการพิจารณาเสร็จสำนวน โจทก์ก็ ควรต้องเสียค่าสั่ง 1 ตำลึง

(ประกาศ 2 / 4 หน้า 14)

(3) เจ้านายฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวงนั้นตามประสงค์ของข้า เห็นว่าควรจะมุ่งขานหมขานเปล่าจนแล้วงาน แต่บุตรฯข้าฯ ที่เป็นน้องผู้ตาย แลบุตรหลานกรมมเหศวรกับบุตรผู้ตาย แลเจ้าชายเจ้าหญิงในพระบวรราชวังบัดนี้ ควรจะมุ่งแต่ขานลาชย ฤาเห็นว่าจะให้ดีกว่านั้นไป ควรจะมุ่งขานเปล่าแต่ในวันจุดเพลิง

(พระราชหัตถเลขา 26 / 4 หน้า 187)

(4) ...เพราะเหตุที่พระยาอัยฎาเป็นตระลาการศาลรับสั่งของฉันทได้มอบธุระไว้ให้จับผู้ร้ายไม่ควรจะทอดโหนดบาดหมาย

(พระราชหัตถเลขา 26 / 4 หน้า 182)

(5) ข้าพเจ้าชึกว่าศพแม่โสมนัสแม่เพอຍควรจะมีพลับพลาเดียว สนามเดียวตั้งศพคุณปราสาทนั้นจึงจะงาม

(พระราชหัตถเลขา 21 / 4 หน้า 100)

(6) อนึ่งโจทย์ย้ายสิที่ไปฟ้องแก่พระยาอัยฎาในคำร้องย้ายสิก็ว่าสูบผืน แลไปฟ้องแก่พระยาอัยฎาโดยความสาเหตุ เมื่อเป็นดังนี้ควรจะต้องพิจารณาโจทย์ย้ายสินั้นก่อนว่าสูบผืนหรือไม่ ถ้าสูบผืนจริงจะเอาเป็นโจทย์ไม่ได้

(พระราชหัตถเลขา 1 / 4 หน้า 100)

(7) ถ้าหนังสือคุ้มสักยังตกอยู่แก่ย้ายสิ นายตั้งไม่ได้รับคืนไป ก็ควรเห็นว่าเป็นตำราจในพระบวรราชวัง หลบหลีกหนีหน้ามาอยู่กับจุฬาลงกรณ์ ก็ควรจะยอมคืนให้ไป แต่ในเรื่องนี้นายก็คืนเอาหนังสือคุ้มสักไปแล้ว ก็เมื่อไม่เอาไปตั้งจำหน่ายต่อสุรัสวดี ก็คงไปหาคนที่มิสดฐาน ตำบลบ้านคล้ายคลึง แลแล้วก็ข้อมชื่อคนตำบลบ้านให้ตรงกับหนังสือคุ้มสัก ให้คุ้มสักผู้ขึ้นต่อไปเป็นแน่ ย้ายสิก็คงตกเป็นคนเลื่อนลอยจับพลัด เมื่อจะต้องตัดสินควรตัดสินเอาหมูปิดาเดิม เพราะหนังสือคุ้มสักเช่นนี้จะแม่นยำเหมือนลงเหล็กสักไม่ได้

(พระราชหัตถเลขา 1 / 4 หน้า 100)

(8) ฝ่ายกรมสมเด็จพระศรีสุลาโยจะต้องเห็นว่าไม่ควรจะยอมยกให้ตั้งสังกัดอยู่ในจุฬาลงกรณ์

(พระราชหัตถเลขา 1 / 4 หน้า 100)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 15 ครั้ง

ได้แก่

(1) เด็กถูกทาสตั้งแต่อายุ 8 ปีขึ้นไป นายได้อาศัยของน้ำขอไฟได้ ควรจะคิดเอาอายุ 8 ปีเป็นเต็มค่า

(ประกาศ 2/5 หน้า 112)

(2) ข้าพเจ้าก็คิดเห็นอยู่ว่ามีการฉ้อโกงอย่างหนึ่งที่ควรจะจัดพอให้เป็นการช่วยลูกทาสให้พ้นจากการเป็นทาสได้จริงๆบ้าง เพราะลูกทาสนี้แต่เล็กมาก็ได้ให้นายใช้อยู่จนโต ไม่ได้ร่ำเรียนวิชาการ

(ประกาศ 2/5 หน้า 115)

(3) ชาวบ้านว่ากันว่าไฟติดขึ้นหลายหนแล้ว แต่ไม่ไหม้มากสักครั้งเดียว เชื่อกันว่าด้วยอำนาจเจ้าหลักเมืองป้องกันอยู่ แต่กระนั้นก็ดีควรจะสร้างใหม่ขึ้นให้งดงามแก่บ้านเมือง

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 7)

(4)จึงได้ไปดูษากับพระยาสุนทรบุรีเห็นพร้อมกันว่า ควรจะย้ายบ่อนแถวตลาดเมืองสุพรรณลงไปตั้งที่ที่ว่างหน้าวัดจำปาอยู่ได้เมืองริมแม่น้ำ ควรคิดตัวอย่างสร้างด้วยไม้มุงสังกะสีหรือกระเบื้องตามแบบแผนอันสมควร

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 8)

(5) พิเคราะห์ดูเห็นว่าวังนี้โดยหากว่าจะลงทุนซ่อมแซมขึ้นใหม่ก็หาประโยชน์อันใดมิได้ ด้วยเป็นที่คับแคบซุกซิกโดยจะประทับก็ไม่เป็นที่ทรงพระสำราญได้ที่วังนั้นควรหรือพระที่นั่งแลตำหนักบันดาที่ชำรุดหักพังออกให้หมด

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 14)

(6) ...แต่จะจัดการแก้ไขอย่างไรในเวลานี้ คิดดูก็เห็นว่าไม่มีประโยชน์ เพราะการค้าขายในตลาดที่นี้กำลังเจริญ ถ้าไปขยับไล่น้ำที่จะเกิดความเดือดร้อน พาให้คนที่ทอดยในการค้าขายไปได้ ทางที่ดีที่ควรจะทำ เห็นว่า ควรจะคิดอ่านสร้างที่แทนขึ้น

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 18)

(7) อีกอย่างหนึ่งนั้นเก็บภาษีน้ำตาลน้ำอ้อย แต่ไปเก็บที่โรงหีบเอาตามจำนวน น้ำตาลอ้อยที่จำหน่ายจากโรงหีบ อย่างนี้ไม่มีใครได้ความเดือดร้อนหรือท้อถอย แต่บางที่จะยากอยู่ในการที่จะตรวจ จึงเห็นว่าการเรื่องนี้ควรจะเรียกหลวงรัฐโรง หีบมาฟังความเห็นคนพวกนั้นดู

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 19)

(8) ถ้าหากว่ากำหนดไปให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยทำดั่งว่า กำหนดก็ควรแบ่งผลประโยชน์ นั้นเฉลี่ยให้แก่ผู้ใหญ่บ้านด้วย

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 19)

(9) ถ้ากะในแผนที่เห็นที่ใดเหมาะควรย้ายบ่อนไปตั้งที่นั้น

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 29)

(10) ...แต่เห็นว่าการนี้เกี่ยวแก่ผลประโยชน์ของพวกทำโรงหีบ แลเห็นว่าพวก โรงหีบเป็นผู้ชำนาญในการนี้จึงเรียกปรึกษาว่ารัฐบาลควรจะจัดการเก็บเงินใดที่ จะได้ประโยชน์เงินภาษีอากรตราสมควรจะได้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 31)

(11) ที่คลองดำเนินสะดวกตอนนี้ดูการปกครองก้าวก่ายไม่เหมาะ เพราะตั้งแต่ ปากคลองแบ่งเป็นพรหมแดนนครไชยศรีฟากหนึ่ง สมุทรสาครฟากหนึ่งเข้าไป หลักรา เจ้า จึงต่อพรหมแดนราชบุรี พรหมแดนไม่ควรจะแบ่งกันเมื่อล่งพะลอกคลอง สำคัญเช่นนี้ แต่จะต้องรอดตรวจแผนที่เสียให้ดีกว่าก่อน จึงจะคิดใหม่

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 26)

(12) ข้าหลวงเสนาว่าพวกชาวไร่เหล่านี้ปลูกข้าวในท้องร่อง ควรวางวัดท้องร่อง เหล่านั้นเป็นที่นา เหตุไม่เกี่ยวกับสิ่งสมพิศคร

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 27)

(13) ในกระบวนทำบัญชีและจะต้องไปเสียเงินเป็นปีละ 2 หมื่นเท่านั้น ทางที่จะ แก้ไขให้ดีกว่ารวมเสียในพนักงานเดียว เพราะทุกวันนี้การเก็บสมพิศครแลค่านาก็ รวมอยู่ในรัฐบาลทำทั้งสิ้น ควรให้พนักงานสมพิศครเก็บแต่พนักงานเดียวเก็บปี ละครั้งเดียว

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 27)

(14) ถ้าเก็บเงินได้เท่าใดควรจะหักส่วนลดให้ได้ในขณะนั้นโดยทันที จึงจะเป็นการบำรุงน้ำใจให้กำนันเป็นธุระในการเรื่องภาษีอากร

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 29)

(15) ตึกหลังนี้ชำรุดมาแต่เดิม เมื่อจัดการเทศบาลเป็นแต่ปุประเยียวยากคือมุ่งหลังคาจากพอกันรั่ว ให้ช่างลงเทศบาลอาศัยมาได้ 3 ปี ถึงเวลาควรจะต้องซ่อมอยู่แล้ว

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 32)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 10 ครั้ง
ได้แก่

(1) เจ้าควรยินดีที่สุดที่มนุษย์เมื่อสองสามพันปีมาแล้ว เขามีความคิดอาจหาญดีกว่าเจ้า

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 22)

(2) การเรียนวิชาก็เหมือน ถ้าเจ้าไม่รู้ว่าจะกลับมาเขาจะใช้ทำอะไร ก็ควรจะเรียนให้มากกว่าเพื่ออันนี้ไม่เหมาะอันนั้นจะเหมาะ แต่คนที่รู้แล้วว่าจะกลับมาทำงานโรงสีอย่างเจ้านี้ ไม่ควรจะต้องเสียเวลาเรียนมากเกินไปที่จะต้องใช้ในโรงสี

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 24)

(3) ธรรมดาคนกับงานที่ทำนั้นควรเป็นเกลออย่างสนิทในเวลาออฟฟิศ แต่เมื่อออกจากออฟฟิศไปแล้วควรเป็นศัตรูเกลียดกันเหมือนยาพิษ

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 39)

(4) คนทั้งสองจำพวกนี้ ควรเปลี่ยนอากาศอยู่เสมอๆ แต่ไม่ต้องไปยุโรปหรือศรีราชาอย่างฝรั่ง พวกหนึ่งควรเปลี่ยนอากาศไฮเติ้ลแลโรงบ่อนไปกินอากาศโบสถ์วิหาร การเปรียญเสียอย่างน้อยวิกละ 2 ครั้ง

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 41)

(5) ถ้าเปลี่ยนแต่อากาศไม่พอ จะเปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มเสียด้วยอย่างเป็นโรคเบอร์เบอร์ก็ได้ คือนุ่งสีสดแดงแสงสีต่างๆ ควรเปลี่ยนเป็นขาวเสียทีเดียว เวลากินอาหารก็ควรเปลี่ยนและลดลงด้วย

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 41)

(6) คนเราที่จะหางานทำ ควรจะจำไว้เป็นตำราได้ว่า ถ้าได้อะไรที่พอจะทำได้ก็ต้องรีบรับเอาไว้

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 42)

(7) ถ้าหาอะไรไม่ได้ดีกว่าได้เดือน ก็ควรเก็บได้เดือนลงกะลาเอาไว้ที่หนึ่งด้วย

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 42)

(8) ธรรมดาผู้ที่ เป็นพ่อค้ามัชขาย ควรต้องฝึกหัดการพูดจาให้เป็นไปตามวิธีที่
ชอบ

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 46)

(9) ...ถ้าดูเินๆก็ค่อนข้างจะแพงอยู่สักหน่อย แต่ทำหน้าที่สำคัญคือป้องกันไม่
ให้บริษัทต้องไปขึ้นศาล อันเป็นที่ซึ่งถ้าใครเว้นได้ก็ไม่ควรเข้าไปใกล้กลายเป็น
อันขาด

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 46)

(10) ถ้าสายโน้นเขากำลังติดอยู่ เราก็ควรหลักให้เขา

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 52)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 10 ครั้ง

ได้แก่

(1) ไปสงขลามิที่หมายว่าจะต้องไปเที่ยวทะเลน้อยขาดไม่ได้ แล้วขึ้นรถไฟไป
นครศรีธรรมราช พระมหาธาตุขาดไม่ได้ นอกจากนั้นควรจะไปไหนได้บ้างสุดแต่
จะทรงกะปรุทาน

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 68)

(2) มีความคิดอยู่ในนั้นมาก เกล้ากระหม่อมควรจะเขียนถอดหนังสือเขมรเป็น
ไทยมาถวาย แต่ทำไม่ทัน

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 75)

(3) การเสด็จไปประพาสมณฑลนครศรีธรรมราชที่เพิ่มวันออกไปอีก 7 วันนั้น
สมควรยิ่งนัก ด้วยนานๆจะได้เสด็จไปครั้งหนึ่ง ควรจะได้ทอดพระเนตรให้กว้าง
ขวางขึ้น

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 85)

(4) ...หม่อมจันเคยไปถูกผ่านมรุมที่เมืองตรัง ต้องอยู่กับที่ ไปไหนไม่ได้ตั้ง 5 วัน 6 วัน เพราะฉะนั้นเมื่อจะเสด็จข้ามเขาไปเมืองตรังควรสืบให้ได้เวลาว่างผ่าน หาไม่อาจจะไปถูกผ่านอยู่ที่เมืองตรังได้หลายๆวัน

(ตาสันสมเด็จ 29/ 7-8 หน้า 85)

(5) มีผู้เห็นว่าควรจะปลูกข้าวสาธิตทำขนมปังกินในเมืองไทยแทนข้าว

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 17)

(6) ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนนั่งเล่น ก็ควรทำเป็นพื้นราบ

(ตาสันสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 52)

(7) ถ้าพิเคราะห์ดูตามลักษณะของปืนไฟ มณฑลควรจะได้แก่ปืนมือ

(ตาสันสมเด็จ 5 / 7-8 หน้า 43)

(8) คาถาขจัดตำนานมงคลสูตรของพม่าแปลคดี เกล้ากระหม่อมก็ไม่รู้พอ แต่ก็จับผิดได้ลงแห่ง คาถาที่ 1 บาท ทูว ทุสส น่าจะผิด แต่คิดไม่เห็นว่าจะจะเป็นอะไร บาท คฺชฺชติ ควรจะเป็น คฺจฺจติ

(ตาสันสมเด็จ 7 / 7-8 หน้า 93)

(9) อันคำหังปวงที่เคลื่อนไปตามที่ตรัสบอกก็ดี เต็มที่ทั้งนั้น ส่วนแต่ทำความเข้าใจให้กว้างออกไปทั้งสิ้น นึกดูเพลงเก่า ซึ่งเขาเขียนไว้ในบทตำราดอกสร้อยเป็น "แขกประเทศ" หรือ "แขกบรเทศ" ไปได้ ถ้าจะกลายเป็น บร เป็นวร อาจจะทำให้อภัยได้ เพราะอยู่ในตะเภาคือเดียวกัน แต่ เทศ เซฐ์ นั้นไม่ควรเป็น ลางที่จะเปลี่ยนมาแต่ไกลก็ได้

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 42)

(10) นึกถึงคำ พระ หรือ พญา นั้นตั้งใจจะผสมตัวให้เป็น ฟ้า ด้วยเข้าใจว่าแต่ก่อนนี้ไม่มีตัว ฟ จะเขียนเพ็งมา ซิดนางตัว พ เป็น ฟ กันขึ้นทีหลัง เห็นได้จากพม่าเขียน พวา เป็น ฟ้า และเขมรก็เขียน หวา เป็น ฟ้า ทั้งชื่อ เจ้าฟ้าขวัญ ก็ ควรจะเป็น เจ้าฟ้าขวัญ

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 47)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 11 ครั้ง
ได้แก่

(1) สำหรับชาวต่างชาติที่เพิ่งมีโอกาสมาเยี่ยมเยือนเมืองไทย หากได้ท่องเที่ยว
ในกรุงเทพมหานคร ท่านจะได้สัมผัสกับความตื่นเต้นสนุกสนานและสถานที่
หนึ่งที่ไม่ควรพลาด คือศาลพระพรหมหรือศาลเอราวัณ

(กิณี 83 / ปัจจุบัน)

(2) หากกล่าวถึงศิลปสากล นักเดินบัลเลต์ของไทยได้แสดงความสามารถไว้
อย่างน่าชื่นชมในการแสดงบัลเลต์ จันทกนิรี ของสมาคมบัลเลต์ไทย ดังปรากฏ
อยู่ในกนิรีฉบับนี้ และทั้งงดงามไม่แพ้กันคือศิลปแห่งการรำรำระบำบ้านดุง ของ
ประเทศอินโดนีเซียที่ท่านควรจะได้สัมผัสหากมีโอกาสไปเยี่ยมเยือน

(กิณี 80 / ปัจจุบัน)

(3) และหากจะขึ้นไปเที่ยวที่เมืองเหนือ เพื่อมองหางานศิลปหัตถกรรม ท่านไม่
ควรพลาด อำเภอป่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่สดสวยและเจิดแจ่มไปด้วยร่ม
นวลากสีส้ม

(กิณี 40 / ปัจจุบัน)

(4) วนอุทยานแม่ตะไคร้ นี้ ยังคงความสมบูรณ์ของธรรมชาติและเป็นที่พักพิง
ของชาวบ้านอย่างร่มเย็นเป็นสุขได้ ก็ด้วยปรีชาญาณของสมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ท่านผู้อ่านสามารถไปเยี่ยมเยือนวนอุทยานแห่งนี้ได้
ทุกเมื่อ เมื่อมีโอกาสไปเที่ยวเมืองเชียงใหม่ โดยเฉพาะในฤดูกาลนี้ที่เชียงใหม่
สวยสดงดงามไปด้วยไม้ดอก ไม้ประดับ ซึ่งเป็นเทศกาลประจำปีแห่งเดือน
กุมภาพันธ์ ที่ท่านไม่ควรพลาด

(กิณี 133 / ปัจจุบัน)

(5) ปีนี้เทศกาลไม้ดอกไม้ประดับ อยู่ระหว่างวันที่ 5 - 7 กุมภาพันธ์ ที่ท่านไม่
ควรพลาด

(กิณี 106 / ปัจจุบัน)

(6) ...เพราะสนุก ก็เลยเห็นว่าสมควรจะนำมาแสดงให้คนได้ดูกันใน
นิทรรศการนี้ ด้วยจุดมุ่งหมายอะไร และควรจะอธิบายให้ชัดเจน

(กิณี 113 / ปัจจุบัน)

(7) ผมไม่ทราบว่าคุณจะผ่านช่องทางไหนไหน หรือจะร้องเรียนกับใครเพื่อให้ช่วยดำรงส่งเสริมศิลปินของประเทศ

(กิ นรี 83 / ปัจจุบัน)

(8) ปัญหาในการพัฒนาชนบทนี้ต้องนึกว่าทำไม ทำอย่างไร และทำที่ไหน เมื่อไร คำถามเหล่านี้เป็นคำเหมาะสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างที่เราจะทำ เราคุณ ต้องตั้งปัญหาหรือคำถามที่เรียกว่า พื้นฐาน เป็นเบื้องต้นก่อน

(กิ นรี 83 / ปัจจุบัน)

(9) ชาวไทยคุณปิติยินดีกับพระราชปณิธานนี้ เพราะจะได้ประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมจากพระราชกรณียกิจ

(กิ นรี 132 / ปัจจุบัน)

(10) คำว่าทำไม ไม่คุณจะมีปัญหามากนัก ถ้าเราช่วยกันแก้ไขหาคำตอบ และหากเกิดปัญหามากก็เพราะว่าการที่นำความเจริญการพัฒนาไปสู่ชนบทหรือหมายถึงสู่ประชาชนชนบท มีเหตุผลหลายประการ...

(กิ นรี 132 / ปัจจุบัน)

(11) หนังสือกินเนสส์แสดงความเสียดายว่า น่าจะเป็นหุ่นยนต์ใหญ่ที่สุดได้ ถ้าชยับเขยื้อนบางส่วนบ้าง ดร.สุเมธบอกว่า เจ็บใจเหลือเกิน ส่วนตัวคุณจะหันได้ ไม่ยากอะไร ลงทุนนิดหน่อย ผมคิดแล้วเขี้ยว จะให้มีไฟส่องออกมาจากตาได้ด้วย เจ้าของบอกว่า แค่นี้ก็บ้าพอแล้ว...

(กิ นรี 143 / ปัจจุบัน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค. คำ ต้อง

คำ ต้อง มีกระบวน 4 แบบ

กระบวนแบบที่ 2 คำ ต้อง อยู่หน้าบุพบทวลี เป็นกริยากรรม ปากฎบบบางสมัย ได้แก่ สมัยรัชกาลที่ 1, 3 และ 4

สมัยรัชกาลที่ 1 ปากฎจำนวน 10 ครั้ง
ได้แก่

(1) แลคำกฎหมายต้องกับหนังสือร้องให้ตระลาการเร่งพิจารณาตามหนังสือ
ร้องแลคำกฎสืบไป

(กฎหมาย / 1 หน้า 193)

(2) ถ้าคำกฎมีต้องกับหนังสือร้อง อย่าให้พิจารณา เพราะจะให้ข้างหนึ่งเสียตัว

(กฎหมาย / 1 หน้า 193)

(3) ถ้าพิพากษาต้องด้วยพระธรรมเสนาบดีราชเสนาบดี ให้ใหม่ผู้กล่าวหาสองเท่า
พิพากษาอันต้องด้วยพระธรรมเสนาบดีราชเสนาบดีนั้น

(กฎหมาย / 1 หน้า 271)

(4) ถ้าพยานนอกสำนวนสาบานตัวให้การต้องกับสุภากระลาการท่านจึงฟัง

(กฎหมาย / 1 หน้า 225)

(5) ถ้าสืบไปเมื่อหน้ามันมีละความร้ายใช้ ให้จับมันเสีย ให้เงินทอนแลขันหมาก
แก่มันจงแล้ว เพราะมันทำผิดต้องด้วยหนังสือทาบ

(กฎหมาย / 1 หน้า 301)

(6) เขาเพลิงเผาบ้านเรือนฆ่าฟันสำคัญต้องด้วยประการใดๆจะให้พยานของ
มันกลับรับคำสมคำมันก็ดี แลรู้สำคัญพยานฝ่ายข้างหนึ่งจะหนีรับได้ก็ดี

(กฎหมาย / 1 หน้า 206)

(7) ถ้าผู้มีกะตมิด้อยคำตัดสำนวนประการใด ต้องด้วยบทพระไอยการห้าม สืบ
สวนเปนสัจให้กตเขาจะตีเปนแพ

(กฎหมาย / 1 หน้า 201)

(8) ถ้าทวยราษฎรผู้มีอรรถคดีด้อยคำ ดิงทุเลาตัดพยานต้องด้วยบทพระไอย
การห้ามประการนี้ สืบสวนเปนสัจแล้วให้กตเขาจะตีเปนแพตามพระไอยการ

(กฎหมาย / 1 หน้า 204)

(9) ถ้าถ้อยคำพยานกล่าวต้องด้วยมูลคดีใช้ จึงให้ฟังเป็นพยานได้
(กฎหมาย / 1 หน้า 224)

(10) ถ้าแลคำพยานต้องในสำนวนท่านให้บังคับบัญชาโดยคำสั่งที่พยาน
(กฎหมาย / 1 หน้า 227)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง
ได้แก่

(1) เดือน 8 ปีจอ นพศก เป็นเทศกาลสันตฤกษ์น หาดกต้องตามฤดูกาลไม่
(จดหมายเหตุ 12 / 3 หน้า 3)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง
ได้แก่

(1) อนึ่งชื่อพระรัตนูปนิบาลก็ไม่สมควร ด้วยความแปลว่าผู้ไม่รักษาข้าวเปลือก
หาสมต้องตามความประสงค์ไม่ด้วยคำที่มาในคัมภีร์ต่างๆเห็นต้องกับด้วยพระ
ราชดำริ

(ประกาศ 12 / 4 หน้า 43)

(2) ...พระราชดำริทรงเห็นว่า เรียกว่างานปีนั้นหาสมกับของดีบังเกิดในเยื่อเคย
ไม่ จะเรียกว่าเยื่อเคยจึงจะต้องกับของดีบังเกิดจึงควร

(ประกาศ 14 / 4 หน้า 97)

กระสวนแบบที่ 4 คำ ต้อง อยู่หน้านามวลี ที่ละรูป เป็นคำกริยากรรม

ปรากฏพบในสมัยสุโขทัยสมัยเดียว จำนวน 1 ครั้ง

(1) พระเจ้าเสด็จเข้าโกศ เมื่อรุ่งจึงเสด็จออกอยู่มัดแมง ให้คนทั้งหลายเห็น
ศรัทธาลาธุการแล จึงเสด็จคืนเรื่องเท่ากงจักรกลิ้งไปกลางนาวสู่เจดีย์ทองที่เก่า
รัศมีถูกขานต้องพรายเรื่องงาม

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 78)

กระบวนแบบที่ 5 คำ ตั้ง อยู่หน้านามวลี เป็นกิริยากรรม ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึง
สมัยปัจจุบัน
สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง
ได้แก่

(1) พระพุทธรูปอันงานพิจิตรตั้งจาริต

(จาริก 6 / สุโขทัย หน้า 72)

สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง
ได้แก่

(1) ภาคต้นหาอันบังเกิดในสันดานแห่งสัตว์ทั้งหลาย แลยกเสียดแทงจิตรแห่ง
สัตว์ทั้งหลาย ให้เป็นทุกข์ ร้อนรนกระวนกระวายลำบากดุจตั้งเป็นกำทรบอัน
รบด้วยยาพิษอัน

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 48)

(2) ครั้นลมอันมีกำลังพัดมาตั้งใบกระโดงนั้น สำภาอันนั้นก็หกคว่ำลงเป็นอัน
ฉับพลัน

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 49)

(3) แม้นลมมีกำลังมาตั้งใบกระโดงนั้นก็ดี สำภาอันบรรทุกหนักนั้นก็มิได้ล้มก็
ท่องเที่ยวไปมา

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 49)

(4) ครั้นนั้นสมเด็จพระอินทราชาเจ้าตั้งป็น ณ พระภักตร

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 102)

(5) แลชาวในเมืองพระนครยี่งป็นออกไปตั้งพญาจามปาริราชตายกับคอช้าง

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 95)

(6) แลบรรเทศคนหนึ่งอยู่ในเมืองนั้นยี่งป็นออกไปตั้งปรเชียรตายกับคอช้าง

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 98)

(7) แลอาทิตย์ทรงกรดและรัศมีกลดนั้นส่องลงมาตั้งช้างพระที่นั่ง

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 101)

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง
ได้แก่

- (1) บ่าวพระอนุชิตราชา บ่าวพระวิเศษต้องเป็นตาย 2 คน ถูกป่วยลำบาก 8 คน
(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 82)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 20 ครั้ง
ได้แก่

(1) มาตราหนึ่ง ผู้ซึ่งต้องคดีโดยกระทรวงการอันท่านอายัดแห่งใดๆก็ดี และผู้พิจารณาได้ให้โหนดไปหาเร่งหลายคาบหลายครา และมีออกมายังผู้พิจารณาแล พันแรงผู้ไปหาต่งนั้น ท่านให้บอกแก่สมุหนายก

(กฎหมาย / 1 หน้า 262)

(2) อนึ่งสุภาภระลาการจะเอาตัวมันผู้ต้องคดีนั้นมาจาก และผู้ต้องคดีโจนสารหนีไปให้พิพากษาตามบทพระไอยการ 6

(กฎหมาย / 1 หน้า 260)

(3) มาตราหนึ่ง บุคคลผู้ใดวิวาทกันเอาคดีไปร้องฟ้องแก่ผู้พิจารณา ให้เรียกหา ฝ่ายจำเลยมาจากผู้พิจารณากับตัวความท่มเถียงตีดำมันผู้ต้องคดีไซ้ ให้ผู้พิจารณาตัวความเสียสินไหม พิไอยเสมอกัน

(กฎหมาย / 1 หน้า 263)

(4) แลราษฎรผู้ต้องคดีมีถ้อยคำตัดฟ้อง 20 ประการนี้ท่านให้มุขลูกขุนพิพากษาตามพระไอยการพระราชกฤษฎีกา

(กฎหมาย / 1 หน้า 262)

(5) มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดซึ่งต้องคดีเนือความณโรงสาร ให้ผู้ประกันทำหนังสือให้แก่ภูตาสเสมียนนายพะท่ามะรง

(กฎหมาย / 1 หน้า 262)

(6) มันผู้ต้องคดีให้เอาว่าแก่มูลนาย ให้ผู้นำศักดิ์สูงแต่งทนายต่างตัวมาแก้คดีต่อผู้ฟ้องให้เห็นเท็จแลจริง

(กฎหมาย / 1 หน้า 262)

(7) มาตรการหนึ่งราษฎรผู้ต้องคดีค้างอยู่ในกระลาภาทงสองฝ่ายยังมีแล้ว ก่อเกิดอุบัติเหตุแผ่นดินกลับแล้วตั้งใหม่ แลฝ่ายข้างหนึ่งจะกลับเอาคดีขึ้นว่า ใหม่ใช้ ท่านว่าให้มีได้เลย

(กฎหมาย / 1 หน้า 254)

(8) มาตรการหนึ่ง นายพะท่ามระฆมหาดโทเสมียรณักรการท่านใช้ให้ไปเรียกหามัน ผู้ต้องคดีด้วยประการใดๆไม่พบ ตัวผู้ต้องคดี แลย้อชักผลลักไลเอาคนเฝ้าคนแก่ พ่อแม่พี่น้องเขาบอกว่าใช้เจมิมิพง แลเขาตายใช้ให้ปลุกตัวแล้วใหม่โดยเสมิด จงทุกคน

(กฎหมาย / 1 หน้า 251)

(9) มาตรการหนึ่ง ผู้ซึ่งต้องคดีณะโรงศาลกรมใดๆ แลฝ่ายโจทก์ก็ตีฝ่ายจำเลยก็ตี ให้ทำหนังสือฟ้องกล่าวโทษจธรให้เรียกผู้พิจารณา

(กฎหมาย / 1 หน้า 254)

(10) ทรงพระราชศรัทธาที่จะให้เป็นนิตานุทิศประโยชน์แก่ชนทั้งปวงอันต้อง พันธภัย อยู่ ณ เรือนตรุ เรือนจำอันเป็นครุโทษลหุโทษ

(จดหมายเหตุ 14 / 1)

(11) แลมันจุกละหุกตีเมียไปต้องพ่อตาแม่ยายก็ตี ให้มันแต่งเข้าดอกดอกไม้รูป เทียนสะมาพ่อตาแม่ยาย แล้วให้เรียกเอาทานบนไว้

(กฎหมาย / 1 หน้า 156)

(12) มาตรการหนึ่ง ผัวเมียวิวาทตีกันจับหอกดาบแหลนหลาวธนูนำไม้มีดพร้า แล ผู้ช่วยห้ามภอต้องผู้ช่วยห้ามนั้นบาดเจ็บไข้ ให้ใหม่แปน สิ้นใหม่ พิโน กิ่ง

(กฎหมาย / 1 หน้า 154)

(13) ... ตรัสให้ยิงปืนจ่ารงเอาข้างข้างข้างซึ่งยืนอยู่ในสามพิหารนั้น ต้องพระ จัมปาอิราชที่ข้างมาเป็นกองหน้า พระยาละแวก แลพระยาจัมปาอิราชก็ตาย กับคอข้าง

(พงศาวดาร / 1 หน้า 157)

(14) ครั้นเรือข้างศึกเกือบเข้ามา จึงวางปืนใหญ่ ณ ป้อมนายค้าย ต้องพลข้างศึก ตายมากนัก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 157)

(15) จีนจันตุก็ยงป็นนกลบมาต้องวางป็นตันอันทรงนั้นแตกและพระยาจีนจันตุ
รบพุ่งป้องกันเป็นสามารถ

(พงศาวดาร / 1 หน้า 163)

(16) ตรีสไน้เอาพลป็นนกลบรายขึ้นทั้ง 2 ช้าง ยิงเข้าศึกอันกลิ้งศิลาลงมานั้นต้อง
ป็นนกลบลงตายเป็นอันมาก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 167)

(17) ชาวเทศชื่ออมวดีแผ่งตันโพธิยงป็นนกลบเอาตัวกบฏต้องญาณพิเชียรพบุ
ลงตายในทัพนั้น

(พงศาวดาร / 1 หน้า 167)

(18) ข้าศึกชาวละแวกต้องศาสตราวุธตายเป็นสามารถนัก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 168)

(19) สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ทรงพระแสงป็นนกลบยาวกว่าคืบยงไป
สุระกำมาตกจากคอช้างตาย

(พงศาวดาร / 1 หน้า 178)

(20) นันทสูจ้วงพันด้วยของจ้าวต้องนิ้วที่พระชัยบุรณักระทบขอขาด

(พงศาวดาร / 1 หน้า 185)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปราบกฏจำนวน 9 ครั้ง

ได้แก่

(1) พระเจ้าแปรจ้วงพันด้วยพระแสงของจ้าวต้องพระอังกลาพระสุริโยทัยขาด
กระทั้งถึงราวพระกันประเทศ

(พงศาวดาร / 3 หน้า 87)

(2) ขณะชาวบ้อมมหาไชยยงป็นใหญ่ระดมมาต้องพลหงสาวดีตายมาก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 98)

(3) ทหารในค่ายกว้างป็นใหญ่น้อยมาต้องพลมอญมาล้มตายเป็นอันมาก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 65)

(4) เจ้าหน้าทีเชิงเทินก็ลาดป็นไฟหลนหลาวต้องชาวล้านช้างตายมากนัก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 66)

(5) ชาวในเมืองสงบอยู่ละเข้าไปถึงเชิงกำแพงแล้วก็วางไฟแลฟ่งคีตตราฐมา
ต้องชาวอาสาทุกฝ่ายออกมา

(พงศาวดาร / 3 หน้า 70)

(6) ฝ่ายในพระนครรู้ว่าชาวหงสาวดีซุกอยู่ในค้เดิน ก็เอาปืนใหญ่ยิงออกไปมิได้
ต้องเข้าศึก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 80)

(7) ชาวพระนครวางปืนใหญ่ออกไปต้องพลพระเจ้าหงสาวดีตายมากนัก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 80)

(8) เจ้าหน้าที่ก็ลาดปืนไฟหล่นหลาวมาต้องพลทหารหงสาวดีล้มตายเป็นอัน
มาก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 80)

(9) ฝ่ายโอรสแห่งขำมิได้รู้ในเชิงพิชัยยุทธยกติดตามมาตีกองทัพพระองค์จับได้
นั้น โอรสทั้งสองพระองค์ถึงซึ่งปราชัยอยู่แล้ว อุปมาตุจตุณไปดกอันต้องแล้ว
พนजरใส่กรงขังไว้

(พงศาวดาร / 3 หน้า 51)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปราบกฏจำนวน 12 ครั้ง
ได้แก่

(1) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระแสงปืนนกสับยิงขำมิ่งมหนานที่อันกว้างต้อง
สุรกำมานายกองหน้าตาย

(พงศาวดาร / 4 หน้า 132)

(2) ทหารหน้าข้างเข้าศึกก็วางปืนจ่ารงมณฑกนกสับตะแบงแก้วระดมยิงมิได้
ต้องพระองค์และ พระครหาธารพระแสงของขำมิได้ต้องพระองค์

(พงศาวดาร / 4 หน้า 136)

(3) สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าได้ทีจ้วงพื้นด้วยพระแสงพลพ่ายต้องพระอังสา
เบื้องขวามหาอุปราชตลอดลงมาจนมัจฉิมมูราประเทศรบลงกับคอข้าง

(พงศาวดาร / 4 หน้า 136)

(4) สมเด็จพระเอกาทศรถจ้วงฟันด้วยของ้าวต้องคอมางจาโรชาติตายกับคอช้าง

(พงศาวดาร / 4 หน้า 136)

(5) หมื่นกักตศวกกลางช้างสมเด็จพระเอกาทศรถนั้นต้องปืนชำศึกตาย

(พงศาวดาร / 4 หน้า 136)

(6) นายมหานาฎพควาญพระคชาธารพระนเรศวรเป็นเจ้านั้นต้องปืนชำศึกตาย

(พงศาวดาร / 4 หน้า 136)

(7) ฝ่ายหลวงเทพวรชุนกิติกระบี่ขึ้นมารวมปืนกำปั่นไปต้องสมิงจุกองตาย

(พงศาวดาร / 4 หน้า 142)

(8) กองทัพมอญทั้งนั้นแตกกระจัดกระจายบ้างหนีเข้าฝั่งชกไบกลับไป ตายในน้ำและต้องปืนตายเป็นอันมาก พระยามคาศิรราชก็ต้องปืนใหญ่ตาย

(พงศาวดาร / 4 หน้า 150)

(9) พลเขมรซึ่งรักษาหน้าที่เชิงเตินนั้นต้องปืนเจ็บป่วยล้มตายเป็นอันมาก

(พงศาวดาร / 4 หน้า 151)

(10) ...จึงบัญชาสั่งให้จุดปืนใหญ่น้อยระดมยิงออกไปต้องพลชำศึกตายเจ็บมาก

(พงศาวดาร / 4 หน้า 151)

(11) สมเด็จพระพนรัตน์ถึงถวายพระพรถามว่าพระราชสมภารมีชัยแก่ชำศึกเหตุไฉนข้าราชการทั้งปวงจึงต้องราชทัณฑ์เล่า

(พงศาวดาร / 4 หน้า 137)

(12) แลประโยชน์ของบุตรภรรยาอันอย่างใดๆอันจะไปก่อนเอาความเรื่องนั้นมาชำระเอง อย่าให้เป็นที่รังเกียจแก่ผู้ต้องคดี

(พระราชหัตถเลขา 6 / 4 หน้า 94)

รัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้นก

(1) หนึ่งหลวงธรรมรักษา เจ้ากรมสังฆการีวิชา ซึ่งเป็นพระพิมลธรรมก่อนนั้น ต้องสึกครั้งแผ่นดินกรุงธนบุรีว่าต้องอธิกรณ์อหินนาทาน ทรงแครงอยู่ จึงให้พิจารณาไล่เสียดูใหม่

(พงศาวดาร / 5 หน้า 23)

(2) ...ตรีสเอาหม่อมปิ่น มีความชอบได้โดยเสด็จพระราชดำเนิการสงคราม หลายครั้ง ต้องศีลตราฐเข้าศึก

(พงศาวดาร / 5 หน้า 23)

(3) ...ตรีสเอาหลวงภักดีภูธรซึ่งมีความชอบเป็นนายทัพนายกอง ต้องศีลตราฐเข้าศึก เป็นพระยารามคำแหง

(พงศาวดาร / 5 หน้า 24)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง
ได้แก่

(1) ท่านว่าผู้้นมีความผิดต้องระวางโทษชั้นคุกกรรม

(ประกาศ 6 / 6)

(2) กัก คือให้ผู้ต้องโทษอยู่ภายในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งเป็นจังหวัดสถานที่ราชการ แลต้องรายงานต่อผู้บังคับบัญชาโดยตรงทุกวัน

(ประกาศ 6 / 6)

(3) ท่านว่าผู้้นมีความผิดเป็นชั้นคุกกรรม ต้องระวางโทษชั้นคุทัณฑ์

(ประกาศ 6 / 6)

(4) ท่านว่าผู้้นมีความผิดเป็นชั้นคุกกรรม ต้องระวางโทษจำขังไม่ต่ำกว่า 12 เดือน

(ประกาศ 6 / 6)

(5) ท่านว่าผู้้นมีความผิดชั้นมัยยมกรรม ต้องระวางโทษชั้นมัยยมทัณฑ์

(ประกาศ 6 / 6)

(6) ถ้าไปนอนค้างอยู่แห่งอื่นเพียงคืนหนึ่ง ต้องระวางโทษชั้นลหุทัณฑ์ ถ้าเกินกว่า 1 คืน ต้องระวางโทษชั้นมัยยมทัณฑ์

(ประกาศ 6 / 6)

(7) ท่านว่าผู้บังคับกล่าวเท็จมีความผิดชั้นลหุกรรมหรือมध्यมกรรม ต้องระวางโทษ
ชั้นลหุทัณฑ์หรือมध्यมทัณฑ์

(ประกาศ 6 / 6)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) เสียงกระดิ่งดัง กุ้งกริ่ง ยามต้องสายลม

(กินรี 111 / ปัจจุบัน)

กระสวนแบบที่ 7 คำ ต้อง อยู่หน้ากริยาวิเศษณ์ เป็นกริยากรรม ปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา จน
ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และปรากฏพบอีกครั้งในสมัยปัจจุบัน

สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าทรงพระกรุณาสั่งให้เอาตัวผู้ต้องจำต้องถามเข้ามาหน้าพระที่นั่งให้คุมตัวผู้นั้นเข้ามา

(จดหมายเหตุ 8 / อยุธยา หน้า 88)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 15 ครั้ง

ได้แก่

(1) ขุนไชยอาณาต้องปรับจ้างคนแทนทรัพย์ 1

(หมายถึง 25 / 1 หน้า 92)

(2) หมายบอกเจ้าพนักงานผู้ต้องเกณฑ์ให้รู้จึ่งทั่ว

(หมายถึง 14 / 1 หน้า 40)

(3) ให้ผู้ต้องเกณฑ์ทำสำรับปฏิบัติคาวหวานรองกระทง ณ ทิมดาบขาววัง

(หมายถึง 14 / 1 หน้า 40)

(4) มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรพึงหาให้เรียกกันด้วยเนื้อความประการใด กระลา
การยงมิได้ตัวผู้ต้องพิพากษามากก็ดี ได้ตัวมายงมิได้ถามก็ดี

(กฎหมาย / 1 หน้า 199)

(5)ถ้าผู้บอกเล่ารับสมพิ้องจึงให้เอาตัวผู้ต้องพิภาษมาพิจารณาค่ากล่าวกับ
ผู้บอกเล่าสืบไป

(กฎหมาย / 1 หน้า 199)

(8) เหล่าวันหนึ่งขุนยงกินเหล้าเรียกกากกับแก้มเหล้าแกงหมู อำแดงสา อำแดง
ปุด อำแดงอินทร์ว่าไม่มี ขุนยงตำว่าแม่มีต้องตีเกิด

(จดหมายเหตุ 2 / 1)

(7) เมื่อกระลาการไปเผชิญนั้นมันว่าต่อหน้ากระลาการว่า ถ้าหมิรับสมอ้างฎใช้
ฎจะให้ต้องรับราชบาตร ฎจะหาความพญาณให้ต้องปรับไหม ท่านว่ามันกันโขก
พญาณมันเองนั้น ถ้าพญาณรับสมอ้างมันจริงก็ตี ท่านว่ามันเท็จให้เอาสำนวน
มันเปนแพ้

(กฎหมาย / 1 หน้า 254)

(8) กระลาการจะให้ท่านผู้เปนเจ้าลงโทษแก่กระลาการก็ตี จะต้องปรับไหมก็ตี
อยู่มาสวนแพ้นักกระลาการใช้ ให้เอาผู้กล่าวเท็จนั้นทวนด้วยลวดหนึ่ง

(กฎหมาย / 1 หน้า 254)

(9) อนึ่งมันบึกหน้าซ้ำชื่อเจรจาผู้รู้ทุกคำรามกันโขกสำหรับพญาณว่าจะฟ้องเอา
พญาณ จะต้องให้รับเขียนโบายตีปรับไหมประการใดหมิให้พญาณรับสมอ้าง

(กฎหมาย / 1 หน้า 203)

(10) อนึ่งถ้าพญาณให้การสมอ้าง แลพญาณต้องค้ำคองบทห้าม จะฟังเอา
เปนแน่หมิได้

(กฎหมาย / 1 หน้า 221)

(11) มาตราหนึ่ง โจทจำเลยอ้างพญาณต้องค้ำคองตั้งให้เลงดู ถ้าเปนพละ
ความให้ยกเสีย

(กฎหมาย / 1 หน้า 205)

(12) มาตราหนึ่งผู้มิดติทั้งสองนำกระลาการไปเผชิญ โจท จำเลย ก็ตี มันกันโขก
ผู้รู้ทุกคำรามพญาณว่านาความพญาณจะให้ต้องจำจงปรับไหมรับเขียนโบาย
ตีรับราชบาตร

(กฎหมาย / 1 หน้า 205)

(13) ฝ่ายพม่าในกองทัพ ก็จับเอามตะหอยอกเข้าไปยังเจตตะสุกร้าจึงถามว่าเหตุใดท่านจึงต้องโทษโดยตังนี้

(ราชอาณาจักร / 1 หน้า 34)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง

ได้แก่

(1) ให้พันพุม พันเทพราชจ่ายเล็กให้กับผู้ซึ่งเกณฑ์ให้ครบจำนวนเกณฑ์ แต่ ณ วันขึ้น 4 เดือน 11 เพลาย้าย

(หมายรับสั่ง 14 / 2 หน้า 45)

(2) ให้พันพรหม พันเทพ จ่ายเล็กให้กับผู้ซึ่งเกณฑ์ ให้ครบจำนวน

(หมายรับสั่ง 14 / 2 หน้า 45)

(3) ให้เจ้าพนักงาน ผู้ซึ่งเกณฑ์ทั้งนี้ให้ครบจำนวน

(หมายรับสั่ง 14 / 2 หน้า 45)

(4) ให้เจ้าพนักงาน ผู้ซึ่งเกณฑ์ทั้งนี้ให้จัดแจงการให้พร้อมทันกำหนดเวลาอย่าให้ขาดได้ ตามรับสั่ง

(หมายรับสั่ง 14 / 2 หน้า 45)

(5) ให้ตัวผู้ซึ่งเกณฑ์ทั้งนี้ไปเตรียมแห่ ประตู่ท่าพระ แต่ ณ วัน 7 แรม 6 ค่ำ เดือน 9 เพลาเช้า

(หมายรับสั่ง 19 / 2 หน้า 121)

(6) ให้กรมพระนครบาลนำผู้ซึ่งเกณฑ์เอานางเลิ้งไปตั้งทั้ง 4 มุมเมรุ ให้คอยดักเต็มอย่าให้ขาดสนได้

(หมายรับสั่ง 21 / 2 หน้า 142)

(7) ให้ผู้ซึ่งเกณฑ์มานี้ได้รับเงินต่อเสมียนตรามาทำน้ายา

(หมายรับสั่ง 23 / 2 หน้า 158)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 12 ครั้ง

ได้แก่

(1) ให้ถอดบุตรเจ้าเมืองพุทไธมาศกับพวกญวนนักโทษซึ่งต้องเวรจำออกให้เข้า
ด้วย

(จดหมายเหตุ 50 / 3 หน้า 158)

(2) เป็นหมุ่ไพร่หลวงต้องจ่ายเข้าเดือนทำราชการงานโยธาอยู่นั้น จะพระราช
ทานตราภูมิคุ้มห้ามให้

(จดหมายเหตุ 7 / 3 หน้า 23)

(3) ถ้าหมุ่ไพร่หลวงแพ้ต้องปรับเป็นเงินพิไรมากน้อยเท่าใด ทรงพระกรุณา
ให้เสียอย่าให้เรียกเอาเงินพิไให้แก่หมุ่ไพร่หลวงเลย

(จดหมายเหตุ 7 / 3 หน้า 24)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 12 ครั้ง
ได้แก่

(1) ถ้ามีพระบรมราชโองการแลพระบวรราชโองการโปรดเกล้า โปรดกระหม่อม
ให้ลงพระราชอาญาจำคุกจำเลยแลโจทก์ผู้พิรุฬให้ว่าความกันจนเสร็จแล้ว
ตุลาการกราบทูลพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พ้นโทษ ให้เรียกค่าทูล
ฉลอง 3 ตำลึง รับสั่ง 2 ตำลึง รวม 5 ตำลึง ให้ผู้ต้องจำช่วยกันเสียอย่าให้เรียก
เรียงตัว

(ประกาศ 2 / 4 หน้า 11)

(2) ถ้าใครไม่รู้พระราชบัญญัติอันนี้ แลทำให้ผิดพระราชบัญญัติประการใดๆ
แล้วจะแก้ตัวว่าไม่รู้นั้นไม่ได้เลยเป็นอันขาดทีเดียว จะลงพระราชอาญาเจ้า
พนักงานซึ่งต้องเกณฑ์ในกระบวนแห่งนั้นโดยโทษานุโทษตามรับสั่ง

(ประกาศ 6 / 4 หน้า 29)

(3) อนึ่งโจทก์หาจำเลยแลผู้ร้ายรับเป็นสังฆัดพวกเพื่อนจำเลยพวกเพื่อนผู้ต้อง
ฆัดไม่เป็นสังฆ ให้โจทก์ผู้ต้องฆัดเสียเงินค่าฤชาธรรมเนียมตารางแลทิมแทน
จำเลยแลผู้ต้องฆัด

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 14)

(4) ถ้าพิจารณาจำเลยผู้ต้องฆัดไม่เป็นฆัด ห้ามอย่าให้ตุลาการนายพะท่ามระง
นายผู้คุม เรียกเอาค่าฤชากับค่าธรรมเนียมตารางแลทิมเป็นอันขาด

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 14)

(5) ตูลาการได้ตัวจำเลยผู้ต้องหาซึ่งคดีมาพิจารณาไม่เป็นสัจต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมให้กับตุลาการไปดังนี้ก็เป็นที่ราษฎรเดือดร้อนหาควรไม่

(ประกาศ 3/4 หน้า 15)

(6) ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่ตำบลใดให้เจ้าพนักงานผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ในกระบวนแห่หน้าแห่หลังหึ่งปวงระวัง

(ประกาศ 6/4 หน้า 29)

(7) ...และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์หึ่งนี้ ตระเตรียมกระสุนกระบอกละ 10 นัด ดินดำกระบอกละ 10นัด เครื่องสำหรับบินให้พร้อมเสร็จ

(จดหมายเหตุ / 4 หน้า 75)

(8) อนึ่งให้หลวงศรีราชอาวุธ ขุนพิทักษ์อาวุธจ่ายธง กางเกง เสื้อ หมวก ให้กับผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ให้พอ

(จดหมายเหตุ / 4 หน้า 75)

(9) ให้เจ้าพนักงานแลผู้ซึ่งต้องเกณฑ์หึ่งนี้มาจัดแจงการงานให้พร้อมให้ทันกำหนดเพลางทุกพนักงาน

(จดหมายเหตุ 3/4 หน้า 75)

(10) และเจ้าพนักงานซึ่งต้องเกณฑ์เข้ากระบวนนั้น ถ้าข้อใดไม่แจ้งให้ไปดูไว้เสียก่อนและให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์หึ่งนี้เอาตัวเลขข้างส่งให้แก่นายเรือ ณ วัน เดือน 12 ขึ้น 1 ค่ำ จะได้ยกเรือลงจ่ายเครื่องแต่งตัวให้

(จดหมายเหตุ 3/4 หน้า 75)

(11) และให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์หึ่งนี้ รับแขกต่อพันพุดม พันเทพราช มาบรรจพุดพวยให้ครบกระบวน

(จดหมายเหตุ 7/4 หน้า 110)

(12). บรรดาที่ไม่ควรเจ้าอย่าทำ อย่าประพฤดิให้ต้องตำหนิติเตียนตลอดถึงพ่อด้วยว่าสั่งสอนลูกไม่ดี

(พระราชหัตถเลขา 2/4 หน้า 51)

รัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง
ได้แก่

(1) ในชั้นนี้ได้เรียกเอาบาปฐีมาตรวจหมายจะปล่อยนักโทษจำพวกที่ติดมาพอกุ้มกับโทษที่ต้องหาแล้วนั้นออกเสียบ้าง

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 5)

(2) จำนวนนักโทษมีอยู่ในตารางเมืองราชบุรีเวลานี้ต้องเวรจำ ตัดสินแล้วชาย 51 คน

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 5)

(3)อีกห้องหนึ่งให้นักโทษซึ่งต้องคุมขัง

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 5)

(4) นักโทษหญิงคนหนึ่งต้องจำเร่งเงินมาช้านาน โดยเหตุหาความเขาแลแพ้ความต้องปรับมักได้เท่าใดต้องเสียเท่านั้น

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 5)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ศิลปินเหล่านี้ต้องกบดานอยู่ในชนบท บางคนต้องโทษ และบางคนต้องหยุดการสร้างศิลปะไประยะหนึ่ง

(กินรี 71 / ปัจจุบัน)

กระบวนแบบที่ 7 คำ ต้อง อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยาอรรถาณูเคราะห์บอกการที่
ณะ ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงสมัยปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) เมืองพะโคคือเมืองหงสาวดีนั้นก็ป็นส่วยขึ้นเมืองพุกาม คนในเมืองพะโค
นั้นต้องเข้าเดือนออกเดือน

(ราชาธิราช / 1 หน้า 56)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1)...ซึ่งจะประชุมทัพ ณ ที่ตั้งแต่แห่งเดือนเหมือนครั้งนี้ ต้องขนเสบียงอาหาร
ไปทางบก แต่เมืองหนักแรงไพร่พลนัก

(จดหมายเหตุ 15 / 2 หน้า 20)

(2) แล้วว่าองค์จันทร์กระทำความผิดจริงอยู่ แต่ว่าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุง
ไทยเหมือนพระราชบิดา พระเจ้ากรุงเวียดนามเหมือนมารดา บิดาโกรธแล้วจะ
ให้มารดาโกรธด้วยหาชอบไม่ ต้องประดับประคองให้ด้วยองค์จันทร์เป็นเมือ
น้อย

(จดหมายเหตุ 39 / 2 หน้า 235)

(3) แลเมืองนคร เมืองพัทลุง เมืองสงขลา เป็นเมืองใหญ่กำลังพลเมืองก็มาก
กว่าทุกเมืองจะต้องให้มีปากน้ำ และที่ท่าไร ตั้งยุ้งฉาง ไว้เรือรบ เรือไล่ ฝ่ายฝั่ง
ตะวันตกทั้ง 3 เมือง

(จดหมายเหตุ 34 / 2 หน้า 20)

(4) ด้วยกรุงเวียดนามกับกรุงพระมหานครศรีอยุธยาเป็นทางพระราชไมตรี
ด้วยกันแต่ก่อนมาจนทุกวันนี้ มีธุระสิ่งใดต้องบอกไปมาถึงกันให้ทราบ

(จดหมายเหตุ 15 / 2 หน้า 13)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 28 ครั้ง

ได้แก่

(1) ฝ่ายแยงฉ้องยกมาตีเมืองตะกั่วป่าได้ เมื่อวันอังคาร เดือนสิบเอ็ด ขึ้นเก้าค่ำ
แล้วก็ยกลงไปตีเมืองตะกั่วทุ่งได้ไม่ต้องรบ ผู้คนหนีเข้าป่าไปหมดแล้วยกไป
เกาะกลาง

(จดหมายเหตุ 57 / 3 หน้า 237)

(2) พวกเมืองหัวพันทั้งหกขึ้นมาเมืองพังไม้ กลัวญวนจึงต้องเสียส่วยแก่ญวน

(จดหมายเหตุ 57 / 3 หน้า 237)

(3) เมืองโพธิสัตว์ก็ยังไม่ราบเป็นบ้านเมืองแน่นอนหาเป็นที่ให้วางใจได้ จะต้องกับ
พระราชทานคิดทำบ้านเมืองโพธิสัตว์ให้มั่นคงก่อน

(จดหมายเหตุ 61 / 3 หน้า 252)

(4) พระยาพระเชษฐาจึงมาพร้อมกันที่บ้านฟ้าทะเลหะประกากันว่า ญวนทำชื่อ
คาให้เป็นอันมาก ญวนจะคิดอย่างไรก็ยังไม่รู้ ครั้นจะไม่ไปกลัวญวนจะพาลเอา

ผิด จึงว่าพระยาพระเชษฐหังปวงก็ไม่มีความคิดสิ่งไร ญวนจะจับจำเสียนั้นก็ยัง
ไม่แน่จะต้องไปฟังดูให้รู้เหตุการณ์ก่อนจึงพากันไป

(จดหมายเหตุ 72 / 3 หน้า 82)

(5) ญวนจะเอาศพเจ้าไปเผาที่เมืองญวนนั้น เห็นว่าจะให้เราทั้งปวงลงไปให้พื้น
บ้านพื้นเมือง แล้วจะกดขี่ให้ญวนพร้อมกัน จะให้ญวนเป็นเจ้าเมืองเขมร เห็นว่า
เราทั้งปวงจะกลัวจะต้องยอมด้วยลงไปแต่ตัว ความอันนี้จะกดขี่เราที่บ้านใน
เมืองเห็นว่าเราจะไม่ยอม ลางคนก็ว่าถ้าลงไปแล้ว เห็นญวนจะจับพระยาพระ
เชษฐที่เป็นใหญ่ๆ เสียก่อนยังแต่ผู้น้อยก็จะต้องตามใจญวน

(จดหมายเหตุ 72 / 3 หน้า 85)

(6) ราษฎร ณ แขวงเมืองพระตะบองแขวงเมืองนครเสียมราบ แขวงเมืองสวาย
จิต ราคาเกวียนละ 4 ตำลึง 5 ตำลึง 5 ตำลึง ก็หาไม้เมล็ดข้าวซื้อขายกันไม่
ราษฎรต้องไปเที่ยวหาไม้หากลวย

(จดหมายเหตุ 57 / 3 หน้า 20)

(7) ช้าง ได้เอาเรือหลวงรองงานจ่ายบรรทุกสิ่งของนายทัพนายกองลงมา ณ
กรุงเทพพระมหานครหลายลำ เรือรองงาน ณ เมืองสระบุรีสิ้นเชิง หัวเมืองลงมา
ถึงเมืองสระบุรีต้องจ้างเช่าเรือมาส่ง ขอคุณได้โปรดช่วยชำระเอาเรือหลวงรอง
งานที่พระราชวัง 3 ลำ

(จดหมายเหตุ 64 / 3 หน้า 52)

(8) ราษฎรเมืองกระพงลวาย และแขวงเมืองกระพงสวายพากันระส่ำระสาย
สะดุ้งตกใจอยู่ หาเป็นอันจะทำไรนาลงเป็นปรกติไม่ ทำได้บ้างเล็กน้อย แล้วข่าว
ปลุกก็ขัดสน ราษฎรต้องรับพระราชทานแต่ต้นมะละกอกับศิระกะกล้วยปนกัน
กับข้าวอยู่เป็นนิจ

(จดหมายเหตุ 68 / 3 หน้า 55)

(9) ...แต่เมืองโขงอนจะมาถึงเมืองพุทไธมาศทางนอก ถ้าเดือน 11 เดือน 12
เดือนย้ายเป็นฤดูลมตะวันตกออกมาคล่อง 4 วัน 5 วัน ถึงเมืองพุทไธมาศ เดือน
2 เดือน 3 เดือน 4 เดือน 5 แล่นก้าวมาได้ ถ้าเป็นฤดูลมว่าต้องแล่นก้าวบ้าง
มา 6 วัน 7 วัน จึงถึงเดือนพุทไธมาศ ถ้าจะกลับไปเมืองโขงต้องแล่นก้าวไป
3 วัน 4 วัน

(จดหมายเหตุ 70 / 3 หน้า 63)

(10) ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าสั่งว่า การเสียบียงอาหารทางเมืองปราจีนนี้ จะต้องเตรียมเอาเมล็ดข้าว ใส่ถุงฉางไว้ให้มาก จะได้เจือจานเลี้ยงครอบครัว เมืองโพธิ์สัตว์ ทั้งจะได้สำหรับเอาไว้ใช้ในราชการด้วย

(จดหมายเหตุ 66 / 3 หน้า 238)

(11) พระอภัยภูเบศถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้ว เมืองพระตะบองต่อแดนกันกับ เมืองเขมรราชการศึกสงครามยังจะคิดกระทำกับญวนเขมรต่อไปอยู่ จะต้องจัดแจงให้ผู้ใหญ่กว่าราชการ รักษาบ้านเมืองให้สำเร็จ 3. 3. 3.

(จดหมายเหตุ 57 / 3 หน้า 11)

(12) ...ซึ่งท้าวพิน ท้าวเสมอใจพาเอาครอบครัวเมืองสระบุรีว่าจะหนีไปเมืองน่านนั้น เมืองสระบุรีผู้คน ร่วงโรย เบาบางอยู่ จะละไว้ให้ท้าวพินท้าวเสมอใจพาเอาครอบครัวเมืองสระบุรีหนีไปต่างบ้านต่างเมืองนั้นหาได้ไม่ จะต้องติดตามเอาตัวท้าวพิน ท้าวเสมอใจกับครัวเมืองสระบุรีมาไว้คงบ้านเมืองจงได้

(จดหมายเหตุ 57 / 3 หน้า 29)

(13) ถ้าเดือนยี่ เดือน 3 สองเดือนเป็นฤดูลมตะวันตกลมจตุรา ต้องแล่นเลียบฝั่งตะวันตกมา 3 วัน 4 วัน ถ้าเดือน 10 เดือน 11 เดือน 12 เดือน สี่เดือนนี้เป็นฤดูลมตะวันออก ลมศิระเขาทานออกมาไม่ได้ ลมพัดกล้ำคลื่นใหญ่ ถ้าจะมาจะต้องมาทางในที่ที่จะตั้งกองตระเวน

(จดหมายเหตุ 70 / 3 หน้า 55)

(14) ...แล้วทรงพระราชดำริเห็นว่าแต่กำลังช้ายลาวลุ่มลัดนั้นหาอาจที่จะลงมาตั้งรพุงถึงบ้านนายมไม่ ดีร้ายจะเป็นช้ายราชวงศ์เมืองเวียงจันจะกฎมาหลังช้ายลาวลุ่มลัดจึงกำเริบรักษาค่ายรพุงเป็นสามารถจำจะต้องกระทำแก่ช้ายลาวลุ่มลัดให้ยับเยิน

(จดหมายเหตุ 16 / 3 หน้า 3)

(15) ญวนตั้งเกียดหัวเมืองซึ่งขึ้นกับเมืองเว้ได้ 5 หัวเมืองแล้ว ยังรพุงกันอยู่ เจ้าเวียดนามต้องรักษาบ้านเมืองเป็นพะว้าพะวัง ไม่ได้ให้กองทัพลงมาตีพวกกบฏที่เมืองไซ่ง่อน

(จดหมายเหตุ 54 / 3 หน้า 143)

(16) ...และกองทัพซึ่งยกทัพขึ้นไปพร้อมกัน ณ ปากลายครั้งนี้ ไพร่พลกองทัพ

ถึง 7000 เศษ 8000 เมืองหลวงพระบางก็ต้องยกกองทัพไปกับกองทัพเมือง
พิชัย

(จดหมายเหตุ 73 / 3 หน้า 208)

(17) ให้เสมียนแทนบันทุกช้างเกวียนกระบือต่างขึ้นไป ถ้าเมืองนครราชสีมา
เมืองป่าดง เมืองใดจะแต่งผู้คนลงมารับเข้า ณ เมืองประจิมอีก ก็อย่าให้ต้องรช
คอยห้องตรา ณ กรุงเทพ ฯ เลย

(จดหมายเหตุ 50 / 3 หน้า 29)

(18) สมเด็จพระเจ้าหน่สวาศิตร์ลว่า ซึ่งเราจะสำหัพไปครั้งนี้จะต้องตีช้างหน้า
ช้างหนึ่งด้วยเหตุว่าทัพพระมหารัชมราชามาตั้งอยู่ชัชนาทบุรี เห็นจะรู้ถึง
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจะตีพระทัยว่าทัพพระ
ราชบุตรเขยมาตั้งกระหนาบอยู่แล้ว

(พงศาวดาร / 3 หน้า 49)

(19) อนึ่งการแผ่นดินในกรุงศรีอยุธยา พระมหารัชมราชาธิบดีบังคับบัญชาลง
มาประการใด สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินต้องกระทำตามทุกประการ
ก็ขุนเคื่องพระราชนฤทัย

(พงศาวดาร / 3 หน้า 80)

(20) ...พระเชษฐาเรามีได้มีอาลัยในราชสัมพันธ์มิตรไมตรี กลับกล่าวกระทบ
เท่าธรรมเนียมมาว่า พระนครใดมีนางรูปงาม แลช้างเอกช้างนิยมเป็นที่เกิด
ราชดิษกร นื่องท่านได้แจ้งจำเป็นจึงต้องยกพยุหโยธานาญมาตามลักษณะพระ
ราชสาร

(พงศาวดาร / 3 หน้า 72)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 41 ครั้ง
ได้แก่

(1) ตุลาการได้ตัวจำเลยผู้ต้องชดมาพิจารณาไม่เป็นสังต้องเสียค่าฤชา
ธรรมเนียมให้กับตุลาการไปดังนี้ ก็เป็นที่ราษฎรเดือดร้อนหาควรไม่

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 14)

(2) ถ้าตุลาการเสมียนผู้คุมเรียกค่าฤชาธรรมเนียมกับโจทก์จำเลยเหลือเกินมิค
จากหมายประกาศไว้นี้ตั้งแต่ 1 เพื่อขึ้นไป พิจารณาเป็นสัง จะเอาบรรดาศักดิ์

ตุลาการเสมือนผู้คุมตั้งปรับใหม่ให้กับลูกความผู้ต้องเสียเงินนั้นตามพระราชกำหนดบทพระอัยการ

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 14)

(3) แต่การพระราชดำริจะบัญญัติยังไม่ตลอด เพราะราชการอื่นๆที่ต้องจัดแจงก่อนนั้นมีมาก นามีช่องที่จะทรงพระราชดำริตรองปรึกษากับพระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่นักกลงกันไม่ จึงโปรดให้ใช้ยังยืนตามธรรมเนียมพระราชกำหนดเก่าก่อน แลแล้วจึงทรงพระราชดำรินอนผันต่อภายหลังให้ตลอดไปทั้งในกรุงนอกกรุง

(ประกาศ 1 / 4 หน้า 4)

(4) อนึ่งพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ในพระบรมมหาราชวังนั้น ถ้าข้าราชการทูลละอองธุลีพระบาทในพระบรมมหาราชวัง จะกราบบังคมทูลพระกรุณาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะต้องออกนามพระที่นั่งนั้นแล้ว ให้กราบทูลว่าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ อย่าทูลว่าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์

(ประกาศ 17 / 4 หน้า 50)

(5) ฝ่ายตุลาการเสมือนผู้คุมว่าได้ค่าฤชาธรรมเนียมนั้นน้อยเป็นความเดียวกัน ครั้นคู่ความจะว่ากล่าวให้เห็นจริงให้ได้ ก็อยู่ในกัณฑ์อำนาจตุลาการเสมือนผู้คุมจำใจต้องเสียให้อีก

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 15)

(6) พระพุทธเจ้าอยู่หัวก็มีได้ทรงพระโสมนัสเคืองพระทัย ต้องทรงพระอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินกลับขึ้นมาถึงเมืองลำพูน

(พระราชหัตถเลขา 26 / 4 หน้า)

(7) เมื่อครั้งงานโกนจุกยิงเขาวลัษณ์เมื่อปีหลัง ข้าพเจ้าไม่ได้สั่งให้ปลูกพลับพลาประดับเจิวังหน้า ท่านทรงเห็นว่าไม่มีที่สมควรประทับจึง**ต้อง**บอกประชวรเสียไม่ได้เสด็จมา

(พระราชหัตถเลขา 26 / 4 หน้า)

(8) ข้าพเจ้าไปปลูกเมรุรูกขึ้นไปใกล้วังหน้า จนไม่มีท้องสนามพลับพลาพระบรมราชวัง ไม่มีที่ตั้งพลับพลา ไม่มีที่ประทับจึง**ต้อง**บอกประชวรเสียทั้งงาน

(พระราชหัตถเลขา 26 / 4 หน้า)

(9) ...มีเนื้อความว่าถ้าเป็นความรับสั่ง ในพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีตุลาการชำระเอาความจริง ตุลาการพิจารณาเสร็จจำนวน โจทก์ควรต้องเสียค่าสั่ง 1 ตำลึง

(ประกาศ 3 / 4 หน้า 15)

(10) ...ถ้าสุบผืนจริงจะเอาเป็นโจทก์ไม่ได้ เพราะได้ประกาศห้ามไว้แต่ก่อนแล้ว ว่าไทยสุบผืนไม่ควรจะเป็นโจทก์กล่าวคดีขึ้นโรงศาล ไม่ควรจะเป็นพยานในคดีทั้งปวง แต่ถ้าเป็นความอกรรจ์ถึงพื้นแทงปล้นชิง ก็คงต้องชำระไปตามความแผ่นดิน

(พระราชหัตถเลขานี้ 1 / 4 หน้า 57)

(11) อนึ่งโจทก์ย้ายสีที่ไปฟ้องแก่พระยาอภัยในคำร้องย้ายสีว่าสุบผืน แลไปฟ้องแก่พระยาอภัยโดยความลาเหตุ เมื่อเป็นดังนี้ ควรจะต้องพิจารณาโจทก์ย้ายสีนั้นก่อนว่าสุบผืนหรือไม่

(พระราชหัตถเลขานี้ 1 / 4 หน้า 179)

(12) อนึ่งถ้าปลุกพลับพลาที่นั่น สนามก็จะแคบไปเลี้ยงกระบวนยาก แลเครื่องเล่นก็จะต้องยกไปเสียข้างนอกหมด

(พระราชหัตถเลขานี้ 26 / 4 หน้า 179)

(13) คราวเรือหน้าใครว่ากระไรเข้ามาอีก ก็อย่าพลอยว่าทูตของรางวัลให้เข้าไปบางกอกแพงมา 2 ปีแล้ว ฟังจะถูกลงบิณี เงินทองฟังจะได้มีมากต้องแต่งทูตไปฝรั่งเศสก็ต้องเสียเงินมาก จะต้องทำการพระบรมศพด้วยจงมีอริยาไครยบ้างเกิด

(พระราชหัตถเลขานี้ 1 / 4 หน้า 53)

(14) ถ้าได้ข่าวคราวการเจียบไปหลายวันก็ร้อนใจรำคาญนอนไม่ใคร่หลับ ต้องรีบกลับมาเสียเร็วๆ

(พระราชหัตถเลขานี้ 1 / 4 หน้า 54)

(15) ครั้นจะสั่งขึ้นไปว่าให้เธอเขียนใบบอกให้คนถือลงมาแจ้งราชการบ่อยๆเล่า ก็จะช่วยการคนในกองทัพ เพราะให้มาคราวหนึ่งก็ต้องให้มาหลายคนจึงจะมาได้

(พระราชหัตถเลขานี้ 1 / 4 หน้า 56)

(16) สังฆราชมิชคนนี่ได้เข้ามาอยู่ที่กรุงเทพฯนี้ แต่ปีหลังหลายเดือน ได้เข้ามาหาฉันแต่พูดอังกฤษด้วยไม่ได้ ต้องมีล่ามแปล

(พระราชหัตถเลขา 22 / 4 หน้า 168)

(17) เมืองนั้นก็เป็นเมืองหลวงมีอำนาจแม่หัวทิศ ไกลไปร้อยโยชน์สองร้อยโยชน์จนถึงนานาประเทศที่ไกลเคียงซึ่งมีอำนาจน้อยกว่า ก็ต้องมาอ่อนน้อมเสียส่วยเสียบรรณาการให้

(พระราชหัตถเลขา 22 / 4 หน้า 169)

(18) ...ต่อแรม 8 ค่ำ 9 ค่ำ 10 ค่ำ 11 ค่ำ 4 วัน จึงจะมีการโกนจุก เพราะฤกษ์ในวันเนื่องกัน 6 วัน หาไม่ได้ จะต้องเพิ่มบุตรหญิงกรมหมื่นวิศณุนาถเข้าด้วยอีกคนหนึ่ง เป็น 4 ด้วยกัน เพราะพ่อเขากำหนดไว้ว่าการโกนจุกในวัง แล้วเขาจะทำที่บ้าน บัดนี้บ้านไว้คพออยู่ จึงจะต้องมาทำในวัง การกำหนดที่ว่านี้ ถ้าไม่มีเหตุจำใจจะต้องงดก็จะทำเป็นแน่ ถ้ามีเหตุต้องงดก็จะต้องเลื่อนไปต่อเดือน 4

(พระราชหัตถเลขา 26 / 4 หน้า 178)

(19) เมื่อข้าพเจ้าถามนั้น พวกนั้นว่าจะต้องไปทางเรือกับเรือที่มา โดยที่พวกขบถจะขัดขวางอยู่ที่เมืองกำปอด ก็จะขึ้นไปเมืองกะพงโสม จะลัดลอดคุมสิ่งของขึ้นไปให้ถึงเมืองอุดมไชยให้จงได้พวกนั้นเขารับว่าเขาจะคุมไปให้ได้แล้วข้าพเจ้าแลเสนาบดีจะไม่ยอมให้ไปก็ไม่ควร เพราะเธอได้มีความเชื่อถือในเขาใช้เข้ามา มีใบบอกเป็นสำคัญ ครั้นจะมาเชื่อถือผู้ายัดที่นี้เท่านั้นจะกักไว้เสียไม่ควร ให้ไป

(พระราชหัตถเลขา 23 / 4 หน้า 165)

(20) ฝ่ายข้างยุโรปแลอเมริกาถือว่า ถ้าสวมหมวกอยู่เป็นไม่ค่านับ เมื่อจะค่านับ ต้องถอดหมวกออกถือออกโบก

(พระราชหัตถเลขา 23 / 4 หน้า 166)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 70 ครั้ง
ได้แก่

- (1) ถ้าเป็นการใหญ่ต้องปลุกษาท่านเสนาบดีเห็นชอบพร้อมกันแล้วจึงจะลงพระนามประทับพระราชสัญลักษณ์ในพระราชบัญญัตินั้นเป็นใช้ได้
(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)
- (2) ...จะทรงปลุกษาการสิ่งใดก็ให้กราบทูลได้ทุกอย่างเหมือนที่ปลุกษาใหญ่ แต่การนั้นยังไม่สำเร็จต้องปลุกษาที่ปลุกษาใหญ่ก่อน
(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)
- (3) การสิ่งใดซึ่งเป็นธรรมเนียมบ้านเมืองมาแต่โบราณ แต่ไม่สู้ยุติธรรมก็อยากจะเลิกถอนเสีย แต่จะจูโจมใหม่หักเอาที่เดิวนั้นไม่ได้ จะต้องค่อยตัดรอนไปทีละเล็กทีละน้อยพอให้เบาบางเข้าทุกที
(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)
- (4) ถ้าถูกทาสซึ่งหลุดค่าตัวแล้วนั้นจะไปทำชั่วขายตัวลงเป็นทาสอีก ก็ต้องมีสารภมธรรม์
(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)
- (5) ถ้าทาสก็ดี ฤาถูกทาสก็ดี มีสารภมธรรม์หลุดจากค่าตัวต้องสักแปลงเป็นสม
(ประกาศ 2 / 5 หน้า 111)
- (6) ถ้าไปเป็นขุนหมื่นขุนพันฑาไปเป็นอะไรก็เป็นแล้วไป ถ้าไม่ได้เป็นอะไร ก็ต้องสักเป็นสม เพราะมันมีโทษที่หนักไป
(ประกาศ 2 / 5 หน้า 112)
- (7) ...เพราะฉะนั้นจึงให้ยอมขายได้ไปก่อน แต่จะต้องรัดเข้าอีกชั้นหนึ่งว่า ถ้าบิดามารดาจะขายบุตรอายุต่ำกว่า 15 ลงมาต้องให้ขายได้ตามกระษेत्रอายุ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ แต่พันอายุ 22 ปีขึ้นไปนั้นต้องบอกตัวเรือนเบี้ยให้รู้
(ประกาศ 2 / 5 หน้า 112)
- (8) ชายชื่ออ้ายคอ หญิงชื่ออึ้งอ อยู่กับนายเงินที่หนึ่ง จนอายุอ้ายคอได้สามปี อึ้งอได้ 3 เดือน วางเงินไปอยู่กับนายเงินที่สองต้องเติมค่ากระษेत्रอายุ
(ประกาศ 3 / 5 หน้า 124)
- (9) แลข้าราชการอีกพวกหนึ่งให้เป็นที่ปลุกษาในพระองค์ เพราะไม่ได้ทอพระเนตรการสิ่งใด ไม่ได้ทรงฟังการสิ่งไรทั่วไป ไม่มีสิ่งไรที่จะเป็นทางปัญญา ซึ่งจะทรงพระราชดำริห์การบ้านเมืองและทรงตัดสินคำของที่ปลุกษาทั้งปวงให้เด็ด

ขาดไปได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องตั้งไว้สำหรับทรงใต้ตามการงานให้กราบทูลได้ทุก
อย่างไม่มีการขัดขวาง

(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)

(10) ...จะทรงปรุ่กษาการสิ่งใ้ให้กราบทูลได้ทุกอย่างเหมือนที่ปรุ่กษาใหญ่
แต่การนั้นยังไม่สำเร็จ ต้องปรุ่กษาที่ปรุ่กษาใหญ่ก่อน

(ประกาศ 1 / 5 หน้า 109)

(11) บัดนี้ได้คิดเห็นว่า ลูกทาสซึ่งเกิดในเรือนเบี่ยนนายเงินนั้นในพิกัฏกกฎหมาย
เดิมต้องเป็นลูกทาส คิดอายุตั้งแต่ 20 ปี ถึง 40 เดิมค่า 14 ตำลึง

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 113)

(12) อนึ่งถ้าลูกทาสซึ่งได้หันค่าตัวอายุ 21 ปีตั้งนี้แล้ว คงได้ลักเป็นลูกทาสเสีย
ค่าราชการอยู่ปีละหกสลึง ถ้าหลุดค่าตัวตั้งนี้แล้วตามกฎหมายเดิมต้องลักเป็น
สม การข้อนี้เห็นว่าถ้าลูกทาสหลุดค่าตัวจะให้ไปลักเป็นสมก็คงจะไม่สมัก
เพราะต้องเสียค่าราชการแพงปีละหกบาท

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 112)

(13) อนึ่งนายเงินเมื่อเวลาทาสหลุดพ้นค่าตัวแล้ว ก็ต้องรับส่งตัวไปยังกรม
พระสุริยาศรีให้ลักแปลง เพราะกลัวจะต้องเสียค่าราชการต่อไป กรมพระสุริยาศรี
ก็จะเอาไว้คืนเปล่าไม่ได้ จะตั้งจำไว้จนมีเจ้าหนุมานนายมารับรองไปเห็นว่าถ้า
จะให้หลุดค่าตัวตั้งนี้แล้วก็ต้องทำไปให้ตลอด คือลูกทาสซึ่งหลุดพ้นค่าตัวได้ลัก
ข้อมือแล้วนั้น ให้คงเรียกลูกทาสอยู่ตามเดิม

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 113)

(14) แต่การซึ่งคิดมานี้ ข้าพเจ้าที่เป็นผู้คิดก็แลเห็นอยู่ว่าจะไปไม่ตลอดทีเดียว
เพราะการอื่นยุ่งกตอยู่มาก เหมือนหนึ่งไม่ยอมให้คนเป็นทาส คนก็ยังอยาก
เป็นทาสอยู่ เพราะเหตุที่เป็นทาสไม่ต้องเสียค่าราชการมากนัก แล้วก็ไม่ต้องทำ
มาหากินสิ่งไร อาศัยกินข้างนายไปมือหนึ่ง

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 114)

(15) ถ้าธรรมเนียมใดไม่เป็นการเจริญแก่ประชาชนชาวพระนคร ไม่เป็นคุณ
ประโยชน์ไม่เป็นยุติ ก็อยากจะเลิกถอนเสีย แต่จะต้องค่อยตัดรอนผ่อนไปทีละ
เล็กทีละน้อย ตามกาลเวลากว่าที่จะเรียบร้อยไปได้

(ประกาศ 2 / 5 หน้า 113)

(16) แลส่วนลูกหลานของทาสสินไถ่นั้น เมื่อไม่มีเงินค่าไถ่ตัวตามอัตราค่าตัว เกษียณอายุเดิม ก็ต้องเป็นทาสสืบไป

(ประกาศ 5 / 5 หน้า 131)

(17) ในเวลาเมื่อตาลออกงวง คนทำแข่งๆคนหนึ่งทำได้เสมอ 25 ต้น เพราะเหตุ ที่ต้องเป็นพะองขึ้นต้นตาลถึงวันละ 2 เวลา 3 เวลา

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 12)

(18) เพราะอำเภอสุพรรณบุรีนี้เป็นอำเภอสำคัญ เหตุว่าตั้งอยู่แลบังคับการในที่ ประชุมคนโกงทั้งหลาย กล่าวคือพวกขุนศาล แลกกรรมการเมืองสุพรรณซึ่งยังแผ้ว ถางล้างไปไม่หมด จำต้องหาคนที่มันคงกล้าหาญจึงจะรับอยู่

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 11)

(19) ...ยอมให้เจ้าของทุนเก็บไป 8 ปี เขาที่แลเรือนโรงหึ่งปรวงกลับเป็นของ หลวงทั้งสิ้น เห็นว่าเจ้าของทุนจะได้กำไรพอน้ำใจทำได้ไม่ต้องเงินหลวง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 11)

(20) ...ที่ฟากถนนข้างในซึ่งเป็นที่วัดร้างแลเป็นที่เปล่านั้นจะทำออฟฟิศทำศาล ทำตรางแลโรงพลตระเวนก็ทำได้ ไม่ต้องซื้อแลไม่ต้องไล่ที่ชาวบ้านตามริมน้ำ ที่ จริงควรพระยาสุพรรณจะลงมือทำเสียนานแล้ว

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 8)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 64 ครั้ง

ได้แก่

(1) การที่เจ้าตัดเสื้อครวละสามโหลนั้นค่อนข้างจะมากอยู่สักหน่อย ตัวข้าเอง ต้องตัดถึง 6 ครวจึงจะครบสามโหล

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 15)

(2) แต่ข้าจะต้องเตือนเจ้าว่า ข้อที่คนอื่นดูลักษณะตามเสื้อผ้าที่เจ้าแต่งตัวนั้น เป็นของดี แต่ถ้าเจ้าดูลักษณะคนอื่นโดยวิธีเดียวกันจะกลับเป็นของชั่วที่สุด

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 15)

(3) แลสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็ไม่ทรงมีเวลาที่จะทรงพระสำราญไปทรงพระราช หนุทัยได้บ้างเลย จึงต้องมีกำหนดขีดขั้นว่าที่นั่นๆ เพียงนั่นๆเป็นที่รโหฐาน

(ประกาศ 1 / 6)

(4) พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่าแต่โบราณมา สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมิได้เคยต้องทรงกำหนดเขตพระราชฐาน

(ประกาศ 1/6)

(5) ตลอดเวลาที่ทำการของกระทรวงหรือกรมในราชการแผ่นดินยังคงต้องตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ให้เสนาบดีกระทรวงวังจัดการผ่อนผันในเรื่องคนเข้าคนออกเฉพาะในส่วนที่จำเป็น ต้องไปทำการในสถานที่นั้น เพื่อมิให้เสียราชการ

(ประกาศ 4/6)

(6) ส่วนตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงวังนั้น ตามประเพณีโบราณก็ไม่ปรากฏว่าได้เคยมี บางทีจะเป็นเพราะเสนาบดีเป็นผู้มีโอกาสเพ็ดทูลได้เองโดยตรงอยู่เสมอแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีปลัดทูลฉลองอย่างเช่นกรมอื่นๆ

(ประกาศ 4/6)

(7) การพิพากษาคดีฎีกาเป็นหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดิน เพราะเป็นคำพิพากษาชี้ขาดของคดี ครั้นสมัยเปลี่ยนแปลงมา พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชกิจที่ต้องทรงพระราชดำริราชการแผ่นดินอย่างอื่นที่สำคัญกว่ามากขึ้นในแผ่นดิน

(ประกาศ 5/6)

(8) อนึ่ง คดีที่เกิดขึ้นในพระราชสำนัก อันต้องอาศัยกฎหมายเทียบศาล ซึ่งเป็นกฎหมายสำหรับพระราชสำนักแท้ไม่เกี่ยวกับศาลอื่นๆเข้าประกอบวางบท

(ประกาศ 5/6)

(9) ตำแหน่งอธิบดีของศาลนี้ ก็ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้พระราชกำหนดกฎหมาย เพื่อที่จะได้ปฏิบัติราชการให้เหมือนกันกับผู้โปรดเกล้าฯให้เป็นกรรมการศาลฎีกา

(ประกาศ 5/6)

(10) การที่ประพฤติมิตรพระราชนิยมในข้อใดๆก็ไม่สำคัญเท่าในข้อที่เกี่ยวด้วยการมีครอบครัว เพราะหญิงดีย่อมเป็นศรีแก่ชาย แต่หญิงร้ายย่อมนำความพินาศฉิบหายมาสู่ผู้ที่สมพาล หาเสียดจัญไรอย่างใดเสมอเหมือนได้โดยยาก เพราะฉะนั้นจึงทรงพระราชดำริว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ต้องทรงกวาดขันเรื่องครอบครัวแห่งข้าราชการในพระราชสำนักให้ยิ่งขึ้น เพื่อมิให้เป็นที่ตั้งฉินนินทาแห่งผู้อื่นได้

(ประกาศ 6/6)

(11) มาตรา 7 เพื่อให้มีให้ต้องลำบากในข้อที่จะต้องกล่าวความให้ยืดยาวในที่บางแห่ง ให้พึงเข้าใจคำที่ใช้ย่อในกฎนี้บางคำ

(ประกาศ 6/6)

(12) ให้พึงเข้าใจว่า การพระราชทานหรือไม่พระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่ผู้ที่ขอมีครอบครัวหรือเหตุผลดังกล่าวมาแล้วในมาตรา 28 และ 31 นั้น ไม่จำเป็นต้องพระราชทานพระบรมราชาธิบายอย่างไร

(ประกาศ 6/6)

(13) ...แต่โทษนี้ให้ลงแต่เฉพาะคนโสด ซึ่งไม่ต้องเลี้ยงครอบครัว

(ประกาศ 6/6)

(14) ทัศนทกรรม คือให้ทำการอันต้องออกกำลังกายผิดกว่าปรกติ แต่ทัศนทกรรมต้องเลือกให้กระทำการอันเป็นประโยชน์

(ประกาศ 6/6)

(15) ...พระเจ้าอยู่ทงเป็นราชบุตรเขย แล้วได้ครองเมือง เมืองอยู่ทงกับนครปฐมอยู่ใกล้ไปมาถึงกันสะดวก อาจรู้จักมักคุ้นไปมาหากันได้ง่ายกว่าอยู่เมืองเพนนครที่ว่าอยู่ใต้เมืองกำแพงเพชรลงมาหน่อยหนึ่ง ซึ่งต้องเดินทางตั้ง 10 วัน จึงจะถึงเมืองอยู่ทง

(ทำวแสนปม / 6 หน้า 46)

(16) บรรดาสถานที่ตีگرامทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นที่รโหฐานทุกแห่งไปไม่ว่าหลังใดแห่งใด ถึงแม้ตีگرامที่ใช้เป็นที่ทำการของกระทรวงใดกรมใดก็ดี ถ้าอยู่ในเขตพระบรมมหาราชวัง แล้วก็ต้องนับว่า เป็นที่รโหฐานทั้งสิ้น และต้องถือว่ากระทรวงแลกรมนั้นๆมาอาศัยที่ภายในราชวัง เพื่อเป็นที่ทำการเท่านั้น จะถือว่า เป็นสาธารณสถานไม่ได้เป็นอันขาด

(ประกาศ 1/6)

(17) เมื่อพระราชวังแลสวนหลวงหรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐานเป็นที่รโหฐานเช่นนี้แล้ว ก็ต้องพึงเข้าใจว่า การที่ผู้ใดจะเข้าออกก็ได้แต่โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าของบ้านเท่านั้น ผู้ใดจะถือว่าตนมีอำนาจอันชอบธรรมที่จะเดินเข้าออกที่บ้านสามัญชน ตามอำเภอใจไม่ได้เป็นอันขาด ต้องเข้าใจว่าจะเดินเข้าออกที่บ้านสามัญชน ตามอำเภอใจไม่ได้ฉันใด ก็เข้าออกที่พระราชวังไม่ได้ฉัน

นั้น ต้องให้เป็นที่เข้าใจกันชัดเจนว่า ผู้ที่ได้รับผ่อนผันเช่นนี้ จะถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต หรือว่ามีอำนาจอันชอบธรรมที่จะเข้าออกในพระบรมมหาราชวังตอนอื่นๆ

(ประกาศ 1 / 6)

(18) สถานที่ตึกเรือนโรงใดๆ ถึงแม้ว่าแลดูประหนึ่งว่าเป็นสโมสรสถานหรือที่สมาคมก็ดี ถ้าแม้ว่าอยู่ภายในเขตพระราชวัง แลสวนหลวงหรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐานแล้ว ต้องพึงเข้าใจว่าเป็นที่รโหฐานทั้งสิ้น

(ประกาศ 1 / 6)

(19) ผู้ที่ทรงพระกรุณาเลือกสรรให้เป็นกรรมการในศาลฎีกานั้น ย่อมต้องเป็นผู้ที่รอบรู้พระราชกำหนดกฎหมาย แลเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยให้ทำการที่สำคัญต่างพระเนตรพระกรรณได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้พิพากษาความฎีกาอันเป็นที่สุดแห่งความสุจริตของประชาชน เพราะฉะนั้นตำแหน่งนี้ควรต้องเป็นตำแหน่งสูงโดยเฉพาะส่วนหนึ่ง

(ประกาศ 5 / 6)

(20) เคนสถาน (ถ้ามีกว่า 1 แห่งต้องจัดไว้ให้ปรากฏ แลต้องบอกให้ชัดเจนว่าอยู่ถนนใด เลขที่ใด)

(ประกาศ 6 / 6)

สมัยรัชกาลที่ 7 - 8 ปรากฏจำนวน 25 ครั้ง
ได้แก่

(1) แต่นั้นก็ทรงพระราชบัญญัติให้พระภิกษุต้องมี ผ้านุ่ง 3 ผืน

(สารสนสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 9)

(2) ถ้าเช่นนั้นคำว่าไทยซึ่งหมายความว่าชาติไม่จำต้องมี ย

(สารสนสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 56)

(3) ถึงแม้พระบรมรูปจะเป็นองค์ใหญ่ แต่เอามาตั้งในที่กว้างก็คงดูหลอน เธอเข้าใจแต่ไม่เห็นท่า ได้ยินว่าต้องแก้แบบถึงสามหน

(สารสนสมเด็จ 8 / 7-8 หน้า 4)

(4) เขียนมาได้เพียงนี้ก็มีคนมารตน้ำหลายหลาย ต้องหยุดมาเขียนต่อไป ในวันที่ 2

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 6 / 7-8 หน้า 48)

(5) เนื่องด้วยเกิดพายุใหญ่ในกรุงเทพฯจนถึงพัดกระเบื้องหลังคาตำหนักซึ่งบางที่อาจจะต้องเสด็จย้ายมาประทับตำหนักเก่า

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 6 / 7-8 หน้า 57)

(6) หม่อมฉันเห็นว่าพันวันที่ 6 เมษายน ซึ่งคงจะเสด็จไปสักการบูชาถวายบังคมพระบรมรูปนั้นแล้ว จะเป็นเวลาว่างจากกิจที่จะต้องทรงทำการพระราชพิธีแทนพระองค์ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเสด็จอยู่ในกรุงเทพฯ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 6 / 7-8 หน้า 57)

(7) เรื่องราวอะไรที่เป็นลำสัน อันควรจะนำมากราบทูลคราวนี้หาไม่มี เพราะวันเวลาหมดไปเสียแต่ด้วยต้องไปงานต่างๆกับรตน้ำสงกรานต์

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 6 / 7-8 หน้า 58)

(8) ประเพณีโบราณแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาสืบมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี อัฐิยอมเอาไปบรรจุไว้ที่วัดทั้งนั้น แม้จนพระบรมอัฐิของพระเจ้าแผ่นดิน ที่จะเก็บเอาไว้ในบ้านหาไม่มีประเพณีไม่ พึ่งมามีขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร์ เหตุด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงปรารภถึงเวลาบ้านแตกเมืองเสีย ต้องกระจัดพลัดพรายกัน แม้จนอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกก็เกือบสูญ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 8 / 7-8 หน้า 64)

(9) ในการที่เสด็จประพาสทางบก ควรบอกให้เทศาทราบ เพราะต้องพักในสถานของหลวง

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 71)

(10) ลักษณะการเที่ยวเตร่ในกระบวนขีม้าก็ดี ขี่ช้างก็ดี เดินดินก็ดี หรือไปรถยนต์ทางไกลก็ดี ถ้าต้องไปทั้งวันหรือหลายชั่วโมง ท่านว่าควรมีข้าวหลามกระบอกขนาดกลาง กับไขไก่ต้มไม่สุกทีเดียวหรือให้สุกทีเดียวก็ได้ กับเกลือพริกไทยติดไปกับตัว มีปริมาณข้าวหลามคนละ 2 กระบอก ไขไก่คนละ 2 ใบ สำหรับกินในเวลาเกิดหิวกลางทาง

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 78)

(11) ขอประทานถวายบังคมลาวันที่ 6 หนังสือถวายเป็นอันต้องหยุดจนกว่าจะกลับถึงกรุงเทพฯ

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 91)

(12) แต่เมื่อถึงชุมพรสืบพนักงานโรภาส ได้ความว่าจะต้องไปเรือเล็กอีกหลายชั่วโมง ต้องไปนอนค้างที่ชุมพร และลำบากอะไรต่างๆ

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 94)

(13) ให้เหนี่ยวนำยในการที่จะพูดถึงราชาศัพท์ เพราะได้กราบทูลมานานแล้ว แต่เมื่ออ่านลายพระหัตถ์มีแลสร้างตรัสตั้งชื่อ "นริศศัพท์" ก็จับใจ ทำให้ต้องกราบทูลต่อไปอีก

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 1)

(14) เรื่องชื่อคนนั้นอย่างเก่าชื่อ มีมาสาตี จะต้องซ้ำกันอยู่เป็นธรรมดา เมื่อซ้ำกันแล้วจะต้องเพิ่มหน้าหรือท้ายหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสังเกตให้รู้ได้ว่าคนละคน

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 3)

(15) องค์หญิงประเวศเธอมาประทับอยู่ใกล้กับตำหนักซินนามอนฮอลนั้นทราบแล้ว นึกรำคาญแต่กรมหลวงสิงห์ที่เธอประชวรไม่รู้หาย เธอก็พยายามไปไหนต่อไหนอยู่เหมือนกัน แต่ก็ต้องห้ามไป พอใจที่เธอลงมาอยู่ตำหนักชั้นล่าง

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 5)

(16) เห็นแต่งศพโสโกศประกอบลงแปดเหลี่ยม ตั้งบนแว่นฟ้าชั้นเดียวที่मुखหลังเรือน เตี้ยมาก เพราะไม่ได้ทำให้สำหรับตั้งโกศ กรุเพดานด้วยผ้าแพร แต่ก็ต้องระแวงเพราะสูงไม่พอกับยอดโกศ

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 24)

(17) คำว่า บาง เป็นแน่ว่าหมายถึงคลองตัน เหมือนหนึ่ง กุด อะไรต่างๆ เช่น กุดลิง แปลว่ามีลิงอยู่มาก ในบางนั้น กุกุลิง ซึ่งแปลไปว่า วานรนิวาส เหตุที่ต้องมี บางก็เป็นชั้นแรกที่มีแม่น้ำ คนเข้าตั้งทำนากะร้อมกะแหร้ม ต้องขุดเป็นคลองด่วนเพื่อเอาน้ำเข้าไปใช้

(ตาสันตมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 24)

(18) การทำแบบอนุสาวรีย์เป็นหน้าที่ชายสมัยทำ เมื่อเขียนแบบขึ้นแล้วก่อนสร้างเธอก็เอามาปรึกษา ได้ให้ความเห็นไปว่าต้องมีอะไรประกอบกับพระบรม

รูป ถึงแม้พระบรมรูปจะเป็นองค์ใหญ่แต่เอามาตั้งในที่กว้างก็คงดูหลอน เธอเข้าใจแต่ไม่เห็นได้ทำ ได้ยินว่าต้องแก้แบบถึงสามหน เพราะมีทูนไม่พอกับแบบ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 33)

(19) ธรรมดาของผู้หญิงเวลาสาวมแดงตั้งเค้าเห็นกันว่าเป็นของงามแต่โบราณ จึงไม่ปกปิด แต่เมื่อผู้หญิงมีอายุมากขึ้นมัยย่อยหย่อนลงมากวัดไวกก็คิดในเวลาทำงานการ จำต้องคิดเครื่องห่มหรือรัดนมไว้มิให้กว้าง จึงเกิดมีก่องนมขึ้น

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 37)

(20) เมื่อทางคมนาคมลำบาก ต้องจัดการปกครองทางเมืองเชียงฝายและเชียงแสน กับทางเมืองน่านแยกออกเป็นส่วนตัวต่างหาก

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30 / 7-8 หน้า 52)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 74 ครั้ง

ได้แก่

(1) จากเส้นทางที่เต็มไปด้วยโคลนที่แยกออกจากทางหลวงไม่กี่สิบกิโลเมตร แต่สามารถทำให้เรารู้สึกเหมือนขับรถไกลถึง 200 กิโลเมตรโดยไมย่านั้น เราต้องเดินเท้าเข้าไปทางเล็กๆที่เต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่

(กิณรี 139 / ปัจจุบัน)

(2) ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา แพทย์ต้องแบกรับภาพลักษณ์ สรรงสรรคของคนโสดที่หนุ่มๆสามารถได้ทุกอย่างที่ใจปรารถนา

(กิณรี 17 / ปัจจุบัน)

(3) โขนจัดเป็นละครชนิดหนึ่งที่ผู้เล่นจำต้องสวมหัวโขน

(กิณรี 133 / ปัจจุบัน)

(4) บริษัทบวกลีป จำกัด และบริษัทเดนิสกริฟฟิธน์ ได้สัญญาเข้าดำเนินการหินสอยน้ำโลกอล์ฟ ทำให้ทั้งคุณสุรชัยและคุณจิราวิไล ต้องขึ้นล่องดูแลไม่ได้ว่างเว้นตลอดเวลาหลายเดือนมานี้ เมื่อสร้างเสร็จ สนามกอล์ฟครบวงจรแห่งนี้จะเป็นเพชรน้ำเอกของฝั่งทะเลตะวันออกโดยไม่ต้องสงสัย

(กิณรี 45 / ปัจจุบัน)

(5) ในสมัยก่อนน้ำตกแห่งนี้มีชื่อเสียงขจรขยายในหมู่นักท่องเที่ยวที่รักการผจญภัยและความลำบาก การเดินทางเข้าไปต้องอาศัยการเดินทางเท้าและการปีน ชัน

(กิ น รี 133 / บั จ ุ บั น)

(6) จากเส้นทางที่เต็มไปด้วยดินโคลนที่แยกออกจากทางหลวงไม่กี่สิบกิโลเมตร แต่สามารถทำให้เรารู้สึกเหมือนขับรถไกลถึง 200 กิโลเมตร โดยไม่ยากนั้นเราต้องเดินเท้าเข้าไปตามทางเล็กๆที่เต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อยจนแน่นที่จนกลายเป็นที่อาศัยของไก่อ่าจำนวนมากมาย

(กิ น รี 139 / บั จ ุ บั น)

(7) ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา พืชยาต้องแบกรับภาพลักษณ์ สรวงสวรรค์ของคนโศกที่หนุ่มๆสามารถได้ทุกอย่างที่ใจปรารถนา จากบาร์นับจำนวนไม่ถ้วน

(กิ น รี 17 / บั จ ุ บั น)

(8) สายลมเย็นยะเยือกและฝนฟ้าใสสีน้ำเงินที่มีพระจันทร์ดวงโตลอยสกาอยู่เบื้องบนเวทิตะที่นั้งชม ดังจะย้าเตือนให้ตระหนักถึงสัจจะในธรรมชาติ ความจำเป็นรับผิดชอบ และภาระหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องอนุรักษ์ และชื่นชมธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติ

(กิ น รี 129 / บั จ ุ บั น)

(9) นายเบ็ค ฮอค เทียม ประธานคณะอนุกรรมการด้านการท่องเที่ยวอาเซียน แถลงว่าในปี 1989 ที่ผ่านมานั้นนับว่าเป็นปีทองของการท่องเที่ยวสำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียน ด้วยตัวเลขการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวถึง 16 % และสิ่งที่สำคัญที่จะต้องทำก็คือ สร้างความมั่นใจว่ากิจกรรมต่างๆรวมทั้งสารคดีที่เกี่ยวกับสิ่งที่น่าสนใจทางการท่องเที่ยว จัดทำภาพยนตร์เกี่ยวกับเสน่ห์ของประเทศต่างๆในอาเซียน จะได้เผยแพร่ออกทั่วโลก

(กิ น รี 140 / บั จ ุ บั น)

(10) ปีนี้ นับเป็นปีที่ 27 ที่การบินไทยมีผลกำไรติดต่อกันมา ผลกำไรนี้นับว่าน่าพอใจอย่างยิ่ง เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมการบินที่ทั่วโลกต้องประสบอยู่ โดยเฉพาะผลกระทบจากสงครามอ่าวเปอร์เซียต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว

(กิ น รี 50 / บั จ ุ บั น)

(11) ผมไปช่วยเขาก่อตั้ง วางหลักสูตรให้เขา แล้วก็เลยต้องช่วยเขาสอนด้วย

(กิ นรี 88 / ปัจจุบัน)

(12) ภาพเขียนสมัยเด็กของท่านยังนำมาแสดงไว้ครบ รวมทั้งภา กิ นรีด้วย อาจารย์ไพฑูริย์ไม่วีรโรที่จะชี้ความบกพร่องผิดพลาดให้ผู้เข้านิทรรศการเห็น ท่านเป็นครูโดยกำเนิด และเชื่อในหลักการสอนที่ถูกต้องมีระบบแบบแผน "วิชา ศิลปะนี้ครูเป็นสิ่งสำคัญ ต้องได้ครูที่แท้ อุทิศตัวเพื่อการสอน และต้องมุ่งให้ออก มาดีสมบูรณ์แบบ"

(กิ นรี 88 / ปัจจุบัน)

(13) "ผมทวายนันเบ็ด มีปลาผูกไว้ที่ปลายเชือก ทรงรับแล้ววัดขึ้น ไม่ใช่แค่ 45 หรือ 60 องศา แต่ทรงยกสัก 90 องศา ปลาก็แกว่งไปเกือบถูกพระพักตร์ ผมต้อง กระโดดตะครุบเอาไว้ ได้หัวเราะกันอีก "

(กิ นรี 123 / ปัจจุบัน)

(14) แม่ทั้งสองร่วมกันเป็นแม่แบบ หล่อหลอมกล่อมเกลานาฏศิลป์ของชาติ ออกมาทันแล้วทันเล่า เป็นครูสืบทอดต่อมาไม่ขาดสาย ทั้งสองรักใคร่รู้ใจกัน เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของกันและกัน โดยแทบไม่ต้องใช้คำพูดใดๆ

(กิ นรี 100 / ปัจจุบัน)

(15) เดียวนี้วิธีเรียนมันก็เปลี่ยนไป ใช้วิธีการโบราณไม่ได้แล้ว เขาเรียนเป็น หน่วยกิตกัน ไม่เหมือนอย่างที่พวกฉันหัดกัน ตอนนั้นต้องเดียวกันจริงๆ ทำให้ได้ ทำให้ลวย จะจับจะยกอะไร ครูก็ไม่เรียวกำกับอยู่

(กิ นรี 100 / ปัจจุบัน)

(16) เมื่อก่อนการนี้แสดงให้เห็นแต่เจ้านายทอดพระเนตรเท่านั้น แม้แต่พ่อแม่ก็ไม่มี โอกาสได้ดู ขุนนางนี้ต้องขึ้นเจ้าพระยาขึ้นไป

(กิ นรี 100 / ปัจจุบัน)

(17) สำหรับกฎระเบียบในการรื้อนั้นทางร้านเปิดต้อนรับทั้งคนไทยและคนต่าง ชาติ แต่ขณะนี้ยังบริการแต่เพียงชาวต่างชาติก่อน ซึ่งลูกค้าต้องนำหนังสือเดินทางพร้อมตัวเครื่องบินมาแสดง

(กิ นรี 63 / ปัจจุบัน)

(18) จึงเป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่งที่ชุมชนเหล่านี้จะต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อสภาพแวดล้อมในสายน้ำเจ้าพระยาให้สอดคล้องกับนโยบาย "การป้องกันดีกว่าการแก้ไข"

(กิ น รี 96 / ปัจจุบัน)

(19) นับตั้งแต่ 1 ตุลาคม ปี 2533 เป็นต้นมา บัตรโดยสารที่ไม่ได้ใช้สามารถไปขอคืนเงินได้ที่เคาน์เตอร์ขายบัตร แต่ต้องเป็นบัตรโดยสารที่ชื่อจากสนามบินและจ่ายเงินเต็ม

(กิ น รี 83 / ปัจจุบัน)

(20) ท่านต้องจำไว้ อย่างหนึ่งว่า อากาศทางเหนือของประเทศไทยนั้นออกจะต่างไปจากส่วนอื่นๆของประเทศระหว่างช่วงอากาศหนาว

(กิ น รี 106 / ปัจจุบัน)

กระสวนแบบที่ 7 คำ ต้อง อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยาแสดงอรรถาณูเคราะห์บอกการคาดคะเน ปรากฏพบตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสมัยปัจจุบัน สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 6 ครั้ง

(1)...เห็นโปรตุเกสจะต้องเอางาช้างทำอะไรทำรูปแทนลงขายให้ไปแก่มอญ มอญคงจะไม่ได้พระทันตธาตุที่แท้ไป

(พระราชหัตถเลขา 20 / 4 หน้า 162)

(2) ผู้ที่จะคิดก็หลีกไปเองๆจนไม่มีคนคิดนี้จะเป็นด้วยอะไรเล่า ก็มีต้องว่า เทวดามาช่วยแผ้วทางให้ฤา ถ้าต้องว่าดั่งนี้ก็เพราะอะไรที่เป็นอันขาดแก่ราชบัญญัติ

(พระราชหัตถเลขา 28 / 4 หน้า 192)

(3) ช้ายสีไม่มีรายชื่อของจุฬาลงกรณ์ เมื่อขอเลขพระยาราชสุภาวดีก็ควรที่จะตัดสินเอาช้ายสีเป็นไพร่หลวง แต่เมื่อคิดถึงภรรยาช้ายสีซึ่งเป็นญาติ จุฬาลงกรณ์ ฝ่ายกรมสมเด็จพระศรีสุลาไลยจะต้องเห็นว่าไม่ควรจะยอมยกให้สังกัดอยู่ในจุฬาลงกรณ์

(พระราชหัตถเลขา 1 / 4 หน้า 57)

(4) ถ้าข้าพเจ้าจะออกไปเมืองกำปอดแต่เดือน 4 เห็นจะมีความลำบากนัก เพราะคลื่นใหญ่ลมแข็ง ถ้าพอเธอจะเข้ามาจับในกรุงนี้เสียได้ ข้าพเจ้าก็จะไม่ต้องลำบาก

(พระราชหัตถเลขานี้ 25 / 4 หน้า 175)

(5) บัดนี้ฝรั่งเศสก็มาทำไมตรีมีกงสุลมาตั้ง มีลูกค้าฝ่ายฝรั่งเศสเข้ามาค้าขาย แลตั้งอยู่ที่เดียวเป็นอันมาก แต่หากว่าที่กรุงเทพฯ ยอมรับเป็นไมตรีเสียด้วยดี โดยง่าย ก็ไม่ต้องเคืองชุ่นวุ่นวายเหมือนกับเมืองญวน

(พระราชหัตถเลขานี้ 25 / 4 หน้า 176)

(6) ถ้าเอมเปรอลจะว่าผิดๆ ไปโกงๆ ไปข้าพเจ้าเข้าใจว่าความอายไม่ตกอยู่แก่ข้าพเจ้า จะต้องแก้ชู้แก่เอมเปรอลเอง

(พระราชหัตถเลขานี้ 16 / 4 หน้า 143)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง
ได้แก่

(1) แต่พลตระเวนนี้ของเขาดีแน่ ดีทั้งที่คัดคนแลที่ฝึกหัดท่าทาง ใครขึ้นมาจากบางกอกแลเห็นคงจะต้องชม

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 1)

(2)...ตึกใหญ่ที่ข้าหลวงเทศาภิบาลพักชำระมากจะต้องขอจัดการซ่อมแซมทั่วไปในศก.118 ตึกหลังนี้ชำระมาแต่เดิม เมื่อจัดการเทศาภิบาลเป็นแต่ปุปะเยียวยา คือมุ่งหลังคาจากพอกันรั้ว ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลอาศัยมาได้ 3 ปี ถึงเวลาควรจะต้องซ่อมอยู่แล้ว แต่การซ่อมแซมคงจะต้องใช้เงินกว่า 100 ซึ่ง

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 41)

(3) คราวนี้ไม่ได้พบใคร แต่ซากลับเห็นจะต้องพบ

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 32)

(4) เขาเตรียมจะให้ขึ้นบกขี่รถเจ๊กเล่น แต่พอขี่ขึ้นก็เกียดตัว รู้ว่าไปคงต้องกินข้าวต้มแล้วนอนไม่หลับ

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 45)

(5) วัดเจ็กวัดนี้ที่ขึ้นชื่อว่าใครมาเป็นต้องไป เป็นคู่กันกับสวนแล้วไปเที่ยว
วัดเจ็กซึ่งเป็นการตามเคย ใครมาเป็นต้องไป เขาว่าเป็นสิ่งที่ควรดูแห่งเดียวเท่า
นั้น

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 92)

(6) สะพานข้ามคลองที่มีกิลมีสะพานเหล็กเรือกำปั่นลอดได้ แต่ที่นี่ไม่มีเลย จะ
เป็นด้วยไม่ต้องการ แต่ถ้าจะทำขึ้นก็ที่จะต้องลงทุนมากกว่าคลองกิล

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 52)

(7) พอบ่ายสี่โมงการแล้วเสร็จ เลี้ยงกันเอ็กเกริกสนุกสนานราวกับงานไหว้พระ
อย่างใหญ่ ใครได้เห็น ก็คงจะต้องยินดี

(ประพาสต้น / 5 หน้า 22)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 23 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...แต่ถ้ายังเชื่อว่าสมเด็จพระรามาธิบดีเป็นลูกท้าวแสนปมอยู่แล้ว ก็คงจะ
ยังต้องอยากรู้ชื่อว่าท้าวแสนปมแท้จริงคือใคร

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 41)

(2) เรื่องท้าวแสนปมตามตำนานมีมาเช่นนี้ ทำให้เป็นที่น่าจะนึกอยู่ว่า คงต้องมี
มูลความจริงอยู่บ้าง

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 45)

(3) ถ้าจะถามให้ข้าพเจ้าชี้ว่านครไตรตรึงษ์นั้นอยู่ที่ไหน ข้าพเจ้าจะต้องเริ่มด้วย
ตอบว่า ไม่ใช่อยู่ที่ตรงข้ามปากน้ำกับเมืองกำแพงเพชร

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 47)

(4) อนึ่งในคำจารึกหลักศิลาพ่อขุนรามคำแหง นามนครไตรตรึงษ์นั้นหาไม่มี ซึ่ง
อาจจะทำให้นักเลงโบราณคดีบางคนหยิบยกมาอ้างเป็นพยานว่านครไตรตรึงษ์
นั้นไม่เคยมีเมืองที่เดียว แต่ถ้ากล่าวเช่นนั้น ข้าพเจ้าจะต้องตอบว่า นามเมือง
ตามที่เราเรียกๆกันอยู่ กาลบัดนี้ไม่มีอีกหลายเมือง

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 50)

(5) ถ้าไม่มีเหตุเช่นสาวมานี้ คงไม่ทิ้งไว้จนมีลูก คงจะต้องรีบจัดการพาหนีเสีย แต่ก่อนที่จะมีครรภ์แก่จนมีดไม่มีดแล้วเป็นแน่

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 59)

(6) ที่คิดอุบายเช่นนี้ ก็โดยเชื่อแน่ว่า นางชิตานัน้อย่างไรๆ ก็คงจะไม่ยอมให้ลูก รับของจากมือของผู้อื่นนอกจากผัวตน เพราะว่าถ้ากุมารรับของจากคนอื่นก็จะ ต้องไปเป็นเมียเขาอื่นนั่น

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 44)

(7) เมื่อนึกอยู่ว่าพระสวามีจะต้องสิ้นพระชนม์ลงในวันรุ่งขึ้นนั้น นางสาวิตรีผู้ เต็มไปด้วยทุกข์โศก อดอาหาร จึงรับทุกขเวทนาแสนสาหัสในคืนสุดท้าย

(สาวิตรี / 6 หน้า 11)

(8) ขอพระองค์จงทรงฟังคำของกระหม่อมฉันเถิด นิตยกรรมีย์ของคนดีอันพึง กระทำแก่สัตว์ทั้งหลายคือ ไม่ประทุษร้ายด้วยจิตต์ วาจา และกาย แต่ตรงกันข้ามต้องแผ่เมตตา และประพฤติดุสัตว์โดยสมควร ส่วนโลกนี้ไซ้ร้ สิ่งทั้งปวง ส่วนต้องเป็นเช่นนี้ ปุถุชนมักไร้ทั้งศรัทธา และปฏิบัติ

(สาวิตรี / 6 หน้า 17)

(9) ถ้าท่านมิได้พบพี่ในคืนนี้ อโห ท่านจะเป็นอย่างไร พี่ซึ่งนิทรานั้นของพี่จริงๆ เพราะมันเป็นสิ่งที่ทำให้พระมารดาและพระบิดาทั้งสองพระองค์ผู้หาผิด มิได้ ต้องทรงเดือดร้อน และตัวพี่เองก็เหมือนกัน ต้องตกอยู่ในความรอนใจแสนสาหัส

(สาวิตรี / 6 หน้า 25)

(10) เจ๊กชายหมูมันก็ยอมทราบอยู่ทุกคนว่า หมูทั้งตัวมันต้องมากกว่าชานมูชา เดียวนั่นเอง

(จดหมายจางวางหรง / 6 หน้า 26)

(11) การงานในบริษัทใหญ่ๆ เดียวนี้มันต้องมีหมอลความ หมอลยา อินฮิเนีย จินตะกวี และอะไรบ้างก็นึกไม่มัน ไม่ช้าคงจะต้องหาจ้างนักพรต แลฤาษีไซ้ไพร่ให้พร้อม จึงจะมีคนงานทุกแผนก

(จดหมายจางวางหรง / 6 หน้า 29)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 19 ครั้ง

ได้แก่

(1) นี่เป็นการตีความออกให้เห็นว่า ชานกยาง คือ นามแฝง นกสับไม่มีที่สงสัย
ต้องเป็นป็นประทับป่าคาบศิลา

(สาส์นสมเด็จพระ 5 / 7-8 หน้า 45)

(2) ส่วนนกคุ้มน่าจะเป็นป็นชนิดใดที่มีนกงอคุ้ม หรือมีฉะนั้นก็เป็นป็นคาบ
ซุดที่เหนียวไกค้อย่าจุ่มลงไป ผิดกับคาบศิลาที่นกคุ้มสับขาดลงไปทีเดียว

(สาส์นสมเด็จพระ 5 / 7-8 หน้า 45)

(3) พระยาโบราณเคยกบอกแต่ก่อนนี้ว่าในพระเจดีย์มีพระเจดีย์หรือปรางค์น้อย
ของเดิมอยู่ในนั้น พระเจดีย์ใหญ่ก่อสวมขึ้น คิดตามไม่เห็น พระเจดีย์ใหญ่นั้น
พื้นในคูหาไม้บันไดขึ้นสูงมาก ถ้าก่อสวมแล้วพระเจดีย์หรือพระปรางค์น้อยของ
เดิม จะตั้งอยู่บนพื้นในคูหาพระเจดีย์ใหญ่ที่ก่อสวมขึ้นนั้นไม่ได้ จะต้องจมลงไป
ลึก

(สาส์นสมเด็จพระ 6 / 7-8 หน้า 52)

(4) ลานทองนี้คงจะมีใบต่อไปอีก เห็นได้จากคำให้การค้างอยู่ จะต้องมีความ
ต่อไปว่าให้ทำอะไร เห็นว่าไม่มีอย่างอื่นนอกจากให้ฝังอัฐิแม่นางเกือ ตามที่มีชื่อ
อยู่หัวลานนั้น คงจะบรรจุลานทองนั้นลงในผอบอัฐิ ลานทองสำหรับหนึ่งจะต้องมี
สองหรือสามใบ คงจะซ้อนกันม้วนไว้และคงมีหลายม้วนหลายชื่อ

(สาส์นสมเด็จพระ 7 / 7-8 หน้า 55)

(5) สมเด็จพระพิตร ไม่มีที่สงสัย ต้องหมายถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แม่นาง
มงคลเทวีศรีพระแก้ว ถ้ายึดเอาคำเทวีเป็นหลักก็จะต้องเป็นแม่เหลืองค์หนึ่ง

(สาส์นสมเด็จพระ 7 / 7-8 หน้า 56)

(6) เมื่อถึง พ.ศ. 2479 พระชันษาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจะ
ครบ 200 ปี ถ้าบ้านเมืองเป็นปรกติคงจะต้องมีงานเฉลิมพระเกียรติ

(สาส์นสมเด็จพระ 8 / 7-8 หน้า 62)

(7) ในสงขลามีมีหมายว่าจะต้องไปเที่ยวทะเลน้อยขาดไม่ได้

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / 7-8 หน้า 68)

(8) ถ้าเสด็จกลับทางเรือจากสงขลา มีเวลาเที่ยวได้ 10 วัน คงจะต้องประทับที่สงขลา 3 วัน เหลือเวลาที่มีสำหรับเที่ยว 7 วัน

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 70)

(9) ...เห็นชื่อนั้นฝังเข้าไปลึกมาก จนอีกสองสามนิ้วก็จะทะลุถึงผนังข้างใน ถ้าเป็นของชุดฝังเดิมทีหลังจะต้องทะลุรูปเขียนข้างในเสีย นี้อุปเขียนก็ยังคงอยู่ดี จะเป็นชุดฝังใหม่ไม่ได้

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 74)

(10) การเสด็จไปประพาสมณฑลนครศรีธรรมราชที่เพิ่มวันออกไปอีก 7 วันนั้นสมควรยิ่งนัก ด้วยนานๆจะได้เสด็จไปครั้งหนึ่ง ควรจะได้ทอดพระเนตรให้กว้างขวางขึ้น ถ้ามีเวลาน้อยจะต้องรีบๆผ่านๆ หวังจะเหนื่อยเกินไปด้วย

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 9 / 7-8 หน้า 85)

(11) แต่ที่พระนครวัดนั้นไปร่งงามอย่างแหล่แหล่ไม่มีที่ไหนเปรียบได้ คิดว่าคงได้ค่อยๆแก้แบบอินเดียเข้ารูปเป็นแบบเขมร สถานที่งามที่สุดต้องเป็นสถานที่ทำหลังที่สุด

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 10 / 7-8 หน้า 89)

(12) คาถาขัดตำนานมงคลสูตรของพม่าแปลกดี เกล้ากระหม่อมก็ไม่วู้พอ แต่ก็จับผิดได้กลางแห่ง คาถาที่ 1 บาท 1 ทูท ทลุต น่าจะผิด แต่คิดไม่เห็นว่าจะเป็นอย่างไร บาท 3 คชุตติ ควรจะเป็น คจุตติ บาท 4 อตต ตีสลนจ ต้องเป็น อฏฐตีสลนจ เพราะชื่อมงคลมี 38 ชื่อ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 10 / 7-8 หน้า 93)

(13) เรื่องชื่อคนนั้นอย่างเก่าชื่อ มีมาสาสี จะต้องซ้ำกันอยู่เป็นธรรมดา เมื่อซ้ำกันแล้วจะต้องเพิ่มหน้าหรือท้ายหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสังเกตให้รู้ได้ว่าคนละคน

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 3)

(14) เดียวนี้ที่เมืองสิงคโปร์กำลังมีผู้ลงมือทำแบ่งรำอยู่แล้ว จะเอาออกจำหน่ายเดือนธันวาคมนี้ ดูก็เป็นชาวตืออยู่ ถ้าเป็นจริงอย่างว่ารำก็จะเกิดเป็นสินค้าคู่กับข้าว ชาวเมืองเราเราใครจะชอบกินข้าวตูกหรือจะชอบกินขนมปังก็ไม่ต้องเลิกทำนา

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 29 / 7-8 หน้า 18)

(15) ได้ยินเสียงกลองประโคมเมื่ออาบน้ำศพ แต่ไม่ได้เห็นว่าอยู่ที่ไหน รู้เป็นแน่ ว่าต้องเป็นกลองเที่ยว

(สาส์นสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 24)

(16) คำ ดอกสร้อย เป็นอันดาไม่ผิด ต้องขึ้นต้นด้วยดอกไม้ก่อน แล้วสร้อยจึง เป็นอะไรๆต่อไป ไม่จำเป็นจะต้องเป็นร้องในเรื่องอย่างเดียว จะร้องในเรื่องก็ได้บอกก็ได้

(สาส์นสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 28)

(17) นึกถึงประเพณีโบราณใช้ตีโทนคู่เสมอไม่ว่าอะไร ลางทีโบที่ตีชัดกับที่ตี จังหวะจะเรียกต่างกันเป็น โทน กับ ทับ กระมัง แม้ละครแต่ก่อนก็ใช้โทน เห็นได้ อยู่ที่คำ จะจึ่งจะถึงจึ่ง (จะฮ่า) ถึง และ จ๊ะถึงถึง นั่นเป็นเสียงโทน ไม่ใช่ตะโพน อันตะโพนนั้นจะต้องมาทีหลังรำมะนาขึ้นมาทีหลังแน่ เอาจ่างมาทางอาหรับ

(สาส์นสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 29)

(18) คำว่า สีนะ หรือ สิงห์ ต้องเป็นคำเติมตั้งทรงพระดำริ เป็นนามศัพท์สำหรับ เรียกสัตว์อย่าง 1 คือ LION

(สาส์นสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 35)

(19) ถ้าจะว่าถึงปราสาทของเราก็เป็นอันทำผิด ด้วยย่นเอาหลังคาลงซ้อนติด กันเสียจนผนังหายไป เป็นเหตุให้ช่องปัญชรหายไปด้วย คงเหลือแต่ซุ้มซึ่งเรียกว่าบันแถลง ถ้าถือเอาที่แท้แล้วจะต้องเป็นชั้นอย่างกะของจีนเป็นต้น

(สาส์นสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 67)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 24 ครั้ง

ได้แก่

(1)...และแน่นอนที่สุดในป่าที่อุดมสมบูรณ์เช่นนี้ย่อมมีสัตว์ที่อาศัยหากินอยู่ มากมายมรดกทางธรรมชาติของป่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่ น่าสนใจหึ่งของชาว ออสเตรเลียและนักเดินทางจากต่างแดนทั่วโลกที่จะต้องหาโอกาสเข้าไปเยือน

(กินรี 144 / ปัจจุบัน)

(2) สำหรับผู้ที่ชอบดอกไม้และสวน เห็นจะต้องตรงไปที่เขตห้องฟุง ซึ่งนับว่าเป็น เขตที่สองในงานเขตนี้ เป็นเขตเปิด

(กินรี 103 / ปัจจุบัน)

(3)...ทั้งนี้เชื่อมั่นว่าประเทศไทยจะต้องเป็นศูนย์กลางทางด้านสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูปได้แน่นอน

(กิ น รี 110 / ปัจจุบัน)

(4) ...บริษัทบวกลีบ จำกัด และบริษัทเดนนิตกริฟฟิธน์ ได้สัญญาเข้าดำเนินการ หินสวบน้ำไฮกอล์ฟ ทำให้ทั้งคุณสุรชัยและคุณจิราวิไล ต้องขึ้นส่องดูแต่ไม่ได้ว่างเส้นตลอดเวลาหลายเดือนมานี้ เมื่อสร้างเสร็จ สนามกอล์ฟครบวงจรแห่งนี้จะเป็นเพชรน้ำเอกของฝั่งทะเลตะวันออกอย่างไม่ต้องสงสัย

(กิ น รี 45 / ปัจจุบัน)

(5) ความไม่คิดหน้าคิดหลังของคนไทยไม่ศึกษาประวัติและไม่ระหนักคุณค่า ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างถูกทำลายไปอย่างไม่อาจนำกลับคืนมาได้ใหม่ เป็นการลบเรื่องราวหลักฐานของตนเองด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และลูกหลานรุ่นต่อไปจะต้องย้อนมาประณามในความมักง่ายอย่างไม่ถูกต้องสงสัย

(กิ น รี 116 / ปัจจุบัน)

(6) ตึกหุ่นยนต์ที่เป็นที่ทำการใหญ่ของธนาคารแห่งเอเชียในสตโตมีเลนน์ เชื่อว่าทุกคนจะต้องเหลียวมองไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่อย่างแน่นอน

(กิ น รี 142 / ปัจจุบัน)

(7) โลกเพิ่งผ่านเหตุการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซีย และผลกระทบต่างๆยังอยู่ในขั้นประเมินกัน สิ่งที่ประเมินได้นั้นเป็นวัตถุและเงินทอง หากสิ่งที่เสียหายที่ประเมินค่าไม่ได้ และเป็นภาวะนำวิกฤตกังวลสำหรับโลกและสังคมมนุษย์ก็คือ ความเสียหายทางจิตใจซึ่งจะต้องส่งผลต่อไปอีกสำหรับคนหลายรุ่น

(กิ น รี 79 / ปัจจุบัน)

(8) นอกจากนี้ยังมีการแสดงสัตว์รูปร่างผิดธรรมชาติ ถูกนำมาออกงานวัด จนทำให้คนไทยพูดกันติดปาก ที่ว่าหากมีของประหลาดจะต้องนำไปออกงานวัด

(กิ น รี 19 / ปัจจุบัน)

(9) นางมโนราห์รู้ว่าต้องถูกประหารหมดหนทางแก้ไขจึงคิดหนี

(กิ น รี 4 / ปัจจุบัน)

(10) หากทุกคนยังปล่อยให้ป่าถูกทำลายต่อไปเราต้องไม่เหลือทั้งป่า สัตว์ป่า หรือแม้แต่หน้าอีกต่อไป

(กิ น รี 139 / ปัจจุบัน)

(11) เมื่อถึงตอนนี้ ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องกลับสู่ชายฝั่ง โสโลกที่สับสนวุ่นวาย อีกครั้ง แต่ความสวยงามของท้องทะเลทำให้เราแน่ใจว่าจะต้องหาโอกาสกลับมาอีกครั้ง

(กิ น รี 86 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(12) คนที่ไปเที่ยวเกาะแห่งนี้รู้ได้เลยว่าต้องมีเงิน เพราะต้องนั่งเครื่องบินเล็ก

(กิ น รี 66 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(13) ทั้งเชื่อกันว่าประเทศไทยจะต้องเป็นศูนย์กลางทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสิ่งแวดล้อมและเสื้อผ้าสำเร็จรูปได้แน่นอน

(กิ น รี 110 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(14) ผลงานของเขาที่ครั้งหนึ่งเคยได้รับการชื่นชม ก็จะถูกบันทึกไว้ในความทรงจำของประชาชนตลอดไป ทั้งยังเป็นสมบัติอันมีค่าในทางประวัติศาสตร์ที่ชนรุ่นหลังต้องรำลึกและจดจำ

(กิ น รี 23 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(15) ถ้าจะให้ได้บรรยากาศแท้ของฮ่องกง ก็ต้องแวะไปที่ถนนแลตเตอร์

(กิ น รี 143 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(16) นักท่องเที่ยวทั่วโลกได้รับรู้ความสวยงามอันเป็นนิรันดร์กาลของป่าแห่งนี้ จากบทเพลงที่มานใจอันมีสตรีาส์จูเนียร์ได้รจนาถึงก่อนที่จะเดินทางเยือนป่าแห่งนี้เสียอีกและเสียงแหว่หวานของเพลงนี้แหละเป็นแรงดึงดูดใจเป็นเสน่ห์ชวนใจให้ทุกคนได้เดินทางเยือนกรุงเวียนนา แล้วจะต้องหาโอกาสไปเที่ยวป่าเวียนนา ว่างด้วย

(กิ น รี 145 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(17) ...และแน่นอนที่สุดในป่าที่อุดมสมบูรณ์เช่นนี้ย่อมมีสัตว์ที่อาศัยหากินอยู่มากมายมรดกทางธรรมชาติของป่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจทั้งของชาวออสเตรเลียและนักเดินทางจากต่างแดนทั่วโลกที่จะต้องหาโอกาสเข้าไปเยือนทั้งพักกายพักใจและรักษาตัว

(กิ น รี 144 / ป ัจ จ ุ บ ัน)

(18) เรื่องราวของราชวงศ์และชาวเมืองนับเป็นประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้คู่กับผืน
นี้รวมทั้งเรื่องที่มีผู้มาเยือนต้องกล่าวขวัญถึงในโคลนาฏกรรมที่ไม่มีใครทราบมูล
ความจริงของการสวรรคตของมกุฎราชกุมารราชวงศ์แฮปลบวร์ก

(กิณี 145 / ปัจจุบัน)

(19) สำหรับผู้ที่ชอบดอกไม้และสวน เห็นจะต้องตรงไปที่เขตห้องทุ่ง ซึ่งนับว่า
เป็นเขตที่สองในงานเขตนี้

(กิณี 103 / ปัจจุบัน)

(20) หากชิมดับหนาน อเวนิว วัน จะต้องลืมคำว่า ไม่ชอบกินดับ ไปตลอดชีวิต

(กิณี 22 / ปัจจุบัน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ง. คำ ได้

คำ ได้ มีกระบวน 3 แบบ ได้แก่

กระบวนแบบที่ 2 คำ ได้ อยู่หน้าบุพบทวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา สมัยรัชกาลที่ 5 และสมัยรัชกาลที่ 6

สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) บาบอันตัด...สงมิให้ได้แก่ผู้บรือ

(จารึก 5/ สุโขทัย หน้า 43)

(2) อนึ่งเจ้าพระยาบงรักปู้ด้วยใจจริงไสร้ โทษอันสาบานอย่าให้ได้แก่ปู้สักอัน

(จารึก 5/ สุโขทัย หน้า 49)

สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) แลรัตนบันดาได้แก่พณหัวเจ้า

(จดหมายเหตุ 2 / อยุธยา หน้า 14)

(2) แลรัตนบันดาได้แก่พระเจ้าหัว

(จดหมายเหตุ 2 / อยุธยา หน้า 14)

(3). แลซึ่งเป็นจังกอบได้แก่เรา

(จดหมายเหตุ 2 / อยุธยา หน้า 14)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าบุตรหลานที่เกิดตั้งแต่ปีมโรงสัมฤทธิศก จำเวญไวยอายุได้ 15ปี ขึ้นไปอีก นับว่ารู้เคียงสาการนิคชอบแล้วบิดามารดาญาติผู้ใหญ่จะเอาไปขายประจำเชิง กระจายดอกเบีย ท่านใส่ชื่อในกรรมธรรมไชร์ ต้องให้มันตัวเรือนเบียรู้เหนง กำหนงแกงไคเขียนชื่อไว้เปนสำคัญ จึงเปนสิทธิได้แก่เจ้าสินค่าตัวมัน

(ประกาศ 3 / 5 หน้า 125)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ประเภทลหุทัณฑ์ เป็นอาญาสำหรับผู้ที่บังคับบัญชาโดยตรงมีอำนาจกระทำ ได้แก่ ผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาของตน

(ประกาศ 6 / 6)

(2) ประเภทมัธยมทัณฑ์ เป็นอาญาสำหรับผู้ที่อยู่บังคับบัญชาสูงสุดมีอำนาจจะกระทำ ได้แก่ ผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาของตน มีอยู่เป็นนานาสถาน

(ประกาศ 6 / 6)

กระสวนแบบที่ 4 คำ ได้ อยู่หน้านามวลี ที่ละรูป เป็นคำกริยากรรม

ปรากฏพบบางสมัย คือ สมัยสุโขทัย สมัยรัชกาลที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 5 สมัยรัชกาลที่ 6 และสมัยรัชกาลที่ 7-8

สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) ขนาดราชาศตวรรษศาสดรอันท่านแต่ง ได้คำสินจ้างตนก็ได้ ได้คำตนชูกี้ ได้ ได้ของผุ่่งนั้นก็ได้

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 65)

(2) บิดนขาตพระแลพระพุทธานะด้วยประสาทศรัทธานานาประการ โดย
อำนาจทานอันตนได้ เพื่อจะให้เป็นเสบียงอันอุดม

(จาริก 6 / สุโขทัย หน้า 68)

(3) และท่านเสด็จขึ้นมาให้ทานข้างเผือกและราชรถแก่พระสงฆ์ทุกเมือง และ
ยอมได้เองเมื่อท่านขึ้นมาในนี้ไซ้

(จาริก 6 / สุโขทัย หน้า 68)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) แลซึ่งจะเอาอยุธยาครานี้เราจะแต่งการเป็นงานปีจึงจะได้

(พงศาวดาร / 3 หน้า 124)

(2) ขณะนั้นในกองทัพขัดเสบียง แต่งกองออกลาดนามิได้ ที่ได้บ้างซื้อขายแก่
กันเป็นทะนานละเพ็อง

(พงศาวดาร / 3 หน้า 135)

(3) ณ เดือนยี่ข้างขึ้นได้แต่งให้ท้าวเพี้ยไปกวาดเอาครอบครัวเมืองมุกดาหาร ซึ่ง
ตกค้างอยู่แขวงเมืองชุมพร เมืองห้อง เมืองพลานได้มาอีก

(จดหมายเหตุ 67 / 3 หน้า 243)

(4) อนึ่งโปรดเกล้าสั่งว่าให้ ข้าราชการของข้าไปศักดิ์ซึ่งกองทัพได้ไว้ นั้น ข้าราชการ
ชำระได้กับเพี้ย

(จดหมายเหตุ 67 / 3 หน้า 245)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ฝ่ายเจ้าเมืองมลวันชาวหงสา ซึ่งสมเด็จพะนเรศวรเป็นเจ้าจับได้ให้ปล่อย
กลับไปนั้น เมืองโพธิสัตว์ปัตบองเราได้แล้ว

(พงศาวดาร / 4 หน้า 231)

(2) ให้ตุลาการเรียกค่าฤชาเชิงประกัน 2 บาท ที่นั่งวงกาสสิ่งเพ็อง สิบพยาน 1
บาท 2 สลึง ชันสูตร 1 บาท 2 สลึง เบี้ยเลี้ยงเพ็อง 1 ชี สองสถาน 2 สลึงเพ็อง
รักษาสำนวน 3 บาท คัดกระทงแกลง 1 สลึง ชีขาด 1 สลึงเพ็อง ไบสัท 1 บาท 2

สลึง ทุเลา 2 สลึงเพ็อง ดิง 2 สลึงเพ็อง รวม 3 ตำลึง 3 บาท ช่างละเท่านี้ แต่
สิบหยิบหนึ่งเอากับผู้ได้

(ประกาศ 3/4 หน้า 14)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง
ได้แก่

(1) ได้ถามถึงผลประโยชน์ที่พระราชทานเป็นส่วนลดในการเก็บภาษีอากร พวก
กำนันว่ายังไม่ได้รับ ถามซ้ำหลวงก็ได้ความจริง เพราะความเข้าใจยังเป็นอย่าง
เก่า กล่าวคือจะต้องเก็บเงินให้เสร็จสิ้นจนไม่ติดค้างแล้วจึงจะแจกส่วนลด
ความเข้าใจอย่างนี้เป็นความเข้าใจผิดแท้ ด้วยการที่จะแจกส่วนลดต่อเมื่อเก็บ
แล้วเสร็จนั้น แม้จะเป็นข้อบังคับโดยมุ่งหมายจะให้ผลมีตาม ที่เคยเห็นมาแต่
ก่อนกำนันมักจะไม่ใคร่ได้เสียโดยมาก

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 29)

(2) ทุกวันนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นกำลังสำคัญของราชการตามหัวเมือง ควรจะ
ต้องทำนุบำรุงโดยอย่างที่สุดที่จะทำได้ เรื่องส่วนลดภาษีอากรเป็นผลประโยชน์
ที่กำนันจะได้ ควรจะต้องให้ได้จริงๆ

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 29)

(3) แต่เห็นว่าการนี้เกี่ยวแก่ผลประโยชน์ของพวกทำโรงหีบ แลเห็นว่าพวกโรง
หีบเป็นผู้ชำนาญในการนี้ จึงเรียกมาปรึกษาว่ารัฐบาลควรจะมีการเก็บเงินใด
ที่จะได้ประโยชน์เงินภาษีอากรตามสมควรจะได้

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 29)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) เรื่องพระร่วงสวดยน้ำกับขอมดำดิน ซึ่งข้าพเจ้าได้อธิบายมาเรื่อง 1 แล้วนั้น
เป็นต้น ชนิด 1 อีกชนิด 1 เป็นเรื่องที่ไทยเราได้มาจากมัธยมประเทศ

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 47)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ทีนี้จะกราบทูลถึงเรื่องจักร ตามความรู้ที่ได้มาจากหนังสือวินัยมุข
(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 / 7-8 หน้า 49)
- (2) ทับ เป็นหมายเอาที่ได้มาแต่เรื่องรามเกียรติ์ ว่าเป็นเครื่องมือของเทวดา
(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2 / 7-8 หน้า 38)
- (3) พระตำราสแนะนำเรื่องข้าวหลาม กล่าวกระหม่อมได้เคยปฏิบัติมาก่อนแล้ว
เมื่อเวลาเดินทางกันดาร เจ้าพระยาเทเวศร์สอนให้ ท่านได้มาจากพวกพนักงาน
กรมม้า
(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 / 7-8 หน้า 78)

กระบวนแบบที่ 5 คำ ได้ อยู่หน้านามวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัย
จนถึงสมัยปัจจุบัน

สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 54 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ชื่อได้ข้าศึกฆ่าเสีย หัวฟ่งหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี
(จารึก 4/ สุโขทัย หน้า 43)
- (2) ชื่อได้ฝูงเหยียดเคียดคู่แค้น ได้ฝูงใส่...ปลา ยาในข้าวกิน และจักให้ถึงที่ล้ม
ที่ตายดังอันก็ดี บ่อ่อนฆ่า บ่อ่อนตีสัก
(จารึก 4/ สุโขทัย หน้า 43)
- (3) คาบพ่อขุนนำถมตายได้เมืองสุโขทัยแก่พ่อขุนตายพ่อขุนนำถมต่อหัวช้าง
ด้วยอีแดงพุลึง...ได้เมืองแก่พ่อขุนนำถม
(จารึก 4/ สุโขทัย หน้า 43)
- (4) อันนี้ได้ลูกพ่อขุนศรีนาวนำถมผู้หนึ่งชื่อพระยาผาเมืองเป็นขุนในเมืองวาด
(จารึก 4/ สุโขทัย หน้า 43)
- (5) พ่อขุนบางกลางหาวได้เมืองศรีสุทโธล
(จารึก 4/ สุโขทัย หน้า 43)

- (6) ฎได้หมากส้มหมากหวานอันใดกินอร้อยกินดี ฎเอามาแก่พ่อฎ
(จารึก 1/ สุโขทัย หน้า 8)
- (7) ฎไปที่บ้านท่าเมือง ได้ช้างได้วงได้บัวได้นางได้เงินได้ทองฎเอามาเวนแก่พ่อ
ฎ
(จารึก 1/ สุโขทัย หน้า 8)
- (8) พี่ฎตายจึงได้เมืองแก่ฎ
(จารึก 1/ สุโขทัย หน้า 9)
- (9) ...ได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวพุงหัวรบก็ดี บ่ร่าบตี
(จารึก 1/ สุโขทัย หน้า 9)
- (10) พ่อขุนบางกลางหาวได้ชื่อศรีอินทราทิตย์
(จารึก 6/ สุโขทัย หน้า 64)
- (11) ช้างนั้นตามตีบหย่า จึงได้ช้างสรายนั้นมาให้แล
(จารึก 6/ สุโขทัย หน้า 67)
- (12) มหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุนีนัน บัดเข้าบุญเข้าบาป บัดหัวมัดให้ บัดได้
มัดเสีย ได้สุขได้ทุกข์ เวียนสลับกลับไปมา
(จารึก 6/ สุโขทัย หน้า 68)
- (13) ลางแห่งได้คอได้ตน ลางแห่งได้ผมได้แขน ลางแห่งได้หัว ตกไกลแลสิ้น
หาม จึงเอามาได้
(จารึก 6/ สุโขทัย หน้า 70)
- (14) พระโพธิสัตว์ไถนาได้ก้อนทองด้วยขี้ไถศักระหนึ่ง
(จารึก 46/ สุโขทัย หน้า 416)
- (15) ...ตนจะเพิงได้บำเหน็จแลฤา
(จารึก 19/ สุโขทัย หน้า 162)

สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 31 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าท่านทั้งหลายได้กัลยามิตรเป็นบุคคล อันก่อปรทั่วยปัญญาแลมีปรกติอยู่ เป็นศุขอันดี...

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 88)

(2) อันว่าพระยาข้างคือโยคาวจรอันได้นิพพิทานุปีตนาญาณแล้วนั้น มิได้ยินดี ในสังฆารธรรมทั้งปวง

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 88)

(3) อันว่าโยคาวจรผู้ปรารถนาพ้นจากวัฏสงสาร ก็พึงเจริญวิปัสนากรรมฐานให้ ได้นิพพิทานุปีตนาญาณ

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 88)

(4) อันว่าโยคาวจรผู้ได้โสดาผลแล้ว จะปรารถนาเอาสกิทาคามีผลนั้น ก็พึง เจริญวิปัสนากรรมฐานเผือกามราค พยาบาทอันหยาบนั้นเสีย ด้วยเพลิงคือ อนาคตามิมรรคญาณก็จะได้อนาคามีผล

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 88)

(5) อันว่าโยคาวจรได้อนาคามีผลแล้ว และจะปรารถนาเอาอรหรรตผล ก็พึงเจริญ วิปัสนากรรมฐาน จึงจะได้อรหรรตผล

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 88)

(6) สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเอาเมืองเหนือ และได้เมืองเหนือทั้ง ปวง

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 45)

(7) เสด็จไปเอาเมืองนครหงส์คำ แลเมืองแสงใต้เมือง

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 48)

(8) แลพญาไลแก้ว แลพญาคำแห่งเจ้าเมืองชากรุงวอออกต่อรบท่านาได้ตัว
พญาไลแก้วแลจับได้ตัวหัวพญาแลเสนาขุนหมื่นครั้งนั้นมาก

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 56)

(9) ครั้นนั้นได้เชลย 120000

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 46)

(10) พญาขลียงนำมหาราชมาจะเอาเมืองพิศณุโลก เข้าปล้นเมืองเป็นสามารภ
มิได้เมือง

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 48)

(11) แลเข้าปล้นเมืองถึงเจ็ดวัน มิได้เมือง

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 48)

(12) พระกลาโหมยกพลไปเอาเมืองสุโขได้เมืองคืนดุจเก่า

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 48)

(13) ศักราช 833 เกาะศก ได้ข้างเมือง

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 56)

(14) สมเด็จพระรามาธิบดีเสด็จไปเมืองนครลำปางได้เมือง

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 55)

(15) แลณวัน 3 4 คำ ได้เมือง

(พงศาวดาร / ออยุธยา หน้า 54)

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 47 ครั้ง

ได้แก่

(1) ถ้าพอจะเอาเรือรบซ่อนไว้ได้ ก็ให้ซ่อนไว้ ให้แต่งกองออกล้อมให้เสียกลแล้วก็ให้ตัดท้ายตัดกลางบุกรุกเข้าไป จึงจะได้ชัยชนะด้วยง่าย

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 124)

(2) ฝ่ายทหารพลเรือน ได้เชลยไทย ชาวกรุงเทพฯ นำเข้ามาทูลเกล้าฯ

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 125)

(3) ให้กองทัพออกรบตะลุมบอนพันแห่งเขมรตายประมาณ 100 มีเศษ จับได้เชลยเป็น 27 ตน เข้าค่ายได้ปืนแก้ว 50 บอก

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 125)

(4) อนึ่งทรงพระกรุณาให้อาหารนาพระสงฆ์ญวนทุกอารามแขวงเมืองพุทไธมาศเข้ามาในราชฐาน แล้วพระราชทานจิวรแพรทุกพระองค์ มิได้จิวรนั้นพระราชทานเงิน

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 134)

(5) ให้ลอกเอาบัญญัติต่อมหาดไทยกลาโหมตรวจเอาตัวพระหลวงขุนหมื่นไพร่ตามบัญญัติ ได้นาย 119

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 137)

(6) ...ถามไ้ความว่า พระญานประสิทธิ์กระทำความผิด

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 137)

(7) พระยาพิชัยเกณฑ์คนเมืองลับแล เมืองฝาง เมือง...กองหลวงพิชัยได้คน 400

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 138)

(8) ฝ่ายเขมรก็ต่อสู้ยิงกองทัพด้วยธนูหน้าไม้ ถูกไพร่ทหารในกองทัพเจ้าพระยาอนุรักษภูธร 60 เศษทัพพระยาโกษา 20 เศษ แต่จะได้อันตรายล้มตายสักคนหนึ่งหามิได้

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 139)

(9) ถ้าทนกั้วทหารบุกรุกเข้าไปญวนกระโดดน้ำหนีไป ได้เรือเครื่องศัสตราวุธ เป็นหลายแห่งหลายตำบล

(พงศาวดาร /ธนบุรี หน้า138)

(10) อนึ่งจมีนศรีเสาวรักษ์.. หลวงมหามนตรีได้บุตรพระยาราชาเศรษฐี 2 คน นำมาทูลเกล้าฯถวาย

(พงศาวดาร /ธนบุรี หน้า 143)

(11) บรรดาข้าทูลละอองฯฝ่ายทหาร พลเรือน บรรดาซึ่งได้ญวนผู้หญิงไว้ให้เอามาทูลเกล้าถวายให้สิ้น

(พงศาวดาร /ธนบุรี หน้า 139)

(12) อนึ่งเจ้าจ้อยบุตรเจ้าฟ้าอภัยมาอยู่ด้วยราชาเศรษฐีลงเรือหนีไปได้ตัวมา

(พงศาวดาร /ธนบุรี หน้า 142)

(13) ...ให้ลงพระราชอาญาจำไว้บรรดานายทัพนายกองเงินทั้งปวงก็มีได้เนื้อความ

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 142)

(14) ...ให้ลงพระราชอาญาเขียนถามยกหนึ่ง ก็ยังมีได้เนื้อความ สั่งให้พระยาจันทบูรเป็นกระลาการถามให้ได้เนื้อความพระยาจันทบูรไปสืบได้เงินซึ่งพาไปไว้ นั้นมาทูลเกล้าฯถวาย

(พงศาวดาร ธนบุรี หน้า 138)

(15) ...จะทำสงครามสืบไปเบื้องหน้า ได้บ้านเมืองแล้ว ลูกเจ้านายก็จะเอาไว้เป็นอาณาประโยชน์แก่ตนเอง

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า146)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 58 ครั้ง

ได้แก่

(1) พระยาจันจันตุ ให้ทัณฑ์บนแก่พระยาละแวกว่าจะเอาเมืองให้จงได้ ถ้ามิได้ให้ลงโทษถึงสิ้นชีวิต มิได้เมืองเพชรบุรี พระยาจันจันตุกลัวพระยาละแวกจะลงโทษ พระยาจันจันตุก็พาเอาครัวอพยพทั้งปวงหนีเข้ามายังพระมหานครศรีอยุธยา

(พงศาวดาร / 1 หน้า 212)

(2) พระนเรศวรมหาราชธิราชขบพิตรเป็นเจ้า ก็พาเอาเจ้าเมืองชุมเมืองคังคนโทษขึ้นกราบบังคมทูลถวายพระเจ้าหงสาวดี แจ้งข้อราชการสงครามซึ่งได้ชัยชนะนั้นทุกประการ

(พงศาวดาร / 1 หน้า 223)

(3) อันแผ่นดินพระมหานครศรีอยุธยา กับแผ่นดินเมืองหงสาวดีขาดจากทางพระราชไมตรีกันเพราะเป็นอกุศลกรรมนิยมสำหรับที่จะให้สมณพราหมณ์ประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อน

(พงศาวดาร / 1 หน้า 212)

(4) ทหารกองหน้าจับได้พระยาเชียงแสนและแสนหลวง ล่ามแขกมาจจจจจลูกแม่นมพระเจ้าเชียงใหม่ได้ช้างม้าเป็นอันมาก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 214)

(5) ... ได้พาม้ามอญลาวเชียงใหม่ล้านช้างไทยใหญ่ชายหญิง

(พงศาวดาร / 1 หน้า 214)

(6) ... ได้เรือรบเรือเสบียง และได้เครื่องสรรพยุทธ์ เครื่องม้าปืนใหญ่ จักรมณฑก นกสับมาก และได้เครื่องราชาบริโศคพระเจ้าเชียงใหม่

(พงศาวดาร / 1 หน้า 220)

(7) ... จึงตรัสสั่งตำรวจให้เอาลาวเชลยที่จับมานั้นคนหนึ่ง ไปตัดศีรษะเสียบไว้ที่ตรงเรือพระศรีสุพรรณมารีราชให้ได้รับความเจ็บอายแก่คนทั้งหลาย

(พงศาวดาร / 1 หน้า 224)

(8) ...และจึงกราบทูลซึ่งเหตุอันสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากระทำประจานให้ได้
ความอภัยสละอาย

(พงศาวดาร / 1 หน้า 224)

(9) พระศรีสุพรรณมาราชกราบทูลว่า ข้าพระเจ้าไปช่วยราชการศึกครั้งนี้ได้
ความอภัยสลดอายนัก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 225)

(10) ...ซึ่งเจ้าพระยากำแพงเพชรพ่ายเข้ามาให้ข้าศึกได้ใจดังนี้เราจะไว้ข้าม
ขอบจึงมีพระราชโองการตรัสถามโหราจารย์ว่ายังจะได้เมืองสวรรคโลกหรือ
โหราจารย์ถวายบังคมทูลพระกรุณาว่าจะได้เมืองสวรรคโลก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 245)

(11) แลปลุกหอรับขึ้นให้สูงเทียมกำแพงเมือง และเอาพลปืนไฟขึ้นบนหอรับ
นั้นให้ยิงชมเข้าไป อย่าให้ชาวเมืองยิงพุ่งแทงทหารผู้ป็นนั้นได้ เห็นจะได้เมือง
โดยง่าย

(พงศาวดาร / 1 หน้า 246)

(12) ทหารได้ตัวพระยาสวรรคโลกในวัดนั้นมาถวาย

(พงศาวดาร / 1 หน้า 231)

(13) ท้าวพระยาหัวเมืองทั้งหลาย ยกช้างม้าและพล 10000 ออกไปตีทัพพระยา
พะสิม ณ เขาพระยาแมน ทัพหน้าข้าศึกก็ ได้รบพุ่งกัน ข้าศึกก็แตกฉานแก่พล
ข้าหลวง ก็ได้ช้างม้ามามาก และได้ช้างชื่อ

(พงศาวดาร / 1 หน้า 234)

(14) สมเด็จพระนเรศวรบรมราชาธิราชบาทพิตรเป็นเจ้าทรงพระแสงปืนนกสับ
ยิงถูกนายม้าผู้ตี และได้ดาบทองและม้านั้นถวาย

(พงศาวดาร / 1 หน้า 235)

(15) ชาวทหารอาสาได้ฟันแทงข้าศึกตายมาก ได้ช้างม้าและเชลยส่งมาถวาย

(พงศาวดาร / 2 หน้า 235)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 94 ครั้ง

ได้แก่

(1) เมืองไทรแต่ก่อนมาได้เมืองได้เมืองกลางเป็นด่านกันกันหน้าอยู่ บัดนี้เมือง
กลางก็เสียแก่ข้าพม่าข้าศึก

(จดหมายเหตุ 34 / 2 หน้า 134)

(2) ถ้าได้เสบียงอาหาร ปืน กระสุนดินดำ ซึ่งจะรักษาบ้านเมืองพร้อมมูลขึ้นเมื่อ
ใด จึงจะให้ไปตั้ง ณ เกาะเมืองกลาง

(จดหมายเหตุ 34 / 2 หน้า 135)

(3) พระกบิตันพานิชจัดได้ปืนแฝด 7 ลำกล้อง บอก 1 หน้่าฝรั่ง 1

(จดหมายเหตุ 34 / 2 หน้า 136)

(4) ...จึงทรงพระกรุณาตรัสว่าให้ทำทางว่าวชื่อคนดำบลบ้านมายืนแต่ใน
กรุงเทพพระมหานครให้เสร็จหาได้ความอีกประการใดต่อไปนี้

(จดหมายเหตุ 13 / 2 หน้า 36)

(5) เมื่อเจ้าพระยาสงขลาตายได้สติอยู่หรือ จะเผาเมื่อใด

(จดหมายเหตุ 19 / 2 หน้า 234)

(6) อนึ่งสิ้นเกล้าฯทั้งสองพระองค์ทรงพระกรุณาจะใคร่ได้เสื่อเป็นมาทอดพระ
เนตร

(จดหมายเหตุ 4 / 2 หน้า 56)

(7) ...ให้พนักงานรับไว้ ได้ดอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการครบตามบอก

(จดหมายเหตุ 5 / 2 หน้า 60)

(8) แล้วพระยากลั่นตันคิดอ่านกับพระยาตำมั่งผู้น้องกลับมาตีระตูปกาลันจึง
ได้เมืองกลั่นตันคืน

(จดหมายเหตุ 9 / 2 หน้า 87)

(9) ถ้าชำระค่ากล่าวได้ความประการใดให้บอกเข้าไปให้แจ้ง

(จดหมายเหตุ 9 /2หน้า 97)

(10) ถ้าหมื่นสุระลาโหดแขกมีชื่อซึ่งไปลาดตระเวนจับพม่ากลับมาได้ราชการ
ประการใดให้เร่งรีบบอกเข้าไปโดยเร็ว

(จดหมายเหตุ 9 /2หน้า 89)

(11) พระยาพลสงครามขุนหมื่นชาวด่านเมืองเพชรบุรีจับได้อ้ายพม่าเมืองทวาย

(จดหมายเหตุ 9 /2หน้า 89)

(12) เข้าซิวเพลจับอ้ายพม่าได้คนหนึ่ง ส่งเข้าไปถามได้ความว่า อเติงนูนยังตั้ง
อยู่ ณ เมืองทวาย

(จดหมายเหตุ 9 /2หน้า 92)

(13) ถ้าข้าหลวงรังวัดได้จำนวนนา คงเรียกมากนักน้อยเท่าใดให้หักลดให้กำนัน
ตามธรรมเนียม

(จดหมายเหตุ 26 /2หน้า 115)

(14) ...แลให้ท่านผู้ครองนครคิดอ่านสุดแต่ให้ได้พริกไปทันสำเนาให้จงได้

(จดหมายเหตุ 26 /2หน้า 116)

(15) ถ้าได้ข่าวว่าอ้ายสลัดศัตรูและญวนเหล่าร้ายเล็ดลอดเข้ามาจับผู้คน
ประการใด ก็ให้ออกก้าวสกัดติดตามบพุ่ง

(จดหมายเหตุ 30 / 2 หน้า 78)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 91 ครั้ง

ได้แก่

(1) ทุกวันนี้ทรงผ่อนปรนใช้การหนักเบาให้เท่าเสมอทั่วไปโดยพระทัยกอบไป
ด้วยพระมหากรุณามีให้ได้ความเดือดร้อน

(จดหมายเหตุ 7 /3 หน้า 23)

(2) กองทัพได้เป็นคาบศिला 5 บอก

(จดหมายเหตุ 16 / 3 หน้า 17)

(3) แลใช้การเบ็ดเสร็จให้ได้ความยากแค้นเดือดร้อน

(จดหมายเหตุ 16 / 3 หน้า 17)

(4) ห้ามอย่าให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนายบ้าน... นำนายอากรขนอนตลาด เบิกเรียกเอาอากรค่าน้ำ สมภักษร หัวป่าค้ำที่ค่าน้ำเชิงเรื่อนตลาดห้อมีหัวของ ค้ำค่านับสารแลเก็บเรือยิมเรือแจวจังกุด กันเชียงต่อพาย ช้างม้าโคกระบือ เครื่องอัญมณีของหมู่ไพร่หลวงไปให้ได้ความยากแค้นเดือดร้อนเป็นอันขาดที่ เดียว

(จดหมายเหตุ 7 / 3 หน้า 23)

(5) ถ้าขุนด่านไปสืบได้ความจริงเหมือนหนังสือย้ายสุทธิสารแล้ว ถ้านายทัพ นายกองซึ่งอยู่ ณ เมืองโคราช เห็นจะยกขึ้นไปกระทำเอาไชยข่านะได้

(จดหมายเหตุ 23 / 3 หน้า 187)

(6) ...จับย้ายเพียนามตาแสงกับไพร่ 3 คน ถือนหนังสือย้ายสุทธิสารไปถึงย้าย อุปราชได้หนังสือลาวฉบับหนึ่ง

(จดหมายเหตุ 23 / 3 หน้า 189)

(7) กองทัพได้เป็นคาบศิลาบอก 1

(จดหมายเหตุ 16 / 3 หน้า 17)

(8) ถ้าได้ย้ายลาวซึ่งหนีอีกมากน้อยเท่าใดจะบอกลงมาครั้งหลัง

(จดหมายเหตุ 16 / 3 หน้า 18)

(9) แลนายบุญรอด จีนฮิม จีนเมือง ซึ่งแต่งให้ไปสืบข่าวราชการ ณ เมืองพุทไธ มาศ เมืองไชยอน กลับเข้ามา ได้ความประการใด จึงจะเร่งรีบบอกเข้ามาให้ ทราบ

(จดหมายเหตุ 63 / 3 หน้า 115)

(10) ...ได้ความประการใดข้าพเจ้าจะบอกมาครั้งหลัง

(จดหมายเหตุ 63 / 3 หน้า 116)

(11) ...ให้หมื่นภักดีไพโรสารกลับไปเมืองเขมรสืบข่าวราชการดูอีก ได้ความประการใด จึงจะบอกขึ้นมาครั้งหลังถ้าได้ความประการใด จึงจะบอกมาครั้งหลัง

(จดหมายเหตุ 63 / 3 หน้า 117)

(12) ถ้าได้ความแล้ว ก็ให้ยกไประดมตีเสียให้ยับเยินเอาไชยขำนะให้จงได้

(จดหมายเหตุ 63 / 3 หน้า 117)

(13) ให้คิดอ่านสืบสวนให้รู้ความจริงว่าผู้ใดจะชั่วจะดีผิดแลชอบให้ได้ความจริงได้

(จดหมายเหตุ 63 / 3 หน้า 117)

(14) เจ้าเมืองเวียงจันทน์เป็นคนอันทพาลคิดการไม่ชอบคนเดียว จึงพาให้ไพร่บ้านพลเมืองได้ความเดือดร้อนผู้คนชายหญิงให้เลิกแตกกระจัดกระจายอดเข้าปลาอาหารเจ็บไข้ได้ความลำบาก

(จดหมายเหตุ 15 / 3 หน้า 14)

(15) เจ้าเมืองนครพนมก็ทางบ้านเมืองเสียหายนี้ไปด้วยกองทัพกรุงฯ ได้แต่เจ้าเมืองป่าสัก

(จดหมายเหตุ 15 / 3 หน้า 14)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 59 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...อย่าให้เอาเงินในสินเดิมมาแบ่งปันให้แก่หลานเลย ด้วยเหตุว่าหลานได้ส่วนแบ่งในสินสมรสมากกว่าที่จะได้ส่วนแบ่งปันในสินเดิมแล้ว

(ประกาศ 1 / 4 หน้า 1)

(2) ถ้าได้ตัวผู้หนีไปไต่ถามได้ความจริงว่าอยู่ภูมินั้น ก็จะทำให้เจ้าของภูมินั้นเสียสินบนให้แก่คฤหัสถ์ตามมากน้อย

(ประกาศ 2/4 หน้า 4)

(3) บุตรของผู้ตายนั้นนับเนื่องอยู่ในหลาน เป็นสัมพันธญาติหาใช่ผู้อื่นไม่ ควรจะให้บุตรผู้ตายซึ่งเป็นหลานได้ส่วนแบ่งปันทรัพย์มรดกในสินเดิมบ้าง

(ประกาศ 1/4 หน้า 2)

(4) ตั้งแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าชายหญิงสมรสด้วยกัน เขาตายจากกัน สินเดิมมากน้อยเท่าใดให้ทำเป็น 10 ส่วน ให้หลานซึ่งเป็นบุตรของผู้ตายได้ส่วนแบ่งปันคนหนึ่ง ให้ได้ส่วนหนึ่ง

(ประกาศ 1/4 หน้า 3)

(5) บางทีโจทก์ฟ้องหากกล่าวโทษให้เรียกจำเลยก็ดีร้ายรับเป็นสังฆัตตพวกเพื่อนก็ดี ตูลาการได้ตัวจำเลยผู้ต้องชดมาพิจารณาไม่เป็นสัง ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมให้กับตุลาการไปดังนี้

(ประกาศ 3/4 หน้า 14)

(6) บางทีตุลาการได้ตัวผู้ร้ายผู้ทำผิดเป็นเสี้ยนหนามแผ่นดินมาพิจารณารับเป็นสัง ครั้นได้ตัวพวกเพื่อนมาจำตรวนไว้พิจารณายังหาได้ความจริงตามชัดไม่ นายพะท่ามะรงผู้คุมเรียกเอาค่าธรรมเนียมลดชื่อ 1 บาท

(ประกาศ 3/4 หน้า 14)

(7) ถ้าชำระได้ความเป็นสังก็จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานรางวัลให้แก่ผู้โจทก์นั้นโดยสมควร

(ประกาศ 3/4 หน้า 14)

(8) ถ้าได้ตัวแล้วก็จะให้พระราชคณะในพระอารามนั้น เสียสินบนให้แก่คฤหัสถ์ผู้จับนั้น

(ประกาศ 10/3 หน้า 38)

(9) แล้วค้นหาถูกกฎหมายห้ามกำปั่น ได้ถูกกฎหมายกำปั่นในหีบหนึ่ง

(ประกาศ 10/4 หน้า37)

(10) ถ้าโจทก์จำเลยเอาเงินค่าฤชามาเสียให้แก่ตุลาการ ให้ตุลาการจดหมาย
ปิดตราให้กับคู่ความว่าได้ค่าฤชาของผู้นั้นไว้

(ประกาศ 3/4 หน้า 16)

(11) ราษฎรได้รับความเดือดร้อนป่วยการทำมาหากินแลขาดราชการงานโยธา

(ประกาศ 3/4 หน้า 16)

(12) จำแดงเจียมกับจีนทกมีบุตรด้วยกันคนหนึ่ง จะไม่ได้ส่วนทรัพย์ของปู่ย่า
บ้างหรือ

(ประกาศ 1/4 หน้า 3)

(13) แต่ตัวย้ายเสนนั้นหนีไปยังไม่ได้ตัว

(ประกาศ 10/4 หน้า 38)

(14) มีผู้ มาว่าพิจารณาได้ความจริงให้ปรับไหมผู้นั้นโดยฐานละเมิดตาม
บรรดาศักดิ์ทั้งผัวทั้งเมียเป็นพินัยหลวง

(ประกาศ 11/4 หน้า 9)

(15) มีผู้มาว่าตุลาการพิจารณาได้ทรัพย์สินของคืนทรัพย์นั้นไม่ควรจะคืนให้กับ
เจ้าของ

(ประกาศ 11/4 หน้า 10)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 58 ครั้ง

ได้แก่

(1) ขึ้นชื่อว่าผู้ชายทุกวันนี้แรงน้อยจะนวดแต่ละทีเหมือนยกเขาพระสุเมรุหน่อย
ใจว่าได้ความทุกข์ยากเสียจริงๆ

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 5)

(2) แวะซื้อของที่โรงจํานำ มีของทองคำที่ฟังจะซื้อได้แต่กำไรที่ส่งเข้ามาคู่เดียว

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 12)

(3) กับตันเรืออะไรยังจําไม่ได้ แต่ท่าทางดีเปนนายทหารเรือกองหนุน ได้ตราเจ็กถึงดวงติดอก

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 18)

(4) ...แล้วถามเขาว่าเขาให้อะไรบ้าง แกตอบเก่งกว่าไม่ได้ขอ ได้แต่เซอติพิเกด

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 18)

(5) วันนี้จะถึงใกล้มโโบ ได้เรียกรูปต่างๆที่เกาะแมน ได้แมวดำมาเป็นอันมาก

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 18)

(6) ...อีกอย่างหนึ่งก็ทับทิม น้ำอ่อนงามเสียจริงๆ แต่แพงจืดไม่ติด นึกจะเอาเม็ดเล็กๆมาสักเม็ดหนึ่งก็ไม่สำเร็จ กลืนไม่ลงคอ นึกจะให้ดูขากลับได้แต่เพทายเม็ดหนึ่ง

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 32)

(7)คราวนี้ทายว่าจะไรตกเขาทีเดียว เป็นอันได้ความว่าสุนร่ายงาแน่นคร้านข้างในเสียให้บาง

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 34)

(8) พ่อได้สมุดเรอเฮนรี่ให้ 2 เล่ม

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 25)

(9) แต่ครั้นได้บุญขึ้นมาเห็นมีส้มเขียวหวานแลส้มโอ

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 36)

(10) การที่มานี้จะมีความสบายได้ผลต่อเมื่อกลับถึงกรุงเทพฯ

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 43)

(11) ในระหว่างนี้ผลที่ได้กับความเมื่อยขบต่างๆขึ้นเต็งกันอยู่ แต่ไม่ได้กำไรอันใดเลย

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 43)

(12) เห็นเรือรบอังกฤษหลายลำ ชักธงบริวารทุกลำ ที่ท่าแห่งเขาตรงหาดแปนเพดานได้ความว่าหลอดแลมิงตันเจ้าเมืองบอมเบมาตรวจราชการ

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 45)

(13) ฉันไปฟังราชการที่พลับพลา ได้ข่าวว่ารับสั่งให้เตรียมรถไฟพิเศษจะเสด็จไหนดในบ่ายวันนั้นไม่ทราบ เป็นแต่ได้รับคำสั่งให้ฉันตามเสด็จไปด้วย

(ประพาสต้น / 5 หน้า 23)

(14) พระยาสุนทรบุรีได้ให้ลองเก็บจำนวนแลราคาสินค้าเพียงผลไม้ที่ซื้อขายกันที่ตลาดในเดือนกรกฎาคม ได้จำนวนสินค้าที่จำหน่ายไป จากพระปฐมเจดีย์

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 12)

(15) มีคนมาขอให้บอกว่ารถไฟจะแล้วเมื่อใดหลายคน ตามความเห็นของพวกเขาพอคำเห็นว่าถักรถไฟสายนี้แล้ว พวกเขาจะได้ความบริบูรณ์ขึ้นอีกมาก

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 12)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 50 ครั้ง

ได้แก่

(1) นี้แห่ละการลงทุนส่งลูกหลานไปเรียนเมืองฝรั่งนั้นได้ประโยชน์พอหรือไม่

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 23)

(2) เจ้าไม่ต้องสงสัยเลย ถ้าไม่ไปทำเหลวเสีย ถึงอย่างไรมันก็คงได้ประโยชน์

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 24)

(3) เมื่อได้ส่งสินค้าไปฮ่องกงแลสิงคโปร์ได้เงินแล้ว มันจะไปไหนต่อไปก็ไม่ทำให้ข้าเห็นชั้นที่สุด

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 24)

(4) เจ้าจงอย่ารู้กระดากรู้กลัวใครจะว่าเป็นผู้ตระกละตระกลาม จะกอบโกยได้เท่าใด จงเร่งกอบโกยเถิด

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 25)

(5) ถ้าถามเช่นนั้นจะต้องกลับถามว่า ถ้าซื้อถูกหมูวัดตัวละ 10 สลึง มาเอารำกับคอกจอกขุนจนช้วน ไม่ช้ำก็มีราคาถึงตัวละ 10 ตำลึง ดังนี้ได้ประโยชน์หรือไม่

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 25)

(6) ฝ่ายถูกขายไปถึงเมืองนอก ก็รำเรียนได้ดีจนได้ไปอยู่ออกรพอด ได้ดีกรีเรียบร้อยตามแผน

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 23)

(7) เวลาที่ใช้ในการตริตรวง ว่าควรจะได้เงินเดือนล่วงหน้าด้วยเหตุใดนี้ ถ้าจะใช้ในการคิดหาสู่ทางที่จะทำให้กำไรของบริษัทเจริญขึ้นไป ก็จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองตามส่วนที่จะเป็นประโยชน์แก่บริษัท

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 24)

(8) ถ้าเดินไปตามถนนเข้าไปในรถราง เห็นชายผู้หนึ่งล้วงกระเป๋าชายอีกคนหนึ่ง ผู้เห็นร้องทักขึ้น ผู้ถูกล้วงกระเป๋าจับได้ ควรนับว่าผู้ทักนั้นประพฤตินิด เนื่องจากเขาอาจทินนาทานอย่างหนึ่ง เพราะว่าพอที่เขาจะได้ผลประโยชน์ ไปทักขึ้น เขาจึงขาดผลประโยชน์

(โสตรธรรมจรียา / 6 หน้า 201)

(9) การที่ให้มิด้อยค้ำมันคงนั้นควร เพราะว่าถึงแม้ชาวยุโรปก็นิยมนับถือผู้ที่มีด้อยค้ำอันมันคง ถ้าแม้พูดได้ว่าจะทำอะไรก็ควรต้องทำสิ่งนั้น ถึงแม้ว่าจะได้ความลำบากแก่ตน

(โสตรธรรมจรียา / 6 หน้า 202)

(10) แลการมีภรรยาแต่งงานสมรสอย่างโบราณประเพณีมักถือกันว่า เป็นของ พันสมัยเสียแล้ว แม้ใครประพฤติกู้ได้ชื่อว่าคนภูมิเก่าคร่ำคร่า

(โสทรธรรมจรรยา / 6 หน้า 205)

(11) ผู้ใดที่มีภรรยาหรือเคนสถาน อันได้จดทะเบียนแล้ว ถ้าจะมีภรรยาหรือ เคนสถานเพิ่มขึ้นมากกว่าเก่า ต้องไปจดทะเบียนเพิ่มเติมภายในกำหนดบัญชี 1 นับแต่วันได้ภรรยาใหม่ หรือได้เป็นเจ้าของเคนสถานใหม่นั้นเป็นต้นไป

(ประกาศ 6 / 6)

(12) ณ กาลก่อนล่วงมาแล้ว มีเจ้าไทยผู้หนึ่ง ทรงได้พระนามว่าพระเจ้าพรหม ด้รับกับพวกขอม ติได้อาณาเขตลานนาไทย

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 45)

(13) นายแสนปมพานางกับกุมารไปในป่า ด้ความลำบากเป็นอันมาก

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 53)

(14) แม้นในตำนานแสนปมในต้นพงศาวดารกรุงเก่านั้นเอง ก็มีได้กล่าวว่แสน ปมเป็นเชื้อวงศ์กษัตริย์เชียงแสนหรือเชียงราย เป็นแต่เป็นผู้ไ้นางธิดาท้าว ไตรตรึงษ์

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 52)

(15) ท้าวไตรตรึงษ์ไม่มีราชโอรสก็ปรารถนาจะไ้เขยมาเป็นกษัตริย์ครองเมือง สิบไป

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 55)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 34 ครั้ง

ได้แก่

(1) ด้ความว่ฮินดูนับรอบ 60 ปีนั้นต่นัก เป็นพยานข้อที่ทรงสันนิษฐานไว้เป็น อันถูกทีเดียว

(สาส์นสมเด็จ 6 / 7-8 หน้า 65)

(2) ชื่อเสียงแห่ง คมุต หรือ คมัต ของฮินดู จะเป็นอะไรไม่ทราบ คงเป็นเครื่องสายชนิดหนึ่ง มี 7 เสียง เรียงกันได้ชื่อดังนี้

(สาส์นสมเด็จพระ 6 / 7-8 หน้า 41)

(3) ครั้นมาเห็นศัพท์ที่ใช้ในโคลงต้นของสมเด็จพระปรมานุชิต ฯ จึงได้ความรู้ชัดว่า เดิมเขานี้คงเรียกว่า เขาศิวลึงค์

(สาส์นสมเด็จพระ 6 / 7-8 หน้า 51)

(4) พระดำรัสแนะนำเรื่องข้าวหลาม เกล้ากระหม่อมได้เคยปฏิบัติมาก่อนแล้ว เมื่อเวลาเดินทางกันดาร เจ้าพระยาเทเวศรสอนให้ ท่านได้อย่างมาจากพวกพนักงานกรมม้า

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / 7-8 หน้า 78)

(5) ครั้นต่อมาได้ข่าวที่พระองค์หญิงอาทรตรัสบอกมายังพระองค์หญิงข้างก็ออกสมจริงดังคาด

(สาส์นสมเด็จพระ 8 / 7-8 หน้า 67)

(6) แม้โตถึงแก่คิดจะขึ้นบกที่ชุมพร จะเดินโดยทางรถไฟไปคอยรับที่สงขลา แต่เมื่อถึงชุมพรสืบพนักงานโรภาษ ได้ความว่าจะต้องไปเรือเล็กอีกหลายชั่วโมง

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / 7-8 หน้า 94)

(7) วันที่ 18 เข้าไปชมโบสถ์พราหมณ์ ดูหอพระอิศวร ดูหอพระนารายณ์ แล้วได้ความจากตาพราหมณ์ว่ามีหอพระสยามอยู่อีก จึงให้พาไปดู

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / 7-8 หน้า 70)

(8) ได้ความรู้ข้อนี้ (ซึ่งที่จริงก็เคยได้ยินมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่ซึ่มทราบถึงที่อ่านอธิบายของสมเด็จพระมหาสมณะ) ก็นึกพิศวง

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / 7-8 หน้า 70)

(9) ผ่าสังฆาฏินั้น สมเด็จพระมหาสมณะตรัสอธิบายต่อไปว่า ใช้อย่างไรไม่ได้ความชัด

(สาส์นสมเด็จพระ 9 / 7-8 หน้า 82)

(11) ทั้งของลายพระหัตถ์ฉบับลงวันที่ 4 และฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน เป็นอันได้ความจริงว่า ลายพระหัตถ์ฉบับลงวันที่ 4 เค่วงคว่างอยู่ในเมืองไทย สืบตาดำหนึ่ง

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 6 / 7-8 หน้า 52)

(12) รูปพระปรางค์นั้น หม่อมฉันสังเกตว่าเขมรได้แบบมาจากอินเดีย ไทยได้แบบปรางค์เขมรมาแก้

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30 / 7-8 หน้า 83)

(13) ยังมีพระปรางค์ไทยแปลกออกไปอีกอย่าง 1 ทำองค์ปรางค์เป็นเฟือง เห็นท่าพระมหาธาตุเมืองสวรรคคองค์ 1 และท่าพระปรางค์รายไว้ที่วัดมหาธาตุเมืองลพบุรีอีกองค์ 1 หรือ 2 องค์ ไม่เห็นมีที่อื่นอีก จะได้แบบมาแต่ไหนยังไม่ทราบ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30 / 7-8 หน้า 84)

(14) เมื่อยังเป็นที่เจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดีให้ไปเรียกเอาหนังสือซึ่งทรงเขียนลายพระหัตถ์ไว้ที่หลังของว่า หนังสือเซอร์เจมสบรุก มาจากข้างในจะพระราชทานให้สมเด็จพระยาคุณด้วยท่านเคยรู้จักตัวเซอร์เจมสบรุก แต่รอคอยอยู่เท่าใดก็ไม่ได้หนังสือ

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30 / 7-8 หน้า 79)

(15) ถ้าจะลองเดามูลเหตุ เห็นว่าเดิมไทยจะเขียนหนังสือแต่ด้วยเส้นดำน้ำหมึกตามแบบจีน มาได้วิธีเขียนเส้นขาวจากเขมร จึงได้คำ สอ ติดมาด้วย

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30 / 7-8 หน้า 80)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง

ได้แก่

(1) นครคูหนิงเป็นเมืองหลวงของมณฑลยูนนาน มีอายุทางประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2000 ปี ได้ชื่อว่าเป็นนครแห่งฤดูใบไม้ผลิตลอดกาล

(กินรี 89 / ปัจจุบัน)

(2) จุลทัศน์ กิตติบุตร คือสถาปนิกที่ได้ชื่อว่ามีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ต่างจากสถาปนิกร่วมสมัยส่วนใหญ่

(กิ น รี 57 / ปัจจุบัน)

(3) ดังเช่นจังหวัดลำพูน เมืองเล็กๆเมืองหนึ่งที่ยังคงสงบเงียบอยู่ในภาคเหนือ แม้จะไม่โดดเด่นในแง่ของการท่องเที่ยวมากนักแต่เสน่ห์เฉพาะตัวของเมืองนี้ ทำให้ลำพูนได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมที่แท้

(กิ น รี 81 / ปัจจุบัน)

(4) ความยุ่งยากซับซ้อนในการทอเพื่อให้ได้ลวดลายที่ย้อมมาตั้งแต่ยังเป็นเส้นไหมนั้นเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ศิลปการทอแบบโบราณนี้ใกล้จะหมดสิ้นไป

(กิ น รี 10 / ปัจจุบัน)

(5) กรรมวิธีการผลิตนั้นละเอียดอ่อนยุ่งยาก นับตั้งแต่การเลี้ยงไหม เพื่อให้ได้เส้นใยที่เหมาะสมสำหรับใช้ทอ

(กิ น รี 10 / ปัจจุบัน)

(6) ...จากนั้นจะใช้เส้นเชือกกล้วยหรือเชือกฟางมัดเป็นตอนๆสร้างลวดลายมัดครั้งหนึ่งแล้วนำไปย้อมสี ก่อนจะมัดและนำไปย้อมสีต่อไป จนได้สีตามลวดลายที่วางไว้ครบถ้วนตามความต้องการ

(กิ น รี 10 / ปัจจุบัน)

(7) รอบห้องแสดงมีตู้พิพิธภัณฑสถานผ้า ซึ่งคณะผู้จัดงานได้ความคิดมาจากพิพิธภัณฑสถานผ้าในต่างประเทศ

(กิ น รี 10 / ปัจจุบัน)

(8) การบริหารงานธนาคารกับศิลปะนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย แต่การจัดการเป็นศิลปะอย่างหนึ่งเหมือนกัน ไม่ใช่ศาสตร์ ไม่มีกฎตายตัวในวิธีการบริหารงาน มีหลักใหญ่ มีตำรา แต่การเอาตำรามาใช้ต้องมีศิลปะในการใช้ จะใช้ทั้งดุ้นไม่ได้ เพราะว่าตำรานั้นเขียนไว้สำหรับการบริหารงานทั่วไป พอถึงจุด

หนึ่งนี้ จะต้องใช้ศิลปะในการใช้คน และศิลปะในการใช้เวลา ถึงจะได้ประโยชน์
เต็มที่

(กิณรี 83 / ปัจจุบัน)

พระสวณแบบที่ 7 คำ ได้ อยู่หน้าภริยาวิไล เป็นคำช่วยหน้าภริยาแสดงอรรณานุเคราะห์
บอกโอกาส ปราบกฏพบตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน

สุโขทัย ปราบกฏจำนวน 34 ครั้ง

ได้แก่

(1) เมื่อลุนนี้เมื่อพระยาตีอไทยรู้พระปิฎกไตร ได้ขึ้นเสวยราชย์ในเมืองศรีสัชฌนา
ลยสุโขทัยแทนปู่แทนพ่อ

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 34)

(2) เมื่อพระพุทธเจ้าได้เป็นพระพุทธร วันนั้นชนมาพิธี เราคนนี่ยังในร้อยปีเลย

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 34)

(3) กุลยังจักได้ตรัสแก่สรรพเพณเดชาญาณเป็นพระพุทธรจริงว่าไซร์ จงให้พบ
ปู่

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 34)

(4) อันหนึ่งกูได้สร้างอารามพระเจ้ากิติ อันหนึ่งกูได้สร้างรูปพระพุทธรเจ้าด้วยคำ
ด้วยเงินด้วยทองสัมฤทธิ์ด้วยดีบุกด้วยหินศิลาทั้งหลายนี้กิติ ของกูจงได้เป็นพระ
เจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 34)

(5) แล้วจึงมาตั้งกระทำหอพระปิฎกธรรมสังวรใจบุชาพระอภิธรรมกับด้วยพระ
บถเงินมาได้ปลุกทั้งพระศรีมหาโพธิอันเป็นจอมบุญจอมศรี

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 34)

(6) ซึ่งเราบัดนี้มีบุญหนักหนา จึงจักได้มาเกิดทันพระศาสนาพระเป็นเจ้าไซร์

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 36)

(7) พระศรีมหาโพธิ์สิงหนันท์ดี สมเด็จพระมหาเถรเป็นเจ้า เอา
มาปลูกเหนือดิน จึงขออธิษฐาน ฌีว่า พระพุทธเจ้าจริงจึงว่าไซ้รุ่งให้เป็นอย่าได้
เหี่ยวสักอัน

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 35)

(8) ขออุทธานเหลนอันเป็นพงศาได้เป็นท้าวเป็นพระยาภายอุณปุณหลัง

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 34)

(9) เขาอันนี้ชื่อสมณภูฏบรรพต ...เรียกชื่อตั้งอัน เพื่อไปพิมพ์เอารอยตีนพระ
พุทธเจ้าเราอันเหยียบเหนือจอมเขาสมณภูฏบรรพต .. ในลังกาทวิปทุมมา
ประดิษฐ์ไว้เหนือจอมเขาอันนี้แล้วให้คนทั้งหลายได้เห็นรอยฝ่าตีนพระพุทธเป็น
เจ้าเรา

(จารึก 7 / สุโขทัย หน้า 52)

(10) พระยาลือไทยราช ผู้เป็นลูกพระยาเลอไทย เป็นหลานแก่พระยารามราช
เมื่อได้เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัยได้ราชาภิเศก อันผู้ท้าวพระยาทั้ง
หลายอันเป็นมิตรสหายอันมีในสี่ทิศนี้ แต่งกระยาตวงวานของฝากหมากปลามา
ไหว

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 36)

(11) ...เอาทั้งพืชพระศรีมหาโพธิ์อันพระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ได้ต้น และผจญ
พลขุนมาราธิราชได้ปราบแก่สัพพัญญุตญาณเป็นพระพุทธมาปลูกเบื้องหลัง
พระมหาธาตุนี้

(จารึก 4 / สุโขทัย หน้า 53)

(12) ฌีผู้ใดได้ไหวนบกกระทำบูชาพระศรีรัตนมหาธาตุ และพระศรีมหาโพธิ์นี้ไซ้
มีผลอันสงส์พำเฒอดังได้นบตนพระเป็นเจ้า

(จารึก 4 / สุโขทัย หน้า 53)

(13) อันหนึ่งโสด พนมได้ยอมีพ้อมีแม่ ฌีแม่นมเทศผู้เป็นเมียอันเป็นอันดับแม่
ตน ได้ยอมีพี่ชายพี่ยี่

(จารึก 4 / สุโขทัย หน้า 54)

(14) ท้าวพระยาอันมีบุญสมภารกฤดาธิการได้ขึ้นเสวยราชสมบัติในสุโขทัยนี้
จงเทียรอนุเคราะห์เฉพาะเอากุศลผลประโยชน์ด้วยพนมอันผลบุญให้มาก

(จารึก 4 / สุโขทัย หน้า 54)

(15) มหาธรรมราชาทางอรในศาสนาที่มีใจสปรธาแก่ไตรสรณาคว่าบริสุทธิ์จึงไปปล้
ปล้ระระราชสมบัติที่พัฒน์ทั้งหลายเสียแล้ว แล้วกยันตรายกลาออกบวชในสม
ม่วงได้เป็นภิกษุ

(จารึก 4 / สุโขทัย หน้า 57)

อยุธยา ปรากฏจำนวน 125 ครั้ง

ได้แก่

(1) พระมหาเถรนั้นได้บริโภคอาหารอันประดิสแล้วนั้น ก็ยินดีด้วยรสตักหนา

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 57)

(2) นางปติจรรยาภิกษุณีได้ฟังพระธรรมเทศนานางก็ลูถึงพระอรหรรต

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 57)

(3) ศักราช 895 มเสงศก สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูรเจ้านิพพาน จึงสมเด็จพระ
พระราชกุมารได้เสวยราชสมบัติ

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 78)

(4) แลเห็นว่ายังสามเดือนจะได้ไปถึงพระมหากษัตริราชผู้เป็นเจ้าของ แลจะได้
เข้าแจ้งให้ละเชียด

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 16)

(5) แลชาวที่ไ้รักษาประตูที่ข้างหน้า แลไ้ว่ากล่าวรักษาพระองค์ ไ้ห้าม
ปรามปากเสียงนกเสียงกา

(จดหมายเหตุ 6 / อยุธยา หน้า 88)

(6) แลพระที่นั่ง พระตำหนักที่เสด็จอยู่สิงโตชำรุดหักพังฝนรั่วลาด แดดส์องนั้น
ชาวที่ไ้สั่งเสียดูแลว่ากล่าวให้เจ้าพนักงานทำ

(จดหมายเหตุ 6 / อยุธยา หน้า 88)

(7) ถ้าเสด็จทางชลมารคแห่งใดๆมีหลักกร้อย หลักกรวย ขุนตำราจไ้ตีอระยะ
ทางกราบทุลตามระยะ

(จดหมายเหตุ 6 / อยุธยา หน้า 88)

(8) แลเลี้ยงปลาทองปลาเงินใกล้พระที่นั่ง เป็นพนักงานชาวที่รักษาให้เหยื่อปลาดูแล

(จดหมายเหตุ 6 / อยุธยา หน้า 88)

(9) ศักราช 895 มเสงศก หมื่นนครได้ลอกเอาทองพระเจ้าลงมาหุ้มดาบ

(พงศาวดาร / อยุธยา หน้า 56)

(10) ...ด้วยออกพระศรีราชไชยมหายศรินทพริยะพระท้าวหน้า ยกเชื้อฝ่ายปู่พระเจ้าเชียงตุง ฝ่ายยาเปนบุตราเจ้ามาโลคำได้กินเมืองละคอน ฝ่ายตาเปนบุตรพญาแมนได้กินเมืองเชียงใหม่

(จารึก1 / อยุธยา หน้า 4)

(11) ด้วยอึดไ้มิอันจะคิดถึงสรรพวิเศษซึ่งจะได้พบได้เห็น ณ กรุงฝรั่งเศส

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 55)

(12) ถ้าบุคคลผู้ใดแลเอาคนเข้าพระสืบแปดคนอันพระกัลปนา พระท่านให้เป็นข้าพระอารามพระจุลามาณิไปใช้สอยกิจราชการ ไปทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จงไปตกนรกหมกไนมมิได้บาลได้ทุกขนิรันดร อย่าได้พบพระพุทธรูปพระธรรมพระสงฆ์จงทุกชาติเลย

(จดหมายเหตุ 5 / อยุธยา หน้า 33)

(13) เหตุตั้งนั้นอันว่าบุคคลผู้ใดยินดีในเมโนสัจเจตนาหาร ก็จะเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ก็จะได้เสวยชาติทุกขชราทุกข

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 51)

(14) แลชักม่านไซที่ทรงเครื่อง ที่เปลื้องเครื่องนั้น ชาวที่ได้ชักม่านรับเสด็จ ชาววังได้ชักส่งเสด็จขอให้ช่วยบำรุงโปรดให้ท่านได้สำเร็จตามความปรารถนาท่านจงทุกประการ

(จดหมายเหตุ 6 / อยุธยา หน้า 87)

(15) แลบุคคลผู้เป็นบรรพชิตผู้จะบันเทาบาปกรรมทั้งปวงเสีย และจะให้ถึงพระนิพพานด้วยฉับพลันนั้น อย่าพึงส้องเสพ เมาะว่าอย่าพึงได้ท่องเที่ยวจรไปในทางสองทางนี้

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 58)

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 68 ครั้ง

ได้แก่

- (1) หลวงสงขลานั้นได้กินพิพัฒน์สังจาเป็นข้าได้ละองแล้ว
(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 89)
- (2) พระยาพระราชสีห์กราบทูลพระฯว่า ได้จ่ายให้ไปแล้ว 50 เกวียน
(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 124)
- (3) พระยาพระราชสีห์กราบทูลพระฯว่า ได้ดวงจ่ายไปแก่พระยาราชเดชมู 100 เกวียนแล้ว
(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 124)
- (4) ครั้นได้ทรงฟังหนังสือบอกนั้นแล้ว จึงสั่งเจ้าพระยาจักรีให้พระภานานเป็นคาบศิลา
(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 91)
- (5) เมื่อยกทัพลงมาขึ้น เขมรป่าพวกละ 500 คน 600 คน ยกกันมาสกัดทำอันตราย กลางวันบ้าง เช้าปล้นตีกลางคืนบ้าง ได้รบเป็นสามารถ
(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 115)
- (6) แลราชวัติจักรงเครื่องประดับพระทรายนั้น เจ้าพนักงานได้เบิกสิ่งของให้ช่างเขียนทำ แลพระทรายนั้นช่างเขียนได้ตัด
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)
- (7) ...ให้ตีกลองเงินจำหลักทั้งฝาทั้งตัว นักสูงใหญ่รอบ สำหรับใส่ผอบทองรองพระตราครุฑพ่าห์ เป็นพนักงานพระคลังสมบัติได้กระทำ
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)
- (8) อนึ่ง ถ้าเสด็จไปก่อพระทรายน้ำไหลนั้น พันเทพราชได้คุมเจ้าพนักงาน
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)
- (9) กรมอาลักษณ์ได้แต่งพระราชโองการ ได้จารึกพระสุพรรณบัฏ 3 ชั่ง
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)
- (10) กรมช่างเขียนได้เขียนเรือพระที่นั่งสำหรับทรงพระราชโองการ
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)
- (11) พันเทพราชได้เกณฑ์อาลาหกเหล่าไปปลุกทิมพระสงฆ์
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)

(12) สมณได้เชิญตราพระโองการ ตราพระศรุตพานีส่งถึงเรือพระที่นั่งได้ 1 ชั่ง
(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)

(13) แลกส่งทอง เงิน งา เจียด แลพานทองยวนทั้งนี้เป็นพนักงานอาลักษณ์ได้
เร่งรัดตรวจตราว่ากล่าว

(หมายรับสั่ง 2 / ธนบุรี หน้า 15)

(14) ให้ฟ้าทะเลหะอญเกลี้ยกล่อม จะได้ช่วยราชการไปกว่าจะสงบ

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 89)

(15) ให้ทำคายน้ำ 2 ฟาก ไว้หว่างกลางกว้างประมาณ 1 เส้น จะได้ให้เรือรบซึ่ง
ปืนหน้าเรือกินดินซึ่งหนึ่ง คอยรบจับเอาอ้ายเหล่าร้ายซึ่งจะหนีออกไปนั้น

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 89)

รัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 225 ครั้ง

ได้แก่

(1) ครั้นเราได้ตักแต่งบำรุงการทั้งปวงสรรพแล้ว และเห็นควรที่จะยกออกไปตี
ทัพข้าศึกนั้นได้ไซ้ร ก็ยกออกไปโดยเวลาอันควรนั้น

(พงศาวดาร / 1 หน้า 2)

(2) ถ้าแลเจ้าเงินได้ให้เงินแก่ผู้ขายๆได้ทำการกรรมธรรมิให้แล้ว คนฝักมันทำให้
ของท่านแตกหักหายใช้ใหม่ใช้ของท่านจงถ้วน

(กฎหมาย / 1 หน้า / 202)

(3) (เรือพระกฐินนั้น) เดิมนายนิค นายชิต และหลวงอินทรเทพ หลวงพิเรน
ทรเทพ หมื่นไชยาภรณ์ หมื่นไชยภูษา ได้ตักแต่ง พันพรหมราชกลาใหม่ได้
ตรวจตราว่ากล่าว พันจันทได้เกณฑ์เรือตั้งอาสาพิเศษซ้ายขวา ชักเรือพระกฐิน
คู่ 1 ใส่ปีพาทย์รามัญลำ 1 ละครลำ 1 นอกกว่านี้เป็นเรือแห่ 2 คู่ 4 ลำ

(หมายรับสั่ง 3 / หน้า 23)

(4) ขุนพศรีซึ่งพลายคัตววินาสได้ขึ้นข้างราชสงครามเป็นสามารถ

(พงศาวดาร / 1 หน้า 121)

(5) ข้าพเจ้าจะนำพระผู้เป็นเจ้ากับพระยาเกียรติ พระยาราม และญาติโยมทั้งปวงลงไปอยู่พระนครศรีอยุธยา จะได้ปฏิการสนองคุณพระผู้เป็นเจ้า และปลูกเลี้ยงพระยาเกียรติ พระยารามโดยกตเวทิตรรวม

(พงศาวดาร / 1 หน้า 231)

(6) พระเจ้าหงสาวดีปรึกษาว่าจะให้ยกกองทัพลงมาเศครอบครือพยพัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวงไปไว้เป็นกำลังเมืองหงสาวดี การศึกพระนเรศวรจะได้ถอยกำลังลง

(พงศาวดาร / 1 หน้า 128)

(7) เมื่อพระเทพมูลาดทัพลอยออกนั้น พลหัวหน้าได้รับพุ่งประจันบานกันแล้ว

(พงศาวดาร / 1 หน้า 129)

(8) เราได้แต่งให้หลวงขุนหมื่นชาวด่านออกมาส่งสิริเวสจะเรกพิมารามัญมีชื่อ ณ พระเจดีย์สามองค์ด้วยแล้ว

(พงศาวดาร / 1 หน้า 135)

(9) ชาวทหารอาสาได้ฟันแทงข้าศึกตายมากนั้ได้ช้างม้าและเชลยส่งมาถวายมาก

(พงศาวดาร / 1 หน้า 139)

(10) ให้พระสัสดีหมายบอกผู้ซึ่งได้ทำ ให้พิทักษ์รักษาไว้ อย่าให้ลายเขียนและตัวอักษรราชวัติเศร้ามองชำรุดอยู่ได้

(หมายรับสั่ง 3 / 1 หน้า 23)

(11) หมื่นทิพมาลา หมื่นเทพมาลา ขึ้นแก่ (หลวง)พรหมวิจิตร (หลวง)เพชรกรรม (ช่างเขียน) ได้ส่งกระทงกระตาดดอกบัววันละ 100 กระทง ทั้ง 3 วัน เป็นกระทง (ดอกบัว) 300 ดอก

(หมายรับสั่ง 3 หน้า 23)

(12) ที่พระเจ้าหงสาวดียกพลศึกมาคราวนี้เป็นใหญ่หลวง เห็นจะได้รบพุ่งกันเป็นสามารถยิ่งกว่าศึกพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาคราวที่แล้วนั้น

(พงศาวดาร / 1 หน้า 75)

(13) ข้าพเจ้าจะนำพระผู้เป็นเจ้าของพระยาเกียรติ พระยาราม และญาติโยมทั้งปวงลงไปอยู่พระนครศรีอยุธยา จะได้ปฏิการตนของพระผู้เป็นเจ้าของ และปลุกเลี้ยงพระยาเกียรติ พระยารามโดยกตเวทิตรรรม

(พงศาวดาร / 1 หน้า 76)

(14) ข้าพหลวงกับนายม้าทั้งปวงอันอยู่ ณ เมืองกำแพงเพชรพาครัวอพยพหนีพม่ามอญตามไปทัน ได้รับพุงกันที่ตำบลหนองปลิงเป็นสามารถ

(พงศาวดาร / 1 หน้า 103)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 196 ครั้ง

ได้แก่

(1) กฎหมายสำหรับที่จะบังคับบัญชาบ้านเมืองนั้นได้เปิดตราพระราชสีห์ให้พระยานครใหม่ออกมาด้วยแล้ว

(จดหมายเหตุ 23 / 2 หน้า 156)

(2) ความซอมนี่ได้ให้ขุนนางผู้ใหญ่บอกแก่พระยาพิพัฒน์โกษาแล้ว

(จดหมายเหตุ 23 / 2 หน้า 156)

(3) เมืองหนองจิกนั้นเคยได้พำนักอาศัยเมืองสงขลามานแต่ก่อน

(จดหมายเหตุ 23 / 2 หน้า 156)

(4) อนึ่งเลิกเดิมสักเมืองนคร เมืองพัทลุง ซึ่งมีได้หลบหนีไปอาศัยตั้งบ้านเรือนทำไร่ทำอยู่ ณ ที่ตรังกูรา เป็นภาคภูมิ นายเดิมได้ใช้สอยก็ให้คงอยู่แก่นายเดิม

(จดหมายเหตุ 78 / 2 หน้า 231)

(5) พระยาพิพัฒน์โกษาได้จัดเรือและคนส่งพระยามหาอำมาตย์ พระราชโกษา พระทองสีเชิญพระราชสาสน์กับขุนนางเขมร

(จดหมายเหตุ 12 / 2 หน้า 63)

(6) ขอให้ทูตานุทูตได้กลับเข้าไปทันถวายพระเพลิง

(จดหมายเหตุ 12 / 2 หน้า 64)

(7) แลเมืองนคร เมืองพัทลุง เมืองสงขลา เป็นเมืองใหญ่กำลังพลเมืองก็มากกว่าทุกเมืองจะ ต้องให้มีปากน้ำ และที่ทำไร่มา ตั้งยั้งฉางไว้เรือรบเรือไล่ ฝ่าย

ฝั่งตะวันตกทั้ง 3 เมือง ถูกมีราชการมาประกบการใดจะได้ช่วยกันตีกระหนาบหน้า
หลังทันท่วงที

(จดหมายเหตุ 23 / 2 หน้า 156)

(8) ประการหนึ่งพึงให้บำรุงพระสังฆเถระเถรผู้เล่าเรียนฝ่ายคัมภีร์ วิปัสสนา
ธุระ จงทุกวัดวาอารามจะได้เป็นการกุศลสืบไป

(จดหมายเหตุ 34 / 2 หน้า 132)

(9) ถ้าถึงเทศการทำนาให้ตักเตือนกล่าวแก่อาณาประชาราษฎร์ให้ชักชวนกัน
ทำไร่นาจนเต็มภูมิให้ได้ผลผลิตเมล็ดข้าวจงมาก จะได้เป็นกำลังราชการ

(จดหมายเหตุ 23 / 2 หน้า 156)

(10) เมื่อเจ้าประโดงได้เสวยราชสมบัติเมืองอังวะ ณ ช้างชั้นเดือนห้าปีชานนัก
ษัตริย์จัตวาคนหนึ่งได้

(จดหมายเหตุ 7 / 2 หน้า 116)

(11) นายบุญรอดเป็นชาติภูมิชาวเกาะปลีบลเมืองศรีขุอำเภอย้ายพม่าจับไปได้
อุตสาหกรรมกลับเข้ามา ได้สืบเอาชาวราชการ นายบุญรอดมีความชอบอยู่

(จดหมายเหตุ 7 / 2 หน้า 116)

(12) พระบริรักษ์ภูเบศรได้ทำราชการฉลองราชการฉลองพระเดชพระคุณมาช้านาน
มีความชอบ

(จดหมายเหตุ 10 / 2 หน้า 256)

(13) ครั้นมีราชการ อ้ายพม่ายกมากครั้งนี้ได้คุมไพร่ไปเข้ากองทัพจัดการ
สงคราม พระวิเศษสุนทรมีความชอบ จึงให้ตั้งพระวิเศษสุนทรออกมาเป็น
พระยาวิเศษภักดีศรีสุรสงคราม

(จดหมายเหตุ 10 / 2 หน้า 256)

(14) พระยาพิพัฒน์โกษาได้จัดเรือและคนส่งพระยามหาอำมาตย์ พระราชโกษา
พระทองสื่อเชิญพระราชสาสน์กับขุนนางเขมร

(จดหมายเหตุ 10 / 2 หน้า 248)

(15) ออกหลวงไทยบุรีศรีมหาสงคราม ได้พิจารณาความต่ำแสนซึ่งราษฎรร้อง
ฟ้องแก่กัน

(จดหมายเหตุ 37 / 2 หน้า 85)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 105 ครั้ง

ได้แก่

(1) เมืองเวียงจันทน์ลงมาครั้งนี้ มีผู้คนมากผิดด้วยอย่างธรรมเนียม เห็นจะคิดการกระบดต่อกรุงเทพอยู่ ใต้ให้กรุงเทพยกขึ้นไปคอยรับอยู่หลายทางแล้ว

(จดหมายเหตุ 5/3 หน้า 63)

(2) พระยาพรหมนาถ พระราชรักษ์ มีหนังสือมาว่า ทางด้านสมอแครงด้านฉนวนราชการสงบอยู่ ช้าๆ ใต้นำเอาหนังสือบอกทั้งสองครั้งขึ้นกราบทูลพระกรุณาทราบได้ฝ่าละอองฯ แล้วทางเมืองพวนก็ได้โปรดให้พระราชนรินทร์คุมกองทัพยกขึ้นไปทางเมืองเวียงจันทน์หนึ่งไปตีเมืองพวนบรรจบกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือด้วยแล้ว

(จดหมายเหตุ 5/3 หน้า 63)

(3) ช้าๆ ได้เกณฑ์เอาข้าวกับป่าวไพร่ตวงขึ้นองได้ 500 ถัง หลวงเทพนทร์ได้จ่ายเลี้ยงข้าหลวงกองทัพกับครอบครัวแล้ว

(จดหมายเหตุ 5/3 หน้า 61)

(4) หลวงเพชรบริบาลออกไปสืบถึงด้านสมอแครง ด้านฉนวน ด้านกระพงปรัก ไม่พบพระยาพิบูลย์และกองทัพเขมรที่แห่งใด พบแต่เขมรมาอยู่รักษาด้านล่าง 100 คน ได้พูดจากับเขมรรักษา

(จดหมายเหตุ 13/3 หน้า 131)

(5) ถ้าลูกค้าฝ่ายเมืองไทยก็ดี เมืองอังกฤษก็ดี จะไปซื้อขาย ณ เมืองมังกลา แลหัวเมืองขึ้นแก่อังกฤษจะไม่ซื้อขาย ณ กรุงไทย แลหัวเมืองขึ้นแก่กรุงไทย ให้ลูกค้าเสียค่าธรรมเนียมค้าขาย ให้ตามอย่างธรรมเนียมบ้านเมือง 2 ฝ่าย ให้ลูกค้าแลไพร่พลเมืองได้ซื้อขายของในเมืองนั้น

(จดหมายเหตุ 23/3 หน้า 16)

(6) ให้พระจันทสุริยวงศ์ อุปนาถ ท้าวเพี้ยคิดอ่านเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวกลับคืนมาคางบ้านคางเมืองให้สิ้น จะได้เป็นกำลังไพร่พลของเจ้าเมืองท้าวเพี้ยทั้งปวงสืบไปภายหน้า

(จดหมายเหตุ 12/3 หน้า 124)

(7) วัน 549 คำ จุลศักราชพันร้อยแปดสิบหก ปีวอก อดคก สมเด็จพระเจ้าสุทนต์มณี
เชอกรมหมื่นเจษฎาบดินทรไ้ราชาภิเศก

(จดหมายเหตุ 8 / 3 หน้า 63)

(8) แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน ดำรัสสถานไว้ว่ากษัตริย์
พระองค์ใดได้ครองพิภพภายหน้า อย่าให้กระทำญาติพี่น้องพวกพ้องสมเด็จพระ
พระมหารัชมหาราชธิราชเจ้า

(พงศาวดาร / 129)

(9) ชาวครัวหลวงปลัดเมืองพิมายจัดนายไพร่ 50 คน ออกไปสืบราชการถึงบ้าน
กล้วยได้รบกับฮ้ายลาวครั้งวัน

(จดหมายเหตุ 5 / 3 หน้า 63)

(10) พนักคลัง ในซ้ายขวา วิเสศ ได้จัดเครื่องไทยทานถวายพระสงฆ์ทุกครั้ง

(จดหมายเหตุ 5 / 3 หน้า 63)

(11) การเสียบียงอาหารทางเมืองปราจีนนี้ จะต้องจัดแจงเตรียมเอาเมล็ดข้าวใส่
ยุงฉางไว้ให้มาก จะได้เจือจานเลี้ยงครอบครัวเมืองโพธิ์สัตว์ ทั้งนี้จะได้สำหรับ
เอาไว้ในราชการด้วย

(จดหมายเหตุ 8 / 3 หน้า 221)

(12) พระจันทสุริยวงศ์ อุปฮาด ท้าวเพี้ยคิดอ่านเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวกลับ
คืนมาคองบ้านคองเมืองให้สิ้น จะได้เป็นกำลังรับพลของเจ้าเมืองท้าวเพี้ยทั้งปวงสืบ
ไปภายหน้า

(จดหมายเหตุ 8 / 3 หน้า 222)

(13) ให้เกณฑ์กองทัพใหญ่ ณ กรุงเทพฯ ทั้งทัพบกทัพเรือและกองทัพหัวเมือง
เตรียมไว้ให้พร้อมสรรพ ถ้ามีราชการกองทัพเมืองแพร์ เมืองน่าน จะได้ยกไป
ทางเมืองหลวงพระบางบรรจบกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือ

(จดหมายเหตุ 8 / 3 หน้า 223)

(14) ถ้าน้ำในท้องนาลดราษฎรจะได้ปักดำทำต่อไปอีกกว่าจะสิ้นฤดูนา

(จดหมายเหตุ 8 / 3 หน้า 224)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 124 ครั้ง

ได้แก่

(1) ให้แต่งพระราชบัญญัติประกาศข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ซึ่งมีพนักงานในกระบวนแห่งเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคสถลมารคนั้นได้แต่งสำเร็จแล้ว

(ประกาศ /5 หน้า 25)

(2) พระยามหาเทพซึ่งมาทางทะเล พระยามหานมตรีซึ่งมาทางบกก็ได้มาถึงพร้อมกัน ได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทของเฝ้ามาแจ้งความทราบแล้ว

(พระราชหัตถเลข 2 / 4 หน้า 57)

(3) บัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหานครหรืออยุธยาถึงแก่สวรรคต สมเด็จพระเนศวรราชบุตรได้ครองราชสมบัติ

(พงศาวดาร /4 หน้า 122)

(4) บรรดาขุนมนตรีนายทัพนายกองซึ่งยกตามข้าศึกไปนั้นได้ฆ่าฟันพม่ามอญโดยทางไปถึงกาญจนบุรีหรือสุโขทัยไปตบแต่งตุนั้นประมาณสองหมื่นเศษ

(พงศาวดาร 2 หน้า 122)

(5) บรรดามีภาชีอากรเจ้าภาชีอากรซึ่งได้ส่งเงินขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมให้ปรับไหมเหมือนคฤหัสถ์สักโสเภณเล่น

(ประกาศ 11 / 4 หน้า 45)

(6) หากกระทำ พระสงฆ์สามเณรที่เป็นช่างทองนั้น ก็จะได้มีบาฏูชีรายชื่อตำบลวัดและสังกัดเจ้านายแน่นอน

(ประกาศ 9 / 4 หน้า 36)

(7) เมื่อยังมีพระชนม์อยู่ก็ได้ตรัสประกาศอยู่เนืองๆว่า พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตองค์นี้ ถ้าเป็นพระสงฆ์เหมือนอย่างสามัญทุกวันนี้ ก็คงจะได้เป็นสมเด็จพระสังฆราชเป็นแท้

(ประกาศ 5 / 4 หน้า 22)

(8) ถ้าสุบผืนจริงจะเอาเป็นโทษไม่ได้ เพราะได้ประกาศห้ามไว้แต่ก่อนแล้ว

(ประกาศ 2 / 4 หน้า 11)

(9) ถ้าชำระว่ากล่าวมิดกลางขัดขวางประการใด ให้แต่ตั้งเอาตัวโจทก์ตัวจำเลยกับ
 ถ้อยคำสำนวนบรรดาได้พิจารณาคุมลงไปส่ง ณ กรุงเทพ จะได้ส่งตระการเจ้า
 กระทรวงชำระว่ากล่าวตามพระราชกำหนดกฎหมาย

(ประกาศ 2/4 หน้า 12)

(10) บัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเพมหานครหรือยุรยาถึงแก่สวรรคต สมเด็จพระ
 นเรศวรราชบุตรได้ครองราชสมบัติ

(พงศาวดาร /4 หน้า 121)

(11) บรรดาขุนมนตรีนายทัพนายกองซึ่งยกตามข้าศึกไปนั้นได้ฆ่าฟันพมามอญ
 โดยทางไปถึงกาญจนบุรีหรือสุกเคลื่อนไปตะพังตุนั้นประมาณสองหมื่นเศษ

(พงศาวดาร /4 หน้า 155)

(12) เธอจงคิดอ่านชี้แจงเสียให้ลาวผู้ตีเขารู้การที่จริงนั้นให้มาก ๆ จะได้ช่วย
 ตอบแก้ไขคำไฟพรันพึงนินทาบ้างกระมัง

(พระราชหัตถเลขา /1 หน้า 56)

(13) แลความเรื่องนี้ต่อมาได้ความว่าเจ้าทรัพย์ได้ดูตัวเจี้ยเห่า ซึ่งมีชื่อในเสก
 ระดาษ จำได้ว่าเป็นตัวผู้ร้ายที่ได้ดีเรือ ข้าหลวงสมุทปราการได้จับไว้พิจารณา
 แล้ว

(พระราชหัตถเลขา 4 หน้า 60)

(14) ถ้าแลเข้าไปแล้วมิได้กลับออกมา ก็หาชีวิตมิได้ ถ้าเข้าไปแล้วมีชัยชนะก็จะ
 ได้กลับออกมาทำราชการฉลองพระเดชพระคุณสืบไป

(พงศาวดาร 4 หน้า 124)

(15) ให้แต่งหังปวงให้พร้อม จะได้จัดแจงยกเข้าตีทันทั่วทั้ง

(พงศาวดาร 4 หน้า 116)

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 140 ครั้ง

ได้แก่

(1) ออกจากโรงพลตระเวนได้ไปดูที่ว่าการเมือง ที่ว่าการมณฑลแลศาล เป็น
 การเรียบร้อยดีทุกแห่ง

(จดหมายเหตุ /5 หน้า 1)

(10) หลวงกลางเป็นคนสวามีภักดีในพระองค์มาช้านานมีความชอบ ได้เป็น
พระยาราชนครินทร์

(พงศาวดาร / 4 หน้า 59)

(11) ให้นายสั่งมีความสวามีภักดีในพระองค์ ได้คุมพวกช่วยรบเจ้ารามลักษณ์

(พงศาวดาร / 4 หน้า 62)

(12) ถ้าชายอายุเกิน 40 ปี หญิงอายุเกิน 30 จึง ได้ลดค่าถอนตัวลงมาจนอายุถึง
100 ปี

(ประกาศ / 2 หน้า 111)

(13) ถ้ามีผู้ช่วยกันคิดหลายปัญญาแล้ว การซึ่งรุกรามแต่เดิมก็จะได้ปลด
เปลื้องไปได้ทีละน้อยๆ ความดีความเจริญก็คงจะ ได้บังเกิดแก่บ้านเมือง

(ประกาศ / 1 หน้า 108)

(14) ถ้านายอัยการจะไม่พาไปดูละคร ก็คงจะ ได้นั่งกินข้าวแกงกันในตลาดให้
สนุก นึกถึงต้องกินสำหรับคืบค้อน

(ประพาสต้น / 5 หน้า)

(15) ที่จริงกองล้างชามนั้นเป็นการประณีตมาก เมื่อฉันเล่าให้ฟังพอประติษฐานก็
คงจะ ได้เห็นว่าไม่ใช่การเลวเลย

(ประพาสต้น / 5 หน้า 29)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 193 ครั้ง

ได้แก่

(1) การในบริษัทนี้ เมื่อได้ส่งสินค้าไปฮ่องกงแลสิงคโปร์ได้เงินแล้ว มันจะไปไหน
ต่อไปก็ไม่ทำให้ข้าเห็นขั้นที่สุด

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 12)

(2) เรื่องพระร่วงส่วยน้ำกับขอมดำดิน ซึ่งข้าพเจ้าได้อธิบายมาเรื่อง 1 แล้วนั้น
เป็นต้น ชนิด 1 อีกชนิด 1 เป็นเรื่องที่ไทยเราได้มาจากมัธยมประเทศ

(ห้าวแสนปม หน้า / 6 15)

(3) เรื่องรถมรมรถกลับมาถึงวันนี้ ได้ทราบข่าวว่าได้ไปส่งเจ้าลงเรือเมล์ออกจาก
สิงคโปร์ไปเรียบร้อยแล้ว

(จดหมายจางวางหรั / 6 หน้า 22)

- (4) ข้าได้สังเกตมานานแล้วว่า เงินประเภทรายจ่ายของเจ้าสูงรำไป
(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 20)
- (5) ดูกรภักฎิณี เธอจะได้มีโอรสร้อยพระองค์ ทรงกำลังและฤทธิ
(สาวิตรี / 6 หน้า 19)
- (6) ขอให้พระราชอาพระองค์นั้นได้คืนครองราชสมบัติ และขอพระองค์ผู้เป็นที่
นับถือของกระหม่อมฉันนั้น จงอย่าได้ละเลยธรรมจรรยาเป็นอันขาด
(สาวิตรี หน้า / 6 15)
- (7) เมื่อเจ้ากลับมาเมืองไทย ถ้าเจ้าไม่เลวเต็มที่เจ้าก็คงได้ทำการในบริษัทอันข้า
เป็นหัวหน้าอยู่
(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 17)
- (8) บรรดาข้าราชการที่ยังมิได้มีครอบครัวหรือเคหาสถานอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะ
ประกาศใช้กฎนี้ไซ้ ถ้าต่อไปจะมาขอจดทะเบียนภรรยาหรือเคหาสถาน ให้เจ้า
พนักงานเรียกเขาไปอนุญาตซึ่งผู้บังคับจะได้ทำให้ตามระเบียบอันกำหนดไว้ใน
หมวดที่ 6 แห่งกฎนี้
(ประกาศ 6/6)
- (9) ข้าได้กล่าวมาอย่างน้อยครั้งหนึ่งแล้วว่า ข้าเชื่อว่าในศิระเจ้ามีมันสมองอยู่
บ้าง และข้ายังคงเชื่อดังนั้นอยู่เสมอ
(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 13)
- (10) คนเราที่รับจ้างเขาทำการ ถ้ายังได้ร่ำเรียนมาดี มันยิ่งหาทางให้นายขึ้นเงิน
เดือนบ่อยๆเข้า
(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 13)
- (11) ณ กาลก่อนล่วงมานานแล้ว มีเจ้าไทยผู้หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระเจ้าพรหม
ได้รบกับพวกขอม ตีได้อาณาเขตลานนาไทย
(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 45)
- (12) ดูกร นิรมล เราประกาศพรนี้ให้ คงจะได้เป็นไปเช่นเธอขอฉันทีเดียว
(สาวิตรี / 6 หน้า 21)

(13)...อีกประการหนึ่งตามที่เรารับศีลมานั้น เราปฏิบัติให้ตรงตามศีลนั้นได้เสมอๆ เข้าใจว่าไม่ได้ เพราะมีข้อขัดข้องอยู่หลายสิบประการ ถ้าท่านอ่านต่อไป คงจะได้ทราบ

(โสตรธรรมจรียา / 6 หน้า 113)

(14) เมื่อได้อธิบายขยายข้อความมาถึงเพียงนี้แล้ว ท่านผู้อ่านคงจะได้เห็นแล้วว่า ศีลมูลสาวาทนั้นจะถือให้เคร่งเต็มตามความนิยมของผู้ที่แก่วัดทั้งสิ้น

(โสตรธรรมจรียา / 6 หน้า 118)

(15) ส่วนตำแหน่งเสนาบดีนั้น แต่โบราณมาก็ได้เคยมีตำแหน่งเสนาบดีวังเป็นจตุสดมภ์

(ประกาศ 3/6)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 118 ครั้ง

ได้แก่

(1) หม่อมฉันกลับออกมาหัวหินคราวนี้ ได้หยิบเอาหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน ๔ ที่พิมพ์แจกในงานพระศพพระวิมาดาเธอฯ ออกมาด้วย ได้เปิดอ่านตอนโคลงตันของสมเด็จพระปฐมมาธิราช ๔ ทรงแต่งพรรณนากาพย์สังฆกรรมวัดพระเชตุพน เมื่อรัชกาลที่ 3 ได้ความรู้เพิ่มขึ้นหลายอย่าง

(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 / 7-8 หน้า 51)

(2) พระดำรัสแนะนำเรื่องข้าวหลาม กล่าวกระหม่อมได้เคยปฏิบัติมาก่อนแล้ว เมื่อเวลาเดินทางกันดาร เจ้าพระยาเทเวศร์สอนให้ ท่านได้มาจากพวกพนักงานกรมม้า

(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 9 / 7-8 หน้า 78)

(3) เนื่องจากแต่เมื่อพระยาโบราณฯ ถวายวัดพระศรีสรรเพชญ์เสร็จแล้ว หม่อมฉันได้ไปเที่ยวเดินดูเห็นมีพระวิหาร (หรือพระมณฑป) จตุรมุขสร้างไว้ต่อชั้นทักษิณแกวมหาสถูป

(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 / 7-8 หน้า 52)

(4) เมื่อวานนี้ หม่อมฉันได้รับบัตรถวายพระปีใหม่ มาจากราชบรรณาลักษณ์กรมพินิจฯ ได้ส่งมาถวายทอดพระเนตรพร้อมกับจดหมายเหตุฉบับนี้แล้ว

(สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 9 / 7-8 หน้า 73)

(5) ตอนที่ท่านเสด็จประทับ ได้ลองไปนั่งสังเกตดูคนเดินผ่านไปมาที่เขื่อนโฮเต็ล ไม่ใคร่มีใครที่รู้จักด้วยมักมีแต่หนุ่มสาวคราวหลาน หล่มก็เป็นแขน(เต็ล)แมน สวาก็มักชอบนุ่งกางเกงเปียมาอย่างนางหนังฉายเป็นพื้น

(ตาสันสมเด็จ 9 / 7-8 หน้า 77)

(6) การเสด็จไปประพาสมณฑลนครศรีธรรมราชที่เพิ่มวันออกไป 7 วันนั้น สมควรยิ่งนัก ด้วยนานๆจะได้เสด็จไปครั้งหนึ่ง ควรจะได้ทอดพระเนตรให้กว้างขวางขึ้น

(ตาสันสมเด็จ 9 / 7-8 หน้า 75)

(7) อยู่ข้างจะเสียใจ ไปนครศรีธรรมราชตั้งใจจะได้เห็นโบราณสถานที่ยังไม่เคยดู แต่บ้านเมืองเปลี่ยนไปเสียจากที่เคยเห็นมาแต่ก่อนมาก

(ตาสันสมเด็จ 9 / 7-8 หน้า 75)

(8) ซ้อมงคลมี 38 ข้อ ได้คัดส่งถวายสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ไปแล้ว

(ตาสันสมเด็จ 10 / 7-8 หน้า 83)

(9) ให้เหน็ดหน่ายในการที่จะพูดถึงราชาศัพท์ เพราะได้กราบทูลมามากแล้ว

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 1)

(10) ข้อที่ตรัสบอกถึงว่าได้ทอดพระเนตรพบคำชาวอินเดีย ซึ่งเขาเรียกชาวต่างประเทศว่า ประเทศ นั้นดีมาก แล้วก็ทำให้นึกถึงคำพราหมณ์เอมอันได้กราบทูลมาแล้ว

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 33)

(11) ตอนที่ท่านเสด็จประทับ ได้ลองไปนั่งสังเกตดูคนเดินผ่านไปมาที่เขื่อนโฮเต็ลไม่ใคร่มีใครที่รู้จัก ด้วยมักมีแต่หนุ่มสาวคราวหลาน หล่มก็เป็นแขน(เต็ล)แมน สวาก็มักชอบนุ่งกางเกงเปียมาอย่างนางหนังฉายเป็นพื้น

(ตาสันสมเด็จ 9 / 7-8 หน้า 71)

(12) พระบรมรูปสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ นั้น หม่อมฉันได้เคยเห็นเป็นรูปฉาย นายพิโรจน์เขาให้มา

(ตาสันสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 83)

(13) ข้อที่ตรัสบอกถึงว่าได้ทอดพระเนตรพบคำชาวอินเดีย ซึ่งเขาเรียกชาวต่างประเทศว่า ประเทศ นั้นดีมาก แล้วก็ทำให้นึกถึงคำพราหมณ์เอมอันได้กราบขูลมาแล้ว

(ตาสันตมเด็จพระ 30/7-8 หน้า 80)

(14) ถ้าคร้ามคลื่น ชาติเสด็จกลับขอให้เชิญเสด็จกลับทางรถไฟ จะได้แวะหัวหิน

(ตาสันตมเด็จพระ 9/7-8 หน้า 65)

(15) เธอรู้ว่าหม่อมฉันกินยาวิตะมิน b ซึ่งหมอเขาว่าเป็นยาสำหรับบำรุงกำลังคนสูงอายุ เธอคิดถึงสมเด็จพระพันวัสสาและพระองค์ท่าน จึงขอตัวอย่างยานั้นไปจากหญิงพูน ว่าจะเอาไปให้หม่อมประจำพระองค์พิจารณาดู ถ้าเขาเห็นว่าดีคุณ จะได้ถวายให้เสวย

(ตาสันตมเด็จพระ 30/7-8 หน้า 74)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 92 ครั้ง

ได้แก่

(1) ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี บรมครูนาฏศิลป์ของไทย ผู้อุทิศชีวิตให้กับนาฏศิลป์ตลอดมาอย่างแท้จริง ด้วยการนำศิลปะการแสดงที่เคยเป็นของเฉพาะในราชสำนักออกมาให้ประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมชื่นชม

(กิณี 123 / ปัจจุบัน)

(2) กิณีฉบับนี้ ท่านผู้อ่านจะได้สัมผัสบรรยากาศของสวนโมกขพลาราม ที่ถูกกล่าวขวัญถึงว่าเป็นที่หมายแห่งความสงบจิตใจเพื่อการปฏิบัติศึกษาพุทธธรรมที่ถูกต้อง

(กิณี 134 / ปัจจุบัน)

(3) อากาศร้อนอย่างนี้ หากได้นั่งเรือชมวิวสองฝั่งลำน้ำเจ้าพระยา คงจะดีไม่น้อย

(กิณี 96 / ปัจจุบัน)

(4) หน่วยแพทย์อาสาในสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี มีคุณประโยชน์ต่อชาวไทยในท้องถิ่นห่างไกลเพียงไร กินรีฉบับนี้ได้นำมาเสนอท่านผู้อ่านแล้ว

(กินรี 59 / ปัจจุบัน)

(5) รายการ"เรื่องหลวงพาทองโลก" ได้รับการปรับปรุงใหม่โดยการบินไทยได้จัดพิมพ์ รายการท่องเที่ยวปี 2535/36 เพิ่มสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยและต่างประเทศอีกหลายชุด

(กินรี 119 / ปัจจุบัน)

(6) เนื่องจากบินนี้เป็นปีท่องเที่ยวแห่งอาเซียน การบินไทยจึงได้จัดพิมพ์ รายการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน ที่จะนำนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้รับความสะดวกในการทราบถึงรายละเอียดของสถานที่ต่างๆ

(กินรี 119 / ปัจจุบัน)

(7) บริษัทการบินไทย ได้ตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าแห่งวัฒนธรรมไทยดังกล่าวนี้ จึงได้เป็นผู้รับผิดชอบในการออกค่าใช้จ่าย

(กินรี 50 / ปัจจุบัน)

(8) ...แต่เมื่อมีโครงการอนุรักษ์สัตว์ป่าในพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สัตว์ป่าเหล่านี้จึงเหลือรอด และแพร่พันธุ์เพิ่มจำนวนให้ลูกหลานได้เห็นต่อไป

(กินรี 139 / ปัจจุบัน)

(9) ด้วยมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในพระบรมราชินูปถัมภ์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้จัดงานเทิดพระเกียรติ ศิลปินแผ่นดิน เมื่อไม่นานมานี้ กินรีฉบับนี้จึงขอเสนอความน่าสนใจของงานแก่ผู้อ่าน

(กินรี 137 / ปัจจุบัน)

(10) นอกจากนี้ กิณรียังนำท่านผู้อ่านไปทำความคุ้นเคยกับเครื่องดนตรีไทยโบราณอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า ทั้งนี้เพื่อความบันเทิงและเพื่อให้ท่านได้สัมผัสกับคุณค่าแห่งความเป็นไทย.

(กิณรี 71 / ปัจจุบัน)

(11) งานจิตรกรรมฝาผนังใโบสถ์วัดตรีทศเทพ ซึ่งได้ลงมือทำมาระยะหนึ่งแล้ว เริ่มเป็นรูปเป็นร่าง คาดว่าจะเสร็จทัน เพื่อร่วมเทิดพระเกียรติในวโรกาสมิ่งมงคล

(กิณรี 72 / ปัจจุบัน)

(12) กิณรี ฉบับนี้ พาท่านไปรู้จักกับจังหวัดหนองคายในทุกมุมมอง ซึ่งในปี 2536 กำหนดให้เป็นปีท่องเที่ยวหนองคาย จึงควรที่ท่านจะได้สัมผัสกับจังหวัดนี้

(กิณรี 91 / ปัจจุบัน)

(13) กิณรี ฉบับนี้ยังได้นำท่านไปค้นหาภาพแห่งพุทธศาสนาที่วัดไชยวัฒนาราม

(กิณรี 97 / ปัจจุบัน)

(14) การบินไทย ได้ดำเนินการรณรงค์ตามโครงการ ดิสคัฟเวอร์ ไทย แลนด์สเนเชอร์ล เฮอริเทจ ในฐานะผู้สนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ แห่งอาเซียนเป็นเวลาหลายปีแล้ว

(กิณรี 50 / ปัจจุบัน)

(15) เมื่อปีที่แล้ว การบินไทยได้ดำเนินการก้าวอย่างที่สำคัญ โดยการแปรรูปเป็นบริษัทมหาชน

(กิณรี 50 / ปัจจุบัน)

จ. คำ หน้

คำ หน้ มีกระสวน 2 แบบ ได้แก่

กระสวนแบบที่ 6 รูปคำ หน้ อยู่หน้านามานุประโยค จัดเป็นคำกริยากรรมนำเสนอ ปรากฏพบเพียง 2 สมัย คือ สมัยรัชกาลที่ 5 และสมัยรัชกาลที่ 7-8

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 4 ครั้ง

ได้แก่

(1) เมื่อตริตรงดูถึงการที่จะแก้ไขเห็นว่าถ้าจะย้ายพระจินดารักษ์ไปในเวลานี้ หน้ที่เจ้าพระยาสุรพันธ์จะได้รับความเดือดร้อนมาก ส่วนพระเทพราชแลนยานั้นตัวก็ร้องอยู่ว่าแก่ชรา แต่เจ้าพระยาสุรพันธ์ไม่ยอมปล่อย การเป็นเช่นนี้จึงเห็นว่ หน้ที่จะต้องยกพระเทพราชแลนยาขึ้นเป็นตำแหน่งพิเศษเสมออย่างผู้ช่วยข้าหลวงเทศาภิบาล ย้ายพระจินดารักษ์มาเป็นข้าหลวงมหาดไทย

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 35)

(2) แต่ประเพณีทาสเป็นของมีสืบเนื่องมาแต่โบราณ คนทั้งหลายทุกชั้นบรรดาศักดิ์ได้คุ้นเคย และมีประโยชน์ทรัพย์สินสมบัติเกี่ยวเนื่องอยู่ในวิธิตาสโดยมาก จะเลิกถอนเสียทันทีก็ หน้ที่จะเกิดความลำบากในชุมชนทั้งหลายได้มากอยู่ การเลิกทาสสมควรจะต้องผ่อนผันเลิกผ่อนไปตามควรแก่การ

(ประกาศ 2/5 หน้า 2)

(3) แต่จะจัดการอย่างไรในเวลานี้ คิดดูเห็นว่าไม่มีประโยชน์ เพราะการค้าขายในตลาดที่นี้กำลังเจริญ ถ้าไปขบไล่รบกวนหน้ที่จะเกิดความเดือดร้อน ทำให้คนที่อดอยในการค้าขายไปได้ ทางที่ดีควรจะทำ เห็นว่า ควรจะคิดอ่านสร้างที่แทนขึ้น

(จดหมายเหตุ 1/5 หน้า 18)

(4) ไปห้างคาซิลวาเป็นคนลังกา ชายของเครื่องเงินเครื่องทองทำเองโดยมาก แปลว่าร้านตาครูช่างทอง ของสิงคโปร์ แต่มีของดีกว่ามาก เจ้าของร้านเป็นถึงขนาดขอแอปปอยน์เมนต์ด้วยชื่อของหลายอย่าง แต่หน้ที่จะพรรณนาว่าสิ่งใดให้ใครไม่ทันจดลากติดไปสำหรับแจก

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 18)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

- (1) หม่อมฉันนึกว่าชาวกรุงเทพฯเองเห็นเปลี่ยนมากกว่าชาวเมืองอื่นๆ หากว่าเป็นราชธานี มิฉะนั้นก็น่าจะจะถูกพวกเมืองอื่นใส่ความว่าสัญญาไม่ปกติ

(ตาสนั่นสมเด็จฯ 9/7-8 หน้า 78)

กระสวนแบบที่ 7 คำ น่า อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยา มีความหมายแสดง อรรถาณูเคราะห์บอกการชี้แนะ ปรากฏพบตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ตากก็ปัดต้นยอมให้น้ำร่องบัญชานหมด ทั้งการที่จะเปิดจักรเดินช้าเดินเร็ว แล ถือท้ายอย่างไรน้ำร่องสั่งเรื่อยทีเดียว ที่แท้ก็สักสิบมินิตเท่านั้น เรือก็ออกพ้นท่า ดูไม่น่าจะต้องมีน้ำร่อง

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 67)

- (2) การที่ว่าเป็นห้องสุขาที่นั่นน่าจะแปลว่าเป็นห้องกินเหล้ามากกว่า เพราะมี ทรายอยู่ในนั้นทั้งเหล้าทั้งบุหรี่

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 67)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

- (1) ข้อสำคัญที่จะเตือนให้ท่านทั้งหลายคิดต่อจากหนังสือ นั้น คือข้อใดที่เราควร จะเชื่อถือได้ว่าน่าจะเป็นจริง หรือสิ่งใดที่เราน่าจะฟังหู 1 ใหู 1

(จดหมายจากวางหว้า / 6 หน้า 12)

- (2) ถ้ายังผู้จ่ายเงินเดือนเขาคอยจะรับลงรื้อบาญชีอยู่ด้วย ก็น่าจะรับให้หนักขึ้น

(จดหมายจากวางหว้า / 6 หน้า 38)

- (3) ของที่ไม่มีราคาแก่เจ้าของ เพราะเขามีมากแล้วฤฯ แม้จะไม่มีมากแล้ว ก็มี เงินพอที่จะซื้อใหม่ได้ ดังนี้แม้ผู้ใดที่ยังไม่มีของนั้นๆจะถือเอาบ้างก็ดูไม่น่าจะถือ โทษนัก

(โสตรธรรมจริยา / 6 หน้า 217)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) มีหมอกคนหนึ่งชื่อ แบลคมอร์ ผู้เป็นตำแหน่งแพทย์อำนวยการอนามัยที่เมือง สิงคโปร์ คิดว่ารำที่มีสี เขาออกจากเมล็ดข้าวมีธาตุสำคัญในสรรพคุณของ อาหารอยู่หลายอย่าง เช่นวิตามินเป็นต้น น่าจะเป็นอาหารมนุษย์ได้

(สาส์นสมเด็จพระเจ้า 30/7-8 หน้า 69)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 12 ครั้ง

ได้แก่

(1) สำหรับประเทศเพื่อนบ้านของไทย มาเลเซียคือจุดหมายที่ไม่ไกลนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปี 1994 เป็นปีที่ท่องเที่ยวมาเลเซีย จึงน่าจะหาโอกาสไปเยี่ยม เยียนมาเลเซียสักครั้ง

(กิณรี 85 / ปัจจุบัน)

(2) ปกติพระบรมมหาราชวังจะเปิดเวลา 16 นาฬิกา แต่คิดว่าน่าจะยืดเวลาได้ ถึง 18 นาฬิกา เพื่อให้ประชาชนได้เข้าชมงานอย่างทั่วถึง

(กิณรี 82 / ปัจจุบัน)

(3) เมื่อพูดถึงเรื่องเดินทางของท่าน ซึ่งยังคงดำเนินอยู่ตลอดมาสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะ ไต่ที่มีผู้นิมนต์ ท่านถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องเผยแพร่พระธรรมคำสอน ของพระพุทธเจ้า ท่านซึ่งชื่อสังเกตว่า พอเครื่องจอดยังไม่ทันเปิดประตูเลย คน แย่งกันมาอออยู่ไม่รู้จะรีบไปไหน มาแรง ขวางทางเต็มไปหมด คนเขาจะหยิบ ของก็ไม่ได้ เจ้าหน้าที่เรือบินน่าจะบอกคน อุตมาเห็นแล้วรำคาญทุกที

(กิณรี 134 / ปัจจุบัน)

(4) ประโยชน์สุขอันประชาชนได้รับจากมูลนิธิในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ออกนาม มานี้ก็เป็นที่ทราบกันอยู่โดยแพร่หลายแล้ว แต่ประโยชน์ที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงได้รับก็คือ ความสุขอันเกิดจากความผาสุกของประชาชนของ พระองค์ ในพระราชหฤทัยนั้น ความผาสุกของประชาชนน่าจะตั้งอยู่เหนือสิ่งอื่น ไต่ทั้งนั้น

(กิณรี 132 / ปัจจุบัน)

(5) จันทบุรี อัญมณีของเมืองหรือเมืองแห่งอัญมณี มาร์ค สแตรนด์ มาบอกเรา ว่าหากไปเที่ยวเมืองที่อยู่ตะวันออกสุดติดกับชายแดนกัมพูชาแห่งนี้แล้ว มีที่ ไหนที่น่าจะไปเยี่ยมเยียนและมีอะไรที่ควรซื้อหา

(กินรี 90 / ปัจจุบัน)

(6) วัชกุชท์ยังมีประวัติความเป็นมาที่น่าจะติดตาม วัชนี้เปรียบเสมือนตำนานรัก แห่งพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระเจ้ารำไพพรรณี

(กินรี 92 / ปัจจุบัน)

(7) เป็นความจริงที่ว่า ภาพวาดซึ่งเด็กทำด้วยชีวิตวิญญาณสักภาพ อาจได้ คะแนนเต็มสิบ ในขณะที่วิชาคำนวณ หรือวิทยาศาสตร์คะแนนเต็มร้อย ประหนึ่งว่าหลักสูตรการศึกษานั้นมีเพื่อฆ่าความสามารถเชิงศิลปะของเด็ก ตั้งแต่เยาว์วัย น่าจะหาคำตอบกันและย้อนทบทวนนโยบายการศึกษาเสียใหม่

(กินรี 88 / ปัจจุบัน)

(8) ท่านได้ควบคุมฝึกสอนให้นักศิลปะประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น แลอาเซียนมาแล้ว และออกปากชมว่า "ญี่ปุ่น เขาตั้งอกตั้งใจจะ ำได้ดีทีเดียว ก็น่าจะชมเขา"

(กินรี 100 / ปัจจุบัน)

(9) นานหลายปีมาแล้วที่ชาวบ้านในอำเภอสว่างแดนดินจังหวัดสกลนครผู้หนึ่ง ทูลเกล้าถวายฯ กาน้ำดินเผาที่ปั้นขึ้นเองโดยใช้ดินที่ขุดจากพื้นที่ สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถได้ทรงทอดพระเนตรแล้วก็ทรงพระราชดำริว่าน่าจะมีเตาเผาขึ้นเพราะดินมีลักษณะพิเศษ

(กินรี 79 / ปัจจุบัน)

(10) เมื่อฟังดนตรีไทยแล้ว น่าจะจะเลยไปชื่นชมกับธรรมชาติที่อุทยานแห่งชาติ เอราร์วัน ในจังหวัดกาญจนบุรี

(กินรี 49 / ปัจจุบัน)

(11) จากนั้นท่านน่าจะจะลองขึ้นดอยไปเที่ยวโครงการหลวงศุภคัง ดอกไม้เมือง เหนือ และผลไม้เมืองหนาวรอท่านอยู่แล้ว

(กินรี 132 / ปัจจุบัน)

(12) หากท่านแสวงหาสภาพแวดล้อมที่ยังไม่ถูกทำลาย ที่หนึ่งทีนางจะไปสัมผัส
คือประเทศลาว

(กิณี 9 / ปัจจุบัน)

แบบกระสวนที่ 7 รูปคำ นาง อยู่หน้าภริยาวิไล เป็นคำช่วยหน้าภริยา มีความหมายแสดง
อรรถาณูเคราะห์บอกการคาดคะเน ปรากฏพบตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน
สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง
ได้แก่

(1) แต่ต้นไม้แลเต็มที ที่ปลูกตามถนนโตแล้วก็แห้งร่งแรง ที่ปลูกใหม่ก็ไม่เห็น
ว่านางจะรอด

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 82)

(2) วัดเขินต์มาตินั้นเป็นวัดร้างเหมือนกัน เดียวนี้เขาใช้มิวเซียม ยังมีรูปเขียน
ตุ๊กตาจะเล่าถึงรูปเขียนนางจะโดนกับที่หม่อมมณฑลที่เล่าจึงของดเสีย

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 25)

(3) ก็ปัดกันแกว่าเห็นเสียเมื่อวานนี้แล้ว ว่าความคิดที่พอจะไปไหนๆเจียบๆนั้นนาง
จะไม่สำเร็จทั้งที่จะไม่ให้ใครรู้จักก็ไม่ได้

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 85)

(4)เหลือวร้ายแลชวาได้ตั้งใจทุกอย่าง ให้บังเกิดความรักห้องเป็นกำลังจะ
จากไปนางจะเสียดายได้

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 23)

(5) คำเตือนของเจ้าพระยาสุรศักดิ์ แกกัจจริงอยู่บ้าง ถ้าถึงเจ็บใช้ล้มหมอนนอน
เสื่อ นางจะร้องไห้

(ไกลบ้าน / 5 หน้า 54)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง
ได้แก่

(1) ที่กล่าวว่า ห้ามมิให้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขายังมิได้ให้โดยกิริยาอันเป็น
ขโมยนั้น มีผู้อ่านบางคนกล่าวว่ายังเป็นที่เคลือบคลุมอยู่ แต่ที่จริงถ้าจะใช้ความ
คิดตรองหน่อยแล้วก็น่าจะเข้าใจได้โดยง่าย

(โสตรธรรมจรรยา /6 หน้า 107)

(2) พงศาวดารโยนกกล่าวอยู่ที่เมืองฝางซึ่งน่าจะถูก เพราะเมืองเชียงแสนนั้น
ปรากฏว่าสร้างภายหลังนั้นหลายร้อยปี

(ท้าวแสนปม /6 หน้า 42)

(3) เรื่องท้าวแสนปมตามตำนานมีมาเช่นนี้ ทำให้เป็นที่น่าจะนึกอยู่ว่า คงต้องมี
มูลความจริงอยู่บ้าง

(ท้าวแสนปม /6 หน้า 45)

(4) พระองค์ท่านทรงพิเคราะห์ดูเห็นว่าธรรมเนียมการสงครามนั้น ถ้าพ่ายแพ้เสีย
บ้านเมืองแก่ข้าศึกก็มักจะได้แต่หนีเอาตัวรอด ที่จะอพยพไพร่บ้านพลเมืองหนี
ด้วยในเวลาข้าศึกอยู่ในชานพระนครนั้นดูยากอยู่ ตั้งแต่เมืองฝางลงมาเมือง
กำแพงเพชรทางไกลมากมิใช่น้อย ถ้าพระยานั้นได้เสียพระนครแก่ข้าศึก น่าจะ
หนีมาแต่สมัยบรรพบุรุษ

(ท้าวแสนปม /6 หน้า 50)

(5) กรมพระดำรงทรงพระดำริว่า จะมีได้อยู่ที่เมืองแปบ ที่อยู่ในแขวงเมือง
กำแพงเพชรนั้นแห่งเดียว ทรงพระดำริว่าน่าจะได้ครองพระนครศรีวิชัยหรือศรี
ไชย

(ท้าวแสนปม /6 หน้า 51)

(6) ถ้ามีบุญญาธิการนิมิตเมืองได้จะรั้งรออยู่ทำไมจนถึงปานนั้น ทำไมไม่รีบ
จัดการสร้างเสียแต่ที่แรก จึงน่าจะสันนิษฐานว่า แท้จริงนั้นพระชินเสนกับนางไป
จากไตรตรังษ์ แล้วก็กลับไปอยู่นครศรีวิชัย

(ท้าวแสนปม /6 หน้า 63)

(7) ส่วนข้อที่ว่าพระโอรสแห่งท้าวชินเสนมีนามปรากฏว่า เจ้าอุทอง หรือพระเจ้า
อุทองนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะมีพระนามเช่นนั้น เพราะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
ในเมืองอุทองนั่นเอง

(ท้าวแสนปม /6 หน้า 63)

(8) ส่วนเหตุที่พระราชโอรสแห่งพระเจ้านครศรีวิไชยได้ไปเป็นพระเจ้าอุทุมพรขึ้น
นั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า ไปเป็น
ราชบุตรเขย แล้วเลยได้ครองนคร ซึ่งคิดๆไปก็น่าจะเป็นได้

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 64)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 15 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...นี่เป็นตีความออกให้เห็นว่า ชานกยาง คือ หามแล่น นกสับไม่มีที่ลงสย
ต้องเป็นป็นประทับบ่าคาบศิลา ส่วนนกกุ่มน่าจะเป็นป็นชนิดใดที่มีนกงอกุ่ม
หรือมีอะนั้นก็จะป็นป็นคาบชุด

(ตำนานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 / 7-8 หน้า 45)

(2) อีกประการหนึ่งชื่อวัด ซึ่งเปลี่ยนมาหลายครั้งหลายครา ก็สื่อให้เห็นเนื่อง
กัน เดิมสมเด็จพระบวรราชเจ้า ฯ ทรงขนานนามวัดนิพพานาราม ซึ่งไม่ปรากฏ
ว่าวัดอื่นที่ไหนๆจะรวมชื่อเช่นเดียวกัน อันนี้ น่าจะเกิดแต่ทรงปรารภเหตุที่บรร
พระอัฐเป็นมูล

(ตำนานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 / 7-8 หน้า 66)

(3) ที่ตกลงเปลี่ยนนามเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ทั้งเป็นวัดอยู่นอกพระราชวัง ก็
น่าจะเอาพระมณฑปและพระเจดีย์ที่สร้างบรรพพระอัฐอย่างวัดพระศรีสรร
เพชญ์ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นมูล

(ตำนานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 / 7-8 หน้า 74)

(4) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯ ให้เปลี่ยนนามอีกครั้งหนึ่ง
ว่าวัดมหาธาตุ ฯ ทั้งไม่มีสถูปหรือพระปรางค์ใหญ่เป็นหลักวัด ก็น่าจะเป็นเนื่องด้วย
เป็นที่บรรพพระอัฐธาตุเป็นมูล

(ตำนานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 / 7-8 หน้า 74)

(5) ได้ถุนพระที่นั่งนั้น ถัดที่ตั้งพระพุทธรูปศิลาองค์เดียวนี้เข้าไปข้างหลังอีกห้องหนึ่ง
มีก่องอฐเป็นแท่นปูนไว้สองข้างชิดฝา น่าจะเป็นทำขึ้นเพื่อรองรับปราสาทปรางค์
5 ยอดของเก่า

(ตำนานสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 6 / 7-8 หน้า 74)

(6) มานึกขึ้นถึงตึกพระเจ้าเหาที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์เมืองลพบุรี มีฐานก่อตรงที่ประทับทางด้านสกัดเป็นฐานยาว ว่าจะเทียบกับตั้งพระแท่นเสด็จออกขุนนางอย่างเก่าในกรุงเทพฯ นี้

(ตาสันตมเด็จพระ 6 /7-8 หน้า 83)

(7) คาถาขัดตำนานมงคลสูตรของพม่าแปลกดี เกล้ากระหม่อมก็ไม่รู้พอ แต่ก็จับผิดได้ลงแห่ง คาถาที่บาท 1 ทูท หตุสุ ว่าจะผิด

(ตาสันตมเด็จพระ 7 /7-8 หน้า 93)

(8) เพลงแขกวนเชษฐุ์ ก็น่าหัวเราะ คงเป็นเพราะผู้มันไม่รู้ความของศัพท์ประเทศ สังเกตแต่เสียงก็แปลงเป็นวงเชษฐุ์ หมายถึงจะถูก ความก็รับทำให้กลายเป็นเพลงของมลายู ด้วยศัพท์ เชษฐุ์ นั้นตรงกับศัพท์อะยัง ที่พวกมลายูชอบเรียกกันตามภาษาสุภาพของเขา ว่าจะยังเรียกกันว่า เพลงแขกวนเชษฐุ์ อยู่โดยมาก

(ตาสันตมเด็จพระ 29 /7-8 หน้า 9)

(9) ประเพณีเขมรชอบใช้ภาษาสันสกฤตตามคติพราหมณ์จึง ว่าจะจะเป็นเขมรตั้งชื่อเมืองนั้นว่า สุโขทัย

(ตาสันตมเด็จพระ 29 /7-8 หน้า 13)

(10) คำว่า สีนะ หรือ สิงห์ ต้องเป็นคำเติมตั้งทรงพระดำริ เป็นนามศัพท์สำหรับเรียกสัตว์อย่าง 1 คือ lion คำว่า ราชสีห์ และ สีนะราช เป็นคำประกอบขึ้นเมื่อภายหลัง หม่อมฉันก็เห็นว่า ว่าจะหมายความต่างกัน ราชสีห์ อาจจะตั้งใจหมายความว่าเป็นนายฝูง คำว่า สีนะราช อาจจะใช้เป็นคำเชิดเกียรติพระราชา

(ตาสันตมเด็จพระ 29 /7-8 หน้า 35)

(11) โทน เห็นจะหมายว่าร้องเข้ากับสองหน้า ตะโพน ว่าจะเป็นของประดิษฐ์ขึ้นภายหลังโดยแก้ไขมาจาก โทล แบบอินเดียดอกกระมัง

(ตาสันตมเด็จพระ 29 /7-8 หน้า 37)

(12) หญิงภูม่านั้นเป็นลูกคนใหญ่ของหม่อมเจิม คุณย่าท่านเรียกอย่างนั้น คนอื่นก็เรียกตาม บางทีหม่อมเจิมเขาจะรู้เหตุ แต่หม่อมฉันไม่ทราบ พิศเพราะเหตุ ว่าจะเอามาแต่ชื่อนางตะเกาทอง

(ตาสันตมเด็จพระ 29 /7-8 หน้า 38)

(13) ตะโพน น่าจะเป็นของประดิษฐ์ขึ้น หรือเอามาเข้าปีพาทย์เล่นละครใช้แทน โทนต่อภายหลัง แต่เมื่อใช้ตะโพนทำปีพาทย์เล่นละครแทนโทนแล้ว โทนเลยดับไป

(สำนวนสมเด็จพระเจ้า 29 /7-8 หน้า 56)

(14) กลองนั้นเป็นของชนชาติไทยมีมาแต่ดั้งเดิม ทั้งไทยใหญ่และไทยน้อย ไม่เกี่ยวกับเครื่องสังคีตที่ได้แบบมาจากอินเดีย ดูเหมือนไทยจะเรียกบรรดาเครื่องสังคีตที่ขึ้นหนังว่า กลอง ทุกอย่าง ถึงทับและโทนก็เรียกว่า กลอง น่าจะมีแต่ไทยสยามที่แปลงชื่อกลองบางอย่างไปเรียกตามชาวอินเดีย

(สำนวนสมเด็จพระเจ้า 29 /7-8 หน้า 56)

(15) หนังสือมหาชาติคำหลวง แม้ที่เรียกความเดิมนั้น จำนวนก็ไม่เท่าเสมอกัน เห็นจำนวนเท่ากับเพื่อนแต่กัณฑ์ทศพร ชูชก และมหาพน จึงคิดว่าครั้งกรุงศรีอยุธยาเอาหนังสือมหาชาติคำหลวงก็คงเคยขาดฉบับ และเคยมีพระเจ้าแผ่นดินโปรดให้แต่งขึ้นใหม่บ้างแล้ว ด้วยเวลาแต่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแต่งมาจนเสียกรุงฯ นานถึง 300 ปี ฉบับเดิมน่าจะไม่บริบูรณ์อยู่ได้ทั้งหมด

(สำนวนสมเด็จพระเจ้า 30 /7-8 หน้า 60)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง

ได้แก่

(1) สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้ทอดพระเนตรแล้วก็ทรงพระราชดำริว่าน่าจะมีเตาเผาขึ้นเพราะดินมีลักษณะพิเศษ เมื่อเข้าเตาเผาแล้วได้เครื่องปั้นเนื้อละเอียดเนียนราวกับหินอ่อน ชาวบ้านก็น่าจะสืบเชื้อสายมาจากช่างปั้นพื้นที่นั้นอยู่ใกล้กับบ้านเชียงแหล่งเครื่องปั้นดินเผาโบราณที่โลกตะลึงมาแล้วด้วย

(กิณี 79 / ปัจจุบัน)

(2) หนังสือสถิติโลกกินเนสส์แสดงความเสียดายว่าน่าจะเป็นหุ่ยยนต์ใหญ่ที่สุดได้ ถ้าช่วยเขยื้อนบางส่วนบ้าง

(กิณี 142 / ปัจจุบัน)

(3) คนเดี๋ยวนี้อีกยิ่งผิวเหิน งามฉาย ถ้าเป็นอย่างนี้เรื่อยๆ ไม่แก้ไข สังคมมันก็จะ
เป็นห่วง มองไม่เห็นความปลอดภัย

(กิ นรี 135 / ปัจจุบัน)

(4) เกิดความรู้สึกว่า ศาสตราจารย์คิดป พิระศรัปจะไปรู้จักทุกแง่ของคิดป
สมบุญผู้เป็นความภาคภูมิใจ

(กิ นรี 83 / ปัจจุบัน)

(5) สำหรับชาวต่างประเทศ พระบรมมหาราชวังก็เป็นสถานที่ที่เขาเข้าไปชมกัน
อยู่แล้วน่าจะเป็งานที่เขาสนใจ

(กิ นรี 82 / ปัจจุบัน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉ. คำ ขาว

คำ ขาว มีกระสวน 5 แบบ ได้แก่

แบบกระสวนที่ 2 คำ ขาว อยู่หน้าบุพบทวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏสมัยสุโขทัยสมัยเดียว จำนวน 1 ครั้ง

(1) นายพันเทพรักษาและนายพันสุริยามาตย์และอำแดงค้ำกอง และอำแดงค้ำแก้วบิใจบาปราบใจมัว หัวใจขาวในสุจริต วิลาสิตครัทธา ปลงมหาคามบริเวณแต่พระมนาเถรราหุลเทพวันนาสี

(จารึก 28 / สุโขทัย หน้า 205)

แบบกระสวนที่ 3 คำ ขาว อยู่หน้าวิเศษนามนุประโยค เป็นคำกริยากรรม ปรากฏในสมัยอยุธยาสมัยเดียว จำนวน 6 ครั้ง
ได้แก่

(1) แลนายเขมผู้หมั้นสันหัดตลาดขาวสามารถเพื่อจะนำสำภาเกตรา คือพระบวรธาตุมาพระองค์ผู้ประเสริฐให้เสด็จพระราชดำเนินข้ามสมุทรสาครอรณพลงสาร

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 35)

(2) อุกตลธรรมทั้ง 4 ประการนี้ยอมท่อมทับสัดวิให้จมอยู่ในสงสารสาครอันลึก แลกวางขวางยิ่งนักหนา แลมิขาวเพื่อจะข้ามด้วยสำภาเกตรานาวายานอันเที่ยวทางชลธี

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 35)

(3) เมาะว่าอุกตลธรรมอันเป็นเสนาแห่งกิเลสมานั้นมิขาวเพื่อจะเอาพระอัฐรังษิทธิธรรมอันกอประด้วยองค์ 8 ประการนั้น เปนอารมณ์ได้ดูจแมลงวันมิขาวเพื่อจะบินไปจับลงไปนีกอนเหล็กแดง

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 36)

(4) อันว่าผู้อื่นมิขาวเพื่อจะเป็นที่พึงแก่ท่านได้

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 40)

(5) แต่เมื่อมีจรรยามาถึงแล้วนั้น ญาติวงศ์ทั้งหลายนั้นมิอาจเพื่อจะเป็นที่พึ่ง และจะห้ามมีจรรยาด้วยอุบายอันหนึ่งอันใดหามิได้เลย

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 40)

(6) อันว่าสำเภาลำไต้มีกงวานอันหนักคงสามารถ สำเภาลำไต้ก็จะอาจเพื่อจะ ทนทานกำลังระลอกในท้องทะเลนั้นได้

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 40)

กระบวนแบบที่ 6 คำ อาจ อยู่หน้านามานุประโยค เป็นคำกริยากรรมนำเสนอ

ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 1 และสมัยรัชกาลที่ 3

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) ...แล้วพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่านักสุโท นักสุทันนี้ เราจะขอไปเลี้ยงเป็นโอรส พญาละแวกมิอาจที่จะขัดได้ ก็โดยมีบัญชาพระเจ้าอยู่หัว

(พงศาวดาร / 1 หน้า 35)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1)...แล้วทรงพระดำริเห็นว่า แต่กำลังย้ายลาวเมืองลุ่มลัดนั้นหาอาจที่จะลงมา ตั้งรับรบพุ่งถึงบ้านนายมไม้ ดีร้ายจะเป็นอ้ายราชวงษาเมืองเวียงจันจะมากฎ หลัง

(จดหมายเหตุ 17/3 หน้า16)

กระบวนแบบที่ 7 คำ อาจ อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำกริยากรรม ปรากฏสมัยสุโขทัย จนถึง สมัยรัชกาลที่ 4

สมัยสุโขทัย ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง

ได้แก่

(1) พญามหารวมิกราชอาจบังเกิดศรัทธาในศาสนาพระศรีรัตนตรัยจึงให้ไป อาราธนานิมนต์พระมหาเถรเป็นเจ้าผู้หนึ่ง

(จารึก 8 / สุโขทัย หน้า 9๐)

(2) พ่อขุนรามคำแหงนั้นหาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้กรรม
แต่แต่คนอันมีในเมืองไทยด้วยรู้หลว อาจปราบฝูงข้าเล็กด้วยแกล้วด้วยหาญ
ด้วยแคะด้วยแหงหาคนจักเลมมิได้

(จารึก 1 / สุโขทัย หน้า 1)

(3) เรายมีอาจกระทำสรรพภูมิทรพานตรายแต่เจ้าพระยา

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 59)

(4) เขาจึงนบพระมหาธาตุด้วยยศบริพานมากมายหลวงหลายอันไปถัด
มหา...เกรมีนผู้สั่งมเกรอันทรงจุดงคศิลาและมหาสามี...สิดัดฝูงอมาตยราช
เสนาอุบาสกอุบาสิกามีอาจคนนาเลย

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 60)

(5) พระมหาเกรศรีศรีทวารราชจุฬามูนีนันผู้เชื่อ...นก็ดี บมิเคียดตอบ ขลานติ
ไมตรี ูปรานีอินดูสัตว์ทั้งหลาย โปรลสรายบให้ล้ม บให้ตาย สักอันรู้บุญรู้คุณ
ท่านเสงี่ยมมารยาทอาจสังวรตน สั่งสอนคนทั้งหลายให้รู้ละอายรู้บาป

(จารึก 6 / สุโขทัย หน้า 58)

สมัยอยุธยา ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) อันว่าสำเภากันหากงวานมิได้นั้น มีอาจจะทนทานกำลังระลอกในท้องทะเล
นั้นได้ แลมีอาจจะข้ามทะเลไปได้ ก็จะไม่แตกทำลายในทะเลนั้น

(จดหมายเหตุ 1 / อยุธยา หน้า 44)

สมัยธนบุรี ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) ใครอาจสามารถจะหักค้ำยเข้าไปได้ในเพลาคืนวันนี้

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 213)

(2) ถ้าและผู้ใดอาจสามารถจะอยู่ในราชสมบัติ ให้สมณพราหมณ์ปราชญ์
เป็นสุขได้จะยกสมบัติทั้งนี้แก่บุคคลนั้น

(พงศาวดาร / ธนบุรี หน้า 229)

สมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏจำนวน 2 ครั้ง

ได้แก่

(1) อันลักษณะอย่างมหาบพิตรนี้ในตำราว่าองอาจดุจนิทานพระบรมโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นกระต๊อจสามารถจะวิดน้ำในพระมหาสมุทรให้แห้ง

(พงศาวดาร / 1 หน้า 122)

(2) สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ก็ทรงพระแสงปืนนกสับยาวกว่าศิบบึงไปต้องศู
ระก่ามาตกจากคอข้างตาย รั้พลรามัญทั้งนั้นเห็นเป็นอัศจรรย์ ด้วยแม่น้ำนั้น
กว้างเหลือกำลังปืนก็กลัวพระเดชเดชาานุภาพ และพระมหาอุปราชามีจะ
ตามมาได้ก็เลิกทัพกลับไป

(พงศาวดาร / 1 หน้า 178)

สมัยรัชกาลที่ 2 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) เดชะพระบรมโพธิสมภาร อ้ายเมืองสารวัตมีจะอำความจริงไว้ได้

(จดหมายเหตุ 2 / 2 หน้า 13)

สมัยรัชกาลที่ 3 ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

ได้แก่

(1) ฝ่ายพระยาละแวกรู้ว่าพระนครศรีอยุธยาแผ่นดินใหม่ ก็ยกทัพุตมาถึง
เมืองปราจีนบุรี ตีจับได้คนตามให้การพระเทียรราชาครองราชสมบัติเสนาบดี
พร้อมมูลอยู่ พญาละแวกก็มีจะยกเข้ามากวาดแต่ครัวอพยพชาวปราจีนบุรี
แล้วกลับไปเมืองละแวก

(พงศาวดาร / 3 หน้า 32)

(2) ครอบครัวยุติธรรมเจ้าชาติเจ้าสะก็อยู่กับญวนบ้านทุ่งเชียงคำเจ้านายท้าวเพี้ยพวก
ลาวพวน ซึ่งออกตั้งบ้านเรือนอยู่แขวงเมืองพวนทุกวันนี้ เป็นคนอยู่ในอำนาจ
ญวนจะหาจะคิดการล่วงเกินญวนไปไม่ เกลือกจะเป็นกลอุบายความคิด

(จดหมายเหตุ 66 / 3 หน้า 127)

(3) พระยาพระเชษฐหังปวงว่าแต่ก่อนมีหนังสือเจ้าเวียดนามลงมาครั้งไร ก็ไปพร้อมกันฟังหนังสือที่ศาลากลางเมืองทุกครั้ง ครั้นนี้เองจะให้หาพระยาพระเชษฐเข้ามาฟังหนังสือรับสั่งในค่าย พระยาพระเชษฐกลัวไม่อาจเข้ามา

(จดหมายเหตุ 72 / 3 หน้า 83)

สมัยรัชกาลที่ 4 ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง

ได้แก่

(1) อุปมาเหมือนพระยานาคราช ถึงแม้มาตรมีเดชาอนุภาพมากก็ดี หรือจะอาจมาทอนกำลังพระยาครุฑได้

(พงศาวดาร / 4 หน้า 148)

(2)ตรัสให้ข้าหลวงไปหาท้าวพระยาลาว อันกระด้างกระเดื่องต่อพระเจ้าเชียงใหม่ ด้วยเดชาอนุภาพ ท้าวพระยาลาวหังปวงมิอาจขัดแย้งอยู่ได้ ก็พากันมากกราบถวายบังคมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

(พงศาวดาร / 4 หน้า 172)

(3)หรือมาว่ากล่าวลู่กะโหลกตามพระราชบัญญัติภิกษุสามเณรหังปวงนั้นก็ จะเจ้ ดชยาดมิอาจกระทำความชั่วดังกล่าวต่าง ๆ มาได้

(ประกาศ 30 / 4 หน้า 85)

(4) ถ้าได้เทพยเจ้าเป็นบริวารมีชัยแก่พระยามาร ก็หาสู้เป็นมหามหัจจรรยนักไม่ นี่พระเจ้ญให้หม่อมมรอินทร์พรหมหังปวงปลาศนาการหนีไปสิ้น ยิ่งแต่พระองค์เดียวอาจสามารถผจญพระยามารอิราชกับพลเสนามารให้ปราชัยพ่ายแพ้ได้

(พงศาวดาร / 4 หน้า 38)

(5) การเช่นคำเกลี้ยกล่อม ที่เธอหัง 2 กับพระยาเชษฐไม่อาจเอาออกพูดเกลี้ยกล่อมล่อพวกที่เข้าด้วยตนเองได้นั้นได้ ก็เพราะเห็นว่าจะปล่อยโรคนไฟหังปวงเสียไม่ได้

(พระราชหัตถเลขา 5 / 4 หน้า 75)

กระบวนแบบ 7 คำ อาจอยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยา มีความหมายแสดง

อรรถาณูเคราะห์บอกโอกาส ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 7 ครั้ง
ได้แก่

- (1) คนที่มีน้ำใจปลอดโปร่ง อุจคิดอันใดคิดง่าย
(สาวิตรี / 6 หน้า 39)
- (2) โดยแสงเดือนส่องลงมาระหว่างต้นไม้ อุจแลเห็นหนทางได้
(สาวิตรี / 6 หน้า 28)
- (3) วิธีเรียนทั้งสองอย่างที่กล่าวมานี้ มันแปลกกันเหมือนแมวขวิดกับแมวขนม
ต้ม อุจชนะได้ทั้งสองทางตกลงจะให้ทำอะไร
(จดหมายจางวางหว่า / 6 หน้า 12)
- (4) เจ้าสอนคงรู้กว้างขวางทุกอย่างแต่ทำไม่ได้ อุจแสดงให้เห็นได้โดยวิธี
ตรีโกโนเมตรแลยี่โฮโลยี่ว่า 2 กับ 2 รวมกันเป็น 4 แต่ละลงบัญญัติชายข้าวสารก็
ไม่ถูก
(จดหมายจางวางหว่า / 6 หน้า 13)
- (5) เรื่องการเงินทองมีคนกล่าวอยู่แล้วว่าชำรุดมากนัก มีเสียงเหมือนหนึ่งว่า ข้า
อุจสี่ข้าวเปลือกเกวียนหนึ่งให้เป็นข้าวสารเกวียนมันก็ได้
(จดหมายจางวางหว่า / 6 หน้า 20)
- (6) อนึ่งการชุบตัวนี้อุจเป็นผลได้ 2 ทาง คือชุบแล้วอุจมีผิวเนื้อเป็นทองอย่าง
พระสังข์ก็ได้ ชุบแล้วกลายเป็นขี้เถ้าอย่างท้าวสันนุราชก็ได้
(จดหมายจางวางหว่า / 6 หน้า 44)
- (7) เมื่อกล่าวจนเช่นนี้แล้ว ก็จำเป็นต้องชี้หนทางให้แลเห็นได้โดยแจ่มแจ้งว่า
นอกจากเหตุเช่นที่ได้ยกอุทาหรณ์มาข้างบนนี้แล้ว จะมีเหตุอะไรที่จำเป็นอีก
บ้าง พิศระห์ดูก็คงเห็นเหตุมากมายหลายประการเหลือที่จะพรรณนาได้ทั้งสิ้น
แต่อุจยกอุทาหรณ์ได้พอเป็นตัวอย่างดังนี้
(โสตรธรรมจรรยา / 6 หน้า 125)

รัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 5 ครั้ง

- (1) ทางที่ 3 เทียวเมืองพัทลุง ได้ดูทะเลสาบตอนใน แต่มีทางรถยนต์อุจข้าม
เขาบรรทัดทางช่องไปเที่ยวเมืองตรัง อุจไปมาได้ในวันเดียวกัน
(สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี / 7-8 หน้า 70)

(2) ส่วนชาวเมืองเขาใครจะชอบกินข้าวสุกหรือจะชอบกินขนมปังก็ไม่ต้องเลิกทำนา เพราะข้าวอาจทำได้ทั้ง 2 อย่าง

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 18)

(3) เมื่อท่านเสด็จมาปักกิ่งดูเหมือนจะได้เคยเสด็จไปเห็นบ้านจีนที่เขาอยู่ต่อกับแดนซินนามอนฮอล ทำกำแพงสูงสัก 6 ศอก ติดเศษขวดแตกไว้บนสันกำแพงตลอดบ้าน พิศระเห่ดูๆ สำหรับกันเมืองโมยจับปืนเข้ากำแพงเท่านั้น เจตนาไปอย่างหนึ่งต่างหากจาก 2 อย่างที่ว่ามาก่อน นึกขึ้นถึงหม่อมฉันเคยแผลงในการทำกำแพงครั้งหนึ่ง ถึงเสียประสงคืที่ทำกำแพงนั้น และไม่อาจแก้ไขให้คืนดีด้วย

(ตาสันสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 65)

(4) อ่านหนังสือพิมพ์ข้างไทย เขาลงข่าวว่าที่บ้านนอกอดข้าวกัน มีแม่ลูกเอารำมาต้มกินแล้วก็ตายไปด้วยกัน ออกไม่เชื่อ ข้ายังคิดว่าในเมืองไทยจะมีทุพภิกขภัยไม่ได้ด้วย เพราะคนเมืองเขายังมีน้อย พื้นที่ว่างเปล่าอันไม่มีเจ้าของหนวหนนยังมีมาก คนที่อดอาหารจะไปหาอะไรกินแทนข้าวได้ในที่อันว่างเปล่าอยู่นั้น

(ตาสันสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 70)

(5) สัตว์เดียรัจฉานมนุษย์อาจจะหัดให้ทำอะไรวิเศษของมันได้หลายอย่าง

(ตาสันสมเด็จ 29 / 7-8 หน้า 16)

(6) ถ้าเสด็จกลับทางเรือจากสงขลา มีเวลาเที่ยวได้ 10 วัน คงจะต้องประทับที่สงขลา 3 วัน เหลือเวลาที่มีสำหรับเที่ยว 7 วัน อาจจะได้เที่ยวได้ทั้งเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพัทลุง

(ตาสันสมเด็จ 9 / 7-8 หน้า 70)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 3 ครั้ง

(1) การบินไทยสายการบินแห่งชาติกำลังเฉลิมฉลองวาระครบรอบ 30 ปี แห่งการสถาปนาด้วยกิจกรรมหลากหลายตลอดทั้งปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2533 ซึ่งเป็นวันครบรอบ การบินไทยอุทงภาคภูมิยินดีได้อย่างแท้จริงกับความสำเร็จอันน่าชื่นชมในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยสถานะในปัจจุบันอย่างสายการบินชั้นนำสายหนึ่งของภูมิภาคและของโลก

(กินรี 50 / ปัจจุบัน)

(2) หลากหลายตลอดทั้งปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2533 ซึ่งเป็นวันครบรอบ การบินไทยจากภาคภูมิยอนดีได้อย่างแท้จริงกับความสำเร็จนำขึ้นชมในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยสถานะในปัจจุบันอย่างสายการบินชั้นนำสายหนึ่งของภูมิภาคและของโลก

(กินรี 50 / ปัจจุบัน)

(3) จากนั้นขอนำท่านไปเที่ยวแดนอิสาน เสียบฝั่งโขง และไปสัมผัสความกลมกลืนแห่งประติมากรรม และธรรมชาติที่สวยงามมีเขียวขจีอินชอย นอกจากนี้ท่านอาจใช้บริการของการบินไทยไปเที่ยวกรุงมะนิลาเพื่อชมเมืองเก่า

(กินรี 63 / ปัจจุบัน)

(4) หากผู้โดยสารต้องการเดินทางต่อไปยังจังหวัดอื่นๆเพิ่มขึ้นอีก จะเสียค่าโดยสารเพียงเส้นทางละ เหยียบ แต่ไม่เกิน เส้นทาง ทั้งนี้ผู้ซื้อบัตรโดยสารจะต้องสำรองที่นั่งสำหรับเส้นทางแรกก่อนเดินทางมาถึงประเทศไทย ส่วนเส้นทางต่อไปอาจขอสำรองที่นั่งภายหลังได้

(กินรี 50 / ปัจจุบัน)

กระสวยแบบที่ 7 คำ อาจ อยู่หน้ากริยาวลี เป็นคำช่วยหน้ากริยาอรรถาณูเคราะห์คาดคะเน
ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยปัจจุบัน

สมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏจำนวน 1 ครั้ง

ได้แก่

(1) คลองนี้ยาวเพียง 3 เส้น จุดที่เหนือวัดทองปู้จักสายน้ำแถวป่าสักมาลงคลอง
ทรายออกได้บ้านข้าหลวงเทศาภิบาล ถ้าสำเร็จได้ดังคาดอาจจะผ่อนสายน้ำวน
หน้าวังจันทร์ให้น้อยลงจนตลิ่งไม่พังหรือพังแม้แต่น้อยได้

(จดหมายเหตุ 1 / 5 หน้า 2)

สมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง

ได้แก่

(1) ชินเสนนี้ ถ้าหากเพี้ยนเป็นเชียงแสนไปก็อาจจะเป็นได้

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 49)

(2) ถ้าใครอยากถือศีลก็ควรสมาทานขึ้นเองในใจ ถ้าแม้ทำเช่นนั้นจะเป็นทางสะดวกแก่ตัวผู้ถือ เพราะเขาจะซึ่งได้ในใจว่าควรสมาทานเท่าใดเพียงใด

(โสตรกรรมจரிய / 6 หน้า 101)

(3) เมื่อทำวชิรเสนทิวคตนั้น พระราชาโอรสได้ไปเป็นราชบุตรเขยทำวชู่ทองอยู่นานแล้ว บางทีจะตั้ง 10 ปีก็ได้ และเขาจะได้ครองเมืองวชู่ทองแต่เมื่อก่อนทำวชิรเสนทิวคตนั้นแล้วก็ได้

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 65)

(4) ถ้าผู้อื่นแสดงโอวาทให้เจ้าฟังด้วยสำนวนแลวิธีซึ่งไม่เป็นที่เข้าใจกันตลอด ก็เขาเป็นทางให้เกิดความเข้าใจผิดอันจะยิ่งซ้ำว่าร้าย

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 24)

(5) ถ้าเจ้าขอขานหาน้ำทิพย์จากภูเขามาดื่ม เจ้าเขาแก้ตัวได้ว่านี่กว่าพุทธรากวน แต่เมื่อได้ดื่มคอเช่นนั้นครั้งหนึ่งแล้วเจ้าหลงว่าน้ำทิพย์จากภูเขามาอีกไม่ได้ต่อไป

(จดหมายจางวางหน้า / 6 หน้า 43)

(6) ถ้าแม้มีผู้กล่าวได้เช่นนี้ก็ย่อมจะเป็นที่ทรงรำคาญพระราชาหนุทัย ทั้งเขาจะมีผลให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศได้ด้วย

(ประกาศ 1 / 6)

(7) แต่การที่จะมาตั้งที่นครปฐมนั้น ข้าพเจ้าเห็นมีข้อขัดข้องอยู่ เพราะพระยาฝางนั้นเสียนครหนีลงมาไม่มีกำลังวังชาอะไร เพราะฉะนั้นเมืองที่จะตั้งขึ้นก็คงเป็นเมืองย่อยๆ คงไม่มาเลือกตั้งขึ้น ณ ที่เมืองร้างอันเคยเป็นนครราชธานีใหญ่โตมาแต่ก่อน อย่างเช่นที่นครปฐมนี้ ทั้งเป็นที่อยู่ใกล้อาณาเขตวชู่ทอง ซึ่งเขาจะไม่ยอมให้อยู่เหมือนกัน

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 53)

(8) อนึ่งในคำจารึกหลักศิลาของพ่อขุนรามคำแหง นามนครไตรตรึงษ์นั้นนามไม่ซึ่งอาจจะทำให้นักเลงโบราณคดีบางคน หยิบยกมาอ้างเป็นพยานว่านครไตรตรึงษ์นั้นไม่เคยมีเป็นเมืองทีเดียว

(ท้าวแสนปม / 6 หน้า 54)

สมัยรัชกาลที่ 7-8 ปรากฏจำนวน 10 ครั้ง
ได้แก่

(1) ทูลกระหม่อมทราบฯ สัพเพเคลื่อนมาจาก สัพเพ สิ่งคงจะทรงรู้สึกว่าจะคิดจะ
หยานคาย จึงทรงเปลี่ยนเป็นนิมิต เขาสิพนิมิตก็เป็นความอันเดียวกับสิพลึงค์
นั้นเองอาจเป็นได้ที่ คิวลึงค์ ในวัดพระเชตุพนจะยกมาแต่เขานั้น

(สาส์นสมเด็จฯ 6/7-8 หน้า 42)

(2) เนื่องด้วยเกิดพายุใหญ่ในกรุงเทพฯจนถึงพัดกระเบื้องหลังคาตำหนักปลิว
ไปนั้น คงต้องมีการรอกหลังคาตำหนัก ซึ่งบางที่อาจจะต้องเสด็จย้ายมา
ประทับตำหนักเก่า

(สาส์นสมเด็จฯ 6/7-8 หน้า 57)

(3) ...เพราะบัญชีประมาณนั่นเอง ถ้าปรากฏอาจจะจงใจให้ผู้อื่นบริจาครักษา
ช่วยบูรณะแพร์หลายออกไปได้อีก

(สาส์นสมเด็จฯ 8/7-8 หน้า 62)

(4) ถ้าจะรออ่านลายพระหัตถ์ก่อนจึงเขียนตอบซ้ำไปอีกหนึ่งวัน อาจจะไม่ถึง
ทันวันที่ 6 ที่จะเสด็จไปสงขลา จึงเขียนจดหมายฉบับนี้ เพราะมีคนจะกลับเข้า
ไป จะฝากเขาไปพันถวายในวันที่ 4 ได้

(สาส์นสมเด็จฯ 9/7-8 หน้า 87)

(5) คำ ลูกโซ หรือ ลูกโซ ช้างหน้านั้น อาจช่วยเอาภาษาบาลีอย่าง ปรโม ลูกโซ มาก
ได้

(สาส์นสมเด็จฯ 29/7-8 หน้า 32)

(6) ราชสีห์ อาจจะตั้งใจหมายความว่าสีหะ ตัวที่เป็นนายฝูง คำว่า สีหนราช อาจ
จะใช้เป็นคำเชิดเกียรติพระราชา หรือกลับกันคำ ราชสีห์ เรียกเชิดเกียรติพระ
ราชา รูปเดียวกับเรียก พระชินสีห์ คำ สีหนราช เรียก lion ตัวที่เป็นนายฝูง

(สาส์นสมเด็จฯ 29/7-8 หน้า 32)

(7) หม่อมฉันเลยนึกว่าถ้าท่านตรัสแนะนำแก่พระธรรมปาโมกข์ให้ทำศิลาจารึก
ชื่อติดไว้ที่พระเจดีย์ 4 องค์นั้นเห็นจะดี หากไม่ต่อไปชื่ออาจจะสูญเสีย

(สาส์นสมเด็จฯ 29/7-8 หน้า 38)

(9) นามปานขลิคนั้นสูงมาก ไม่ทราบเลยว่าแกเป็นพี่ชายหลวงศิลป์ (เล็ก) ตัวหลวงศิลป์เองก็รู้จัก เว้นแต่ไม่คุ้น ที่ไม่คุ้นก็อาจเพราะแกตายเสียก่อนก็เป็นได้

(ลาสนสมเด็จ 30 / 7-8 หน้า 71)

(10) หม่อมฉันจึงเชื่อว่าสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท คงจะบรรพพระอัฐิพระปฐมบรมมหาชนกไว้ในพระเจดีย์ทอง ที่พระมณฑปวัดมหาธาตุ ฯ แต่ประเพณีที่ตั้งเครื่องทองน้อยอาจจะเกิดขึ้นต่อในรัชกาลที่ 4

(ลาสนสมเด็จ 8 / 7-8 หน้า 67)

สมัยปัจจุบัน ปรากฏจำนวน 8 ครั้ง

ได้แก่

(1) ฉะนั้นความไม่คิดหน้าคิดหลังของคนไทยไม่ศึกษาประวัติและไม่ตระหนักถึงคุณค่า อาจทำให้หลายสิ่งหลายอย่างถูกทำลายไปอย่างไม่อาจนำกลับคืนมาได้ใหม่

(กินรี 116 / ปัจจุบัน)

(2) ไม่ว่าลัทธิหรือแนวทางใด เมื่อไปสุดโต่ง อาจมีผลออกมาเป็นเรื่องแปลกๆที่เล่าขานไม่รู้จบ

(กินรี 134 / ปัจจุบัน)

(3) ความเจริญทางวัตถุเป็นดาบสองคมที่อาจให้ความสุขก็ได้ ความทุกข์ก็ได้

(กินรี 134 / ปัจจุบัน)

(4) ทั้งนี้ ตามที่ปรากฏเป็นข่าวว่า คนงานไทยได้ตายปริศนาที่ประเทศสิงคโปร์ โดยสันนิษฐานกันว่าอาจมีสาเหตุมาจากการนั่งข้าวเหนียวด้วยท่อพีวีซี

(กินรี 57 / ปัจจุบัน)

(5) " อยากทำให้สมบูรณแบบครบวงจรไปเลย จนถึงขั้นสนับสนุนแลกเปลี่ยนเด็กของเรา กับต่างประเทศจัดให้ไปทัศนศึกษาพร้อมกับครูด้วย เราอาจจะร่วมมือกับกระทรวงการต่างประเทศ และสายการบิน จัดให้คนที่ชนะได้ไปศึกษา เยี่ยมโรงเรียนต่างๆ อะไรทำนองนี้...

(กินรี 83 / ปัจจุบัน)

(6) เรื่องของการศึกษา ด้านการศึกษาของมูลนิธิก็คือส่งเสริมให้สามารถกลับสู่สภาพเดิม ให้สอนได้ในโรงเรียน เรื่องให้ทุนก็อาจทำ

(กิ น รี 83 / ป จ จ บ ัน)

(7) แม้จะเป็นนักวิชาการที่ไม่หวังความคิดเห็นแต่เรื่องที่เขาทำหรือต่อสู้นั้นก็ไม่ใช่ข่าวใหญ่ และอาจมีสื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยที่เกรงใจความแปลกไม่เหมือนใครของเขา

(กิ น รี 61 / ป จ จ บ ัน)

(8) ถ้าพูดอีกทางหนึ่งก็เป็นผู้ที่เรารู้ว่าอยู่ในความแร้นแค้น ก็ถ้าเรามีเมตตาแล้วจำเป็นที่ทางราชการ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่า เป็นผู้ที่มีฐานะดีกว่าควรจะไปช่วย แต่มนุษยธรรมนั้นกินไม่ได้ และออกจะเรียกว่าอุดมคติชั้นสูงมาก จะไปขอให้ทุกคนทำทุกอย่างด้วยมนุษยธรรมเท่านั้นเองอาจไม่ได้

(กิ น รี 63 / ป จ จ บ ัน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวไพทยา มีสัจย์ เกิดวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2514 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จ
ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาวิชาภาษาไทย จากคณะอักษร
ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2535 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา
2537

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย